แนวทางการจัดเก็บภาษี กรณีวัดประกอบกิจการแสวงหากำไร

นางสาวบุญญ์กัญญ์ ทองถาวร

เอกัตศึกษานี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชากฎหมายเศรษฐกิจ
คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2560

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของเอกัตศึกษาที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)
เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของเอกัตศึกษาที่ส่งผ่านทางคณะที่สังกัด
The abstract and full text of individual study in Chulalongkorn University Intellectual Repository(CUIR)
are the individual study authors' files submitted through the faculty.

หัวข้อเอกัตศึกษา	แนวทางการจัดเก็บภาษี กรณีวัดประกอบกิจการแสวงหากำไร
โดย	นางสาวบุญญ์กัญญ์ ทองถาวร
รหัสประจำตัว	598 62035 34
หลักสูตร	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชากฎหมายเศรษฐกิจ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
หมวดวิชา	ภาษีอากร
อาจารย์ที่ปรึกษา	ศาสตราจารย์ ดร. ศุภลักษณ์ พินิจภูวดล
ปีการศึกษา	2560

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้เอกัตศึกษาฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชากฎหมายเศรษฐกิจ

ลงชื่อ.....อาจารย์ที่ปรึกษา

(ศาสตราจารย์ ดร. ศุภลักษณ์ พินิจภูวดล)

บทคัดย่อ

จากข้อมูลสำนักงานสถิติแห่งชาติประจำปี 2556 มีการจัดประเภทองค์การเอกชนที่ไม่แสวงหากำไร รวมทั้งหมดมีจำนวน 76,685 แห่ง แบ่งเป็นองค์การทางศาสนา 44,398 แห่ง คิดเป็นจำนวนร้อยละ 57.9 ของจำนวนองค์การเอกชนที่ไม่แสวงหากำไรทั้งหมด และองค์การทางศาสนามีรายรับสูงถึง 27,215 ล้านบาท การที่วัดถูกจัดเป็นองค์กรที่ไม่แสวงหากำไร เพราะตามกฎหมายการจัดตั้งวัดได้กำหนดวัตถุประสงค์การจัดตั้งวัดไว้เพื่อเป็นที่พำนักอาศัยของพระภิกษุสงฆ์และใช้ประกอบศาสนากิจ

การที่วัดประกอบกิจการแสวงหากำไร จึงเป็นการที่นิติบุคคลดำเนินงานนอกเหนือจากวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งนิติบุคคล สะท้อนให้เห็นว่ารัฐยังขาดการกำกับดูแลการดำเนินกิจการของวัด ทำให้เกิดการดำเนินกิจการที่ไม่เป็นไปวัตถุประสงค์ของกฎหมาย ซึ่งทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่องค์กรธุรกิจอื่น เพราะการที่วัดประกอบกิจการแสวงหากำไรเช่นเดียวกับองค์กรธุรกิจที่แสวงหากำไร ถือได้ว่าวัดมีสถานภาพเหมือนกันกับองค์กรธุรกิจ ก็ควรได้รับการปฏิบัติที่เหมือนกัน เสมอภาคกัน จึงจะเกิดความเป็นธรรมในทางภาษีอากร หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ วัดกับองค์กรธุรกิจมีสถานภาพในการประกอบกิจการแสวงหากำไรเหมือนกัน ก็ควรเสียภาษีเหมือนกัน ในทางกฎหมายภาษีอากรก็ควรกำหนดให้วัดมีภาระหน้าที่เป็นหน่วยภาษีเหมือนกันกับองค์กรธุรกิจ แต่อาจจะเสียภาษีไม่เหมือนกันเพราะมีสาระสำคัญในเรื่องวัตถุประสงค์การจัดตั้งที่แตกต่างกันตามหลักการจัดเก็บภาษีอากรที่ดีในเรื่องความเสมอภาค

ประเด็นปัญหาอีกเรื่องหนึ่ง คือ การที่รัฐให้สิทธิหักลดหย่อนเงินได้ในส่วนที่เป็นเงินบริจาคให้แก่องค์กรที่ไม่แสวงหากำไร เพราะองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรถือเป็นหน่วยงานที่ช่วยสนับสนุนการให้บริการสาธารณะของรัฐได้ ดังนั้น หากวัดประกอบกิจการแสวงหากำไร การให้สิทธิหักลดหย่อนเงินบริจาคจึงไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของนโยบายการบริหารงานในเชิงมหภาค จะเป็นการลดรายได้ของรัฐจากการให้สิทธิหักลดหย่อน และเพิ่มภาระค่าใช้จ่ายของรัฐสำหรับการให้เงินอุดหนุนแก่วัดแต่เพียงฝ่ายเดียว ทั้ง ๆ ที่วัดสามารถประกอบกิจการแสวงหากำไรได้ รัฐจะมีรายได้จากภาษีเพิ่มขึ้น ซึ่งสามารถนำไปช่วยส่งเสริมสนับสนุนศาสนาให้ทั่วถึงได้ทั้งประเทศ

แนวทางการจัดเก็บภาษี กรณีวัดประกอบกิจการแสวงหากำไร คือ การกำหนดให้วัดเป็นหน่วยภาษีเงินได้นิติบุคคลตามมาตรา 39 แห่งประมวลรัษฎากร เพื่อให้รัฐสามารถจัดเก็บภาษีจากเงินได้ในส่วนที่เกิดจากการประกอบกิจการแสวงหากำไรของวัดได้ เหมือนกับหลักเกณฑ์ของประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศญี่ปุ่น และเสนอแนะให้กำหนดหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนแน่นอน โดยกำหนดประเภทของรายได้ที่ต้องเสียภาษีเงินได้ให้สอดคล้องกับรายได้ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน และจะต้องมีการปรับปรุงข้อมูลประเภทของรายได้ทุกปี อย่างเช่นประเทศญี่ปุ่น ทั้งนี้ ผู้เขียนได้เสนอแนะให้กำหนดประเภทรายได้ตามแนวทางประเภทเงินได้บุคคลธรรมดาตามมาตรา 40 แห่งประมวลรัษฎากร และฐานภาษีคิดจากกำไรสุทธิ โดยให้หักค่าใช้จ่ายแบบเหมาในอัตราเดียวกันกับการคำนวณภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ซึ่งเป็นวิธีการอย่างง่าย ทำให้เกิดการบังคับใช้ได้จริงกับวัดทั่วประเทศ

กิตติกรรมประกาศ

ในการจัดทาเอกัตศึกษาฉบับนี้ ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงต่อท่านศาสตราจารย์ ดร. ศุภลักษณ์ พินิจภูวดล ที่ได้รับกรุณารับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาเอกัตศึกษา และสละเวลาอันมีค่าในการให้คาชี้แนะ ให้กาลังใจ ช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ และตรวจร่างเอกัตศึกษาของผู้เขียน จนท าให้การจัดท าเอกัตศึกษานี้ส าเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

นอกจากนี้ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านที่ได้ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ในเรื่องต่าง ๆ ซึ่งเป็นพื้นฐานสาคัญในการท าเอกัตศึกษา ตลอดจนผู้ท าการศึกษาค้นคว้าและวิจัยที่ผู้เขียนได้อ้างอิงความรู้ในเอกัตศึกษาฉบับนี้ ซึ่งช่วยลดระยะเวลาในการศึกษาหาความรู้ นับเป็นประโยชน์อย่างยิ่งท าให้ผู้เขียนสามารถจัดท าเอกัตศึกษาได้แล้วเสร็จภายในระยะเวลาอันจ ากัดนี้

สุดท้ายนี้ ผู้เขียนกราบขอบพระคุณบิดา มารดา พี่สาว และเพื่อนทุกคน ที่ช่วยดูแลลูกสาวแทนผู้เขียน ในครั้งที่ผู้เขียนต้องใช้เวลาในการจัดทาเอกัตศึกษา อีกทั้งเพื่อน ๆ และเจ้าหน้าที่หลักสูตรทุกท่าน ที่คอยให้ความช่วยเหลือ ให้คาปรึกษา และเป็นธุระ ในแต่ละขั้นตอนของการจัดทาเอกัตศึกษาจนสาเร็จลุล่วงได้ด้วยดี หากมีข้อบกพร่องประการใด ผู้เขียนขออภัยมา ณ ที่นี้

บุญญ์กัญญ์ ทองถาวร

สารบัญ

บทคัดย่อ..... ค
กิตติกรรมประกาศ..... ง
สารบัญ..... จ
สารบัญแผนภาพ..... ช
สารบัญตาราง..... ฌ
บทที่ 1 บทนำ..... 1
1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา..... 1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา..... 2
1.3 สมมติฐานของการศึกษา..... 3
1.4 ขอบเขตของการศึกษา..... 3
1.5 วิธีการดำเนินการศึกษา..... 3
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา..... 3
บทที่ 2 แนวคิดและหลักเกณฑ์ของนิติบุคคลที่ไม่แสวงหากำไรประเภทวัด..... 4
2.1 แนวคิดการแบ่งประเภทองค์กรนิติบุคคลออกเป็นนิติบุคคลที่แสวงหากำไร และนิติบุคคลที่ไม่แสวงหากำไร..... 4
2.2 หลักเกณฑ์ในการแบ่งประเภทระหว่างองค์กรแสวงหากำไรและองค์กรที่ไม่แสวงหากำไร..... 5
2.2.1 ความแตกต่างในเรื่องวัตถุประสงค์ของการดำเนินงาน..... 5
2.2.2 ความแตกต่างในทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องและภาระทางภาษี..... 7
2.3 ความเป็นมาและลักษณะขององค์กรนิติบุคคลประเภทวัดตามประวัติศาสตร์และพระไตรปิฎก..... 11
2.3.1 แนวคิดและความหมายของคำว่า “ศาสนา”..... 11
2.3.2 องค์ประกอบของศาสนาพุทธ..... 11
2.3.3 วัตถุประสงค์การจัดตั้งวัดตามหลักคำสอนในพระไตรปิฎก..... 12
2.3.4 ความหมายของศาสนกิจตามหลักคำสอนในพระไตรปิฎก..... 13
2.3.5 ความเป็นมาของวัดในประเทศไทย..... 15

บทที่ 3 แนวคิด ความเป็นมา หลักเกณฑ์ของการจัดตั้งนิติบุคคลประเภทวัด และหลักการทางภาษีอากรที่เกี่ยวข้อง..... 17

3.1 แนวคิด ความเป็นมา และลักษณะขององค์กรนิติบุคคลประเภทวัดในทางกฎหมาย..... 17

3.1.1 แนวคิดและความเป็นมาของสถานะความเป็นนิติบุคคลของวัด..... 17

3.1.2 ความเป็นมาของวัตถุประสงค์การจัดตั้งวัด..... 19

3.1.3 แนวคิดการยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลประเภทวัด..... 20

3.1.4 โครงสร้างการบริหารงานวัด..... 21

3.1.5 รายได้และทรัพย์สินต่าง ๆ ของวัด..... 24

3.1.6 การจัดทำบัญชีรายรับรายจ่าย..... 25

3.2 หลักการทางภาษีอากรที่เกี่ยวข้อง..... 31

3.2.1 หลักการบริหารภาษีอากรที่ดี..... 31

3.2.2 หลักการพื้นฐานกฎหมายภาษีอากร: หลักความเสมอภาคทางภาษีอากร..... 34

3.2.3 หลักการของหน่วยภาษี..... 34

3.2.4 หลักการยกเว้นภาษี..... 35

บทที่ 4 การจัดเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคลประเภทองค์กรทางศาสนาในต่างประเทศ..... 37

4.1 การจัดเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคลประเภทองค์กรทางศาสนาในประเทศสหรัฐอเมริกา..... 37

4.1.1 หลักการทั่วไปเกี่ยวกับภาษีเงินได้นิติบุคคลในประเทศสหรัฐอเมริกา..... 37

4.1.2 ประเภทขององค์กรไม่แสวงหากำไร..... 38

4.1.3 หลักเกณฑ์และเงื่อนไขการจัดเก็บภาษีเงินได้องค์กรทางศาสนา..... 38

4.1.4 การจัดทำบัญชีรายรับรายจ่าย..... 42

4.2 การจัดเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคลประเภทวัดในประเทศญี่ปุ่น..... 42

4.2.1 หลักการทั่วไปเกี่ยวกับภาษีเงินได้นิติบุคคลในประเทศญี่ปุ่น..... 42

4.2.2 ประเภทองค์กรไม่แสวงหากำไร..... 43

4.2.3 หลักเกณฑ์และเงื่อนไขการจัดเก็บภาษีเงินได้วัด..... 44

4.2.4 การจัดทำบัญชีรายรับรายจ่าย..... 47

บทที่ 5 สภาพปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหา กรณีวัดประกอบกิจการแสวงหากำไร..... 49

5.1 สภาพปัญหาที่เกิดจากการประกอบกิจการแสวงหากำไรของวัด..... 49

5.1.1 ความไม่เป็นธรรมกับองค์กรธุรกิจแสวงกำไร..... 49

5.1.2 ความไม่เป็นธรรมในการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการควบคุม การดำเนินกิจการของนิติบุคคลตามวัตถุประสงค์การจัดตั้ง..... 51

5.1.3 การขาดรายได้และการให้สิทธิหักลดหย่อนเงินบริจาคแก่วัด ไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่แท้จริง..... 53

5.2 แนวทางในการนำหลักการการจัดเก็บภาษีองค์กรทางศาสนาของต่างประเทศ มาปรับใช้กับประเทศไทย..... 54

บทที่ 6 บทสรุปและข้อเสนอแนะ..... 58

6.1 บทสรุป..... 58

6.2 ข้อเสนอแนะ..... 60

บรรณานุกรม..... 63

ภาคผนวก..... 68

ก มาตรา 39 และมาตรา 66 แห่งประมวลรัษฎากร..... 69

ข พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505..... 70

ค กฎกระทรวงฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2507) ออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505..... 71

ง กฎกระทรวง ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2511) ออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505..... 72

จ กฎกระทรวง การสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย และการยุบเลิกวัด การขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา และการยกวัดร้างขึ้นเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำพรรษา พ.ศ. 2559..... 73

ฉ Internal Revenue Code 501(c)(3) Tax Guide for Churches & Religious Organizations..... 74

ช คู่มือการเสียภาษีประจำปี 2018 ขององค์กรศาสนาในประเทศญี่ปุ่น..... 75

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่

1 สมุดบัญชีเงินสด รายรับรายจ่ายประจำวัน ประจำเดือน ..... พ.ศ. 2561..... 27
2 สมุดบัญชีแยกประเภทรายรับ..... 27
3 สมุดบัญชีแยกประเภทรายจ่าย..... 28
4 สมุดบัญชีเงินธนาคาร..... 29
5 รายงานงบรายรับและรายจ่าย..... 29
6 รายงานยอดเงินคงเหลือ..... 30
7 ประเภทองค์กรนิติบุคคลในประเทศญี่ปุ่น..... 43
8 ตู้รับบริจาค.....49
9 ประกอบพิธีกรรมสัตว์เลี้ยง.....50

สารบัญตาราง

ตารางที่

1 การรับรองสถานะความเป็นนิติบุคคล และการเสียภาษีหรือการจัดสรรกำไรให้รัฐของนิติบุคคลแต่ละประเภทตามกฎหมาย..... 8

2 จำนวนค่าใช้จ่ายที่ต้องบวกกลับทางภาษี..... 40

บทที่ 1
บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา

องค์กรธุรกิจที่อยู่ในบังคับการเสียภาษีเงินได้นิติบุคคล ได้กล่าวไว้ในมาตรา 66 แห่งประมวลรัษฎากร ได้แก่ บริษัทและห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล ซึ่งนิยามขอบเขตของ “บริษัทและห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล” ตามประมวลรัษฎากรได้บัญญัติไว้ในมาตรา 39 คือ บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายไทย หรือก็คือบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่จัดตั้งขึ้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จะประกอบไปด้วย ห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียน ห้างหุ้นส่วนจำกัด และบริษัทจำกัด และขอบเขตนิยามยังให้หมายความรวมถึง กิจการร่วมค้า มูลนิธิหรือสมาคมที่ประกอบกิจการซึ่งมีรายได้ และนิติบุคคลที่อธิบดีกำหนดโดยอนุมัติรัฐมนตรีและประกาศในราชกิจจานุเบกษา องค์กรเหล่านี้ล้วนเป็นองค์กรที่มุ่งทำการค้าหากำไรเป็นเป้าหมายสูงสุด แต่มูลนิธิและสมาคมจะมีข้อแตกต่างออกไปจากองค์กรอื่น คือ มูลนิธิและสมาคมจัดตั้งขึ้นโดยมีเป้าหมายเพื่อนำกำไรที่ได้ไปใช้ในกิจกรรมของมูลนิธิสมาคม แต่องค์กรธุรกิจอื่นมีเป้าหมายที่จะแบ่งปันผลกำไรที่ทำมาหาได้ร่วมกัน แบ่งปันให้แก่หุ้นส่วนด้วยกัน ซึ่งรายได้ที่เกิดขึ้นก็อาจมาจากการทำการค้าหากำไร กฎหมายจึงกำหนดให้มูลนิธิสมาคมต้องเสียภาษีเช่นกัน แต่หากมูลนิธิและสมาคมใดที่ทำการค้าหากำไรเพื่อสาธารณะประโยชน์เป็นหลัก ประมวลรัษฎากรได้บัญญัติยกเว้นการเสียภาษีเงินได้ไว้ ทั้งนี้ จะได้รับยกเว้นภาษีเงินได้ก็ต่อเมื่อได้ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด เพื่อให้ชี้วัดได้ว่าดำเนินธุรกิจอย่างไรที่จะเรียกได้ว่าทำเพื่อสาธารณะประโยชน์จริง อย่างเช่น รายได้ของมูลนิธิได้นำไปเป็นรายจ่ายเพื่อการกุศลสาธารณะไม่น้อยกว่าร้อยละ 60 ของรายได้ทั้งสิ้นใน 3 รอบระยะเวลาบัญชีที่ผ่านมาแล้ว ในขณะที่วัดซึ่งจัดเป็นองค์กรที่ไม่แสวงหากำไร จึงไม่อยู่ในนิยามของคำว่าบริษัทและห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่ต้องเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลตามมาตรา 39 แห่งประมวลรัษฎากร

จากสภาพสังคมในอดีต หน่วยงานรัฐยังไม่สามารถให้บริการสาธารณะแก่สังคมได้อย่างทั่วถึง วัดจึงเป็นอีกองค์กรหนึ่งที่สามารถให้การช่วยเหลือแก่สังคมในด้านต่าง ๆ ได้ เช่น การให้การศึกษาอ่านออกเขียนได้ การสงเคราะห์ผู้ยากไร้ และการตัดสินคดีความขัดแย้ง วัดจึงได้ถูกจัดเป็นองค์กรที่ไม่แสวงหากำไร แต่ต่อมาสภาพสังคมเปลี่ยนไป รัฐบาลและองค์กรเอกชนมีกำลังความสามารถที่จะดำเนินงานให้บริการสังคมได้มากขึ้น ทำให้บทบาทของวัดลดน้อยลงเรื่อย ๆ อีกทั้งวัดมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการดำเนินงาน ซึ่งแตกต่างไปจากวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งวัดตามที่กฎหมายกำหนด โดยกฎหมายกำหนดวัตถุประสงค์การจัดตั้งวัดขึ้นเพื่อใช้เป็นที่พำนักของพระภิกษุสงฆ์และการประกอบศาสนกิจ จึงเห็นได้ว่ากฎหมายไม่ได้มุ่งหมายให้การจัดตั้งวัดเพื่อการทำการค้าหากำไร รวมทั้งประมวลรัษฎากรก็มิได้เห็นว่าวัดเป็นหน่วยธุรกิจที่แสวงหากำไร วัดจึงไม่ถูกกำหนดในนิยามนิติบุคคลที่ต้องเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลเช่นกัน

ดังนั้น การที่วัดมีกิจกรรมทำเป็นธุรกิจการค้าหากำไร ในขณะที่ไม่ได้นำเงินกำไรนั้นมาใช้เพื่อการกุศลสาธารณะ หรือใช้จ่ายตามวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งวัด จึงเกิดเป็นปัญหาให้ศึกษาว่าจะกำหนดแนวทางการจัดเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคลของวัดอย่างไร เพราะเหตุดำเนินกิจการไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งวัดตามที่กฎหมายกำหนด และดำเนินกิจการไม่เป็นไปตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา ซึ่งทำให้เกิดความไม่เสมอภาคกับองค์กรธุรกิจอื่น

จากข้อมูลสำนักงานสถิติแห่งชาติประจำปี 2556 มีการจัดประเภทองค์การเอกชนที่ไม่แสวงหากำไร (ออกเป็น 9 ประเภท คือ 1. องค์การที่ดำเนินกิจการหลักเกี่ยวกับการบริการสังคมสงเคราะห์ 2. สมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ 3. สมาคมการค้า หอการค้า 4. สมาคมนายจ้าง สหภาพแรงงาน สหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจ 5. องค์การศาสนา 6. พรรคการเมือง 7. องค์การเอกชนต่างประเทศ 8. องค์การด้านการศึกษา (โรงเรียนเอกชน มหาวิทยาลัยเอกชน) 9. องค์การด้านสุขภาพ (โรงพยาบาลเอกชน) รวมทั้งหมดมีจำนวน 76,685 แห่ง ซึ่งเป็นองค์การทางศาสนา 44,398 แห่ง คิดเป็นจำนวนร้อยละ 57.9 และเปิดเผยว่า องค์การทางศาสนามีรายรับสูงถึง 27,215 ล้านบาท และมีค่าใช้จ่าย 13,240 ล้านบาท[1] ซึ่งจากตัวเลขนี้ หากจะประมาณกำไรเบื้องต้นคิดเป็นเงินประมาณ 13,000 ล้านบาทต่อปี หากรัฐจัดเก็บภาษี รัฐจะมีรายได้เพิ่มขึ้นนำไปใช้เพื่อสาธารณประโยชน์ได้อีกเป็นจำนวนมาก

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาวัตถุประสงค์การจัดตั้งและการบริหารจัดการเงินได้ของวัดตามที่กฎหมายกำหนด
2. เพื่อศึกษาหลักเกณฑ์การจัดเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคลประเภทองค์กรทางศาสนาของประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศญี่ปุ่น
3. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ ของการยกเว้นการจัดเก็บภาษีเงินได้วัดที่ประกอบกิจการแสวงหากำไร
4. เพื่อเสนอแนะแนวทางการจัดเก็บภาษีเงินได้วัดที่ประกอบกิจการแสวงหากำไร เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมกับองค์กรธุรกิจอื่น

[1] สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร, การสำรวจองค์การเอกชนที่ไม่แสวงหากำไร พ.ศ. 2556. (กรุงเทพฯ: สำนักสถิติพยากรณ์, 2557).

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

องค์กรธุรกิจต่าง ๆ อยู่ภายใต้บังคับการเสียภาษีเงินได้ตามประมวลรัษฎากร เพราะเหตุประกอบกิจการแสวงหากำไร ในขณะที่วัดซึ่งเป็นองค์กรที่ไม่แสวงหากำไร เพราะกฎหมายกำหนดวัตถุประสงค์การจัดตั้งวัดให้ใช้เป็นสถานที่พำนักของพระภิกษุสงฆ์และการประกอบศาสนกิจ วัดจึงได้รับยกเว้นการเสียภาษีเงินได้นิติบุคคล หากวัดประกอบกิจการแสวงหากำไร วัดจึงเข้าเงื่อนไขการเสียภาษีเงินได้นิติบุคคล และมีสถานะทางกฎหมายเท่ากับองค์กรธุรกิจที่แสวงหากำไร ดังนั้น การไม่จัดเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคลในกิจการแสวงหากำไรของวัดจึงทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่องค์กรธุรกิจที่แสวงหากำไร

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

ทำการศึกษาค้นคว้าข้อกฎหมาย วิธีปฏิบัติ และหลักคำสอนในทางศาสนา รวมถึงแนวทางการจัดเก็บภาษีเงินได้วัดจากแนวทางการจัดเก็บภาษีของต่างประเทศ โดยจะทำการศึกษาค้นคว้าและวิเคราะห์ข้อมูลจากตัวบทกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

1.5 วิธีการดำเนินการศึกษา

การศึกษาจะใช้วิธีการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) เป็นหลัก โดยการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากตัวบทกฎหมาย มติคณะรัฐมนตรี บทความ วารสาร งานวิจัย และข้อมูลจากเว็บไซต์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อวิเคราะห์หาความเหมาะสมในการจัดเก็บภาษีและแนวทางที่จะนำมากำหนดเป็นหลักเกณฑ์การจัดเก็บภาษีเงินได้วัด

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

1. เพื่อให้ทราบวัตถุประสงค์การจัดตั้งและการบริหารจัดการเงินได้ของวัดตามที่กฎหมายกำหนด
2. เพื่อให้ทราบหลักเกณฑ์การจัดเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคลประเภทองค์กรทางศาสนาของประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศญี่ปุ่น
3. เพื่อให้ทราบถึงปัญหา และเสนอแนวทางการจัดเก็บภาษีเงินได้ของวัดที่ประกอบกิจการแสวงหากำไร เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมกับองค์กรธุรกิจอื่น

บทที่ 2

แนวคิดและหลักเกณฑ์ของนิติบุคคลที่ไม่แสวงหากำไรประเภทวัด

ในปัจจุบันวัดเป็นองค์กรนิติบุคคลประเภทหนึ่งตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มิใช่เป็นนิติบุคคลตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยจัดเป็นองค์กรนิติบุคคลที่ไม่แสวงหากำไร (Non-profit institutions: NPIs) ตามคำนิยามในระบบบัญชีประชาชาติขององค์การสหประชาชาติ โดยในบทนี้จะกล่าวถึงความแตกต่างของนิติบุคคลที่แสวงหากำไรและนิติบุคคลที่ไม่แสวงหากำไรในด้านแนวคิดและหลักเกณฑ์ที่ใช้ในการแบ่งแยกนิติบุคคล 2 ประเภทนี้ จากนั้นจะกล่าวถึงลักษณะของนิติบุคคลประเภทวัดว่าสอดคล้องกับลักษณะของนิติบุคคลที่ไม่แสวงหากำไรอย่างไร

2.1 แนวคิดการแบ่งประเภทองค์กรนิติบุคคลออกเป็นนิติบุคคลที่แสวงหากำไรและนิติบุคคลที่ไม่แสวงหากำไร

ตามระบบเศรษฐศาสตร์มหภาค พบว่าได้มีการจัดทำระบบบัญชีประชาชาติแบ่งเป็น 3 ระบบ โดยแบ่งตามหน่วยงานที่จัดทำระบบบัญชีประชาชาติ ดังนี้ 1.ระบบขององค์การสหประชาชาติ 2.ระบบของประเทศสหรัฐอเมริกา และ 3.ระบบของกลุ่มประเทศคอมมิวนิสต์[2]

ระบบบัญชีประชาชาติขององค์การสหประชาชาติ “the System of National Accounts: SNA” ได้จัดทำขึ้นโดยความร่วมมือระหว่าง 5 องค์กรประกอบด้วย องค์การสหประชาชาติ (the United Nations) องค์การเพื่อความร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ (the Organisation for Economic Co-operation and Development: OECD) คณะกรรมาธิการยุโรป (the European Commission) กองทุนการเงินระหว่างประเทศ (the International Monetary Fund) และ ธนาคารโลก (World Bank Group) เพื่อกำหนดมาตรฐานกลางในการกำหนดคำนิยาม การจัดแบ่งประเภท และหลักเกณฑ์ทางการบัญชี สำหรับแต่ละกิจกรรมทางเศรษฐกิจในโลกนี้ โดยในส่วนของบัญชีของนิติบุคคลที่ไม่แสวงหากำไร (Non-profit institutions) ได้จัดทำขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของนักวิเคราะห์วิจัย และผู้ที่ทำหน้าที่กำหนดนโยบาย ที่ต้องการพัฒนาระบบการให้บริการสาธารณะให้มีประสิทธิภาพดีขึ้น ซึ่งจะช่วยลดขนาดของหน่วยงานราชการได้[3]

---

[2] จารุวรรณ ชนม์ธนวัฒน์, **Topic 8 เศรษฐศาสตร์มหภาค** [ออนไลน์], 2559. แหล่งที่มา http://arts.kmutt.ac.th/sola/jaruwan/download_ssc%20281/2559-1/Topic_8_V0.pdf

[3] United Nations Statistics Division, **National Accounts Publications** [Online], 2018. Available from https://unstats.un.org/unsd/nationalaccount/pubs.asp

ในแง่การบริหารงานนิติบุคคลที่ไม่แสวงหากำไร ก็ได้มีแนวคิดว่าหลักการบริหารงานนั้นแตกต่างจากการบริหารงานนิติบุคคลที่แสวงหากำไร จึงต้องมีการศึกษาเรียนรู้เพื่อให้นิติบุคคลที่ไม่แสวงหากำไรสามารถดำเนินงานอยู่รอดต่อไปได้ เพราะการดำเนินกิจกรรมของนิติบุคคลต้องพึ่งพาอาศัยอาสาสมัคร ซึ่งบุคคลเหล่านี้ไม่ใช่ลูกจ้างของนิติบุคคล จึงไม่สามารถออกคำสั่งได้ และรายได้หลักของนิติบุคคลที่ไม่แสวงหากำไรมาจากเงินบริจาค ดังนั้น การบริหารความสัมพันธ์กับผู้ร่วมสนับสนุนต่าง ๆ จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องศึกษา[4]

2.2 หลักเกณฑ์ในการแบ่งประเภทระหว่างองค์กรนิติบุคคลที่แสวงหากำไรและองค์กรที่ไม่แสวงหากำไร

2.2.1 ความแตกต่างในเรื่องวัตถุประสงค์ของการดำเนินงาน[5]

เมื่อพิจารณาตามกฎหมายไทย จะพบว่าไม่มีกฎหมายใดที่ได้แบ่งประเภทของนิติบุคคลไว้อย่างชัดเจน แต่เมื่อแบ่งประเภทของกฎหมายไทยออกเป็นกฎหมายเอกชนกับกฎหมายมหาชน ก็มักจะแบ่งประเภทของนิติบุคคลออกเป็นนิติบุคคลเอกชนและนิติบุคคลมหาชน ตามลักษณะของกฎหมายที่ใช้ในการจัดตั้งนิติบุคคลนั้น ๆ แต่ในต่างประเทศได้มีการศึกษาวิจัยอย่างละเอียดและมีการศึกษาวิจัยมาอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดองค์ความรู้ในการแบ่งประเภทของนิติบุคคลอย่างละเอียดเพื่อประโยชน์ในการกำหนดหลักเกณฑ์ในการจัดทำบัญชีได้สอดคล้องกับลักษณะของกิจกรรมของแต่ละนิติบุคคลได้อย่างเหมาะสม

ระบบบัญชีประชาชาติขององค์การสหประชาชาติได้จัดแบ่งประเภทของนิติบุคคลมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1953 ที่เรียกว่า “The 1953 SNA” จนกระทั่งถึงฉบับล่าสุด คือ “The 2008 SNA” ได้แบ่งประเภทของนิติบุคคลตามลักษณะการดำเนินงานขั้นพื้นฐาน พฤติกรรม และวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายการดำเนินงานของนิติบุคคล โดยได้แบ่งประเภทนิติบุคคลออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. บริษัท (Corporation)

นิติบุคลประเภทนี้ถูกเรียกชื่อในหลากหลายรูปแบบ เช่น บริษัทจำกัด บริษัทมหาชนจำกัด และห้างหุ้นส่วนนิติบุคล อย่างไรก็ตามบางนิติบุคคลอาจจดทะเบียนอยู่ในรูปของบริษัท แต่มี

---

[4] Peter F. Drucker, Managing the Non-profit organization: Principles and Practices (HarperCollins Publishers, 1990). pp.11.

[5] United Nations, Organisation for Economic Co-operation and Development, European Communities, International Monetary Fund and World Bank, System of National Accounts 2008 (New York, 2009). pp.61-62.

วัตถุประสงค์ดำเนินงานเพื่อสาธารณะประโยชน์ (อย่างเช่น มูลนิธิหรือสมาคม) ดังนั้นจึงไม่สามารถแบ่งประเภทนิติบุคคลตามรูปแบบการจดทะเบียนจัดตั้งได้

2. นิติบุคคลที่ไม่แสวงหากำไร (Non-profit institution)

(1) ดำเนินงานที่เป็นอิสระจากบุคคล องค์กรธุรกิจ หรือหน่วยงานภาครัฐ ที่เป็นผู้จัดตั้งจัดหาเงินลงทุน หรือควบคุมการดำเนินงานนิติบุคคลที่ไม่แสวงหากำไร

(2) ผลิตสินค้าหรือให้บริการ และพบว่านิติบุคคลที่ไม่แสวงหากำไรในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาได้ถูกจัดตั้งเพื่อผลิตสินค้าหรือให้บริการที่ไม่ได้คำนึงถึงต้นทุนเป็นหลัก ซึ่งก็เพื่อผลประโยชน์ของหน่วยครัวเรือน หรือกลุ่มของหน่วยครัวเรือนบางกลุ่ม

(3) ดำเนินงานโดยกลุ่มสมาชิกที่มีสิทธิเท่าเทียมกัน โดยให้มีอำนาจโหวต (vote) เท่ากัน และถือตามเสียงโหวตส่วนใหญ่ ในการตัดสินใจในกิจกรรมที่สำคัญใด ๆ ที่มีผลกระทบต่อนิติบุคคลที่ไม่แสวงหากำไร แต่ความรับผิดมีอยู่อย่างจำกัด แต่โดยส่วนใหญ่จะมีการเลือกกลุ่มคนขึ้นมากลุ่มหนึ่งให้ทำหน้าที่ในการจัดการและควบคุมนิติบุคคลให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์การจัดตั้ง คล้ายกับการตั้งคณะกรรมการบริษัทในองค์กรบริษัท

(4) ไม่มีผู้ถือหุ้น เพราะบุคคลใด ๆ ไม่สามารถได้รับส่วนแบ่งจากผลประโยชน์ หรือทุนจัดตั้งของนิติบุคคล

(5) ไม่ดำเนินงานในทางการหากำไร เพราะไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งนิติบุคคล และไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของผู้ที่ให้ความช่วยเหลือสนับสนุนแก่นิติบุคคล แต่ในทางปฏิบัติผลลัพธ์จากการดำเนินงานจะมีทั้งกำไรและขาดทุน แต่ผลกำไร ส่วนเกินรายได้ (หลังหักรายจ่ายแล้ว) หรือผลประโยชน์ใดก็ตามที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรม จะไม่สามารถจัดสรรให้กับผู้หนึ่งผู้ใดได้ ดังนั้นจึงเป็นเหตุผลที่ทำให้นิติบุคคลประเภทนี้ได้รับยกเว้นการเสียภาษีประเภทต่าง ๆ

3. หน่วยงานภาครัฐ (Government unit)

คือ นิติบุคคลที่มีลักษณะเฉพาะตัว โดยมีความเกี่ยวข้องกับกระบวนการทางปกครอง เช่น จัดตั้งโดยผ่านกระบวนการตรากฎหมาย การพิจารณาคดีทางศาลที่แตกต่างจากปกติทั่วไป หรือเป็นนิติบุคคลที่มีอำนาจในการบริหารจัดการเหนือนิติบุคคลอื่นได้ แต่ภายใต้ขอบเขตอำนาจตามที่กฎหมายกำหนด

ลักษณะการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดหาสินค้าหรือบริการให้แก่ชุมชนหรือแต่ละหน่วยครัวเรือน ซึ่งเงินที่ใช้ในการจัดหาสินค้าหรือบริการมาจากภาษีอากรหรือรายได้จากหน่วยงานภาครัฐอื่น ในลักษณะเป็นการกระจายเงินเหล่านั้นกลับไปในกระบวนการจัดหาสินค้าหรือบริการที่ไม่ใช่เพื่อทางการค้า

หน่วยงานภาครัฐสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

(1) กลุ่มที่ให้บริการโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย โดยมุ่งให้บริการกับสังคมในภาพรวม อย่างเช่น การให้บริการสาธารณะ การป้องกันรักษาความปลอดภัย การบังคับใช้กฎหมาย การบริการด้านสาธารณสุข ซึ่งการดำเนินงานจะถูกควบคุมโดยรัฐและมีรายได้จากภาษีของรัฐเป็นหลัก

(2) กลุ่มที่ให้บริการโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย หรือคิดค่าให้บริการในราคาที่ต่ำกว่าราคาตลาด โดยมุ่งให้บริการแก่หน่วยครัวเรือน ในด้านสังคมหรือการเมือง

(3) กลุ่มที่เน้นใช้จ่ายให้แก่หน่วยองค์กรอื่น เพื่อที่จะทำให้เกิดการกระจายรายได้และความมั่งคั่งให้แก่หน่วยครัวเรือน

2.2.2 ความแตกต่างในทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องและภาระภาษี

เมื่อได้พิจารณาความแตกต่างจากวัตถุประสงค์การดำเนินงานในข้างต้นจะพบว่านิติบุคคลที่ไม่แสวงหากำไร ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบของเอกชนหรือรัฐบาล มีหลักการพื้นฐานเหมือนกันที่สำคัญคือจัดตั้งขึ้นมาเพื่อให้บริการสาธารณะเป็นหลัก ถึงแม้จะมีการคิดค่าใช้จ่ายในการให้บริการก็ตาม แต่ราคาค่าบริการจะคิดในราคาที่ต่ำกว่าราคาตลาด โดยไม่ได้คิดจากต้นทุนเป็นสำคัญ ซึ่งก็สอดคล้องกับหลักการในการจัดเก็บภาษีของรัฐ ที่มุ่งจัดเก็บภาษีกับเฉพาะกิจการที่ดำเนินการในทางการค้าหากำไรเป็นหลัก ถึงแม้รัฐวิสาหกิจจะเป็นหน่วยงานภาครัฐ แต่มีภารกิจให้บริการแก่เพียงบุคคลบางกลุ่มจึงจำเป็นต้องจัดเก็บค่าธรรมเนียมการให้บริการ ไม่เหมือนกับภารกิจของส่วนราชการที่ให้บริการแก่ทุกคนอย่างเสมอภาคกันรัฐจึงไม่ได้จัดเก็บค่าธรรมเนียมการให้บริการ รัฐวิสาหกิจจึงมีหน้าที่ต้องนำส่งรายได้เข้ารัฐเสมือนการเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลเช่นกัน ตามตารางสรุปหลักเกณฑ์ที่สำคัญดังนี้

ตาราง 1 การรับรองสถานะความเป็นนิติบุคคล และการเสียภาษีหรือการจัดสรรกำไรให้รัฐ ของนิติบุคคลแต่ละประเภทตามกฎหมาย

	นิติบุคคล	กฎหมายรับรองสถานะความเป็นนิติบุคคล	หลักเกณฑ์การเสียภาษีตามประมวลรัษฎากร หรือการจัดสรรกำไรให้รัฐตามกฎหมาย	อัตราภาษี
บริษัท (Corporations)	1. ห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียน 2. ห้างหุ้นส่วนจำกัด 3. บริษัทจำกัด 4. กิจการร่วมค้า (จดทะเบียน)	ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์	ฐานกำไรสุทธิ	1. SME 10 - 15%[6] 2. อื่น ๆ 20%[7]
	5. บริษัทมหาชนจำกัด	พ.ร.บ. บริษัทมหาชนจำกัด	ฐานกำไรสุทธิ	1. SME 10 - 15% 2. อื่น ๆ 20%
	6. มูลนิธิ สมาคม	ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์	ฐานรายได้ก่อนหักรายจ่าย	1. เงินได้มาตรา 40 (8) เสีย 2%[8] 2. เงินได้อื่น เสีย 10%[9]

[6] มาตรา 3 แห่งพระราชกฤษฎีกาออกตามความในประมวลรัษฎากรว่าด้วยการลดอัตราและการยกเว้นรัษฎากร (ฉบับที่ 603) พ.ศ. 2559

[7] มาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลรัษฎากร (ฉบับที่ 42) พ.ศ. 2559

[8] มาตรา 4 แห่งพระราชกฤษฎีกาออกตามความในประมวลรัษฎากรว่าด้วยการลดอัตรารัษฎากร (ฉบับที่ 250) พ.ศ. 2535

[9] บัญชีอัตราภาษีเงินได้ท้ายหมวด 3 ในลักษณะ 2 แห่งประมวลรัษฎากร

	นิติบุคคล	กฎหมายรับรองสถานะความเป็นนิติบุคคล	หลักเกณฑ์การเสียภาษีตามประมวลรัษฎากร หรือการจัดสรรกำไรให้รัฐตามกฎหมาย	อัตราภาษี
นิติบุคคลที่ไม่แสวงหากำไร (Non-profit institutions)	1. มูลนิธิ สมาคม (ที่เป็นองค์การสาธารณกุศล)	ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์	ได้รับยกเว้นตามมาตรา 39	ได้รับยกเว้นตามมาตรา 39
	2. บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลตามข้อผูกพันที่ประเทศไทยมีอยู่ตามสัญญาว่าด้วยความร่วมมือทางเศรษฐกิจ หรือทางเทคนิคระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลต่างประเทศ	ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์	ได้รับยกเว้น[10]	ได้รับยกเว้น
	3. วัด	พ.ร.บ. คณะสงฆ์ พ.ศ. 2505	ไม่เป็นหน่วยภาษีตามมาตรา 39	ไม่เป็นหน่วยภาษีตามมาตรา 39
	4. มัสยิด	พ.ร.บ. การบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ 2540	ไม่เป็นหน่วยภาษีตามมาตรา 39	ไม่เป็นหน่วยภาษีตามมาตรา 39
	5. สหกรณ์[11]	พ.ร.บ. สหกรณ์ พ.ศ. 2542	ไม่เป็นหน่วยภาษีตามมาตรา 39	ไม่เป็นหน่วยภาษีตามมาตรา 39

[10] มาตรา 4 แห่งพระราชกฤษฎีกาออกตามความในประมวลรัษฎากรว่าด้วยการยกเว้นรัษฎากร (ฉบับที่ 10) พ.ศ. 2500

[11] กรมส่งเสริมสหกรณ์, **ประเภทของสหกรณ์** [ออนไลน์], 2 พฤษภาคม 2561. แหล่งที่มา http://www.cpd.go.th/cpdth2560/index.php/component/k2/item/185

	นิติบุคคล	กฎหมายรับรองสถานะความเป็นนิติบุคคล	หลักเกณฑ์การเสียภาษีตามประมวลรัษฎากร หรือการจัดสรรกำไรให้รัฐตามกฎหมาย	อัตราภาษี
หน่วยงานภาครัฐ (Government unit)	1. สำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวง ทบวง กรม 2. จังหวัด	พ.ร.บ. ระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534	ไม่เป็นหน่วยภาษีตามมาตรา 39	ไม่เป็นหน่วยภาษีตามมาตรา 39
	3. องค์การบริหารส่วนจังหวัด	พ.ร.บ. องค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540	ไม่เป็นหน่วยภาษีตามมาตรา 39	ไม่เป็นหน่วยภาษีตามมาตรา 39
	4. เทศบาล	พ.ร.บ. เทศบาล พ.ศ. 2496	ไม่เป็นหน่วยภาษีตามมาตรา 39	ไม่เป็นหน่วยภาษีตามมาตรา 39
	5. องค์การบริหารส่วนตำบล	พ.ร.บ. สภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537	ไม่เป็นหน่วยภาษีตามมาตรา 39	ไม่เป็นหน่วยภาษีตามมาตรา 39
	6. รัฐวิสาหกิจ[12]	พระราชบัญญัติ หรือพระราชกฤษฎีกาของแต่ละแห่ง	นำส่งกำไรให้กระทรวงการคลัง	ตามที่กระทรวงการคลังกำหนด
		ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ร.บ. บริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535 พ.ร.บ. ทุนรัฐวิสาหกิจ พ.ศ. 2542	ฐานกำไรสุทธิ	1. SME 10 - 15% 2. อื่น ๆ 20%
	7. องค์การมหาชน	พ.ร.บ. องค์การมหาชน พ.ศ. 2542	ไม่เป็นหน่วยภาษีตามมาตรา 39	ไม่เป็นหน่วยภาษีตามมาตรา 39

[12] กรมสรรพากร, **รัฐวิสาหกิจไทยมีภาระภาษีอย่างไร** [ออนไลน์], ตุลาคม 2551. แหล่งที่มา http://www.sanpakornsarn.com/page_article_detail.php?aID=182

2.3 ความเป็นมาของวัดตามประวัติศาสตร์และพระไตรปิฎก

2.3.1 แนวคิดและความหมายของคำว่า “ศาสนา”

สำนักงานราชบัณฑิตยสภาได้ให้ความหมายของคำว่าศาสนา ว่ามาจาก *“ภาษาสันสกฤตว่า “ศาสน” (อ่านว่า สา-สะ-นะ) แปลว่า คำสั่ง คำสอน คำสั่งสอน”*

“ในภาษาไทย “ศาสนา” เดิมมีความหมายเหมือนภาษาสันสกฤต คือหมายถึง คำสั่งสอน เช่น ศาสนาของพระสมณโคดมพุทธเจ้า ศาสนาของพระเยซูคริสต์ ต่อมาคำว่า “ศาสนา” ใช้เป็นศัพท์บัญญัติแทนคำภาษาอังกฤษว่า Religion เช่น คนไทยส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธแบบเถรวาท ชินโตเป็นศาสนาดั้งเดิมของญี่ปุ่น ชาวกรีกโบราณนับถือศาสนาที่มีเทพเจ้าหลายองค์

ปัจจุบัน “ศาสนา” หมายถึง ระบบความเชื่อของมนุษย์อันมีหลัก คือ แสดงกำเนิดและความสิ้นสุดของโลก เป็นต้น แสดงหลักธรรมเกี่ยวกับบุญบาปหรือการทำความดี งดเว้นสิ่งที่ไม่ควรทำ พร้อมทั้งมีพิธีกรรมที่กระทำตามความเห็นหรือตามคำสั่งสอนในความเชื่อนั้น ๆ”[13]

ความหมายตามพจนานุกรมทางด้านปรัชญาและศาสนาได้ให้ความหมายของ “Religion” ว่าตามรูปศัพท์มาจากภาษาละตินว่า “Religare” มีความหมายเป็นภาษาอังกฤษว่า To bind fast คือ การยึดถือ/ผูกพันอย่างแน่นแฟ้น กล่าวคือ โดยลักษณะทั่วไปจะหมายถึงสถาบันที่รวมผู้คนที่มีความเลื่อมใสศรัทธาในสิ่งเดียวกันเข้าด้วยกัน และยอมรับในหลักคำสอน ซึ่งจะเสนอวิถีทางให้แต่ละบุคคลรับไปเพื่อให้เข้าถึงความจริงอันสูงสุดในธรรมชาติ[14]

2.3.2 องค์ประกอบของศาสนาพุทธ

ศาสนาพุทธมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาคู่กับประเทศไทยมาอย่างยาวนาน เมื่อพิจารณาถึงสิ่งต่าง ๆ ที่ประกอบกันจนเราเรียกว่า “ศาสนา” ไม่ว่าจะศาสนาใดก็ตาม สามารถแบ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ ได้ดังนี้

1. คำสอนของศาสดา ซึ่งจะปรากฏอยู่ในคัมภีร์สำคัญของศาสนา คือ พระไตรปิฎก ประกอบไปด้วย พระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก และ พระอภิธรรมปิฎก

2. บุคลากรในศาสนา ประกอบด้วยบุคคลต่าง ๆ ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับศาสนา เรียกว่า พุทธศาสนิกชน อันประกอบด้วย ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก และ อุบาสิกา ซึ่งแต่ละส่วนทำหน้าที่ในทางปฏิบัติต่างกันโดยมีเป้าหมายหลักอย่างเดียวกัน คือ ทำนุบำรุงและสืบทอดพระพุทธศาสนาเป็นสำคัญ

---

[13] สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, **บทรายการวิทยุใน รู้ รัก ภาษาไทย** [ออนไลน์], 25 มีนาคม 2553. แหล่งที่มา http://www.royin.go.th/?knowledges=ศาสนา-๒๕-มีนาคม-๒๕๕๓

[14] Reese W.L. Department of Philosophy State University of New York at Albany (1980), Dictionary of Philosophy and Religion Eastern and Western Thought (HUMANITIES PRESS INC.). pp. 488-489.

3. พิธีกรรม เช่น การสวดมนต์เพื่อระลึกถึงคุณพระศรีรัตนตรัย นั่งสมาธิทำจิตใจให้สงบ พิธีอุปสมบท และพิธีทำบุญเนื่องในโอกาสวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา เป็นต้น

4. สถานที่และวัตถุสำคัญทางศาสนา ในศาสนาต่าง ๆ ย่อมต้องมีสถานที่สำหรับกระทำพิธีกรรมตามหลักคำสอนของศาสนานั้น ๆ ซึ่งเรียกว่า ศาสนสถาน เช่น ศาสนาคริสต์ ได้แก่ โบสถ์ โดยมีวัตถุสำคัญทางศาสนา ได้แก่ คัมภีร์ไบเบิ้ล สัญลักษณ์ไม้กางเขน ส่วนศาสนาพุทธมีศาสนสถาน ได้แก่ วัด และมีวัตถุสำคัญทางศาสนา ได้แก่ พระไตรปิฎก พระพุทธรูปซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของพระพุทธเจ้า นอกจากนั้นยังมีวัตถุมงคลต่าง ๆ ซึ่งสร้างขึ้นเพื่อให้สาธุชนได้ยึดเหนี่ยวและเตือนสติให้ละเว้นกระทำชั่ว กระทำแต่ความดี เป็นต้น

2.3.3 วัตถุประสงค์การจัดตั้งวัดตามหลักคำสอนในพระไตรปิฎก

ผู้เขียนอยากจะขอให้ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับพระไตรปิฎกให้ทราบก่อนเป็นพื้นความรู้เพื่อที่จะได้ลงไปในเนื้อหาของพระไตรปิฎกต่อไป ดังนี้ พระไตรปิฎก คือ หนังสือที่รวบรวมเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธศาสนาแบ่งออกเป็น 3 หมวด ประกอบด้วย 1. พระวินัยปิฎก เป็นหมวดที่เกี่ยวกับหลักเกณฑ์ว่าด้วยเรื่องวินัย หรือศีลของภิกษุและภิกษุณี ที่ต้องประพฤติปฏิบัติ หรือหลักเกณฑ์ที่ห้ามประพฤติปฏิบัติ 2. พระสุตตันตปิฎก เป็นหมวดที่รวบรวมพระธรรมเทศนา คำสอน ทั่ว ๆ ไปของพระพุทธเจ้าและของพระสาวกที่สำคัญ โดยกล่าวถึงเรื่องราวการสั่งสอนที่เกิดขึ้นกับบุคคลต่าง ๆ ในแต่ละเหตุการณ์ และ 3. พระอภิธรรมปิฎก เป็นหมวดเกี่ยวกับเรื่องหลักธรรมและคำอธิบายล้วน ๆ ไม่มีความเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์หรือบุคคลแต่อย่างใด ดังนั้น การศึกษาจากพระไตรปิฎกก็จะช่วยให้ทราบวัตถุประสงค์การจัดตั้งวัดที่แท้จริง

ตามที่พระไตรปิฎก คือ หนังสือที่รวบรวมเรื่องราวเกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนในทางพุทธศาสนา ดังนั้น เราจะไม่พบคำอธิบายวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งวัดได้โดยตรง ต้องอาศัยโดยศึกษาจากเรื่องราวต่าง ๆ ในพระสุตตันตปิฎกก็จะทำให้พอทราบวัตถุประสงค์การจัดตั้งวัดได้ อย่างเช่น เรื่องราวที่มาที่ทำให้เกิดเรื่องจำพรรษาของภิกษุสงฆ์นั้น ทำให้ทราบว่าพระพุทธเจ้ามีกฎเกณฑ์ให้ภิกษุสงฆ์ต้องจาริกออกเดินทางไปเผยแผ่คำสอน ณ ที่ต่าง ๆ ไม่ให้หยุดอาศัยอยู่ที่ใดเป็นหลักแหล่งถาวร ทำให้เกิดคำติเตียนจากคนทั้งหลายว่าภิกษุสงฆ์ไปเหยียบย่ำพืชต่าง ๆ (ติณชาติ) ในฤดูฝน เมื่อพระพุทธเจ้าได้รับทราบคำติเตียนจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายต้องจำพรรษาในวันเข้าพรรษา มิฉะนั้นจะต้องอาบัติ (พระไตรปิฎกเล่มที่ 4 พระวินัยปิฎก เล่มที่ 4 [ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย] มหาวรรคภาค 1 วัสสูปนายิกขันธกะ

[205])[15] เมื่อเราทราบแล้วว่าภิกษุสงฆ์มีกฎเกณฑ์ต้องเดินทาง ไม่ให้หยุดอาศัยอยู่ที่ใดหลักแหล่งถาวร ก็จะทำให้เข้าใจเรื่องราวการเกิดขึ้นของวัดเวฬุวนารามในพระพุทธศาสนา ซึ่งมีที่มาจากการที่พระเจ้าพิมพิสาร กษัตริย์แห่งนครราชคฤห์ ทรงเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง ประสงค์ที่จะได้เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าโดยไม่ต้องเดินทางไปไกล จึงได้ถวายอุทยานเวฬุวัน ซึ่งเป็นสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับผู้ที่ต้องการวิเวก เว้นจากคนสัญจรไปมา แต่ไม่ไกลจากทางคมนาคม เพื่อให้ภิกษุสงฆ์มีที่พักอาศัยระหว่างการเดินทางออกเผยแผ่ศาสนา ต่อมาพระพุทธเจ้าได้ทรงรับและกล่าวว่าการถวายอุทยานแห่งนี้ได้อานิสงฆ์ของการถวายที่อยู่อาศัยแก่สงฆ์ (พระไตรปิฎกเล่มที่ 4 พระวินัยปิฎก เล่มที่ 4 [ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย] มหาวรรคภาค 1 มหาขันธกะ [63])[16] ดังนั้น พอได้ใจความว่าในสมัยเริ่มแรกการเกิดขึ้นของวัดเพื่อเป็นที่ปฏิบัติธรรมของภิกษุสงฆ์ ซึ่งก็สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การจัดตั้งวัดตามบทบัญญัติในกฎหมายปัจจุบัน คือ วัดที่สร้างขึ้นนั้นต้องสมควรเป็นที่พักอาศัยของพระภิกษุสงฆ์และการประกอบศาสนกิจ

2.3.4 ความหมายของ “ศาสนกิจ” ตามหลักคำสอนในพระไตรปิฎก

ตามที่กฎหมายได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งวัด เพื่อเป็นที่พำนักของพระภิกษุสงฆ์และการประกอบศาสนกิจนั้น ทำให้เป็นที่สงสัยว่า คำว่า “ศาสนกิจ” คืออะไร มีขอบเขตขยายความถึงกิจกรรมอะไรบ้าง จากการศึกษาพบว่า

จากพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถานได้ให้ความหมายของศาสนกิจ หมายถึง *“งานทางศาสนาที่ภิกษุสามเณรเป็นต้นปฏิบัติ เช่น การทำวัตรสวดมนต์และการเผยแผ่ศาสนาเป็นศาสนกิจของสงฆ์”*[17]

จากบทความของกระทรวงวัฒนธรรม เมื่อวันที่ 11 มกราคม 2559 หัวข้อ “การปฏิบัติศาสนกิจของพุทธศาสนิกชนในชีวิตประจำวัน” ได้ยกตัวอย่างศาสนกิจที่ทำได้ในทุกวัน เช่น ทำบุญตักบาตร ร่วมพิธีกรรมทางศาสนาในวันสำคัญทางศาสนา ทำสมาธิ สวดมนต์ ฟังเทศน์ และฟังธรรม[18]

ตามหลักคำสอนในพระไตรปิฎกได้กล่าวถึงกิจการเกี่ยวแก่ภิกษุสงฆ์ไว้ในพระวินัยปิฎก ได้แก่ อุโบสถขันธกะ (การฟังธรรม, การสวดปาฏิโมกข์ในวันอุโบสถ), วัสสูปนายิกาขันธกะ (การจำพรรษา), จัมมขันธกะ (ข้ออนุญาตและข้อห้ามเกี่ยวกับ รองเท้า ยานพาหนะ และที่นั่งที่นอน) ซึ่งมีการกล่าวถึงการ

---

[15] สุชีพ ปุญญานุภาพ, **พระไตรปิฎก** [ออนไลน์]. 14 เมษายน 2561. แหล่งที่มา http://www.84000.org/tipitaka/pitaka1/

[16] เรื่องเดียวกัน

[17] สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554** [ออนไลน์], พ.ศ. 2554. แหล่งที่มา http://www.royin.go.th/dictionary/

[18] กระทรวงวัฒนธรรม, **การปฏิบัติศาสนกิจของพุทธศาสนิกชนในชีวิตประจำวัน** [ออนไลน์], 11 มกราคม 2559. แหล่งที่มา https://www.m-culture.go.th/young/ewt_news.php?nid=115&filename=index

เดินจงกรม, กฐินขันธกะ (การทอดกฐินเพื่อถวายไตรจีวร), จีวรขันธกะ (การถวายไตรจีวรกรณีอื่น ๆ), โกสัมพิขันธกะ ซึ่งมีการกล่าวถึง การบิณฑบาต

นอกเหนือจากศาสนกิจแล้ว ประเทศไทยเรายังมีการประกอบพิธีกรรมการบำเพ็ญกุศลตามที่พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาตรา 37 ได้กำหนดหน้าที่ของเจ้าอาวาสไว้ให้มีหน้าที่ในการให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล ซึ่งตามพจนานุกรมได้ให้ความหมายของ “การบำเพ็ญกุศล” คือ การทำบุญ[19] โดยหลักคำสอนเกี่ยวกับวิธีทำบุญในทางพระพุทธศาสนาได้กำหนดไว้เป็น 3 แนวทาง คือ

1. ทาน คือ การบริจาควัตถุสิ่งของของตนเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น
2. ศีล คือ การรักษากาย วาจา ให้สงบเรียบร้อย
3. ภาวนา คือ การยกระดับจิตใจให้สูงขึ้น ด้วยการอบรมให้สงบนิ่งและเกิดปัญญา

ดังนั้น ในการทำบุญทุกครั้ง ชาวพุทธจะถือคติว่าต้องให้เข้าหลัก 3 ประการนี้ โดยเริ่มต้นทำข้อไหนก่อนก็ได้ เช่น รับศีลแล้วฟังพระเจริญพระพุทธมนต์ (ภาวนา) จบลงด้วยการถวายทาน เป็นต้น[20]

พระครูวิสารวรกิจ เจ้าอาวาสวัดหนองหว้า เจ้าคณะอำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา ภาค 11 ได้กล่าวถึงพิธีทำบุญ หมายถึง พิธีกรรมทางศาสนาอย่างหนึ่ง ที่นิยมปฏิบัติกันสืบ ๆ มาจนกลายเป็นประเพณีที่นิยมทำกัน ซึ่งแบ่งออกเป็นสองประเภท คือ ทำบุญงานมงคลและทำบุญงานอวมงคล แต่งานหลักของการทำบุญของทั้งสองประเภท คือ การเลี้ยงพระ เรียกว่า การทำบุญเลี้ยงพระ โดยจะมีการนิมนต์พระสงฆ์มาเจริญพระพุทธมนต์ แล้วถวายภัตตาหารกับถวายทานอย่างอื่นแด่พระภิกษุสงฆ์ เป็นอันเสร็จพิธี นอกจากนั้นแล้วพิธีฝ่ายสงฆ์ ยังมีพิธีเจริญพระพุทธมนต์ พิธีสวดพระพุทธมนต์ พิธีสวดพระอภิธรรม พิธีสวดมาติกา พิธีสวดแจง พิธีสวดถวายพรพระ พิธีอนุโมทนาในกรณีต่าง ๆ พิธีพระธรรมเทศนา และพิธีพิเศษเฉพาะงาน เช่น พิธีทำบุญตักบาตรเทโวโรหนะ เป็นต้น[21]

---

[19] สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, **บำเพ็ญกุศล** [ออนไลน์], 15 เมษายน พ.ศ. 2561. แหล่งที่มา http://www.royin.go.th/?knowledges=บำเพ็ญกุศล

[20] สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์. คู่มือการดูแลรักษาศาสนสถาน (บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), 2559). หน้า 26.

[21] วัดหนองหว้า. **ศาสนพิธี** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา https://sites.google.com/site/nongwaa/WaTNoNGWaa/khxmul/khlang-bthkhwam/1-phu/hmwd/hmwd-buy-phithi

2.3.5 ความเป็นมาของวัดในประเทศไทย[22]

ศาสนาพุทธเข้าสู่ประเทศไทยหลังจากการทำสังคายนาครั้งที่ 3 ประมาณ พ.ศ. 235 พระเจ้าอโศกมหาราชได้ทรงส่งสมณทูตไปเผยแผ่พระพุทธศาสนายังดินแดนต่าง ๆ ก่อนยุคสมัยที่ชนชาติไทยจะมีอาณาจักรที่เป็นปึกแผ่น ซึ่งจะเริ่มในยุคสมัยอาณาจักรสุโขทัย และในยุคอาณาจักรสุโขทัยเป็นยุคที่พระพุทธศาสนาในประเทศไทยเริ่มเปลี่ยนแปลงจากลัทธิมหายานและหินยานแบบเดิม มาเป็นลัทธิหินยานแบบลังกาวงศ์ในรัชสมัยของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช เมื่อ พ.ศ. 1820 เป็นต้นมา เนื่องจากพ่อขุนรามคำแหงมหาราชได้อาราธนาพระสงฆ์ที่ไปศึกษาที่ประเทศลังกามาจากเมืองนครศรีธรรมราช ให้มาตั้งสำนักและเผยแพร่คำสอน ณ วัดอรัญญิก นอกเมืองกรุงสุโขทัย อีกทั้งยังทรงรับพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทย มีการตั้งสมณศักดิ์คณะสงฆ์ วางแบบแผนการปกครองคณะสงฆ์ การถวายที่กัลปนาให้แก่วัด และกำหนดพระราชประเพณีกฐินหลวง ดังที่ปรากฏให้เห็นในศิลาจารึก ซึ่งตามหนังสือตำนานกฐินของหลวงวิจิตรวาทการ ได้กล่าวเป็นการรับรองเกี่ยวกับราชประเพณีกฐินหลวง ไว้ดังนี้ “การทอดกฐินนั้น สำหรับในอินเดียสมัยพุทธกาล หรือต่อมากับในลังกานั้น ได้มีผู้พยายามค้นคว้าหานามผู้ทอดกฐิน แต่ไม่พบว่าใครทอดบ้าง และการทอดกฐินในประเทศอื่น ๆ ที่นับถือพระพุทธศาสนาก็ดูเหมือนจะไม่ได้ทำกันเป็นงานใหญ่โตสำคัญเท่ากับในเมืองไทย เพราะในเมืองไทยนั้นการทอดกฐินเป็นราชประเพณีหนึ่งซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงนำราษฎรให้บำเพ็ญกุศลในเรื่องนี้ กฐินที่พระมหากษัตริย์ทรงทอดด้วยพระองค์เองก็ดี หรือพระราชทานให้ผู้หนึ่งผู้ใดทอดในนามของพระองค์เองก็ดี เรียกกันว่า “กฐินหลวง””

<u>สมัยอาณาจักรศรีอยุธยา</u>ยุคแรก (พ.ศ. 1893 – 2031) มีประวัติศาสตร์สำคัญเกี่ยวกับวัดดังนี้

- สมัยของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ทรงอุทิศพระราชวังตอนหนึ่งสร้างเป็นวัดพุทธาวาส ภายหลังเปลี่ยนชื่อเป็น วัดพระศรีสรรเพชญ (เป็นวัดในพระบรมมหาราชวัง ไม่มีพระสงฆ์) สร้างวัดจุฬามณี วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ และพระพุทธรูปยืนองค์ใหญ่ ที่เมืองพิษณุโลก และต่อมาได้อัญเชิญมาไว้พระวิหารวัดสระเกศ กรุงเทพฯ ในปัจจุบัน

- สมัยสมเด็จพระเอกาทศรถ ได้ทรงตั้งพระราชกำหนดกฎหมายถวายที่กัลปนาแก่วัดเช่นกัน แต่คำว่า “ที่กัลปนา” นั้นจะหมายความว่า พระราชทานผลประโยชน์ในภาษีที่ดินเป็นนิตยภัตเลี้ยงพระสงฆ์ ไม่ได้พระราชทานตัวที่ดิน

---

[22] กรมการศาสนา, **ภาคที่ 3 ประวัติความเป็นมาของพระพุทธศาสนาและองค์การศาสนาต่าง ๆ ในประเทศไทย** [ออนไลน์], 12 เมษายน 2561. แหล่งที่มา http://www.dra.go.th /module/attach_media /sheet 662009 0402112315.pdf

- สมัยพระเจ้าทรงธรรม ทรงสร้างพระไตรปิฎกจนจบบริบูรณ์เป็นครั้งแรกของราชอาณาจักรไทย

- สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ได้พระราชทานพระราชูปถัมภ์แก่ผู้บวชเป็นพระภิกษุสามเณรเป็นอเนกประการ จนเป็นเหตุให้ราษฎรที่ปรารถนาจะหลบเลี่ยงราชการบ้านเมืองพากันไปบวชเป็นอันมาก จึงเป็นเหตุที่มาของการสอบไล่ สอบดูความรู้ ถ้าไม่มีความรู้ก็ไล่ออกไปจากสมณเพศ

สมัยกรุงธนบุรี มีการปกครองอยู่เพียง 15 ปี ตลอดระยะเวลานั้น เต็มไปด้วยการรบ การรวบรวมชนชาติ รวมทั้งรวบรวมพระไตรปิฎกจากที่ต่าง ๆ ทั้งจากเมืองเหนือ เมืองเพชรบุรี และคัดลอกจากฉบับที่ได้จากเมืองนครศรีธรรมราช

สมัยรัตนโกสินทร์ มีทั้งการบูรณปฏิสังขรณ์และการสร้างวัดขึ้นใหม่ อาทิเช่น วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม วัดอรุณราชวราราม วัดบวรนิเวศวิหาร และวัดพระราม 9 กาญจนาภิเษก

สรุปได้ว่าประเทศไทยมีการสร้างวัดตั้งแต่อดีตจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ซึ่งเป็นการสร้างวัดตามความเชื่อนับถือศรัทธา ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดในพระธรรมวินัยและจารีตประเพณี โดยที่วัดมีความสำคัญต่อประเทศไทยในฐานะเป็นสถาบันพื้นฐานทางสังคมประเภทหนึ่ง เป็นศูนย์รวมจิตใจของศาสนิกชน เป็นที่อยู่ของสงฆ์ เป็นที่ฟังธรรม ปฏิบัติธรรม และประกอบพิธีกรรมทางศาสนา

บทที่ 3

แนวคิด ความเป็นมา และลักษณะขององค์กรนิติบุคคลประเภทวัด และหลักการทางภาษีอากรที่เกี่ยวข้อง

ในบทที่ผ่านจะกล่าวถึงความเป็นมาของวัดตามพระไตรปิฎก จนกระทั่งแผ่ขยายเข้ามาสู่ในสังคมไทย ในบทนี้จึงกล่าวต่อเนื่องจากการที่วัดเป็นองค์กรไม่แสวงหากำไรในสังคมไทย กฎหมายจึงมีการกำหนดสถานะความเป็นนิติบุคคลของวัดในทางกฎหมายและสถานะที่ไม่เป็นหน่วยภาษีในประมวลรัษฎากร รวมถึงกำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งวัด โครงสร้างการบริหารงานวัด และการจัดบัญชีรายรับรายจ่ายของวัด ในท้ายสุดกล่าวถึงหลักการบริหารภาษีอากรที่ดีและหลักการพื้นฐานกฎหมายภาษีอากร ที่เกี่ยวข้องกับการที่กำหนดให้วัดไม่เป็นหน่วยภาษี จึงส่งผลให้วัดไม่มีภาระภาษีเงินได้นิติบุคคลนั้น เป็นการปฏิบัติที่ไม่เป็นไปตามหลักการภาษีอากรที่ดี

3.1 แนวคิด ความเป็นมา และลักษณะขององค์กรนิติบุคคลประเภทวัดในทางกฎหมาย

เพื่อเป็นการศึกษาให้ทราบว่าวัดมีสถานะเป็นนิติบุคคลตั้งแต่เมื่อใด มีที่มาของการเป็นนิติบุคคลและวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งนิติบุคคลประเภทวัดอย่างไร ทั้งนี้เพื่อให้ทราบวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งนิติบุคคลประเภทวัดที่แท้จริง ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์ต่อไปว่าการดำเนินงานในปัจจุบันของวัดได้ดำเนินงานสอดคล้องเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งหรือไม่

3.1.1 แนวคิดและความเป็นมาของสถานะความเป็นนิติบุคคลของวัด

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 65 ได้กล่าวไว้ว่า นิติบุคคลเกิดขึ้นได้ตามอำนาจแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หรือกฎหมายอื่น ซึ่งนิติบุคคลตามอำนาจแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ประกอบด้วย

1) สมาคมที่จดทะเบียนแล้ว

2) มูลนิธิที่จดทะเบียนแล้ว

3) ห้างหุ้นส่วน (สามัญ) จดทะเบียน

4) ห้างหุ้นส่วนจำกัด

5) บริษัทจำกัด

ในปัจจุบันนี้วัดจึงมีสถานะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายอื่น เพราะมิได้ปรากฏในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

แต่เมื่อสืบความในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ตั้งแต่อดีตพบหลักฐานว่าได้มีการบัญญัติถึงสถานะความเป็นนิติบุคคลของวัดในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ฉบับที่มีผลใช้บังคับเมื่อ 1 มกราคม พระพุทธศักราช 2468 ในมาตรา 72 ซึ่งบัญญัติว่า

จำพวกที่กล่าวต่อไปนี้ ย่อมเป็นนิติบุคคล คือ

(1) ทบวงการเมือง

(2) วัดวาอาราม

(3) ห้างหุ้นส่วนที่จดทะเบียนแล้ว

(4) บริษัทจำกัด

(5) สมาคม

(6) มูลนิธิได้รับอำนาจแล้ว

แต่โดยแท้จริงแล้วประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 1 และบรรพ 2 ได้ประกาศใช้ครั้งแรกในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2466 โดยให้มีผลใช้บังคับในวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2467 แต่ต่อมาได้มีการแก้ไขบรรพ 1 และบรรพ 2 และเพิ่มบรรพ 3 จึงได้เลื่อนการบังคับใช้บรรพ 1 และบรรพ 2 ออกไปเป็นวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2468[23]

จนกระทั่งเมื่อมีพระราชบัญญัติให้ใช้บทบัญญัติบรรพ 1 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่ได้ตรวจชำระใหม่ พ.ศ. 2535 จนถึงฉบับที่แก้ไขเพิ่มเติมในปัจจุบัน ไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับสถานะความเป็นนิติบุคคลของวัดในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์อีกต่อไป แต่ได้เพิ่มความ “ให้วัดมีฐานะเป็นนิติบุคคล” และ “วัดที่มีฐานะเป็นนิติบุคคลตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ให้มีฐานะเป็นนิติบุคคลตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัตินี้” โดยมาตรา 12 และมาตรา 19 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 แทน โดยในขณะนั้นคณะรัฐมนตรีได้เสนอร่างพระราชบัญญัติให้ใช้บทบัญญัติบรรพ 1 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่ได้ตรวจชำระใหม่ พ.ศ. 2535 และร่างพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ให้สภานิติบัญญัติแห่งชาติพิจารณาในคราวเดียวกัน โดยในรายงานการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ทำหน้าที่รัฐสภา ครั้งที่ 6/2535 มิได้ชี้แจงเหตุผลในการตัดบัญญัติดังกล่าวออกไปจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แต่ได้ชี้แจงเหตุผลการแก้ไขเพิ่มเติมความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 โดยพระราช-

[23] ทวีศักดิ์ อึ้งประภากร, “เบี้ยปรับในหนี้เงิน,” (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,2544), หน้า 34.

บัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ว่า เพื่อปรับปรุงบทบัญญัติว่าด้วยวัดให้เหมาะสมยิ่งขึ้น และ ***"... เนื่องจากได้มีการแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 72 จะทำให้วัดไม่มีฐานะเป็นนิติบุคคลตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จึงต้องบัญญัติให้วัดมีฐานะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายนี้ เพื่อประโยชน์ในการปกครองดูแลรักษาศาสนสมบัติของวัด....."***[24]

3.1.2 ความเป็นมาของวัตถุประสงค์การจัดตั้งวัด

จากที่ได้ศึกษาพบแล้วว่าในปัจจุบันวัดมีสถานะเป็นนิติบุคคลตามมาตรา 31 แห่งพระราช-บัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 และกำหนดว่าวัดมี 2 อย่างคือ (1) วัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา (2) สำนักสงฆ์ โดยมีเจ้าอาวาสเป็นผู้แทนของวัดในกิจการทั่วไป ซึ่งเหมือนนิติบุคคลอื่นในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่จะต้องมีผู้แทนดำเนินกิจการต่าง ๆ แทนนิติบุคคล แต่วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งวัดนั้น ตามมาตรา 32 กำหนดให้การสร้างและการตั้งวัดเป็นไปตามวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

เมื่อไปศึกษาในกฎกระทรวงพบว่าวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งวัดไม่มีบัญญัติไว้ชัดเจน โดยกฎกระทรวงฉบับแรกเริ่มตั้งแต่กฎกระทรวงฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2507) ออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ข้อ 2 ได้บัญญัติหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ของวัดที่จะสร้างขึ้นสรุปความได้ว่าต้องประกอบด้วย 1. <u>สมควรเป็นที่พำนักของพระภิกษุสงฆ์</u> 2. เป็นประโยชน์แก่ประชาชนที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ใกล้เคียงตามระยะทางและจำนวนคนที่กำหนด เว้นแต่จะมีเหตุจำเป็น 3. มีเหตุผลเชื่อได้ว่าเมื่อตั้งขึ้นแล้วจะได้รับการบำรุงส่งเสริมจากประชาชน และ 4. ตั้งอยู่ห่างจากวัดอื่นในระยะทางที่กำหนด เว้นแต่จะมีเหตุจำเป็น

ในปัจจุบันกฎกระทรวง การสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย และการยุบเลิกวัด การขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา และการยกวัดร้างขึ้นเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำพรรษา พ.ศ. 2559 ซึ่งได้ยกเลิกกฎกระทรวงฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2507) ฯ ข้างต้น เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบความใน 2 กฎกระทรวงดังกล่าวได้เพิ่มเติมความในหลักเกณฑ์ที่สำคัญ ดังนี้ <u>วัดสมควรเป็นที่พำนักของพระภิกษุสงฆ์และการประกอบศาสนกิจ</u> ซึ่งเดิมกำหนดไว้แต่ให้วัดที่จะสร้างขึ้นเพื่อเป็นที่พำนักของพระภิกษุสงฆ์ จำนวนเงินและสัมภาระที่จะใช้ในการสร้างวัดรวมกันต้องไม่น้อยกว่าสองแสนบาท และขอยกเว้นบางหลักเกณฑ์ตามที่กำหนดได้โดยต้องระบุเหตุผล ความจำเป็น และประโยชน์ที่ประชาชนในท้องถิ่นจะได้รับจากการสร้างวัดนั้นประกอบไว้กับคำขอสร้างวัดด้วย

---

[24] คลังสารสนเทศของสถาบันนิติบัญญัติ สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, **รายงานการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ทำหน้าที่รัฐสภา ครั้งที่ 6/2535** [ออนไลน์], 10 มกราคม 2535. แหล่งที่มา http://dl.parliament.go.th/handle/lirt/286684

ในขณะที่นิติบุคคลตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จะมีการกำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งนิติบุคคลไว้อย่างชัดเจนตามที่กฎหมายกำหนด ในข้อบังคับและตราสารการจัดตั้งของแต่ละนิติบุคคล ว่าแต่ละนิติบุคคลจัดตั้งขึ้นมาเพื่อดำเนินกิจการอะไรบ้าง เพื่อจะได้ทราบถึงขอบเขตของสิทธิและหน้าที่ของนิติบุคคลนั้น ว่าได้ดำเนินกิจการภายในขอบอำนาจหน้าที่หรือวัตถุประสงค์การจัดตั้งหรือไม่ (มาตรา 66)

เมื่อพิจารณาความในกฎหมายที่เกี่ยวกับการสร้างและจัดตั้งวัดข้างต้นสรุปโดยนัยได้ว่า การจัดตั้งวัดเพื่อมุ่งหวังให้วัดใช้เป็นที่พักอาศัยของพระภิกษุสงฆ์ และใช้เป็นสถานที่ประกอบศาสนกิจ รวมทั้งวัดต้องมีความเป็นไปได้ที่จะมีประชาชนทำนุบำรุง ซึ่งเป็นหลักเกณฑ์ที่สำคัญไม่อาจขอยกเว้นหลักเกณฑ์นี้ได้ วัตถุประสงค์ที่มีความสำคัญรองลงมาของการจัดตั้งวัด ก็คือ เพื่อเป็นประโยชน์แก่ประชาชนในท้องถิ่น ดังนั้น เราสามารถเห็นได้ว่าวัตถุประสงค์การจัดตั้งวัดแตกต่างจากการจัดตั้งนิติบุคคลที่แสวงหากำไรตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ อย่างเช่น มาตรา 1012 การจัดตั้งห้างหุ้นส่วนหรือบริษัท ซึ่งเป็นการที่บุคคลเข้าตกลงกัน เพื่อกระทำกิจการร่วมกันด้วยประสงค์จะแบ่งกำไรอันจะพึงได้แต่กิจการที่ทำนั้น หรือการจัดตั้งมูลนิธิตามมาตรา 110 ก็เพื่อจัดสรรทรัพย์สินไว้โดยเฉพาะสำหรับวัตถุประสงค์เพื่อการกุศลสาธารณะ การศาสนา ศิลปะ วิทยาศาสตร์ วรรณคดี การศึกษาหรือเพื่อสาธารณประโยชน์อย่างอื่น โดยมิได้มุ่งหาประโยชน์มาแบ่งปันกัน มิใช่เป็นการหาผลประโยชน์เพื่อบุคคลใดนอกจากเพื่อดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของมูลนิธิเอง ความแตกต่างที่สำคัญ คือ

1. วัดจัดตั้งโดยมุ่งหวังว่าการดำเนินกิจการของวัดมาจากการทำนุบำรุงส่งเสริมจากประชาชน วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งวัดทุกแห่งจึงมีเพียงวัตถุประสงค์เดียวเหมือนกัน ส่วนการดำเนินกิจการของนิติบุคคลที่แสวงหากำไรตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาจากการหาผลประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งของแต่ละนิติบุคคล

2. ในเรื่องของผลประโยชน์ที่ได้มา สามารถดำเนินการต่อไปอย่างไรได้บ้างนั้น ในกรณีของวัดไม่มีการกล่าวถึง แต่ในกรณีของนิติบุคคลที่แสวงหากำไรตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ การจัดการผลประโยชน์แบ่งเป็น 2 กรณีคือ กรณีของมูลนิธิและสมาคม จะนำผลประโยชน์ที่ทำมาหาได้มาดำเนินกิจกรรมเพื่อประโยชน์ของกลุ่มสมาชิก สำหรับกรณีของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัท คือ การนำผลประโยชน์ที่หาได้มาแบ่งปันกันระหว่างหุ้นส่วนนิติบุคคล

3.1.3 แนวคิดการยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลประเภทวัด

จากความเป็นมาสถานะความเป็นนิติบุคคลของวัด และความเป็นมาของวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งวัด สรุปความได้ว่า การรับรองความเป็นนิติบุคคลของวัดได้ถูกแยกออกมาจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ทำนองเดียวกับการแยกทบวงการเมือง เพราะกฎหมายไทยมองว่าวัดเป็นองค์กรทางกฎหมายมหาชนเช่นเดียวกับทบวงการเมือง ซึ่งลักษณะขององค์กรในทางกฎหมายมหาชนจะเป็นองค์กร

ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อให้บริการสาธารณะ ไม่ได้มุ่งประกอบกิจการแบบแสวงหากำไร ดังนั้นประมวลรัษฎากร มาตรา 39 จึงไม่กำหนดคำนิยามให้ “บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล” หมายความรวมถึง วัด จึงส่งผลให้วัดไม่อยู่ในนิยามเป็นบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลตามประมวลรัษฎากร วัดจึงไม่ต้องเสียภาษีตามมาตรา 66 แห่งประมวลรัษฎากร กล่าวคือ ในมาตรา 39 กำหนดนิยามความหมายของคำว่า “บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล” หมายความว่า บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายไทย หรือที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายของต่างประเทศ และให้หมายความรวมถึง 1) กิจการซึ่งดำเนินการเป็นทางค้าหรือหากำไรโดยรัฐบาลต่างประเทศ 2) กิจการร่วมค้า 3) มูลนิธิหรือสมาคมที่ประกอบกิจการซึ่งมีรายได้ แต่ไม่รวมถึงมูลนิธิหรือสมาคมที่ดำเนินกิจการเพื่อการสาธารณกุศลครบตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด และ 4) นิติบุคคลอื่น ๆ ตามที่อธิบดีกำหนด

3.1.4 โครงสร้างการบริหารงานวัด[25]

กฎหมายได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของแต่ละผู้ทำหน้าที่ปกครองไว้ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ซึ่งจะช่วยให้เราได้ทราบถึงวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งวัดได้ชัดเจนยิ่งขึ้นดังนี้

มาตรา 15 ตรี กำหนดอำนาจหน้าที่ที่สำคัญของมหาเถรสมาคม เช่น

(1) ควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์

(2) รักษาหลักพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา

มาตรา 37 กำหนดหน้าที่ของเจ้าอาวาส ไว้ดังนี้

(1) บำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี

(2) เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์

(3) ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล

มาตรา 38 กำหนดอำนาจของเจ้าอาวาส สามารถห้ามบรรพชิตและคฤหัสถ์ซึ่งมิได้รับอนุญาตจากเจ้าอาวาสเข้าไปอยู่อาศัยในวัด

---

[25] สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์. คู่มือการดูแลรักษาศาสนสถาน. หน้า 233-239.

ทั้งนี้ การแบ่งอำนาจการปกครองวัดและคณะสงฆ์ เป็นไปดังรูปข้างล่างนี้

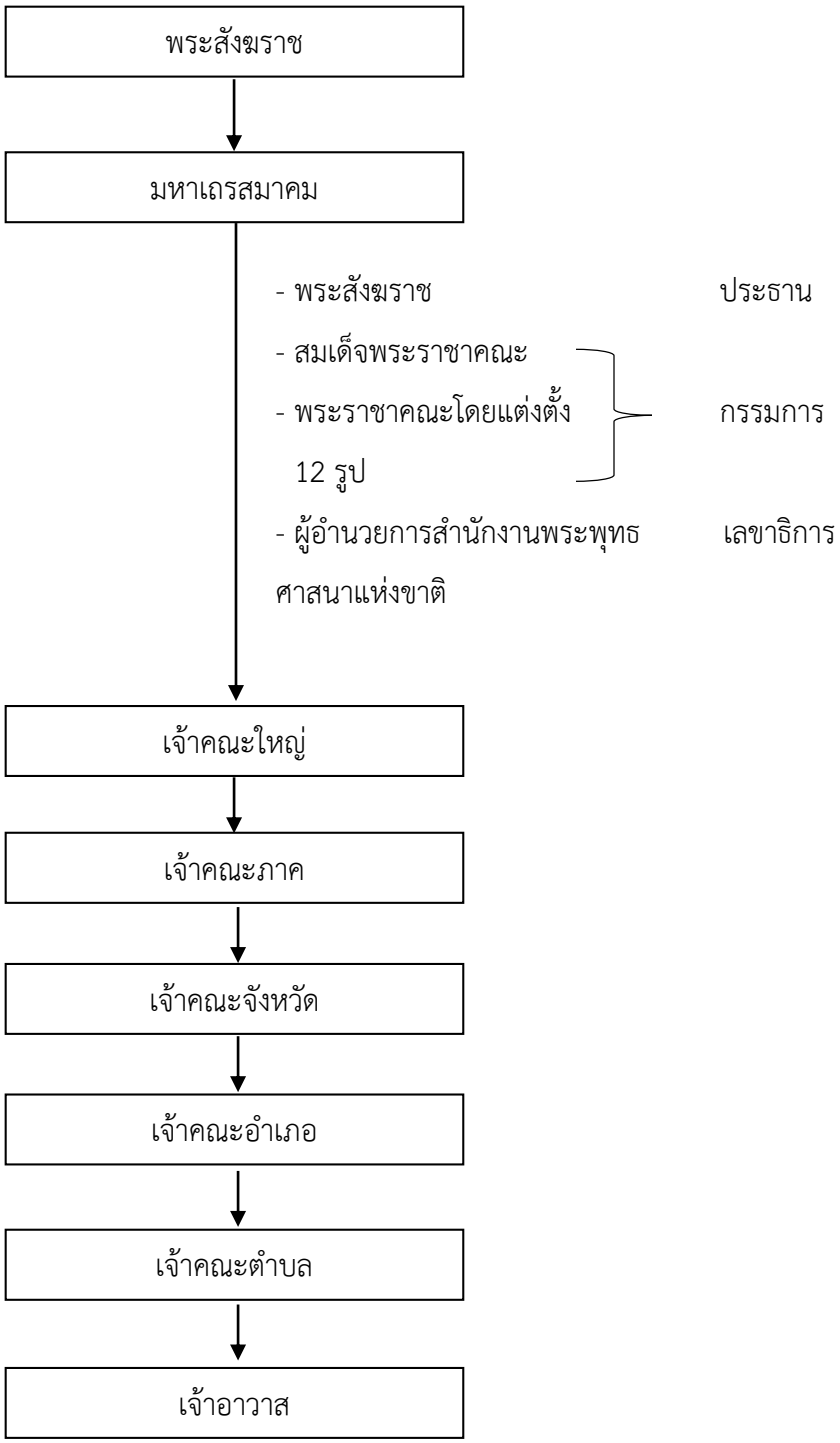

ในระดับตำแหน่งเจ้าอาวาส หรือผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาส มีอำนาจหน้าที่โดยตรงในการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัด กฎหมายได้รับรองสถานะความเป็นนิติบุคคลของวัด เพื่อที่วัดจะได้สามารถบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดได้ ไม่ว่าจะเป็นสังหาริมทรัพย์หรืออสังหาริมทรัพย์ โดยการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดและศาสนสถานนั้นควรมีคฤหัสถ์เข้ามามีบทบาทช่วยเหลือหรือดำเนินการแทนในบางเรื่อง เพื่อให้เป็นไปตามหลักพระธรรมวินัย

โดยเจ้าอาวาสหรือผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาส ต้องทำหนังสือแต่งตั้งบุคคลหรือนิติบุคคลที่เหมาะสมเป็นผู้กระทำการแทน เป็นลายลักษณ์อักษร ตามขอบเขตและวิธีการในการจัดประโยชน์ ดังนี้

(1) สำหรับวัดที่มีรายได้น้อยและมีรายได้คงที่ ไม่มีการเปลี่ยนแปลงบ่อย ใช้วิธีการแต่งตั้งไวยาวัจกร คือ คฤหัสถ์ผู้ซึ่งได้รับแต่งตั้งให้มีหน้าที่เบิกจ่ายนิตยภัต (เงินงบประมาณแผ่นดินเพื่อถวายอุดหนุนอุปถัมภ์แก่พระภิกษุที่ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ พระสังฆาธิการ พระเลขานุการ พระเปรียญธรรม 9 ประโยค พระภิกษุผู้ปฏิบัติหน้าที่พิเศษตามพระบรมราชโองการในรัชกาลก่อน รวมทั้งบรรพชิตจีนนิกายและอนัมนิกาย) เท่านั้น ไม่สามารถเข้าไปจัดประโยชน์หรือดูแลทรัพย์สินของวัดได้ ตามกฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 18 (พุทธศักราช 2536) หากไวยาวัจกรที่ถือวิสาสะดำเนินการไปจัดประโยชน์หรือดูแลทรัพย์สินของวัดเอง อาจมีความผิดทางอาญาได้ เนื่องจากตามมาตรา 45 ของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2505 ได้กำหนดให้ไวยาวัจกรเป็นพนักงานตามความในประมวลกฎหมายอาญาด้วย ดังนั้น ไวยาวัจกรจะมีอำนาจดูแลจัดการทรัพย์สินของวัดได้ เจ้าอาวาสต้องมอบหมายเป็นหนังสือแล้วเท่านั้น

(2) สำหรับวัดวาอารามทั่วไป ให้แต่งตั้งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นผู้จัดประโยชน์ เนื่องจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นส่วนราชการที่มีหน้าที่โดยตรง

(3) แต่งตั้งมูลนิธิเป็นผู้จัดประโยชน์ (มูลนิธิที่รับนั้นต้องมีวัตถุประสงค์ตามข้อบังคับให้จัดประโยชน์)

(4) แต่งตั้งคณะกรรมการเป็นผู้จัดประโยชน์ คณะกรรมการที่ได้รับแต่งตั้งประกอบด้วยบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ดังนั้น คณะกรรมการต้องมีการกำหนดรูปแบบการจัดตั้งและกำหนดอำนาจหน้าที่ภายในกรอบของการมอบหมายจากเจ้าอาวาสให้ชัดเจน

3.1.5 รายได้และทรัพย์สินต่าง ๆ ของวัด

<u>ทรัพย์สินของวัด</u>

ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ได้แบ่งประเภททรัพย์สินของวัด เป็นดังนี้

(1) ทรัพย์สินประเภทที่ดินของวัด ได้มีการแบ่งประเภทไว้ใน มาตรา 33 ดังนี้

(ก) ที่วัด คือ ที่ตั้งของวัด ตลอดจนที่ดินซึ่งเป็นอาณาเขตของวัดนั้น

(ข) ที่ธรณีสงฆ์ คือ ที่แห่งใด ๆ นอกเขตที่ตั้งของวัด ซึ่งเป็นสมบัติของวัด

(ค) ที่กัลปนา คือ ที่ซึ่งเจ้าของมิได้อุทิศกรรมสิทธิ์ให้แก่วัด แต่ได้ถวายผลประโยชน์จากที่ดินนั้นให้แก่วัด

(2) ทรัพย์สินอื่น ๆ ของวัด ตามกฎหมายเรียกว่า “ศาสนสมบัติ” ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท (มาตรา 40) คือ

(ก) ศาสนสมบัติกลาง คือ ทรัพย์สินของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ซึ่งมิใช่ของวัดใดวัดหนึ่ง ดังนั้น อำนาจหน้าที่ในการดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติกลางจึงเป็นอำนาจหน้าที่ของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

(ข) ศาสนสมบัติของวัด คือ ทรัพย์สินของวัดใดวัดหนึ่ง

<u>รายได้ของวัด</u>[26]

ทรัพย์สินต่าง ๆ ของวัดที่กล่าวมาข้างต้น มีแหล่งที่มาแบ่งออกเป็น 3 ทางดังนี้

(1) จัดทำแผนโครงการขอสนับสนุนจากรัฐบาล เช่น การสร้างหรือบูรณปฏิสังขรณ์พระอุโบสถสามารถจัดทำแผนโครงการเสนอ

(2) รายได้จากการรับบริจาค โดยการรับบริจาคตามปกติและการจัดอบรมทางศาสนา ตัวอย่างเช่น

(ก) รายได้จากตู้รับบริจาค ซึ่งวัดจะได้นำเงินไปใช้ในกิจการต่าง ๆ เช่น การทำนุบำรุงอาคารและสิ่งปลูกสร้าง หรือการช่วยเหลือนักเรียนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ เป็นต้น

(ข) รายได้จากการทอดกฐินประจำปี ถือเป็นช่วงพิเศษที่หนึ่งปีจะมีเพียงครั้งเดียว ในระหว่างช่วงแรมหนึ่งค่ำเดือนสิบเอ็ด ถึง ขึ้นสิบห้าค่ำเดือนสิบสอง ซึ่งวัดหนึ่ง ๆ สามารถรับกฐินได้เพียงปีละหนึ่งครั้งเท่านั้น โดยมากมักจะเป็นการทอดกฐินที่ผู้คนมาร่วมกันทำบุญ เรียกว่า “กฐินสามัคคี”

(ค) รายได้การทอดผ้าป่าตามเทศกาล เป็นการหารายได้เข้าวัดด้วยการทอดผ้าป่า โดยใช้วันสำคัญทางประเพณีไทยและทางพุทธศาสนา เช่น วันปีใหม่ วันสงกรานต์ วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา

---

[26] เรื่องเดียวกัน

หรือวันอาสาฬหบูชา เป็นต้น นอกจากนี้ ยังรวมถึงการตั้งกองผ้าป่าเพื่อบอกบุญแก่ญาติโยมที่มาทำบุญที่วัดอีกด้วย

(ง) รายได้การอบรมปฏิบัติธรรม โดยทั่วไปการจัดฝึกอบรมธรรมจะไม่มีการเรียกเงินค่าสมัคร หรือค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เช่น ค่าที่พัก ค่าบำรุงสถานที่ หรือค่าอาหาร เป็นต้น แต่เมื่อเสร็จสิ้นการอบรมแล้ว ผู้ได้รับการอบรมส่วนใหญ่มักจะบริจาคเงินให้กับวัดเพื่อเป็นการชดใช้หนี้สงฆ์ หรือ เป็นการตอบแทนวัดนั่นเอง

(3) รายได้จากการดำเนินกิจกรรมของวัด

(ก) รายได้จากการตั้งซุ้มจำหน่ายสินค้าของวัด เช่น ดอกไม้ ธูปเทียน อาหาร วัตถุมงคล หนังสือธรรมะ หรือของที่ระลึกอื่น ๆ โดยมีเจ้าหน้าที่ของวัดเป็นผู้จำหน่ายและจัดทำบัญชีรายการสินค้า รายรับและรายจ่าย

(ข) รายได้จากการจัดผลประโยชน์ทรัพย์สินของวัดให้เกิดเป็นรายได้ เช่น การให้เช่าอสังหาริมทรัพย์ ประเภทที่ดิน อาคารและสิ่งปลูกสร้าง ซึ่งกฎกระทรวง ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2511) ออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ได้กำหนดให้วัดจัดทำทะเบียนทรัพย์สิน ทะเบียนผู้เช่า และหนังสือสัญญาเช่าเก็บเป็นหลักฐานไว้ที่วัด

(ค) รายได้จากการฌาปนกิจคนและสัตว์เลี้ยง

(ง) รายได้อื่น ๆ เช่น วัดที่อยู่ใกล้กับแหล่งท่องเที่ยว มีพุทธสถานที่สวยงาม สงบ ร่มเย็น ดังนั้น บริษัทจัดการท่องเที่ยวมักจะให้ความสำคัญบรรจุในโปรแกรมนำเที่ยว ก่อให้เกิดรายได้จากค่าจอดรถ หรือค่าบริการห้องน้ำ

(จ) รายได้จากการฝากเงินหรือลงทุน การเก็บรักษาเงินในส่วนที่เกินกว่าสามพันบาทขึ้นไปวัดสามารถเลือกฝากเงินกับธนาคาร หรือนำไปลงทุนในกิจการที่ไม่มีความเสี่ยง เช่น การซื้อพันธบัตรรัฐบาล เป็นต้น

3.1.6 การจัดทำบัญชีรายรับรายจ่าย

ตามที่กฎกระทรวง ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2511) ออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 กำหนดให้วัดจัดทำบัญชีเงินรับจ่ายและคงเหลือเมื่อสิ้นปีปฏิทิน โดยให้เจ้าอาวาสตรวจตราดูแลความถูกต้องเรียบร้อย ตามแบบบัญชีที่กรมศาสนากำหนดเท่านั้น แต่ไม่มีบทบัญญัติกำหนดให้วัดต้องส่งบัญชีเงินรับจ่ายและคงเหลือให้หน่วยงานกลางตรวจสอบ รวมถึงกรณีที่บางวัดไม่มีความรู้ในการจัดทำบัญชี จึงทำให้ไม่มีการจัดทำบัญชีในทุกวัด

เมื่อปี พ.ศ. 2560 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (พศ.) หารือร่วมกันเพื่อกำหนดรูปแบบการจัดทำบัญชีของวัด ซึ่งยังคงเป็นเพียงใช้ในวัดนำร่อง ไม่มีกฎหมายบังคับใช้แต่อย่างใด กล่าวคือ วัดจะต้องทำบัญชี 6 ส่วน ได้แก่ 1. สมุดบัญชีรายรับรายจ่ายรายวัน 2. สมุดบัญชีเงินฝาก 3. สมุดบัญชีแยกรายรับ 4. สมุดบัญชีแยกรายจ่าย 5. สมุดบัญชีงบประจำปี และ 6. เล่มรายงานงบประจำปี จากการไปสอบถามพระสงฆ์เรื่องการจัดทำบัญชีของวัดตัวอย่างแห่งหนึ่งที่เป็นหนึ่งในวัดนำร่องการจัดทำบัญชีแบบใหม่สำหรับงวดปีงบประมาณ 2560 (ตุลาคม 2560 – กันยายน 2561) พบว่าวัดจะได้ตารางบัญชีมาเป็นตัวอย่าง จากนั้นทางวัดจึงนำมาสร้างตารางบัญชีในโปรแกรม Microsoft Excel โดยทำการเพิ่มช่องยอดรวมเพิ่มเติมจากแบบที่กำหนดให้ จากนั้นได้สร้างสูตรการคำนวณอัตโนมัติลงในโปรแกรมเพื่อให้ง่ายต่อการสรุปยอดแต่ละรายการ ณ ตอนสิ้นเดือน และพิมพ์บัญชีแต่ละประเภทให้เจ้าอาวาสทำการตรวจสอบรายการและลงลายมือชื่อรับรองความถูกต้องในกระดาษในแต่ละเดือน โดยวัดจะรวบรวมบัญชีรายเดือนเป็นกระดาษจัดเก็บไว้ เพื่อนำส่งในคราวเดียวเมื่อสิ้นปีงบประมาณ ดังแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ 1 สมุดบัญชีเงินสด รายรับรายจ่ายประจำวัน ประจำเดือน ..... พ.ศ. 2561

วัน/เดือน/ปี	เลขที่เอกสาร	รายการรับ	หน้าบัญชี	จำนวนเงิน	เลขที่เอกสาร	รายการจ่าย	หน้าบัญชี	จำนวนเงิน	คงเหลือ
		ยอดยกมา		10,000					10,000
02/02/61		นาย A บำรุงวัด/ภัตตาหาร		2,000		ค่าภัตตาหารเพล		3,000	9,000
28/02/61		ค่าเช่าลานจอดรถ		30,000		ค่าภัตตาหารเพล		3,500	35,500
28/02/61						**คงเหลือ**			35,500

แผนภาพที่ 2 สมุดบัญชีแยกประเภทรายรับ

สมุดบัญชีแยกประเภท รายรับบริจาค ...ค่าภัตตาหารเพล...

ประจำเดือน ..... พ.ศ. 2561

วัน/เดือน/ปี	รายการรายรับ	หน้าบัญชี	จำนวนเงิน	ยอดคงเหลือ
	ยอดยกมา			0
02/02/61	นาย A บำรุงวัด/ภัตตาหาร		2,000	2,000
	รวมรายรับทั้งสิ้น 1 รายการ			2,000

สมุดบัญชีแยกประเภท รายรับ ...เงินค่าเช่าที่จอดรถ...

ประจำเดือน ..... พ.ศ. 2561

วัน/เดือน/ปี	รายการรายรับ	หน้าบัญชี	จำนวนเงิน	ยอดคงเหลือ
	ยอดยกมา			0
28/02/61	รับค่าเช่าลานจอดรถ		30,000	30,000
	รวมรายรับทั้งสิ้น 1 รายการ			30,000

แผนภาพที่ 3 สมุดบัญชีแยกประเภทรายจ่าย

สมุดบัญชีแยกประเภท รายจ่าย ...ค่าภัตตาหารเพล...

ประจำเดือน ..... พ.ศ. 2561

วัน/เดือน/ปี	รายการรายรับ	หน้าบัญชี	จำนวนเงิน	ยอดคงเหลือ
	ยอดยกมา			0
02/02/61	ค่าภัตตาหารเพล		3,000	3,000
28/02/61	ค่าภัตตาหารเพล		3,500	6,500
	รวมรายจ่ายทั้งสิ้น 2 รายการ			6,500

สมุดบัญชีแยกประเภท รายจ่าย ...เพื่อการศึกษา...

ประจำเดือน ..... พ.ศ. 2561

วัน/เดือน/ปี	รายการรายรับ	หน้าบัญชี	จำนวนเงิน	ยอดคงเหลือ
	ยอดยกมา			0
13/02/61	ค่าอบรมบาลี		90,000	90,000
	รวมรายจ่ายทั้งสิ้น 1 รายการ			90,000

สมุดบัญชีแยกประเภท รายจ่าย ...นำเงินสดฝากเข้าบัญชีธนาคาร...

ประจำเดือน ..... พ.ศ. 2561

วัน/เดือน/ปี	รายการรายรับ	หน้าบัญชี	จำนวนเงิน	ยอดคงเหลือ
	ยอดยกมา			0
	รวมรายจ่ายทั้งสิ้น			

แผนภาพที่ 4 สมุดบัญชีเงินธนาคาร

สมุดบัญชีเงินธนาคาร 123456789 มูลนิธิวัดเพื่อการศึกษา

ประจำเดือน ..... พ.ศ. 2561

วัน/เดือน/ปี	รายการรับ	หน้าบัญชี	จำนวนเงิน	รายการจ่าย	หน้าบัญชี	จำนวนเงิน	ยอดคงเหลือ
01/02/61	ยอดยกมา		40,000				40,000
28/02/61	รวมรายรับ		40,000	รวมรายจ่าย			
				ยอดคงเหลือ			40,000
28/02/61			40,000				40,000

แผนภาพที่ 5 รายงานงบรายรับและรายจ่าย

รายงานงบรายรับและรายจ่าย

ประจำเดือน ..... พ.ศ. 2561

สำหรับสิ้นสุดวันที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2561

รายการรับ	จำนวนเงิน	รายการจ่าย	จำนวนเงิน
รับบริจาค ค่าภัตตาหาร	2,000	ค่าภัตตาหาร	6,500
รับค่าเช่าลานจอดรถ	30,000	ค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษา	90,000
รวมรายรับทั้งสิ้น	32,000	รวมรายจ่ายทั้งสิ้น	96,500
		รายจ่ายสูงกว่ารายรับทั้งสิ้น	64,500

แผนภาพที่ 6 รายงานยอดเงินคงเหลือ

รายงานยอดเงินคงเหลือ
สำหรับสิ้นสุดวันที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2561

หน่วย/บาท

เงินสด	xxx,xxx
เงินฝากออมทรัพย์ 123456789	xxx,xxx
เงินฝากออมทรัพย์ 111111111	xxx,xxx
เงินฝากประจำ 222222222	xx,xxx
รวมยอดเงินคงเหลือ	x,xxx,xxx

3.2 หลักการทางภาษีอากรที่เกี่ยวข้อง

3.2.1 หลักการบริหารภาษีอากรที่ดี

หน้าที่ของรัฐในสมัยใหม่นั้นมิได้มีหน้าที่แต่เพียง "การปกครอง" และ "การป้องกันอธิปไตย" ทั้งจากภายนอกและภายในเท่านั้น แต่มีหน้าที่ในการบริหารจัดการ และมีหน้าที่ในการให้บริการด้วย[27] ซึ่งการให้บริการของรัฐควรกระทำเฉพาะในกิจการบางประเภทที่เอกชนไม่สามารถทำเองได้ รัฐไม่ควรเข้ามาแทรกแซงในระบบเศรษฐกิจ ในทางกลับกันประชาชนจึงมีหน้าที่จ่ายค่าตอบแทนการให้บริการแก่รัฐ ก็คือ “ภาษี” นั่นเอง จึงเป็นที่มาของการทำให้เกิดแนวคิดหลักการภาษีอากรที่ดีในแต่ละยุคสมัย[28] อย่างเช่น แนวคิดของนักเศรษฐศาสตร์ลัทธิเสรีนิยม อดัม สมิท (Adam Smith) ซึ่งได้วางรากฐานหลักการจัดเก็บภาษีอากรที่ดีไว้ 4 ประการ คือ 1. หลักความเสมอภาค (Equality) 2. หลักความแน่นอนชัดเจน (Certainty) 3. หลักความสะดวกในการจ่ายภาษี (Convenience of payment) และ 4. หลักความประหยัดในการจัดเก็บภาษี (Economy in collection)[29] ซึ่งผู้เขียนจะขอกล่าวถึงเฉพาะหลักการจัดเก็บภาษีที่ดีที่เกี่ยวข้องกับการประกอบกิจการแสวงหากำไรของนิติบุคคลประเภทวัด และกล่าวรวมกับหลักภาษีอากรที่ดีของนักคิดสมัยใหม่ไปพร้อมกัน คือ หลักความเสมอภาค หลักความแน่นอนชัดเจน หลักการบังคับใช้ได้ และหลักความเหมาะสมในการบรรลุจุดประสงค์ในเชิงมหภาค

3.2.1.1 หลักความเสมอภาค (Equality) [30]

หลักเสมอภาคในทางกฎหมายภาษีอากร มีแนวคิดเกี่ยวกับการจัดเก็บภาษีประชาชนควรจะเป็นไปตามสัดส่วน ซึ่งแบ่งความยุติธรรมในการจัดเก็บภาษีออกเป็น 2 หลัก คือ ตามสัดส่วนผลประโยชน์ที่แต่ละบุคคลได้รับจากรัฐที่แตกต่างกัน (The benefit principle) หรือตามสัดส่วนของรายได้ผู้เสียภาษี ใครมีความสามารถมากกว่าก็ควรต้องเสียภาษีมากกว่า หากมีความสามารถในการเสียภาษีเท่ากันก็ควรมีภาระภาษีที่เท่ากัน (The ability to pay principle)

---

[27] ประชาชาติธุรกิจ, **หน้าที่ของ “รัฐ”** [ออนไลน์], 27 กุมภาพันธ์ 2561. แหล่งที่มา https://www.prachachat.net/news_detail.php?newsid=2548O

[28] ศุภลักษณ์ พินิจภูวดล, กฎหมายภาษีอากร (บริษัท ที.เค.เอส. สยามเพรส แมเนจเม้นท์ จำกัด, 2556). หน้า 53.

[29] จิรศักดิ์ รอดจันทร์, ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา หลักการและบทวิเคราะห์ (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2556). หน้า 6-7.

[30] ชัยรัตน์ เอี่ยมกุลวัฒน์, **วิชาเศรษฐศาตร์สาธารณะ** [ออนไลน์], 2558. แหล่งที่มา http://pioneer.netserv.chula.ac.th/~achairat/10%20Tax%20and%20Equity%202016.pdf

หลักความสามารถของผู้เสียภาษี (The ability to pay principle) นั้น สามารถแยกพิจารณาออกได้เป็นอีก 2 ลักษณะ คือ

1. หลักความเป็นธรรมตามแนวนอน (Horizontal Equity)

คือ การพิจารณาความสามารถในการเสียภาษีของบุคคลโดยวัดจากรายได้ (ค่าจ้าง) หรือรายจ่าย หากคน 2 คนมีค่าจ้างที่เท่ากัน หรือมีรายจ่ายที่เท่ากัน ก็ควรจะเสียภาษีที่เท่ากัน แต่จากการพิสูจน์ทฤษฎีจะพบว่าคนที่มีค่าจ้าง (รายได้) เท่ากันจะเสียภาษีไม่เท่ากัน เพราะมีความแตกต่างกันในเรื่องรายได้จากการออมและระยะเวลาการออม ประกอบกับการคิดมูลค่าปัจจุบันของภาระภาษีด้วยแล้ว ใครมีรายได้เงินออมที่มากกว่าในแต่ละช่วงชีวิต จะมีภาระภาษีที่มากกว่า จึงไม่เกิดความเป็นธรรมที่แท้จริงตามทฤษฎี แต่ถ้าพิจารณาความสามารถจากรายจ่าย จะเกิดการเก็บภาษีครั้งเดียวเมื่อมีการใช้จ่าย ดังนั้นระยะเวลาต่าง ๆ จึงไม่ส่งผลให้เกิดภาระภาษีที่แตกต่างกัน ซึ่งโธมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes) นักปรัชญาชาวอังกฤษได้สนับสนุนความเห็นว่า ภาครัฐควรเก็บภาษีเงินจ่ายหรือภาษีบริโภค (expenditure tax or consumption tax) จากฐานเงินจ่ายในการบริโภค แทนที่จะเก็บภาษีเงินได้ (income tax) จากฐานเงินได้ที่เกิดจากรายได้ของผู้บริโภคเช่นกัน

2. หลักความเป็นธรรมตามแนวตั้ง (Vertical Equity)

คือ การพิจารณาความสามารถในการเสียภาษีของบุคคลโดยวัดจากรายได้ ใครมีความสามารถในการเสียภาษีมากกว่าก็ควรมีภาระภาษีที่มากกว่า ซึ่งเหมาะสมกับสังคมที่ประชาชนมีรายได้ต่างกัน รัฐสามารถนำหลักการแนวคิดนี้ไปใช้ในการกระจายรายได้ในสังคมให้เกิดความเป็นธรรมได้ โดยการกำหนดนโยบายอัตราภาษีในแบบต่าง ๆ เช่น อัตราภาษีแบบก้าวหน้า แบบถดถอย และแบบสัดส่วน

3.2.1.2 หลักความแน่นอนชัดเจน (Certainty) [31]

รัฐต้องบัญญัติหลักเกณฑ์การเสียภาษีที่ชัดเจนแน่นอนให้ประชาชนทราบ ที่จะทำให้ประชาชนสามารถคำนวณภาษีและรู้ได้ว่าตนเองต้องเสียภาษีเท่าใด ที่ใด และเวลาใด ซึ่งการจะคำนวณภาษีได้นั้น ประชาชนจะต้องทราบว่าฐานภาษีคืออะไร มีวิธีการคำนวณอย่างไร และอัตราภาษีเป็นเท่าใด

3.2.1.3 หลักการบังคับใช้ได้ (Enforceability)

กฎหมายและระเบียบต่าง ๆ ที่รัฐกำหนดออกมาใช้บังคับจะต้องสามารถนำมาปฏิบัติได้จริง เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ตั้งไว้นั้น จะต้องมีการพิจารณาถึงองค์ประกอบต่าง ๆ อย่างเช่น ระบบภาษี

[31] ศุภลักษณ์ พินิจภูวดล,กฎหมายภาษีอากร, หน้า 98.

และโครงสร้างทางสังคมของประเทศในเวลานั้น ๆ[32] เพราะระบบภาษีอากรที่ดีที่มีประสิทธิภาพในประเทศหนึ่ง อาจไม่สามารถนำไปใช้ปฏิบัติได้จริงและมีประสิทธิภาพในอีกประเทศได้ หากมีบริบททางสังคมที่ต่างกัน เช่น การจัดเก็บภาษีจากรายจ่ายการบริโภคของประชาชนมีความเป็นธรรมมากกว่าการจัดเก็บภาษีจากรายได้ค่าจ้างในแง่ของหลักความเป็นธรรมตามแนวนอน ตามที่โธมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes) ให้การสนันสนุนแนวคิดนี้ ซึ่งจะไม่เหมาะกับประเทศที่กำลังพัฒนาและประเทศด้อยพัฒนา เพราะต้องอาศัยการจดบันทึกและการจัดเก็บเอกสารที่ดี เพื่อใช้ในการยื่นเสียภาษีและการตรวจสอบจากภาครัฐ

3.2.1.4 หลักความเหมาะสมในการบรรลุจุดประสงค์ในเชิงมหภาค (Suitability for achieving macro-level objectives)[33]

ภาษีอากรที่ดีควรเป็นเครื่องมือของรัฐบาลในการช่วยให้บรรลุวัตถุประสงค์ในเชิงมหภาค ทั้งในการบริหารงานด้านเศรษฐกิจให้เจริญเติบโตและมีเสถียรภาพ การกระจายรายได้ในสังคม การจ้างงาน และการแก้ปัญหาเศรษฐกิจในเรื่องเงินเฟ้อหรือเงินฝืด เนื่องจากในบางครั้งกลไกตลาดไม่สามารถทำหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์ เช่น การสนับสนุนการใช้จ่ายในระบบเศรษฐกิจโดยใช้นโยบาย tax holiday การยกเว้นการเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคลสำหรับองค์กรสาธารณะกุศล และสนับสนุนให้ภาคประชาชนเป็นอีกหนึ่งแรงที่ช่วยสนับสนุนการดำเนินงานขององค์กรสาธารณะกุศลโดยการให้สิทธิบุคคลธรรมดานำจำนวนเงินตามที่บริจาคไปให้แก่องค์กรสาธารณะกุศลมารวมคำนวณเป็นค่าลดหย่อนในการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาได้ เพราะองค์กรสาธารณะกุศลเป็นหน่วยงานที่ช่วยจัดบริการสาธารณะในส่วนที่รัฐยังให้ความช่วยเหลือไม่ทั่วถึง

อย่างไรก็ตามเครื่องมือที่รัฐนำมาใช้ควรมีความเป็นกลางในทางเศรษฐกิจ กล่าวคือ นโยบายหรือมาตรการที่นำมาใช้ควรมีความเป็นกลางในทางเศรษฐกิจ ไม่แทรกแซงการทำงานของกลไกตลาดจนมีผลกระทบต่อการแข่งขันในการผลิตสินค้าและให้บริการที่มากเกินไป เช่น การจัดเก็บภาษีเครื่องดื่มที่มีน้ำตาล ซึ่งรวมถึงเครื่องดื่มที่หวานตามธรรมชาติไม่ได้ใส่น้ำตาลด้วย มาตรการนี้ช่วยส่งเสริมสุขภาพประชาชนในสังคม แต่อาจมีผลกระทบต่อเกษตรกรซึ่งเป็นอาชีพของคนไทยส่วนใหญ่

---

[32] ศุภลักษณ์ พินิจภูวดล, กฎหมายเกี่ยวกับการเงินและการคลังของรัฐ (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2538). หน้า 11.

[33] สรายุทธ์ วุฒยาภรณ์, “ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับกฎหมายภาษีอากร,” วารสาร 19 ปี ศาลภาษีอากรกลาง (ตุลาคม 2548). หน้า 42

3.2.2 หลักการพื้นฐานกฎหมายภาษีอากร[34]

ลักษณะของกฎหมายภาษีอากร*ประกอบด้วยหลักการพื้นฐานทางกฎหมายมหาชนการคลังและภาษีอากรที่นำไปสู่การกำหนดส่วนแบ่งภาระสาธารณะที่ประชาชนต้องรับผิดชอบร่วมกันอย่างเป็นธรรม ได้แก่ หลักความชอบด้วยกฎหมายภาษีอากร หลักความเสมอภาคทางภาษีอากร หลักการบังคับใช้เป็นการทั่วไปของกฎหมายภาษีอากร และหลักความเป็นกลางหรือการแทรกแซงทางภาษีอากร* ซึ่งหลักที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาหาแนวทางการจัดเก็บภาษีวัดที่ประกอบกิจการแสวงหากำไรเพื่อความเสมอภาคทางเศรษฐกิจกับองค์กรธุรกิจอื่น คือ หลักความเสมอภาคทางภาษีอากร ดังนั้น ผู้เขียนจึงจะขอกล่าวถึงหลักความเสมอภาคทางภาษีอากรเพียงหลักเดียว ดังนี้

หลักความเสมอภาคทางภาษีอากรมีแนวคิดที่มาจากหลักความเสมอภาคในทางกฎหมายและหลักความเป็นธรรมทางสังคม ที่แต่ละบุคคลย่อมมีสิทธิในการมีโอกาสเท่าเทียมกันอันเป็นเรื่องเกี่ยวกับสิทธิทางธรรมชาติ ***การบัญญัติกฎหมายภาษีอากรจึงต้องมีลักษณะทั่วไป มิใช่เป็นกฎหมายที่มีลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมโดยยกเหตุจากการมีถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ศาสนา ฯลฯ ซึ่งหมายถึงว่ากฎหมายภาษีอากรสามารถบัญญัติใช้บังคับแก่บุคคลที่แตกต่างกันได้ หากบุคคลนั้นมีสาระสำคัญหรือพฤติกรรมทางเศรษฐกิจแตกต่างกัน*** ถือเป็นการเลือกปฏิบัติที่เป็นธรรม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า ***หลักความเสมอภาคในทางกฎหมาย คือ ความเสมอภาคในสถานการณ์เดียวกัน ซึ่งหลักกฎหมายทั่วไปเกี่ยวกับความเสมอภาคนี้ก่อให้เกิดกฎเกณฑ์แห่งกฎหมายได้หลายเรื่อง เช่น ความเสมอภาคในหน้าที่และในการเสียภาษีอากร*** หรือมีความหมายว่า **กฎหมายภาษีอากรต้องปฏิบัติต่อบุคคลที่เหมือนกันในสาระสำคัญอย่างเดียวกัน** อย่างเช่น องค์กรใดก็ตามที่ประกอบกิจการแสวงหากำไร องค์กรเหล่านั้นก็ควรมีหน้าที่ในการเสียภาษีอากรทุกองค์กร

3.2.3 หลักการของหน่วยภาษี[35]

ภาษีอากรไม่ว่าจะเป็นภาษีอากรที่เก็บจากรายได้ หรือเก็บจากทรัพย์สิน ภาษีอากรแต่ละประเภทควรที่จะกำหนดหน่วยภาษี (Tax Unit) คือ กำหนดผู้มีหน้าที่เสียภาษีให้แน่นอนว่า บุคคลตามกฎหมายในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง ลักษณะใดบ้างที่เป็นผู้มีหน้าที่เสียภาษี ทั้งนี้ก็เพื่อประโยชน์ของประชาชนสามารถวางแผนภาษี กำหนดรูปแบบขององค์กรที่เหมาะสมกับตนเองได้ และเพื่อประโยชน์ของรัฐ เนื่องจากเมื่อรู้หน่วยภาษีที่แน่นอนแล้ว ก็จะสามารถตั้งเป้าหมายการจัดเก็บภาษีได้ถูกต้อง ทราบ

---

[34] ศุภลักษณ์ พินิจภูวดล,กฎหมายภาษีอากร, หน้า 98.

[35] วิทย์ ตันตยกุล และเจริญ ธฤติมานนท์, กฎหมายเกี่ยวกับภาษีอากร. (2542). หน้า 17.

รายได้ที่เพียงพอในการจัดบริการสาธารณะได้ การกำหนดหน่วยภาษีอาจแยกลักษณะของบุคคลตามกฎหมายเพื่อการเสียภาษีอากรได้ในลักษณะดังต่อไปนี้

1. <u>การแยกตามฐานะของบุคคลตามกฎหมาย</u>

หลักการกำหนดผู้มีหน้าที่เสียภาษีอากรตามสถานภาพที่กฎหมายกำหนด ซึ่งแบ่งออกได้เป็น หน่วยภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ได้แก่ บุคคลธรรมดา ผู้ถึงแก่ความตายในระหว่างปีภาษี กองมรดกที่ยังไม่ได้แบ่ง ห้างหุ้นส่วนสามัญหรือคณะบุคคลที่มิใช่นิติบุคคล[36] หน่วยภาษีเงินได้นิติบุคคล ได้แก่ บริษัทจำกัด ห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล ห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียน กิจการร่วมค้า และหน่วยนิติบุคคลที่ไม่ต้องเสียภาษี เช่น กระทรวง ทบวง กรม วัด และองค์การมหาชน

2. <u>การแยกตามถิ่นที่อยู่หรือภูมิลำเนา</u>

สำหรับกรณีบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลที่มีสัญชาติประเทศหนึ่ง แต่มีการทำมาหาได้ในอีกประเทศหนึ่ง ทำให้ทั้ง 2 ประเทศต่างก็อ้างสิทธิในการจัดเก็บภาษีในหน่วยภาษีเดียวกัน จึงต้องมีการกำหนดหน่วยภาษีตามหลักถิ่นที่อยู่เป็นเกณฑ์ โดยหน่วยภาษีใดมีถิ่นที่อยู่ในประเทศใด ประเทศนั้นก็ควรจะมีสิทธิในการจัดเก็บภาษีหน่วยภาษีนั้น เพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนในการเสียภาษี

3. <u>การแยกตามวิธีอื่น</u>

การแยกตามวิธีอื่น เช่น การแยกตามสัญชาติ หรือการแยกตามอายุ หากผู้ใดมีอายุถึงเกณฑ์ตามที่กฎหมายกำหนดก็ต้องมีหน้าที่เสียภาษี

3.2.4 หลักการยกเว้นภาษี

แนวคิดการยกเว้นภาษีเงินได้ของบุคคลธรรมดา เพราะเหตุผลทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และตามหลักความสามารถในการเสียภาษี[37] ส่วนแนวคิดการยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคล มักจะยกเว้นภาษีเงินได้ให้กับองค์กรการกุศลที่ไม่แสวงหากำไร เพราะเป็นหน่วยงานที่ช่วยสนับสนุนการจัดบริการสาธารณะแทนรัฐได้ ซึ่งการจัดบริการสาธารณะเป็นภารกิจหลักที่สำคัญอย่างหนึ่งของรัฐ ดังนั้น การยกเว้นภาษีให้กับองค์กรที่ไม่แสวงหากำไร ซึ่งทำให้รัฐขาดรายได้ รัฐจึงต้องมั่นใจว่าหน่วยงานนั้นได้จัดตั้งขึ้นมาประกอบกิจการเพื่อมุ่งเน้นการจัดบริการสาธารณะโดยไม่แสวงหากำไรจริง ตามหลักเกณฑ์ที่รัฐ

---

[36] กรมสรรพากร, **คู่มือภาษีห้างหุ้นส่วนสามัญหรือคณะบุคคลที่มิใช่นิติบุคคล** [ออนไลน์], พฤศจิกายน 2558. แหล่งที่มา http://download.rd.go.th/fileadmin/download/insight_pasi/manualpasi_120159.pdf

[37] วาสนา สุขสมัย, “การนำระบบเครดิตภาษีเงินได้บุคคลธรรมดามาใช้แทนระบบการหักลดหย่อน,” (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,2551), หน้า 22.

กำหนดมาเป็นตัวทดสอบ หากองค์กรไม่แสวงหากำไรมีคุณสมบัติครบตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด องค์กรนั้นจึงจะได้รับยกเว้นภาษี[38]

การยกเว้นภาษีแบ่งได้เป็น 3 รูปแบบ คือ[39]

1. Initial Exemption

คือ การยกเว้นภาษีอากรเพื่อสร้างหรือยกระดับการครองชีพของบุคคลที่มีรายได้หรือทรัพย์สินน้อย ตามหลักความเป็นธรรมโดยพิจารณาจากความสามารถในการรับภาระภาษี

2. Vanishing Exemption

คือ การยกเว้นภาษีอากรให้กับคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูง เพื่อเหตุผลด้านสังคมและเศรษฐกิจ

3. Continuing Exemption

คือ การยกเว้นภาษีอากรโดยการคิดเป็นอัตราร้อยละของรายได้ หรือบางกรณีกำหนดยกเว้นเป็นจำนวนแน่นอน (Flat Sum Allowance)

---

[38] Eric C. Chaffee, “Collaboration Theory: A Theory of the Charitable Tax-Exempt Nonprofit Corporation,” UC Davis Law Review NO.5, VOL. 49 (June 2016): 1734-1735.

[39] บรรพต ธนานุวัฒน์, “ภาษีสวัสดิการสังคม : ศึกษาเปรียบเทียบการจัดภาษีเงินได้เพื่อสวัสดิการสังคมด้านการประกันสุขภาพระหว่างประเทศไทย ประเทศแคนาดา และประเทศสหรัฐอเมริกา” (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการกฎหมายการเงินและภาษีอากร คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2554). หน้า 73

บทที่ 4

การจัดเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคลประเภทองค์กรทางศาสนาในต่างประเทศ

เมื่อได้พิจารณาข้อมูลหลักเกณฑ์การจัดเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคลประเภทวัดของประเทศไทยไปแล้วนั้น ผู้เขียนเห็นว่าวัดไทยในประเทศสหรัฐอเมริกาก็มีเป็นจำนวนมาก และในประเทศญี่ปุ่นก็มีวัดเป็นจำนวนมาก ถึงแม้จะเป็นวัดต่างนิกายกับวัดในประเทศไทย แต่มีขนบธรรมเนียมประเพณี เช่น การเสี่ยงทาย และการจัดงานวัด คล้ายคลึงกับในประเทศไทย ผู้เขียนจึงเลือกทั้ง 2 ประเทศมาศึกษาหลักเกณฑ์แนวทางการจัดเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคลประเภทองค์กรทางศาสนา

4.1 การจัดเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคลประเภทองค์กรทางศาสนาในประเทศสหรัฐอเมริกา

4.1.1 หลักการทั่วไปเกี่ยวกับภาษีเงินได้นิติบุคคลประเทศสหรัฐอเมริกา

นิติบุคคลผู้มีถิ่นที่อยู่ในสหรัฐอเมริกา คือ นิติบุคคลที่จดทะเบียนจัดตั้งขึ้นในประเทศสหรัฐอเมริกา จะต้องเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลให้กับรัฐบาลกลางสำหรับทุกเงินได้ที่ทำมาหาได้จากทั่วโลกตามที่บัญญัติไว้ใน Internal Revenue Code (IRC) 1986 มาตรา 7701 (a) (4) โดยนิติบุคคลเสียภาษีในอัตรา 21% (IRC มาตรา 11) ในอัตราคงที่ ตาม Tax Cuts and Jobs Act ที่ให้มีผลบังคับใช้ตั้งแต่ 1 มกราคม 2561 เป็นต้นไป

อย่างไรก็ตาม การจัดตั้งและการควบคุมองค์กรธุรกิจของประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นไปตามกฎหมายในระดับมลรัฐ (State Laws) หากกฎหมายของมลรัฐใดมีความยืดหยุ่นในการจัดตั้งองค์กรธุรกิจมากกว่าก็จะได้รับความนิยมไปจดทะเบียนจัดตั้งที่มลรัฐนั้น แต่ทางกายภาพขององค์กรธุรกิจจะดำเนินกิจการในมลรัฐใดก็ได้ ไม่จำเป็นต้องดำเนินกิจการในมลรัฐที่ได้ไปจดทะเบียนจัดตั้ง[40]

รูปแบบขององค์ธุรกิจที่สำคัญมีอยู่ 5 รูปแบบ โดยจะจัดแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม คือ[41]

1. องค์กรธุรกิจที่เสียภาษีในแบบของภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาหรือการเสียภาษีเงินได้ในระดับผู้ถือหุ้น (Pass-through) ได้แก่ ห้างหุ้นส่วนสามัญ (General Partnership) ห้างหุ้นส่วนจำกัด (Limited Partnership) และห้างหุ้นส่วนสามัญที่หุ้นส่วนสามารถจำกัดความรับผิดได้ (Limited Liability Partnership)

---

[40] มานิตย์ จุมปา, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายสหรัฐอเมริกา (Introduction to American Law) (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2553). หน้า 145

[41] เรื่องเดียวกัน,หน้า 146-181

2. องค์กรธุรกิจที่เสียภาษีเงินได้ในแบบภาษีเงินได้นิติบุคคล ได้แก่ บริษัท (Corporation) และบริษัทที่สมาชิกมีส่วนในการบริหารงาน (Limited Liability Company)

4.1.2 ประเภทขององค์กรไม่แสวงหากำไร[42]

นอกจากองค์กรธุรกิจที่เสียภาษีในรูปแบบของภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาหรือการเสียภาษีเงินได้ในระดับผู้ถือหุ้นแล้ว ที่ถือว่าไม่มีหน้าที่เสียภาษีเงินได้นิติบุคคล แต่กลุ่มองค์กรไม่แสวงหากำไรถือเป็นองค์กรที่มีหน้าที่เสียภาษีเงินได้นิติบุคคล แต่ได้รับยกเว้นการเสียภาษีเงินได้นิติบุคคล เพราะมีวัตถุประสงค์การจัดตั้งเริ่มแรกเพื่อดำเนินกิจการแบบไม่แสวงหากำไรตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด แต่ถ้าหากดำเนินกิจการต่อมาโดยมีเงินได้จากธุรกิจที่ไม่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การจัดตั้งนั้น องค์กรไม่แสวงหากำไรจะต้องเสียภาษีเงินได้นิติบุคคล

ประเภทขององค์กรไม่แสวงหากำไร

1. องค์กรสาธารณะกุศล (Charitable Organizations)
2. โบสถ์และองค์กรทางศาสนา (Churches and Religious Organizations)
3. องค์กรทางการเมือง (Political Organizations)
4. มูลนิธิเอกชน (Private Foundations)
5. องค์กรไม่แสวงหากำไรอื่น (Other Non-Profits)

4.1.3 หลักเกณฑ์และเงื่อนไขการจัดเก็บภาษีเงินได้องค์กรทางศาสนา[43]

กฎหมายจะนิยามคำศัพท์แตกต่างกันระหว่างศาสนาคริสต์จะใช้คำว่า “church” และใช้คำว่า “religious organization” สำหรับศาสนาอื่น รวมถึงนิกายใด ๆ ก็ตาม ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาเกี่ยวกับศาสนา ทั้งนี้ไม่ว่าจะศาสนาใดก็ตามสามารถจัดตั้งได้ทั้งในรูปแบบขององค์กรธุรกิจที่ไม่ใช่นิติบุคคล บริษัทที่ไม่แสวงหากำไร บริษัทที่เลือกเสียภาษีในระดับผู้ถือหุ้น และกองทรัสต์เพื่อการกุศล

Churches และ religious organizations เหมือนกับองค์กรสาธารณะกุศลอื่น ที่ต้องมีคุณสมบัติครบตามที่กฎหมายกำหนด จึงจะได้รับการยกเว้นการเสียภาษีเงินได้ในระดับประเทศ (Federal Laws) ตามกฎหมาย United States Code Title 26: Internal Revenue Code (IRC) Section

---

[42] Internal Revenue Service, **Tax Information for Charities & Other Non-Profits** [Online], 2018, March 1. Available from https://www.irs.gov/charities-non-profits

[43] Internal Revenue Service, 501(c)(3) Tax Guide for Churches & Religious Organizations (2015).

501(c)(3) และผู้ที่ได้บริจาคให้กับองค์กรการกุศลจะได้รับสิทธินำยอดเงินที่บริจาคมาหักเป็นค่าใช้จ่ายในการคำนวณภาษีเงินได้ได้

1. หลักเกณฑ์การเป็นองค์กรทางศาสนาที่ได้รับยกเว้นภาษี

องค์กรต้องมีคุณสมบัติครบทั้ง 5 หลักเกณฑ์ ดังนี้

(1) ดำเนินงานเพื่อศาสนา การศึกษา วิทยาศาสตร์ หรือเพื่อการกุศลในด้านอื่น ๆ

แต่ถ้าได้ดำเนินงานในลักษณะดังต่อไปนี้ จะถือว่าไม่เกี่ยวข้องกับศาสนา ได้แก่

(1.1) กิจกรรมทางการค้าหรือการทำธุรกิจ และ

(1.2) กิจกรรมใน 1.1 ดำเนินการเป็นปกติเรื่อยไป

ถึงแม้จะเข้าเงื่อนไขใน (1.1) – (1.2) ข้างต้น แต่ถ้าเข้าข้อยกเว้นข้อหนึ่งข้อใด ก็ให้ถือเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ซึ่งข้อยกเว้นมีดังนี้

(ก) กิจกรรมนั้นดำเนินการโดยอาสาสมัครเป็นส่วนใหญ่

(ข) กิจกรรมนั้นทำขึ้นเพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกแก่สมาชิกขององค์กร

(ค) กิจกรรมเกี่ยวกับการขายสินค้าที่ได้รับบริจาคมา

ตัวอย่างกิจกรรมที่ไม่เกี่ยวข้องกับศาสนา

- รายได้จากการโฆษณา กรณีการโฆษณาเปิดเผยแก่สาธารณะไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบใดก็ตาม แม้แต่ใน website ขององค์กร

- รายได้จากการพนัน เช่น Pull-tabs และ Raffles ส่วนเกมส์ Bingo มีกฎหมายเฉพาะให้การยกเว้นไว้ ทั้งนี้ตามเงื่อนไขหลักเกณฑ์ที่กำหนด

- รายได้จากการขายสินค้าและสื่อสิ่งพิมพ์ ที่ไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การจัดตั้งองค์กร

- รายได้ค่าเช่าอสังหาริมทรัพย์และสังหาริมทรัพย์ต่าง ๆ โดยทั่วไปถือว่าเกี่ยวข้องกับศาสนา ยกเว้นในกรณีดังต่อไปนี้ ที่ถือว่าเป็นรายได้ที่ไม่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางศาสนา คือ รายได้ค่าเช่าอสังหาริมทรัพย์ที่ยังติดภาระหนี้สิน เช่น ติดจำนอง ยกเว้นเสียแต่ว่าองค์กรตั้งใจซื้ออสังหาริมทรัพย์แบบติดภาระหนี้สินมาเพื่อการให้เช่าและได้ปล่อยเช่าภายใน 15 ปีนับแต่วันที่ซื้อ

- รายได้ค่าเช่าที่บุคคลเช่าทรัพย์สินต่อจากองค์กรไปแล้ว นำไปให้บริการในลักษณะเป็นการส่วนบุคคลต่อ

- รายได้ค่าเช่าที่จอดรถ จะถูกพิจารณาแยกต่างหากจากรายได้ค่าเช่าอสังหาริมทรัพย์ที่กล่าวมาในข้างต้น หากวัดดำเนินกิจการให้เช่าที่จอดรถเอง ซึ่งเฉพาะรายได้ค่าเช่าที่จอด

รถที่วัดได้ให้บริการแก่บุคคลเป็นการทั่วไป ไม่ใช่เพื่อเป็นการให้บริการในการเข้ามารับบริการหรือเยี่ยมชมองค์กรทางศาสนา ถือเป็นรายได้ที่ไม่เกี่ยวข้องกับศาสนา

- รายได้ค่าเช่าที่จอดรถ ที่วัดไม่ได้ดำเนินกิจการให้เช่าที่จอดรถเองโดยตรง วัดได้ค่าตอบแทนเป็นค่าเช่า แต่ให้บุคคลอื่นดำเนินการให้บริการเช่าที่จอดรถแทนวัด รายได้ดังกล่าวจะต้องนำไปพิจารณาตามหลักเกณฑ์รายได้ค่าเช่าอสังหาริมทรัพย์ในข้างต้น

(2) <u>รายได้สุทธิหรือสินทรัพย์ที่ได้มา จะต้องไม่แบ่งไปเป็นผลประโยชน์</u>ให้แก่

(2.1) บุคคลใดบุคคลหนึ่งที่เป็นบุคลากรภายในองค์กรทางศาสนา (Insider) เช่น นักบวช (Minister) คณะกรรมการบริหาร เจ้าหน้าที่ ลูกจ้าง และบุคคลอื่น ๆ ตามแต่ละสภาวการณ์ของแต่ละองค์กร

<u>ตัวอย่างกิจกรรมที่ถือว่าเป็นการแบ่งผลประโยชน์</u>

- การจ่ายเงินปันผล

- การจ่ายค่าตอบแทนที่ไม่สมเหตุสมผลแก่ insider แต่ไม่รวมถึง การจ่ายค่าบริการ

- การโอนทรัพย์สินให้แก่ insider ในราคาที่ต่ำกว่าราคาตลาด

(2.2) องค์กรใดองค์กรหนึ่ง หรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่ไม่ใช่ insider ซึ่งนำเงินผลประโยชน์นั้นไปใช้เป็นการส่วนตัว โดยที่ถูกต้องแล้วองค์กรหรือบุคคลต้องนำเงินนั้นไปใช้ในกิจกรรมการกุศล เช่น ช่วยเหลือผู้ยากไร้ หรือผู้ที่ประสบภัย หรือนำไปใช้ในกิจกรรมทางสังคมโดยส่วนรวมก็ได้ เช่น การบริการทางศาสนา หรือการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับศาสนา

กิจกรรมที่ถือเป็นการแบ่งผลประโยชน์ถือเป็นข้อห้ามที่สำคัญ ดังนั้น ถึงแม้จะมีการแบ่งผลประโยชน์ให้เพียงจำนวนเล็กน้อย (จำนวนเงินไม่ถือเป็นสาระสำคัญในการพิจารณา) ก็ทำให้องค์กรทางศาสนาขาดคุณสมบัติที่จะได้รับยกเว้นการเสียภาษีเงินได้

(3) <u>ไม่มีกิจกรรมแม้แต่เพียงบางส่วนที่มีอิทธิพลต่อการตรากฎหมาย</u>

คุณสมบัติข้อนี้บังคับใช้กับทั้งองค์กรประเภทอื่น และองค์กรทางศาสนา ซึ่งคำว่า “การมีอิทธิพลต่อการตรากฎหมาย” หรือที่เข้าใจโดยทั่วไป คือ การวิ่งเต้น (lobbying) และการวิ่งเต้นที่ทำให้ขาดคุณสมบัติในข้อนี้ พิจารณาเฉพาะการวิ่งเต้นที่มากเกินสมควร

การตรากฎหมาย ให้ความรวมถึง การตรากฎหมายโดยรัฐสภา การตรากฎหมายของแต่ละมลรัฐ และคณะกรรมการในระดับท้องถิ่นใดก็ตามที่มีส่วนร่วมในการตรากฎหมาย นอกจากการมีอิทธิพลต่อการตรากฎหมายแล้ว ยังให้รวมถึง การแปรญัตติ การลงประชามติ การติดต่อและการกระตุ้น

ให้สังคมไปมีอิทธิพลต่อผู้ที่เกี่ยวข้องการกับตรากฎหมายอีกทอดหนึ่ง เพื่อให้การสนับสนุน คัดค้าน หรือให้ยกเลิกการตรากฎหมาย

องค์กรทางศาสนาสามารถให้ความรู้เกี่ยวกับนโยบายสาธารณะของรัฐบาลได้ โดยการจัดประชุม หรือการจัดทำเอกสารความรู้ แต่ต้องไม่มีการวิ่งเต้นแต่อย่างใด

The Internal Revenue Service (IRS) พิจารณาในหลายปัจจัย เพื่อตัดสินใจว่าองค์กรทางศาสนาได้มีการวิ่งเต้นที่มากเกินสมควรหรือไม่ เช่น ระยะเวลา จำนวนกำลังคน และค่าใช้จ่ายที่ใช้ไปในการอุทิศตนเพื่อการวิ่งเต้น ถ้าในปีภาษีใดพบว่าองค์กรทางศาสนาขาดคุณสมบัติในข้อนี้ องค์กรทางศาสนานั้นจะไม่ได้รับยกเว้นการเสียภาษี และผู้จัดการองค์กรทางศาสนายังต้องเสีย Excise Tax เพิ่มเติมอีก 5% ของจำนวนค่าใช้จ่ายที่ใช้ไปในกิจกรรมการวิ่งเต้น อย่างร่วมกันหรือแทนกัน ทั้งนี้ เฉพาะ religious organizations ที่มีสิทธิเลือกใช้เกณฑ์การพิจารณา โดยใช้เกณฑ์จำนวนค่าใช้จ่าย (Expenditure test) เป็นปัจจัยในการพิจารณา ตามบทบัญญัติใน IRC มาตรา 4911 ดังนี้

กรณี (A) สำหรับการวิ่งเต้นเพื่อให้มีอิทธิพลต่อความคิดเห็นของประชาชนโดยส่วนรวม หรือประชาชนในบางส่วน หากมีค่าใช้จ่ายไม่เกิน $1,000,000 religious organizations ยังคงไม่ขาดคุณสมบัติ

กรณี (B) สำหรับการวิ่งเต้นผ่านทางเจ้าหน้าที่ หรือผู้ที่มีส่วนร่วมในการตรากฎหมายจะได้รับยกเว้นค่าใช้จ่ายเพื่อการวิ่งเต้น ตามจำนวนที่กำหนดดังนี้

ตารางที่ 2 จำนวนค่าใช้จ่ายที่ต้องบวกกลับทางภาษี

จำนวนค่าใช้จ่ายเพื่อการวิ่งเต้น	**จำนวนค่าใช้จ่ายที่ลงเป็นค่าใช้จ่ายได้ (ไม่ต้องบวกกลับทางภาษี)**
จำนวนไม่เกิน $500,000	20% ของจำนวนค่าใช้จ่ายเพื่อการวิ่งเต้น
เกิน $500,000 แต่ไม่เกิน $1,000,000	$100,000 + 15% ของจำนวนค่าใช้จ่ายเพื่อการวิ่งเต้นในส่วนที่เกิน $500,000
เกิน $1,000,000 แต่ไม่เกิน $1,500,000	$175,000 + 10% ของจำนวนค่าใช้จ่ายเพื่อการวิ่งเต้นในส่วนที่เกิน $1,000,000
เกิน $1,500,000 แต่ไม่เกิน $1,700,000	$225,000 + 5% ของจำนวนค่าใช้จ่ายเพื่อการวิ่งเต้นในส่วนที่เกิน $1,500,000
เกิน $1,700,000	$1,000,000

(4) ไม่มีกิจกรรมที่เข้าไปแทรกแซงกิจกรรมทางการเมือง

(5) วัตถุประสงค์และกิจกรรมขององค์กรต้องไม่ผิดกฎหมายหรือขัดต่อนโยบายสาธารณะขั้นพื้นฐาน

2. หลักเกณฑ์การเสียภาษี

churches ที่มีคุณสมบัติครบทั้ง 5 หลักเกณฑ์ข้างต้นจะได้รับยกเว้นการเสียภาษีเงินได้โดยอัตโนมัติ แต่กรณี religious organizations จะต้องยื่นเอกสารขอให้ได้รับยกเว้นการเสียภาษีเงินได้ เว้นเสียแต่ว่ามีรายรับสุทธิไม่เกิน 5,000 USD ต่อปี จึงไม่ต้องยื่นเอกสารขอให้ได้รับการยกเว้น

สำหรับ churches ที่มีรายได้ที่ไม่เกี่ยวข้องกับศาสนามากกว่า 1,000 USD จะต้องยื่นเสียภาษี

4.1.4 การจัดทำบัญชีรายรับรายจ่าย

องค์กรไม่แสวงหากำไรทุกประเภทต้องมีการจัดทำบัญชีรายการรับจ่าย เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบว่าองค์กรยังคงดำเนินกิจการเป็นไปตามวัตถุประสงค์การจัดตั้ง แต่กฎหมายไม่ได้กำหนดรูปแบบมาตรฐานของบัญชี ในทางปฏิบัติมักจะต้องการเอกสารเกี่ยวกับการดำเนินกิจการขององค์กรไม่แสวงหากำไร เช่น หนังสือจดทะเบียนนิติบุคคล และข้อบังคับ เอกสารรายงานการประชุม บัญชีรายการทรัพย์สินขององค์กร บัญชีแยกประเภท สมุดรายวันรับ สมุดรายวันจ่าย บัญชีเงินเดือนค่าจ้าง สมุดบัญชีธนาคาร และใบแจ้งหนี้ ซึ่งเอกสารเพื่อการตรวจสอบองค์กรอาจจะมีเพิ่มเติมจากที่กล่าวมาขึ้นอยู่กับประเภทขององค์กรไม่แสวงหากำไร ขนาดขององค์กร และความซับซ้อนในรายการการดำเนินกิจกรรมของแต่ละองค์กร

ระยะเวลาการจัดเก็บรักษาบัญชีไม่มีกฎหมายกำหนดไว้ แต่ในทางการพิจารณาการจัดเก็บภาษีเงินได้ของรัฐบาลกลางจึงขอแนะนำให้จัดเก็บรักษาบัญชีเป็นระยะเวลา 4 ปี นับแต่วันที่เกิดรายการรับจ่าย หรือวันที่ได้มาหรือตัดจ่ายออกไปซึ่งทรัพย์สิน

4.2 การจัดเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคลประเภทองค์กรทางศาสนาในประเทศญี่ปุ่น

4.2.1 หลักการทั่วไปเกี่ยวกับภาษีเงินได้นิติบุคคลประเทศญี่ปุ่น[44]

นิติบุคคลที่ถือเป็นนิติบุคคลต่างชาติมี 3 รูปแบบ คือ 1. สำนักงานตัวแทน (Representative office) 2. สำนักงานสาขา (Branch office) และ 3. บริษัทลูก (Subsidiary company) ดังนั้น นิติบุคคล

[44] Deloitte Touch Tohmatsu Limited, Taxation and Investment in Japan 2017 (2017). pp. 10-11.

ที่มีถิ่นที่อยู่ในประเทศญี่ปุ่นจะเป็นนิติบุคคลที่มีสำนักงานใหญ่ตั้งอยู่ที่ประเทศญี่ปุ่น อย่างไรก็ตาม ทั้งนิติบุคคลที่มีถิ่นที่อยู่ในประเทศญี่ปุ่นและนิติบุคคลต่างชาติจะต้องเสียภาษีเงินได้นิติบุคคล จะแตกต่างกันที่ฐานรายได้ที่ต้องนำมาคิดคำนวณภาษี หากเป็นนิติบุคคลผู้มีถิ่นที่อยู่จะต้องนำรายได้จากทั่วโลกมารวมคำนวณเป็นรายได้ของนิติบุคคล ในขณะที่นิติบุคลต่างชาติจะถูกจัดเก็บภาษีจากเฉพาะรายได้ที่เกิดจากการดำเนินกิจการในประเทศญี่ปุ่นเท่านั้น (เว้นเสียแต่ว่า มีอนุสัญญาทางภาษีกับประเทศญี่ปุ่น)

หลักเกณฑ์การจัดเก็บภาษีเงินได้นิติบุคลในเรื่องอื่น ๆ จะใช้หลักเกณฑ์เดียวกันทั้งในนิติบุคคลผู้มีถิ่นที่อยู่ และนิติบุคคลต่างชาติ เช่น นิติบุคคลต้องเสียภาษีให้กับทั้งรัฐบาลกลางและการปกครองส่วนท้องถิ่น อัตราภาษีเงินได้ใช้อัตราเดียวกันที่อัตรา 23.2% (Corporate income tax: national tax) สำหรับนิติบุคคลที่มีทุนจดทะเบียนมากกว่า 100 ล้านเยนขึ้นไป และรอบระยะเวลาบัญชีในการคำนวณภาษีเงินได้เริ่มตั้งแต่เดือนเมษายนของทุกปี

4.2.2 ประเภทขององค์กรไม่แสวงหากำไร

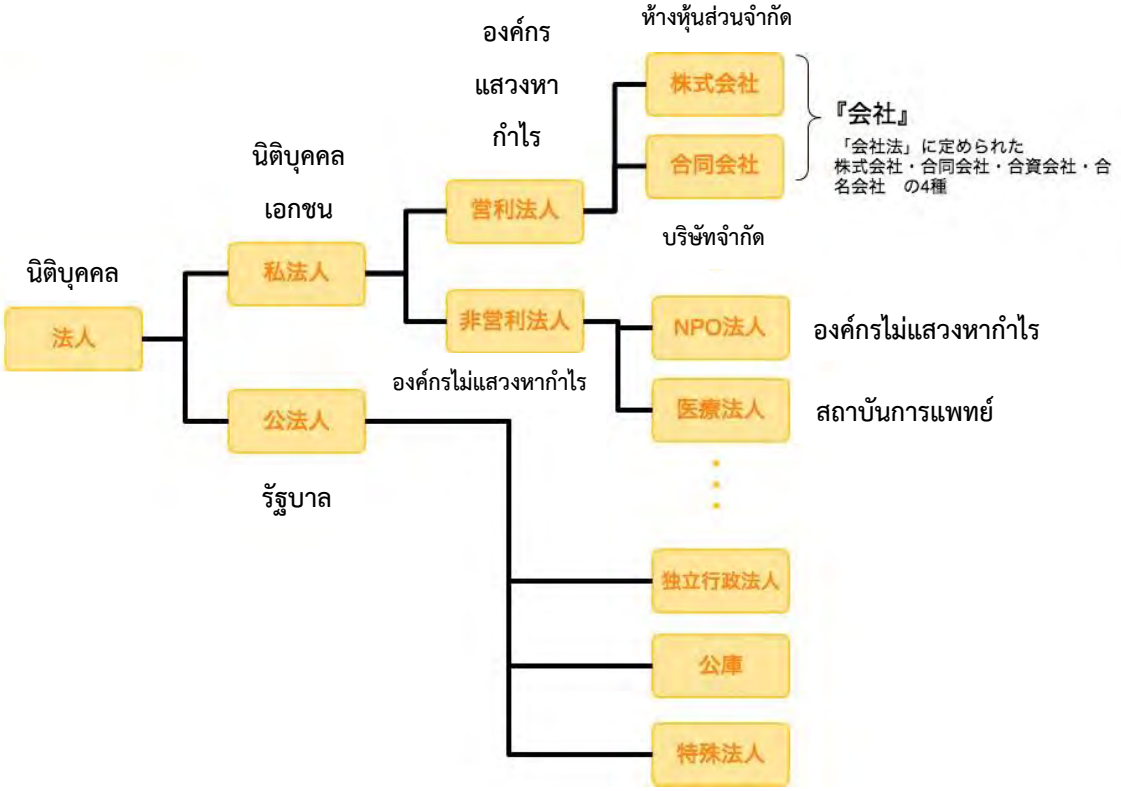

แผนภาพที่ 7 ประเภทองค์กรนิติบุคคลในประเทศญี่ปุ่น[45]

[45] Ferret, Company [Online], May 2018. Available from https://ferret-plus.com/6084

กฎหมายญี่ปุ่นไม่มีการจัดแบ่งประเภทขององค์กรไม่แสวงหากำไร แต่ถ้าจะแบ่งประเภทองค์กรไม่แสวงหากำไรในประเทศญี่ปุ่นอาจจัดแบ่งประเภทได้ 2 ประเภท คือ สถาบันการแพทย์ และองค์กรไม่แสวงหากำไร

4.2.3 หลักเกณฑ์และเงื่อนไขการจัดเก็บภาษีเงินได้วัด[46]

ตามที่กฎหมายกำหนดให้องค์กรทุกประเภทในประเทศญี่ปุ่นต้องจดทะเบียนจัดตั้งเป็นนิติบุคคล แม้กระทั่งหน่วยงานของรัฐเองก็ตาม และกำหนดให้นิติบุคคลทุกประเภทมีหน้าที่เสียภาษีเงินได้นิติบุคคล ดังนั้น วัดซึ่งมีสถานะเป็นนิติบุคคลจึงมีหน้าที่เสียภาษีเงินได้นิติบุคคลเช่นกัน เมื่อพิจารณาถึงความเป็นมาของวัดในประเทศญี่ปุ่น วัดถือเป็นธุรกิจครอบครัวประเภทหนึ่งสามารถสืบทอดเป็นมรดกให้แก่ลูกหลานได้ (พระสงฆ์สามารถสร้างครอบครัวได้ในระหว่างการดำรงสถานภาพสงฆ์) การจัดเก็บภาษีวัดจึงมีความสอดคล้องกับลักษณะของการจัดตั้งวัด

นิติบุคคลประเภทใดก็ตามที่ประกอบกิจการใน 34 ประเภทกิจการที่กฎหมายกำหนด รายได้จากการประกอบกิจการดังกล่าวจะต้องเสียภาษีเงินได้ ดังนั้น จึงจะขออธิบายแบ่งประเภทรายได้ของวัดออกเป็น 2 ลักษณะ คือ 1. รายได้ที่ต้องเสียภาษี เพราะเกิดจากการประกอบกิจการ 34 ประเภทกิจการ และ 2. รายได้ที่ไม่ต้องเสียภาษี เพราะไม่ใช่เกิดจาก 34 ประเภทกิจการ

1. รายได้จาก 34 ประเภทกิจการต้องเสียภาษี

หน้าที่เสียภาษีเงินได้สำหรับนิติบุคคลในประเทศญี่ปุ่น กฎหมายจะกำหนดในลักษณะแยกเป็นประเภทธุรกิจที่ต้องเสียภาษีกับธุรกิจที่ไม่ต้องเสียภาษี โดยแบ่งออกเป็น 34 ประเภทกิจการที่เสียภาษีเงินได้นิติบุคคล ซึ่งหากวัดได้กระทำกิจการดังกล่าว วัดจึงต้องเสียภาษี แต่จะมีการยกเว้นให้เป็นบางรายการเท่านั้น

(1) การซื้อขายสินค้าผลิตภัณฑ์

การขายสินค้าต่าง ๆ ของวัดโดยส่วนใหญ่จะต้องเสียภาษี มีเพียง 2 รายการที่ได้รับยกเว้นภาษี ดังตารางข้างล่าง

การขายที่ต้องเสียภาษีเงินได้	การขายที่ได้รับยกเว้นภาษี
1. การจำหน่ายแผ่นไม้อธิษฐาน	1. การจำหน่ายเครื่องราง
2. การจำหน่ายประคำ	2. การจำหน่ายเซียมซี
3. การจำหน่ายสมุดภาพ	

[46] The National Tax Agency, **平成 30 年版宗教法人の税務** (2018).

4. การจำหน่ายดอกไม้ ธูป เทียน	
5. การจำหน่ายที่หลุมศพ และแท่นหินหน้าหลุมศพ (ที่จ่ายให้วัดเพียงครั้งเดียว)	
6. การขายสินค้าต่าง ๆ จากการที่วัดเปิดโรงเรียนสำหรับเด็กเล็ก - การจำหน่ายหมวกและเครื่องแบบนักเรียน - การจำหน่วยสมุดจดและเครื่องเขียน	
7. ค่าอาหารและสิ่งของต่าง ๆ ในงานเลี้ยงหลังพิธีแต่งงาน	
8. การพิมพ์จำหน่ายหนังสือสื่อรวมพระวัจนะ บทสวดมนต์ หนังสือพิมพ์ และนิตยสาร	

(2) การขายอสังหาริมทรัพย์

(3) การกู้ยืมเงิน

(4) การให้เช่าสังหาริมทรัพย์

การให้เช่าที่ต้องเสียภาษีเงินได้	การให้เช่าที่ได้รับยกเว้นภาษี
1. การให้เช่าเครื่องใช้และเสื้อผ้าสำหรับพิธีแต่งงาน	

(5) การให้เช่าอสังหาริมทรัพย์

การให้เช่าที่ต้องเสียภาษีเงินได้	การให้เช่าที่ได้รับยกเว้นภาษี
1. การให้เช่าอาคารและสิ่งปลูกสร้าง	1. การให้เช่าที่ดิน

(6) การผลิต

(7) การสื่อสาร/ถ่ายทอดภาพกระจายเสียง

(8) การขนส่ง

(9) โกดังเก็บสินค้า

(10) งานว่าจ้าง

(11) โรงพิมพ์

(12) สำนักพิมพ์

(13) ร้านถ่ายรูป/อัดรูป

(14) การให้เช่าพื้นที่

การให้เช่าที่ต้องเสียภาษีเงินได้	การให้เช่าที่ได้รับยกเว้นภาษี
1. ค่าบำรุงรักษาสุสาน	
2. การจัดนิทรรศการ พิพิธภัณฑ์ การจัดแสดงของมีค่าต่าง ๆ	

(15) โรงแรม

วัดในญี่ปุ่นมีการเปิดให้บริการพักแรมค้างคืน ดังนั้นจึงมีการระบุรายได้ในส่วนนี้

รายได้จากการค้างคืนที่ต้องเสียภาษีเงินได้	รายได้จากการค้างคืนที่ได้รับยกเว้นภาษี
	1. รายได้จากการให้ค้างคืนที่วัด เพียงหนึ่งคืนจัดอาหารให้ไม่เกิน 2 มื้อ และราคาต่ำกว่า 1,500 เยน

(16) ร้านอาหารรวมถึงร้านเครื่องดื่ม

(17) บริษัทรับให้คำปรึกษา

(18) Agency

(19) นายหน้า

(20) ขายส่ง

(21) อุตสาหกรรมเหมือง

(22) อุตสาหกรรมอัญมณี

(23) โรงอาบน้ำ

(24) ร้านตัดผม

(25) ร้านเสริมสวย

(26) กิจการด้านบันเทิง เช่น วงการบันเทิง

(27) ธุรกิจท่องเที่ยว

(28) ธุรกิจทัวร์/นำเที่ยว

(29) ธุรกิจด้านสุขภาพ เช่น โรงพยาบาล บ้านพักคนชรา คลินิก

(30) อาจารย์สอนวิชาต่างๆ

คือ รายได้จากการที่วัดให้บุคคลภายนอกจัด Class การเรียนการสอนต่าง ๆ และมีการออกใบรับรองระบุชื่อผู้เรียน

การเรียนการสอนที่ต้องเสียภาษีเงินได้	การเรียนการสอนที่ได้รับยกเว้นภาษี
1. สอนการชงชา	
2. สอนการจัดดอกไม้	
3. สอนการใส่ชุดกิโมโน	
4. สอนระบำโบราณ	
5. สอนการทอผ้า	

(31) ธุรกิจที่จอดรถ

การให้เช่าที่ต้องเสียภาษีเงินได้	การให้เช่าที่ได้รับยกเว้นภาษี
1. ค่าที่จอดรถ	

(32) สินเชื่อ

(33) หน่วยงานที่ดูแลเรื่องลิขสิทธิ์ ทรัพย์สินทางปัญญา

(34) หน่วยงานที่ดูแลลูกจ้างชั่วคราว

2. <u>รายได้นอกเหนือจาก 34 ประเภทกิจการ จึงได้รับยกเว้น</u>

(1) เงินบริจาคที่อยู่ในกล่องรับบริจาค 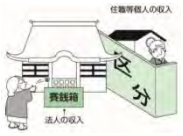

(2) เงินบำรุงวัด เพื่อให้ได้มีชื่อตามทรัพย์สินต่าง ๆ ของวัด เช่น เสาโทริอิ

(3) ค่าเข้าชมวัด

(4) การจัดงานตามพิธีกรรมทางศาสนา (เฉพาะรายได้ในส่วนของพิธีกรรมทางศาสนา) ได้แก่ งานศพ งานแต่งงาน กิจกรรมอื่นที่เกิดขึ้นนอกช่วงเวลาของพิธีกรรมจะต้องเสียภาษีต่อเมื่อเข้าลักษณะการประกอบกิจการ 34 ประเภทกิจการในข้างต้น

(5) รายได้การดำเนินงานของโรงเรียนประกอบด้วย ค่าสอบเข้า ค่าแรกเข้า ค่าเรียน ค่าใช้จ่ายเพื่อสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ

4.2.4 การจัดทำบัญชีรายรับรายจ่าย

สรรพากรประเทศญี่ปุ่นได้กำหนดแบบฟอร์มบัญชีมาตรฐานให้วัดกรอกข้อมูลตามที่กำหนด ซึ่งจะแบ่งประเภทข้อมูลค่าใช้จ่ายเป็นประเภทรายวัน รายสัปดาห์ และรายเดือน โดยละเอียด รวมถึงมีข้อมูลสรุปยอด อีกทั้งยังสามารถยื่นเสียภาษีออนไลน์ได้อีกด้วย

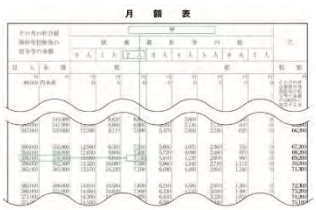
月　額　表

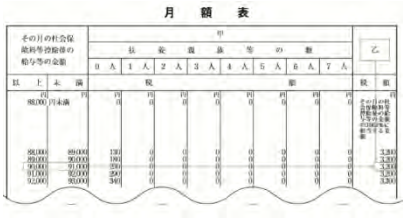
月　額　表

รอบภาษีของประเทศญี่ปุ่น คือ 1 เมษายน ถึง 31 มีนาคมของปีถัดไป

บทที่ 5

สภาพปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหา กรณีวัดประกอบกิจการแสวงหากำไร

จากข้อมูลของสำนักงานสถิตแห่งชาติประจำปี 2556 ได้สำรวจองค์กรเอกชนที่ไม่แสวงหากำไร ซึ่งในที่นี้จะหมายถึง สถาบันไม่แสวงหากำไรให้บริการครัวเรือน (Non-Profit Institution Serving Households: NPISHs) หมายถึง องค์กรที่ดำเนินงานโดยไม่หวังผลกำไร โดยผลิตสินค้าและบริการให้กับประชาชนหรือสังคมโดยไม่คิดราคาหรือแบบให้เปล่า หรือจำหน่ายในราคาที่ไม่คุ้มทุนหรือในราคาที่ไม่มีนัยสำคัญทางเศรษฐกิจ พบว่าองค์กรทางศาสนาในประเทศไทยที่มีจำนวนทั้งหมด 44,398 แห่ง มีรายรับสูงถึง 27,215 ล้านบาท และมีค่าใช้จ่าย 13,240 ล้านบาท ซึ่งคงไม่ใช่ทุกองค์กรทางศาสนาที่จะมีรายรับที่เพียงพอกับรายจ่าย เพราะยังคงปรากฏเห็นมีวัดร้างในกรุงเทพมหานครเป็นจำนวนประมาณ 20 วัด[47] ในจังหวัดอื่นของประเทศไทยก็คงจะมีวัดร้างเช่นกัน ในทางตรงกันข้ามก็มีบางวัดที่มีรายได้เป็นจำนวนมากจนเกิดความขัดแย้งทางผลประโยชน์และปรากฏออกมาเป็นคดีความตามสื่อต่าง ๆ ทั้งนี้ เพราะขาดการควบคุมดูแลการดำเนินกิจการของวัดให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์การจัดตั้งวัดตามที่กฎหมายกำหนด ซึ่งหากรัฐนำหลักการการจัดเก็บภาษีอากรที่ดีมาช่วยเป็นอีกเครื่องมือหนึ่งในการบริหารจัดการในเชิงมหภาคก็จะช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ให้ดีขึ้นได้

5.1 สภาพปัญหาที่เกิดจากการประกอบกิจการแสวงหากำไรของวัด

5.1.1 ความไม่เป็นธรรมแก่องค์กรธุรกิจแสวงหากำไร

ตามแนวคิดการแบ่งแยกประเภทองค์กรแสวงหากำไรกับองค์กรไม่แสวงหากำไร คือ องค์กรแสวงหากำไรจะประกอบกิจการโดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดขององค์กร ส่วนองค์กรไม่แสวงหากำไรจะประกอบกิจการในเชิงการจัดบริการสาธารณะให้แก่สังคม โดยไม่คิดราคา หรือคิดค่าให้บริการในราคาที่ไม่มีนัยสำคัญทางเศรษฐกิจ เพื่อช่วยสนับสนุนการจัดบริการสาธารณะที่สังคมยังรอความช่วยเหลือจากภาครัฐ แต่ภาครัฐยังไม่สามารถเข้าถึงให้ครอบคลุมทุกพื้นที่หรือให้บริการยังไม่ครบในทุกด้าน รัฐจึงนำนโยบายการยกเว้นการจัดเก็บภาษีเงินได้ให้แก่องค์กรไม่แสวงหากำไร แต่รัฐกำหนดเงื่อนไขและหลักเกณฑ์การเป็นองค์กรไม่แสวงกำไรให้แต่กับนิติบุคคลประเภทมูลนิธิสมาคม ถ้ามูลนิธิสมาคมใดมีคุณสมบัติครบตามหลักเกณฑ์ก็จะได้สิทธิรับยกเว้นการเสียภาษีเงินได้นิติบุคคล ซึ่งนิติบุคคลประเภทวัดก็

[47] ประภัสสร์ ชูวิเชียร, วัดร้างในบางกอก (สำนักพิมพ์มติชน, 2559).

เป็นนิติบุคคลประเภทหนึ่งที่รัฐดำเนินการเพียงกำกับดูแล วัดแต่ละแห่งต้องบริหารจัดการตนเอง เพราะการที่จะจัดตั้งวัดแต่ละแห่งได้ วัดต้องมีคุณสมบัติที่สำคัญ คือ มีเหตุผลเชื่อได้ว่าเมื่อตั้งขึ้นแล้วจะได้รับการบำรุงส่งเสริมจากประชาชน ตามความในข้อ 5 ของกฎกระทรวง การสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย และการยุบเลิกวัด การขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา และการยกวัดร้างขึ้นเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำพรรษา พ.ศ. 2559 ดังนั้น การบริหารงานขององค์กรแสวงหากำไรและการบริหารงานของวัดจึงเหมือนกันในเรื่องที่ นิติบุคคลมีอำนาจในการบริหารกิจการของตนเอง เพียงแต่ต่างกันในเรื่องของวัตถุประสงค์การจัดตั้งในการประกอบกิจการ และถ้าหากวัดประกอบกิจการแสวงหากำไร วัดจึงถือได้ว่ามีสถานะเป็นนิติบุคคลที่ประกอบกิจการแสวงหากำไรเช่นเดียวกับองค์กรธุรกิจที่แสวงหากำไร ในเมื่อนิติบุคคลมีความสถานภาพเหมือนกันก็ควรได้รับการปฏิบัติที่เหมือนกัน จึงจะเกิดความเป็นธรรมในทางภาษีอากร หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ วัดกับองค์กรธุรกิจ มีสถานภาพในการประกอบกิจการแสวงหากำไรเหมือนกัน ก็ควรเสียภาษีเหมือนกัน ในทางกฎหมายภาษีอากร ก็ควรกำหนดให้วัดมีภาระหน้าที่เป็นหน่วยภาษีเหมือนกันกับองค์กรธุรกิจ แต่อาจจะเสียภาษีไม่เหมือนกันเพราะมีสาระสำคัญในเรื่องวัตถุประสงค์การจัดตั้งที่แตกต่างกันตามหลักการจัดเก็บภาษีอากรที่ดีในเรื่องความเสมอภาค

ตัวอย่างความไม่เสมอภาค

กรณีข่าวฆาตกรรมสามเณรที่วัดวังตะวันตก จังหวัดนครศรีธรรมราช จนเป็นข่าวออกมาในเรื่องรายได้ของวัดจากการขายรังนกนางแอ่นคิดเป็นรายได้ประมาณเดือนละ 3 แสน[48] และเนื่องจากวัดไม่เป็นหน่วยภาษีตามประมวลรัษฎากร วัดจึงไม่ต้องยื่นแสดงรายการรายรับรายจ่ายและการคำนวณภาษีแต่อย่างใด ในขณะที่องค์กรแสวงหากำไรจะต้องนำรายได้นั้นมาหักรายจ่ายต่าง ๆ ขององค์กร เพื่อหายอดกำไรสุทธิที่จะต้องเสียภาษี ซึ่งภาษีที่เสียไปก็ถือเป็นส่วนหนึ่งของต้นทุนในการประกอบกิจการ

นอกจากนั้นแล้ว การที่วัดเป็นนิติบุคคลประเภทหนึ่ง แต่ไม่เป็นหน่วยภาษีตามประมวลรัษฎากร ถือเป็นการขัดแย้งกับหลักการจัดเก็บภาษีอากรที่ดีในหลักความเหมาะสมในการบรรลุจุดประสงค์ในเชิงมหภาค เนื่องจากวัดที่ประกอบกิจการแสวงหากำไรแต่ไม่เป็นหน่วยภาษี ถือเป็นการบริหารงานของรัฐที่ไม่เป็นกลางในทางเศรษฐกิจ เพราะทำให้วัดเกิดความได้เปรียบองค์กรที่แสวงหากำไรไม่เกิดการแข่งขันทางการค้าอย่างแท้จริงในระบบเศรษฐกิจ

[48] มติชนออนไลน์, **เปิดรายได้ “วัดวังตะวันตก” เฉพาะขาย “รังนก” เดือนละ 3 แสน 5 “ค่าเช่าแผงพระ”เหยียบแสน** [ออนไลน์], 8 มิถุนายน 2560. แหล่งที่มา https://www.matichon.co.th/news/577082

5.1.2 ความไม่เป็นธรรมในการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมการดำเนินกิจการของนิติบุคคลตามวัตถุประสงค์การจัดตั้ง

ตามที่กฎหมายกำหนดให้การจัดตั้งวัดขึ้นเพื่อเป็นที่พักอาศัยของพระภิกษุสงฆ์และใช้เป็นสถานที่ประกอบศาสนกิจ นั่นหมายถึงว่า วัดควรมุ่งเน้นบริหารกิจการของวัดเพื่อให้ประชาชนมาใช้บริการกิจกรรมที่เกี่ยวกับศาสนา โดยมีพระภิกษุเป็นผู้นำในการดำเนินกิจกรรมนั้น ดังที่ กระทรวงวัฒนธรรมได้มีการประชาสัมพันธ์เรื่องการประกอบศาสนกิจในชีวิตประจำวันของประชาชน เพราะรัฐเล็งเห็นว่าหลักธรรมคำสอนและกิจกรรมที่ช่วยถ่ายทอดคำสอน หรือกิจกรรมที่ช่วยฝึกปฏิบัติตามหลักคำสอนนั้น จะช่วยให้ยกระดับจิตใจของประชาชน เป็นการช่วยลดปัญหาความรุนแรงและความขัดแย้งในสังคมได้อีกทางหนึ่ง แต่ในปัจจุบันวัดต่าง ๆ สนใจในการหารายได้เป็นหลัก ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนรูปแบบของการรับบริจาค จากตู้รับบริจาคกล่องสี่เหลี่ยมธรรมดา เป็นตู้หยอดเหรียญอัตโนมัติพร้อมให้บริการคำทำนายตามวันเกิด เพื่อให้เป็นที่น่าดึงดูดใจในการทำบุญมากยิ่งขึ้น อีกทั้ง ตามหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาในเรื่องการให้ทานนั้น เป็นการช่วยขัดเกลาจิตใจของผู้ให้ ให้ฝึกละความตระหนี่ถี่เหนียว แต่ตู้รับบริจาคแบบอัตโนมัตินี้กลับเป็นการทำให้ผู้บริจาคต้องการบริจาคเพื่อหวังสิ่งตอบแทนกลับมา คือ เงินที่จ่ายออกมาจะทำให้ได้รับคำนายกลับมา ซึ่งจะไม่ตรงตามอุบายในทางพระพุทธศาสนา

แผนภาพที่ 8 ตู้รับบริจาค

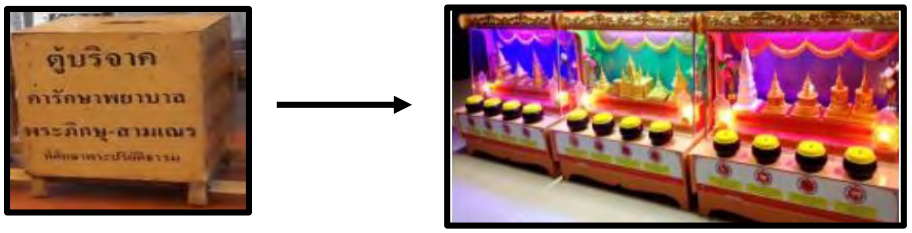

นอกจากนั้น ยังพบว่าวัดมีรายได้ในเชิงประกอบกิจการแสวงหากำไรอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับศาสนกิจ เช่น รายได้ค่าเช่าที่จอดรถให้แก่ชุมชนรอบข้าง โดยคิดค่าเช่าเป็นรายเดือน ซึ่งเห็นได้ชัดเจนว่าไม่ใช่เป็นรายได้ค่าเช่าที่จอดรถที่เกี่ยวเนื่องการกับเข้ามาใช้บริการทางศาสนากับทางวัด รายได้ค่าแผงพระ รายได้ค่าเช่าจากบุคคลภายนอกที่เข้ามาขายสินค้าในบริเวณวัด รายได้จากเงินกินเปล่า (แป๊ะเจี๊ยะ) เพื่อการเช่าทรัพย์สินของวัดที่ต้องจ่ายเพิ่มเติมนอกเหนือจากค่าเช่า และรายได้จากการประกอบพิธีกรรมให้สัตว์เลี้ยงที่ตายแล้ว ซึ่งมีทั้งกรณีวัดประกอบธุรกิจเอง แต่ยังมีเพียงไม่กี่วัด และกรณีดำเนินการโดยเอกชน โดยเอกชนจะติดต่อกับวัดเพื่อขอตั้งเตาเผาไว้ที่วัด และทำหน้าที่บริการรับซากสัตว์เลี้ยงมาที่วัด ให้

พระสงฆ์ช่วยประกอบพิธีกรรมทางศาสนาเช่นเดียวกับคน จากนั้นนำซากสัตว์เลี้ยงเผาที่เตาของบริษัท และสุดท้ายบริการเก็บกระดูกใส่ภาชนะหรือนำกระดูกไปลอยแม่น้ำให้ ซึ่งพบว่ามีลูกค้าประมาณ 30-80 รายต่อเดือนต่อสาขา ค่าใช้จ่ายเบ็ดเสร็จอยู่ที่ประมาณ 2,000 – 6,000 บาท แต่หากเป็นการดำเนินการโดยวัดเอง พบบทสัมภาษณ์เกี่ยวกับการประกอบพิธีกรรมให้สัตว์เลี้ยงที่ตายแล้วว่า *"ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดไก่เตี้ย ที่มีบริการเมรุเผาศพสัตว์เลี้ยง กล่าวว่า การทำพิธีฌาปนกิจให้สัตว์เลี้ยงนั้นเป็นเรื่องที่ดี และไม่ใช่เรื่องแปลก เพียงแต่**ไม่มีคำสอนในพระปิฎก** แต่ก็ไม่ได้ขัดต่อพระธรรมวินัย ทางวัดเองก็สนับสนุนเพราะเห็นว่าการทำให้เป็นระบบจะได้ไม่ต้องกังวลเรื่องปัญหามลภาวะ เช่น การนำไปฝังซึ่งอาจเป็นแหล่งแพร่เชื้อโรค หรือการทิ้งลงน้ำก็อาจก่อให้เกิดมลภาวะทางน้ำได้"* [49] และพบว่าการดำเนินการโดยทางวัดเองจะมีค่าใช้จ่ายอยู่ที่ประมาณ 1,000 – 5,000 บาท เพื่อวัดจะนำรายได้นี้มาทำนุบำรุงวัดต่อไป[50]

แผนภาพที่ 9 ประกอบพิธีกรรมสัตว์เลี้ยง[51]

ในขณะที่องค์กรไม่แสวงหากำไรประเภทมูลนิธิสมาคมที่จะได้รับยกเว้นการเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลก็ต่อเมื่อมีคุณสมบัติครบตามหลักเกณฑ์การเป็นองค์กรสาธารณะกุศลที่แท้จริง เช่น รายได้ของมูลนิธิได้นำไปเป็นรายจ่ายเพื่อการกุศลสาธารณะไม่น้อยกว่าร้อยละ 60 ของรายได้ โดยใช้เกณฑ์พิจารณาจากทางด้านรายจ่ายของมูลนิธิสมาคม แต่ทั้งนี้ มูลนิธิสมาคมที่ได้รับยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลก็จะต้องจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายเพื่อเป็นหลักฐานในการตรวจสอบคุณสมบัติได้ในภายหลัง ซึ่งทำให้เกิดความไม่เสมอภาคกัน ในการบังคับใช้กฎหมายในการถูกควบคุมดูแลจากภาครัฐในเรื่องของการดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งนิติบุคคล ทั้ง ๆ ที่ วัดและมูลนิธิสมาคมมีสถานะความเป็นองค์กรไม่แสวงหา

---

[49] คณะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มหาวิทยาลัยศิลปากร, **ธุรกิจสุดแปลก! รับเผาศพหมา ลูกค้าเพียบมากสุด 80 รายต่อเดือน** [ออนไลน์], 5 พฤษภาคม 2561. แหล่งที่มา http://www.ictsilpakorn.com/ictmedia/detail.php?news_id=170#.WxPhGuTovmI

[50] Dogthailand, **รวมวัดที่รับเผาสุนัข หมา วัดรับเผาสัตว์เลี้ยง กรุงเทพมหานครและปริมณฑล** ออนไลน์], 14 มกราคม 2554. แหล่งที่มา https://www.dogthailand.net/forum/forum.php?mod=viewthread&tid=275

[51] เรื่องเดียวกัน

กำไรเหมือนกัน รัฐสามารถนำนโยบายการจัดเก็บภาษีวัดที่ประกอบกิจการแสวงหากำไรมาเป็นอีกเครื่องมือหนึ่งในการกำกับดูแลกิจการวัด และช่วยให้รัฐบรรลุจุดประสงค์ในการบริหารงานเชิงมหภาค เพราะรัฐแทรกแซงให้การยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลวัดเฉพาะในส่วนที่ไม่แสวงหากำไร โดยจะจัดเก็บภาษีในกิจการที่แสวงหากำไรของวัด ปฏิบัติให้เหมือนกันกับองค์กรธุรกิจแสวงหากำไร ก็จะทำให้เกิดการแข่งขันในทางเศรษฐกิจอย่างเป็นธรรม

5.1.3 การขาดรายได้ และการให้สิทธิหักลดหย่อนเงินบริจาคแก่วัดไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่แท้จริง

ประมวลรัษฎากรจะกำหนดให้องค์กรที่ดำเนินกิจการในทางการค้าหากำไรต้องอยู่ในบังคับการเสียภาษีเงินได้นิติบุคคล แต่ก็มียกเว้นให้กับมูลนิธิ สมาคม ที่ดำเนินการจัดสรรผลประโยชน์ให้กับสาธารณะเป็นหลัก ให้ได้รับยกเว้นการเสียภาษี และองค์กรไม่แสวงหากำไรอื่นให้ได้รับยกเว้นโดยการไม่กำหนดให้เป็นหน่วยภาษีในประมวลรัษฎากร อย่างเช่น วัด แต่ถ้าหากว่าวัดประกอบกิจการแสวงกำไรได้เองแล้ว กำไรส่วนที่เกินความจำเป็นก็ควรจัดสรรคืนให้แก่รัฐ เพื่อเป็นการช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายของรัฐสำหรับการให้เงินอุดหนุนแก่วัดแต่เพียงฝ่ายเดียว และยังเป็นการช่วยให้รัฐสามารถส่งเสริมสนับสนุนศาสนาให้ทั่วถึงได้ทั้งประเทศ

จากการสอบถามวัดแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานครเรื่องเงินสนับสนุนจากภาครัฐ แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. เงินสนับสนุนที่กำหนดไว้ชัดเจนแน่นอน เช่น เงินนิตยภัตเพื่ออุดหนุนอุปถัมภ์แก่พระภิกษุที่มีสมณศักดิ์ หรือคุณสมบัติตามที่กฎหมายกำหนด และเงินรางวัลจากการสอบเปรียญธรรมในแต่ละขั้นได้

2. เงินสนับสนุนตามแต่ละโครงการของวัด เช่น เงินสนับสนุนการก่อสร้างหรือซ่อมแซมศาสนสถาน โดยวัดจะจัดทำโครงการเสนอเพื่อขอรับเงินช่วยเหลือได้

อีกทั้ง รัฐยังขาดรายได้จากการที่ใช้นโยบายทางภาษี ในการสนับสนุนให้ประชาชนสามารถช่วยบำรุงศาสนาได้ โดยให้สิทธิทางภาษีแก่บุคคลธรรมดาสามารถนำยอดเงินที่ได้บริจาคให้แก่วัดมารับรู้เป็นค่าใช้จ่าย (ค่าลดหย่อน) ได้อีกรายการหนึ่ง ทำให้ช่วยลดยอดเงินได้พึงประเมินสุทธิและเสียภาษีน้อยลง หรือกล่าวได้อีกนัยนึง คือ การที่รัฐให้สิทธิหักลดหย่อนเงินบริจาค ได้ให้สิทธิเฉพาะการบริจาคให้แก่องค์กรที่ไม่แสวงหากำไร ดังนั้น หากวัดประกอบกิจการแสวงหากำไร การให้สิทธิหักลดหย่อนเงินบริจาคจึงไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของนโยบายการบริหารงานในเชิงมหภาคนี้

5.2 แนวทางในการนำหลักการการจัดเก็บภาษีองค์กรทางศาสนาของต่างประเทศมาปรับใช้กับประเทศไทย

จากการศึกษาลักษณะสถานะ ความเป็นหน่วยภาษี หลักเกณฑ์การจัดเก็บภาษี และการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายของวัดในประเทศไทย และอีก 2 ประเทศนั้น พบว่าทั้ง 3 ประเทศมีสิ่งที่เหมือนกันเพียงอย่างเดียว คือ สถานะความเป็นนิติบุคคลที่ไม่แสวงหากำไร ส่วนในเรื่องของหน่วยภาษี การจัดเก็บภาษี และการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่าย กฎหมายของแต่ละประเทศกำหนดหลักเกณฑ์ไว้แตกต่างกัน ผู้เขียนจึงขอวิเคราะห์เปรียบเทียบเพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมในการจัดเก็บภาษีวัดที่ประกอบกิจการแสวงหากำไร ดังนี้

ความเป็นหน่วยภาษี

ไทย	สหรัฐอเมริกา	ญี่ปุ่น
ไม่เป็นหน่วยภาษี	เป็นหน่วยภาษี แต่ได้รับยกเว้นการเสียภาษี เงินได้นิติบุคคล (หากดำเนินการเพื่อการกุศล)	เป็นหน่วยภาษี แต่ได้รับยกเว้นการเสียภาษี เฉพาะรายได้บางอย่าง

จากตารางข้างต้นสามารถอธิบายความได้ดังนี้

ประเทศไทยกำหนดให้วัดเป็นนิติบุคคลที่ไม่เป็นหน่วยภาษี ซึ่งถือว่าเป็นการยกเว้นการเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลไว้อย่างสิ้นเชิง

ประเทศสหรัฐอเมริกากำหนดให้โบสถ์และองค์กรทางศาสนาเป็นหน่วยภาษี คือ มีหน้าที่ภาระภาษี แต่ให้สิทธิยกเว้นการเสียภาษี เพราะถือเป็นองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรประเภทหนึ่ง ที่รัฐเห็นความสำคัญว่าองค์กรไม่แสวงหากำไรเป็นองค์กรที่ช่วยจัดบริการสาธารณะแทนรัฐได้ดี แต่หากได้ประกอบกิจการที่ไม่เป็นสาธารณะกุศล ซึ่งไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งองค์กร จะทำให้โบสถ์หรือองค์กรทางศาสนานั้นสูญเสียสิทธิการได้รับยกเว้นการเสียภาษีเงินได้นิติบุคคล

ประเทศญี่ปุ่นกำหนดให้วัดเป็นหน่วยภาษีเช่นเดียวกับประเทศสหรัฐอเมริกา แต่มีความแตกต่างกันในเรื่องหลักเกณฑ์การจัดเก็บภาษี

ดังนั้น เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายในเรื่องการควบคุมดูแลการดำเนินกิจการของวัดในประเทศไทยเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการจัดตั้ง และเกิดความเป็นธรรมแก่องค์กรอื่น ก็ควรนำกฎหมายภาษีอากรมาเป็นอีกเครื่องมือหนึ่งในการช่วยกำกับดูแลได้ดี โดยการกำหนดให้วัดเป็นหน่วยภาษี เพื่อที่จะตรวจสอบ

ได้ว่าการดำเนินกิจการของวัดเป็นไปในแนวทางการประกอบกิจการแสวงหากำไรหรือไม่ ผ่านทางบัญชีรายรับรายจ่ายที่ต้องจัดทำประกอบการยื่นเสียภาษี

หลักเกณฑ์การจัดเก็บภาษี

ไทย	สหรัฐอเมริกา	ญี่ปุ่น
ไม่มีหลักเกณฑ์การจัดเก็บภาษีใด ๆ เพราะไม่เป็นหน่วยภาษี	- ได้รับยกเว้นการเสียภาษีเงินได้นิติบุคคล (โบสถ์ได้รับยกเว้นโดยอัตโนมัติ แต่องค์กรทางศาสนาต้องยื่นแบบฟอร์มขอยกเว้นการเสียภาษีเงินได้) - เสียสิทธิการได้รับยกเว้นเมื่อประกอบกิจการแสวงหากำไร - เสียสิทธิการได้รับยกเว้นเมื่อมีค่าใช้จ่ายในกิจกรรมต้องห้ามตามจำนวนที่กำหนด	- ไม่ได้รับยกเว้นการเสียภาษีเงินได้นิติบุคคล - ได้รับยกเว้นการเสียภาษีเงินได้เฉพาะในส่วนของรายได้ที่เกี่ยวข้องกับศาสนาตามที่กำหนด

จากตารางข้างต้นสามารถอธิบายความได้ดังนี้

ประเทศไทยไม่มีกำหนดให้วัดเป็นหน่วยภาษี จึงไม่มีภาระภาษีใด ๆ จึงไม่มีหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการเสียภาษี

ประเทศสหรัฐอเมริกากำหนดให้โบสถ์และองค์กรทางศาสนาเป็นองค์กรที่ได้รับยกเว้นการเสียภาษีเงินได้นิติบุคคล ดังนั้น หลักเกณฑ์ที่กำหนดจะเป็นหลักเกณฑ์คุณสมบัติที่จะใช้ทดสอบว่าโบสถ์และองค์กรทางศาสนาได้ประกอบกิจการแสวงหากำไรหรือไม่ โดยมีการทดสอบใน 2 ด้าน คือ ด้านรายได้และด้านค่าใช้จ่าย

1. ด้านรายได้ กล่าวคือ มีรายได้ที่เกิดจากกิจกรรมใด ๆ ที่ทำในทางการค้าหากำไรเป็นประจำโดยปกติหรือไม่ แต่ก็มีข้อยกเว้นสำหรับกิจกรรมที่ทำในทางการค้าหากำไรว่ากระทำในลักษณะใดบ้างที่จะถือว่าเป็นกิจกรรมที่ไม่ได้แสวงหากำไร ได้แก่ กิจกรรมนั้นดำเนินการโดยอาสาสมัครเป็นส่วนใหญ่ หรือกิจกรรมทำขึ้นเพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกแก่สมาชิกขององค์กร หรือเป็นกิจกรรมเกี่ยวกับการขายสินค้าที่ได้รับบริจาคมา หากไม่เข้าหลักเกณฑ์ในข้อยกเว้นก็จะถือว่าโบสถ์หรือองค์กรทางศาสนานั้นดำเนินกิจการที่ไม่เป็นสาธารณะกุศล ประกอบกิจการไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งองค์กร ทำให้สูญเสียสิทธิการได้รับยกเว้นการเสียภาษีเงินได้นิติบุคคล

2. ด้านค่าใช้จ่าย กล่าวคือ ถ้ามีค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมที่ต้องห้ามจะทำให้สูญเสียสิทธิการได้รับยกเว้นการเสียภาษีเงินได้นิติบุคคล (แต่กฎหมายให้สิทธิพิเศษสำหรับโบสถ์ที่มีค่าใช้จ่ายต้องห้ามได้แต่ต้องไม่เกิน 1,000 ดอลลาร์สหรัฐอเมริกา ก็ยังคงได้รับสิทธิยกเว้นการเสียภาษี) ได้แก่ ค่าใช้จ่ายที่มีลักษณะเป็นการปันส่วนผลประโยชน์ไม่ว่าจะปันส่วนให้บุคคลภายในองค์กรด้วยกันเองหรือบุคคลภายนอกก็ตาม และค่าใช้จ่ายในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการมีอิทธิพลต่อการตรากฎหมาย แต่เฉพาะค่าใช้จ่ายในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการมีอิทธิพลต่อการตรากฎหมายที่ให้สามารถบันทึกเป็นค่าใช้จ่ายในการคำนวณภาษีเงินได้ ได้เพียงบางจำนวนตามที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น

ประเทศญี่ปุ่นกำหนดให้วัดเป็นหน่วยภาษีเช่นเดียวกับประเทศสหรัฐอเมริกา แต่มีความแตกต่างกันที่ประเทศสหรัฐอเมริกายกเว้นการเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลให้กับโบสถ์และองค์กรทางศาสนาในทั้งจำนวนรายได้ที่เกิดขึ้น หากเป็นไปตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดดังที่กล่าวมาในข้างต้น แต่ประเทศญี่ปุ่นจะกำหนดยกเว้นการเสียภาษีให้กับเฉพาะรายได้บางประเภทเท่านั้น คือ รายได้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับศาสนาจึงจะได้รับยกเว้นภาษี

เนื่องจากลักษณะการจัดตั้งของวัดในญี่ปุ่นเป็นลักษณะกิจการในครอบครัว กฎหมายจึงบังคับให้วัดต้องมีภาระหน้าที่เสียภาษีเงินได้และไม่ได้รับยกเว้นการเสียภาษี แต่วัดในประเทศไทยกับโบสถ์หรือองค์กรทางศาสนาของประเทศสหรัฐอเมริกาจะมีความคล้ายคลึงกันในลักษณะเป็นนิติบุคคลที่ดำเนินกิจการโดยบุคคลหรือคณะกรรมการที่มาจากการแต่งตั้งหรือเลือกตั้งมาจากสมาชิก การกำหนดหลักเกณฑ์การจัดเก็บภาษีจึงควรมีลักษณะเป็นการให้สิทธิยกเว้นการเสียภาษีในขั้นต้น แต่ถ้าหากมีกิจกรรมใดที่มีลักษณะประกอบกิจการแสวงหากำไร แล้วจึงกำหนดให้วัดนั้นเสียสิทธิการได้รับยกเว้นการเสียภาษี ซึ่งมีข้อดีคือ ช่วยให้วัดสามารถดำรงอยู่ได้ด้วยตัวเอง ไม่ต้องพึ่งพาอาศัยเงินสนับสนุนจากรัฐ เหมือนดังเช่นวัดกรณีตัวอย่างในบทที่ 3 จากการสอบถามพระท่านให้ข้อมูลว่า วัดจะจัดกิจกรรมเทศน์มหาชาติเป็นกิจกรรมประจำปี ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ทำให้วัดมีเงินสำรองปีละไม่ต่ำกว่า 1,000,000 - 2,000,000 บาท (มีประชาชนอาสาเป็นเจ้าภาพในการเทศน์แต่ละกัณฑ์) เพราะเงินบริจาคที่วัดได้ในแต่ละเดือนไม่ครอบคลุมค่าใช้จ่าย ทำให้มียอดเงินติดลบในทุกเดือน และทำให้มีหลักเกณฑ์ในการควบคุมการดำเนินกิจการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งที่ชัดเจนแน่นอนในทางอ้อมผ่านทางกฎหมายภาษีอากร

<u>การจัดทำบัญชีรายรับรายจ่าย</u>

ไทย	สหรัฐอเมริกา	ญี่ปุ่น
กำหนดให้มีการจัดทำบัญชี แต่ให้จัดทำเก็บไว้ที่แต่ละวัดเท่านั้น เพื่อใช้ในการตรวจสอบ	กำหนดให้มีการจัดทำบัญชี แต่ให้จัดทำเก็บไว้ที่แต่ละโบสถ์หรือวัดเท่านั้น เพื่อใช้ในการตรวจสอบ	กำหนดให้มีการจัดทำบัญชีตามแบบที่กำหนด เหมือนนิติบุคคลทั่วไป เพื่อใช้ประกอบในการยื่นเสียภาษี

ตามที่ประเทศญี่ปุ่นกำหนดให้วัดไม่ได้รับยกเว้นการเสียภาษีเงินได้นิติบุคคล วัดจึงต้องมีการจัดทำบัญชีและยื่นงบการเงินเพื่อประกอบการคำนวณภาษี แต่แนวทางการกำหนดหลักเกณฑ์การจัดเก็บภาษีวัดในประเทศไทยที่เหมาะสม คือ ให้ได้รับยกเว้นการเสียภาษีเงินได้ แต่หากมีรายได้ที่มีลักษณะเป็นการประกอบกิจการที่แสวงหากำไรจึงค่อยเสียสิทธิการได้รับยกเว้น ดังนั้น จึงควรกำหนดให้วัดมีหน้าที่จัดทำบัญชีเบื้องต้น คือ บัญชีในลักษณะรูปแบบง่าย ๆ เช่นเดียวกับหลักเกณฑ์ของประเทศสหรัฐอเมริกา แต่อาจจะกำหนดแตกต่างจากประเทศสหรัฐอเมริกา กล่าวคือ ให้วัดต้องส่งงบการเงินอย่างง่ายให้แก่สำนักงานพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นหน่วยงานที่ดูแล เพราะในปัจจุบันสำนักงานพระพุทธศาสนามีนโยบายให้วัดต้องส่งงบการเงินประจำปีอยู่ก่อนแล้ว เพียงแต่ยังไม่มีลักษณะเป็นการบังคับ เพราะมองว่าการจัดทำงบการเงินเป็นเรื่องในทางปุถุชน พระสงฆ์อาจจะยังมีความรู้ความเข้าใจไม่เพียงพอ แต่การจัดทำบัญชีเป็นเอกสารหลักฐานหนึ่งที่ช่วยในการตรวจสอบการใช้จ่ายเงินของวัด อย่างเช่น ประเด็นปัญหาที่กำลังเป็นคดีความว่าเจ้าหน้าที่สำนักงานพระพุทธศาสนาเป็นผู้ดูแลโครงการเงินสนับสนุนให้วัด ได้มีการขอส่วนแบ่งเงินช่วยเหลือนั้นจากวัด

การจัดทำบัญชีอย่างง่าย จะไม่เพียงพอต่อการยื่นเสียภาษีแบบเงินได้นิติบุคคล จึงอาจจะต้องกำหนดเป็นการเฉพาะให้วัดที่มีรายได้ที่เป็นการประกอบกิจการแสวงหากำไรตามที่กำหนด ให้ยื่นเสียภาษีแบบประเมินตนเองตามหลักการเดียวกับการยื่นเสียภาษีเงินได้ของบุคคลธรรมดา และให้หักค่าใช้จ่ายแบบเหมา ซึ่งการกำหนดให้วัดต้องยื่นเสียภาษีนั้น มีข้อดี คือ ทำให้มีบุคคลที่สาม คือ กรมสรรพากร ได้มีอำนาจเข้ามาช่วยถ่วงดุล สามารถเรียกเอกสารบัญชีวัดตรวจสอบได้ว่าวัดใดบ้างที่ประกอบกิจการแสวงหากำไร ซึ่งควรถูกจัดเก็บภาษี แต่ไม่มีการยื่นเสียภาษีให้ถูกต้อง ก็จะช่วยให้มีการจัดทำบัญชีของวัดครบถ้วนทุกวัดได้อีกทางหนึ่ง

บทที่ 6

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

6.1 บทสรุป

จากข้อมูลสำนักงานสถิติแห่งชาติประจำปี 2556 มีการจัดประเภทองค์การเอกชนที่ไม่แสวงหากำไร รวมทั้งหมดมีจำนวน 76,685 แห่ง แบ่งเป็นองค์การทางศาสนา 44,398 แห่ง คิดเป็นจำนวนร้อยละ 57.9 ของจำนวนองค์การเอกชนที่ไม่แสวงหากำไรทั้งหมด และองค์การทางศาสนามีรายรับสูงถึง 27,215 ล้านบาท การที่วัดถูกจัดเป็นองค์กรที่ไม่แสวงหากำไร เพราะตามกฎหมายการจัดตั้งวัดได้กำหนดวัตถุประสงค์การจัดตั้งวัดไว้เพื่อเป็นที่พำนักอาศัยของพระภิกษุสงฆ์และใช้ประกอบศาสนากิจ คือ กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับศาสนา ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมของสงฆ์หรือกิจกรรมที่มีสงฆ์เป็นคนนำในพิธีกรรม ซึ่งกิจกรรมทางศาสนาพุทธมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ศาสนิกชนมีสติกระทำแต่ความดี ได้ฝึกตนขัดเกลาจิตใจให้ละเว้นความชั่ว ซึ่งเป็นการให้บริการสาธารณะประเภทหนึ่ง

ตามหลักพระพุทธศาสนาในพระไตรปิฎกพบว่าที่มาของวัด มาจากการที่พระสงฆ์ต้องเดินทางจาริกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปเรื่อย ๆ ไม่หยุดอยู่อาศัย ณ ที่ใดเป็นเวลานาน ยกเว้นในช่วงเข้าพรรษา กษัตริย์องค์หนึ่งต้องการใกล้ชิดกับพระพุทธเจ้าจึงมีการถวายที่ดินและที่พักอาศัยให้พระสงฆ์แวะเข้ามาพักอาศัยได้ เพื่อที่ตนองจะได้เดินทางไปสนทนากับพระพุทธเจ้าได้สะดวกสบาย จึงเป็นที่มาของการกำเนิดของวัด และเมื่อศึกษาถึงความหมายของ “ศาสนกิจ” ได้พบข้อมูลกิจการเกี่ยวแก่ภิกษุสงฆ์ในพระวินัยปิฎก ได้แก่ การฟังธรรม การสวดปาฏิโมกข์ในวันอุโบสถ การจำพรรษา การเดินจงกรม การทอดกฐินเพื่อถวายไตรจีวร การถวายไตรจีวรกรณีอื่น ๆ และการบิณฑบาต ซึ่งจะพบว่าศาสนกิจตามหลักธรรมคำสอนกับการให้บริการสาธารณะของวัดในปัจจุบันจะมีบางกิจกรรมที่ไม่มีปรากฏในพระไตรปิฎก อย่างเช่น พิธีสวดพระอภิธรรมศพ

ตามหลักสากลขององค์การสหประชาชาติได้มีการจัดประเภทขององค์กรที่ไม่แสวงหากำไร ไม่ว่าจะเป็นองค์กรที่จัดตั้งโดยเอกชนหรือจัดตั้งโดยรัฐบาลอย่างใดก็ได้ และหลักการทางภาษีของประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศญี่ปุ่นต่างก็จัดประเภทของวัดหรือองค์กรทางศาสนาเป็นองค์กรที่ไม่แสวงหากำไร เพราะเป็นหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นเพื่อให้บริการสาธารณะ ซึ่งจะช่วยพัฒนาระบบการให้บริการสาธารณะให้มีประสิทธิภาพดีขึ้น และช่วยลดขนาดของหน่วยงานราชการได้

ตามที่พบว่าองค์กรทางศาสนาในประเทศไทยมีรายรับเป็นจำนวนมาก และพบข่าวการขัดแย้งด้านผลประโยชน์ตามสื่อต่าง ๆ เป็นระยะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรทางศาสนาประเภทวัด แต่ตรวจสอบข้อมูลแหล่งที่มาของเงินได้ได้ยาก เพราะขาดมาตรการควบคุมดูแลการจัดทำบัญชีของวัด เนื่องจากกฎหมาย (ในทางธรรม) กำหนดไว้แต่เพียงให้วัดจัดทำบัญชีและรับรองความถูกต้องโดยเจ้าอาวาส อีกทั้งกฎหมาย (ในทางโลก) อย่างเช่น ประมวลรัษฎากรได้ยกเว้นให้วัดไม่เป็นหน่วยภาษีเงินได้นิติบุคคลตามกฎหมาย วัดจึงไม่มีหน้าที่เสียภาษีเงินได้นิติบุคคล ทำให้เกิดข้อสงสัยว่าการดำเนินงานของวัดในปัจจุบันมีทั้งที่เป็นบริการสาธารณะและการประกอบกิจการที่แสวงหากำไร ซึ่งไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์การจัดตั้งวัดตามกฎหมาย ไม่เป็นไปตามคำสอนในพระไตรปิฎก ไม่เป็นไปตามหลักการการเป็นองค์กรไม่แสวงหากำไรของหลักสากล และไม่เป็นไปตามหลักการของการยกเว้นให้วัดไม่เป็นหน่วยภาษีตามประมวลรัษฎากร ดังนั้น เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมกับองค์กรธุรกิจที่ประกอบกิจการแสวงหากำไร และองค์กรไม่แสวงหากำไรประเภทมูลนิธิสมาคมที่จะได้รับยกเว้นการเสียภาษีก็ต่อเมื่อได้ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่แสดงให้เห็นว่าได้ดำเนินการด้านการให้บริการสาธารณะเป็นสำคัญ และเป็นไปตามหลักภาษีอากรที่ดี ซึ่งเป็นเครื่องมือหนึ่งที่ช่วยให้รัฐบริหารงานด้านมหภาคได้อย่างมีประสิทธิภาพอีกทางหนึ่ง

ในส่วนของประเทศสหรัฐอเมริกานั้นแบ่งการเรียกชื่อขององค์กรทางศาสนาออกเป็น 2 ลักษณะ คือ Churches and Religious Organizations ซึ่งถูกจัดอยู่ในประเภทองค์กรไม่แสวงหากำไร จึงเป็นองค์กรที่ได้รับยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคลตาม Internal Revenue Code Article 501 แต่หากองค์กรใดมีการประกอบกิจการที่ไม่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ที่ได้รับยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคล องค์กรนั้นก็ต้องเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลที่เกิดขึ้นจากการประกอบกิจการแสวงหากำไรที่ไม่เกี่ยวข้องนั้น โดยนำรายได้ที่เกิดจากธุรกิจที่ไม่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์หักลบด้วยค่าใช้จ่ายที่ได้รับอนุญาต แต่ทั้งนี้จะต้องเป็นค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับเงินได้จากธุรกิจที่ไม่เกี่ยวข้องนั้นด้วย

ในส่วนของประเทศญี่ปุ่นไม่ว่าจะเป็นนิติบุคคลเอกชน หรือนิติบุคคลมหาชนต่างก็มีหน้าที่เสียภาษีเงินได้นิติบุคคล โดยยึดหลักเกณฑ์ 34 ประเภทกิจการที่ต้องเสียภาษีเงินได้ ดังนั้น ถึงแม้ว่าวัดจะถูกจัดอยู่ในประเภทองค์กรไม่แสวงหากำไร ที่เป็นนิติบุคคลเอกชน หากวัดประกอบกิจการใด ๆ ใน 34 ประเภทกิจการ วัดก็มีหน้าที่เสียภาษีเงินได้นิติบุคคลเป็น แต่จะมีเพียงรายได้บางรายการในแต่ละประเภทเท่านั้นที่ได้รับยกเว้น เช่น รายได้จากประเภทกิจการซื้อขายสินค้าผลิตภัณฑ์ที่ต้องเสียภาษี คือ ขายประคำและป้ายอธิษฐาน แต่รายได้จากการขายเครื่องรางและเซียมซีได้รับยกเว้นภาษี

6.2 ข้อเสนอแนะ

เมื่อได้ศึกษาปัญหาเกี่ยวกับการประกอบกิจการแสวงหากำไรของวัด ดังนั้น เพื่อให้การประกอบกิจการแสวงหากำไรของวัดเป็นไปตามหลักการจัดเก็บภาษีที่ดี ซึ่งช่วยทำให้เกิดความเป็นธรรมกับองค์กรธุรกิจอื่น ๆ ผู้เขียนขอเสนอแนะแนวทางให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติของกฎหมาย ดังนี้

1. <u>กำหนดให้วัดเป็นหน่วยภาษีเงินได้นิติบุคคล</u>

จากปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับความไม่ธรรมกับองค์กรธุรกิจอื่น เนื่องจากวัดไม่ถูกกำหนดให้เป็นหน่วยภาษี หากวัดมีการประกอบกิจการแสวงหากำไรที่ไม่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การจัดตั้งวัด วัดก็ไม่ต้องนำเงินได้ในส่วนนั้นไปเสียภาษีเงินได้นิติบุคคล ในขณะที่องค์กรธุรกิจอื่น และองค์กรไม่แสวงหากำไรทั้งในประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศญี่ปุ่นต่างก็ต้องเป็นหน่วยภาษีเงินได้นิติบุคคล แต่จะต้องเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลก็ต่อเมื่อได้ประกอบกิจการที่ไม่เกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการเป็นองค์กรไม่แสวงหากำไร

ดังนั้น รัฐจึงควรกำหนดให้วัดเป็นหน่วยภาษีเงินได้นิติบุคคลตามมาตรา 39 แห่งประมวลรัษฎากร เพื่อให้รัฐสามารถจัดเก็บภาษีจากเงินได้ในส่วนที่เกิดจากการประกอบกิจการแสวงหากำไรของวัดได้ โดยรัฐจะได้มีรายได้มาทำนุบำรุงศาสนาให้ครอบคลุมทุกวัดทั่วประเทศ

2. <u>กำหนดแนวทางการจัดเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคลจากรายได้ที่เกิดจากการประกอบกิจการแสวงหากำไรที่ไม่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การจัดตั้งวัด</u>

โดยลักษณะของสังคมไทยแล้วการพัฒนาด้านการศึกษายังไม่สามารถเข้าถึงในทุกพื้นที่ ดังนั้น การที่วัดในชนบทจะมีความรู้ในเรื่องการจัดทำบัญชีและการยื่นเสียภาษีจึงยังต้องมีการใช้ระยะเวลาให้ความรู้อีกนาน ดังนั้น จึงควรกำหนดให้วัดเป็นหน่วยภาษีเงินได้นิติบุคคลที่ได้รับยกเว้นการเสียภาษี แต่หากมีรายได้ตามประเภทที่กฎหมายกำหนด จะถือว่าวัดนั้นได้ประกอบกิจการแสวงหากำไร เนื่องจากไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งวัด คือ วัดจัดตั้งขึ้นเพื่อให้เป็นที่พำนักของภิกษุสงฆ์และใช้เป็นที่ประกอบศาสนกิจ ซึ่งช่วยให้รัฐบรรลุจุดประสงค์ในเชิงมหภาคในการบริหารระบบเศรษฐกิจให้เกิดการแข่งขันอย่างเป็นธรรมระหว่างหน่วยธุรกิจต่าง ๆ

อีกทั้ง การกำหนดประเภทรายได้ที่อยู่ในบังคับการเสียภาษีเงินได้ ทำให้การจัดเก็บภาษีเป็นไปตามหลักภาษีอากรที่ดี เพราะกำหนดหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนแน่นอน ไม่ต้องอาศัยการตีความจากเจ้าพนักงานกรมสรรพากร ซึ่งแต่ละบุคคลย่อมมีความเห็นที่แตกต่างกันได้

ผู้เขียนจึงขอเสนอแนะให้ประเทศไทยกำหนดประเภทรายได้ที่ต้องเสียภาษีให้ชัดเจนแน่นอน และให้มีการทบทวนและปรับปรุงข้อมูลทุกปี อย่างเช่นแนวทางการปฏิบัติของประเทศญี่ปุ่น โดยประเทศไทยอาจจะแบ่งแยกประเภทของรายได้ของวัดตามแนวทางของมาตรา 40 แห่งประมวลรัษฎากร ซึ่งรายได้

ตามมาตรา 40 (1) และ (2) เป็นรายได้จากสัญญาจ้างแรงงานและรายได้จากการเป็นตัวแทน นายหน้า เป็นรายได้ที่เกิดขึ้นจากการกระทำของบุคคลธรรมดา ไม่อาจเกิดกับนิติบุคคลอย่างเช่นวัดได้ ผู้เขียนจึงจะเริ่มพิจารณาด้วยเงินได้ตามมาตรา 40 (3) ดังนี้

ประเภทรายได้ตามประมวลรัษฎากร	**รายได้ที่ถือว่าวัดประกอบกิจการแสวงหากำไรที่ต้องเสียภาษีเงินได้นิติบุคคล**	**อัตราการหักค่าใช้จ่าย**
มาตรา 40 (3)	รายได้ค่าลิขสิทธิ์ ค่าสิทธิ์ในทรัพย์สินในปัญญา (Royalty) ค่า Goodwill ค่าตอบแทนจากการจดทะเบียนภาระจำยอมในที่ดิน	หักค่าใช้จ่ายแบบเหมา 50%
มาตรา 40 (4)	ดอกเบี้ยพันธบัตร ดอกเบี้ยเงินฝาก ดอกเบี้ยหุ้นกู้ ดอกเบี้ยตั๋วเงิน ดอกเบี้ยเงินกู้ยืม เงินปันผล เงินส่วนแบ่งของกำไร	ยกเว้นการเสียภาษี (โดยส่วนมากมีจำนวนไม่เยอะ จึงเห็นควรยกเว้น เพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายในการเก็บรวบรวมข้อมูล)
มาตรา 40 (5)	ค่าเช่าบ้าน ตึก อาคาร หรือสิ่งปลูกสร้าง รวมถึงการให้เช่าที่ดินเพื่อก่อสร้างบ้าน ตึก อาคาร หรือสิ่งปลูกสร้าง และรายได้เงินกินเปล่า (แป๊ะเจี๊ยะ) ที่เกี่ยวเนื่องกับค่าเช่าข้างต้น ค่าเช่าพื้นที่เพื่อกิจกรรมต่าง ๆ นอกช่วงเวลาพิธีกรรมตามศาสนา ได้แก่ การจัดงานแต่งงานที่ไม่มีพระสงฆ์ร่วมในพิธีกรรม การจัดงานเลี้ยงงานบวช ค่าเช่าพื้นที่ที่มีพระสงฆ์ร่วมในพิธีกรรม แต่ไม่เป็นไปตามศาสนกิจ ได้แก่ การจัดงานศพที่ไม่ใช่ศพมนุษย์ ค่าเช่าพื้นที่เพื่อการขายสินค้าต่าง ๆ ที่ทำเป็นการค้าโดยปกติธุระ แต่ไม่รวมถึงการขายสินค้าในงานทอดกฐินประจำปี ทอดผ้าป่าตามเทศกาล ค่าเช่าที่จอดรถรายเดือน (แบบค้างคืน)	หักค่าใช้จ่ายแบบเหมา 30%

มาตรา 40 (8)	รายได้จากการขายดอกไม้ ธูป เทียน สายสิญจน์	ยกเว้นการเสียภาษี (สิ่งของพื้นฐานที่ใช้ในการเคารพบูชาในวัด)
	รายได้จากการขายน้ำมันจุดตะเกียง ระฆัง ผ้ายันต์ ผ้าผูก พระเครื่อง พระพุทธรูป	หักค่าใช้จ่ายแบบเหมา 60%
	รายได้จากการให้พักอาศัยในวัด	
	รายได้จากการรับบริจาค ไม่ว่าจะเป็นเงินหรือทรัพย์สินอื่น	ยกเว้นการเสียภาษี (ให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลรัษฎากร (ฉบับที่ 40) พ.ศ. 2558)
	รายได้ที่ได้รับเป็นเงินสนับสนุนวัดจากสำนักงานพระพุทธศาสนา	

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

จิรศักดิ์ รอดจันทร์. ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา หลักการและบทวิเคราะห์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2556.

ประภัสสร์ ชูวิเชียร, วัดร้างในบางกอก. สำนักพิมพ์มติชน, 2559.

มานิตย์ จุมปา. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายสหรัฐอเมริกา (Introduction to American Law). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2553.

วรพจน์ วิศรุตพิชญ์. หลักการพื้นฐานกฎหมายมหาชน. โครงการตำรามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2538.

วิทย์ ตันตยกุล และเจริญ ธฤติมานนท์. กฎหมายเกี่ยวกับภาษีอากร. 2542.

ศุภลักษณ์ พินิจภูวดล. กฎหมายเกี่ยวกับการเงินและการคลังของรัฐ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2538.

ศุภลักษณ์ พินิจภูวดล. กฎหมายภาษีอากร. พิมพ์ครั้งที่ 4 ปรับปรุงใหม่. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ที.เค.เอส.สยามเพรส แมเนจเม้นท์ จำกัด, 2556.

ศุภลักษณ์ พินิจภูวดล. กฎหมายภาษีอากร. พิมพ์ครั้งที่ 4 ปรับปรุงใหม่. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ที.เค.เอส.สยามเพรส แมเนจเม้นท์ จำกัด, 2556, อ้างถึงใน วรพจน์ วิศรุตพิชญ์. หลักการพื้นฐานกฎหมายมหาชน. โครงการตำรามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2538.

สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์. คู่มือการดูแลรักษาศาสนสถาน. บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), 2559.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. การสำรวจองค์การเอกชนที่ไม่แสวงหากำไร พ.ศ. 2556. กรุงเทพฯ: สำนักสถิติพยากรณ์, 2557.

บทความ

สรายุทธ์ วุฒยาภรณ์. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับกฎหมายภาษีอากร. วารสาร 19 ปี ศาลภาษีอากรกลาง (ตุลาคม 2548) : 42.

วิทยานิพนธ์และงานวิจัย

ทวีศักดิ์ อึ้งประภากร. เบี้ยปรับในหนี้เงิน. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544.

บรรพต ธนนานุวัฒน์. ภาษีสวัสดิการสังคม : ศึกษาเปรียบเทียบการจัดภาษีเงินได้เพื่อสวัสดิการสังคมด้านการประกันสุขภาพระหว่างประเทศไทย ประเทศแคนาดา และประเทศสหรัฐอเมริกา. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการกฎหมายการเงินและภาษีอากร คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554.

วาสนา สุขสมัย. การนำระบบเครดิตภาษีเงินได้บุคคลธรรมดามาใช้แทนระบบการหักลดหย่อน. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

กรมการศาสนา. ภาคที่ 3 ประวัติความเป็นมาของพระพุทธศาสนาและองค์การศาสนาต่าง ๆ ในประเทศไทย. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา http://www.dra.go.th/module/attach_media/sheet6620090402112315.pdf [12 เมษายน 2561].

กรมส่งเสริมสหกรณ์. ประเภทของสหกรณ์. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา http://www.cpd.go.th/cpdth2560/index.php/component/k2/item/185 [2 พฤษภาคม 2561]

กรมสรรพากร. คู่มือภาษีห้างหุ้นส่วนสามัญหรือคณะบุคคลที่มิใช่นิติบุคคล. [ออนไลน์]. 2558. แหล่งที่มา http://download.rd.go.th/fileadmin/download/insight_pasi/manualpasi_120159.pdf [14 เมษายน 2561].

กรมสรรพากร. รัฐวิสาหกิจไทยมีภาระภาษีอย่างไร. [ออนไลน์]. 2551. แหล่งที่มา http://www.sanpakornsarn.com/page_article_detail.php?aID=182 [2 พฤษภาคม 2561]

กระทรวงวัฒนธรรม. การปฏิบัติศาสนกิจของพุทธศาสนิกชนในชีวิตประจำวัน. [ออนไลน์]. 2559. แหล่งที่มา https://www.m-culture.go.th/young/ewt_news.php?nid=115 &filename=index [7 มกราคม 2561]

คณะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มหาวิทยาลัยศิลปากร. ธุรกิจสุดแปลก! รับเผาศพหมา ลูกค้าเพียบมากสุด 80 รายต่อเดือน. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา http:// www.ictsilpakorn.com/ictmedia/detail.php?news_id=170#.WxPhGuTovmI [5 พฤษภาคม 2561]

คลังสารสนเทศของสถาบันนิติบัญญัติ สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. รายงานการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ทำหน้าที่รัฐสภา ครั้งที่ 6/2535 [ออนไลน์]. 10 มกราคม 2535. แหล่งที่มา http://dl.parliament.go.th/handle/lirt/286684 [10 เมษายน 2561]

จารุวรรณ ชนม์ธนวัฒน์. Topic 8 เศรษฐศาสตร์มหภาค. [ออนไลน์]. 2559. แหล่งที่มา http://arts.kmutt.ac.th/sola/jaruwan/download/_ssc%20281/2559-1/Topic_8_V0.pdf [12 เมษายน 2561]

ชัยรัตน์ เอี่ยมกุลวัฒน์. วิชาเศรษฐศาตร์สาธารณะ. [ออนไลน์]. 2558. แหล่งที่มา http://pioneer.netserv.chula.ac.th/~achairat/10%20Tax%20and%20Equity%202016.pdf

ประชาชาติธุรกิจ. หน้าที่ของ “รัฐ” [ออนไลน์]. 2551. แหล่งที่มา https://www.prachachat.net/news_detail.php?newsid=2548O [27 กุมภาพันธ์ 2561]

มติชนออนไลน์. เปิดรายได้ “วัดวังตะวันตก” เฉพาะขาย “รังนก” เดือนละ 3 แสน 5 “ค่าเช่าแผงพระ” เหยียบแสน. [ออนไลน์]. 2560. แหล่งที่มา https://www.matichon.co.th/news /577082 [3 พฤษภาคม 2561]

วัดหนองหว้า. ศาสนพิธี. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา https://sites.google.com/site/nongwaa/WaTNoNGWaa/khxmul/khlang-bthkhwam/1-phu/hmwd/hmwd-buy-phithi [8 มกราคม 2561]

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. บทรายการวิทยุใน รู้ รัก ภาษาไทย. [ออนไลน์]. 2553. แหล่งที่มา http://www.royin.go.th/?knowledges=ศาสนา-๒๕-มีนาคม-๒๕๕๓ [6 มกราคม 2561]

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. บำเพ็ญกุศล. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา http://www.royin.go.th/?knowledges=บำเพ็ญกุศล [15 เมษายน 2561]

สุชีพ ปุญญานุภาพ. พระไตรปิฎก. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา http://www.84000.org/tipitaka/pitaka1/ [14 เมษายน 2561]

Dogthailand. รวมวัดที่รับเผาสุนัข หมา วัดรับเผาสัตว์เลี้ยง กรุงเทพมหานครและปริมณฑล. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา https://www.dogthailand.net/forum/forum.php?mod=viewthread&tid=275 [5 พฤษภาคม 2561]

กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

กฎกระทรวง การสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย และการยุบเลิกวัด การขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา และการยกวัดร้างขึ้นเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำพรรษา พ.ศ. 2559

กฎกระทรวง ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2511) ออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505

กฎกระทรวงฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2507) ออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505

ประมวลรัษฎากร

พระราชกฤษฎีกาออกตามความในประมวลรัษฎากรว่าด้วยการยกเว้นรัษฎากร (ฉบับที่ 10) พ.ศ. 2500

พระราชกฤษฎีกาออกตามความในประมวลรัษฎากรว่าด้วยการลดอัตรารัษฎากร (ฉบับที่ 250) พ.ศ. 2535

พระราชกฤษฎีกาออกตามความในประมวลรัษฎากรว่าด้วยการลดอัตราและการยกเว้นรัษฎากร (ฉบับที่ 603) พ.ศ. 2559

พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลรัษฎากร (ฉบับที่ 42) พ.ศ. 2559

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505

ภาษาอังกฤษ

Deloitte Touch Tohmatsu Limited. Taxation and Investment in Japan 2017. 2017.

Eric C. Chaffee. Collaboration Theory: A Theory of the Charitable Tax-Exempt Nonprofit Corporation. UC Davis Law Review NO.5, VOL. 49 (June 2016) : 1734-1735.

Ferret Company. [Online]. Available from https://ferret-plus.com/6084 [2018, May 12]

Internal Revenue Service. 501(c)(3) Tax Guide for Churches & Religious Organizations. 2015.

Internal Revenue Service. Tax Information for Charities & Other Non-Profits. [Online]. Available from https://www.irs.gov/charities-non-profits [2018, March 1]

Peter F. Drucker. Managing the Non-profit organization: Principles and Practices. HarperCollins Publishers, 1990.

Reese W.L. Department of Philosophy State University of New York at Albany. Dictionary of Philosophy and Religion Eastern and Western Thought. HUMANITIES PRESS INC., 1980

The National Tax Agency, **平成** 30 **年版宗教法人の税務**. 2018.

United Nations Statistics Division. National Accounts Publications. [Online]. 2018. Available from https://unstats.un.org/unsd/nationalaccount/pubs.asp [2018, April 16]

United Nations, Organisation for Economic Co-operation and Development, European Communities. International Monetary Fund and World Bank, System of National Accounts 2008. New York, 2009.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

มาตรา 39 และมาตรา 66 แห่งประมวลรัษฎากร

มาตรา 39 ในหมวดนี้ เว้นแต่ข้อความจะแสดงให้เห็นเป็นอย่างอื่น

" เงินได้พึงประเมิน " หมายความว่า เงินได้อันเข้าลักษณะพึงเสียภาษีในหมวดนี้ เงินได้ที่กล่าวนี้ให้หมายความรวมตลอดถึงทรัพย์สิน หรือประโยชน์อย่างอื่นที่ได้รับ ซึ่งอาจคิดคำนวณได้เป็นเงิน เงินค่าภาษีอากรที่ผู้จ่ายเงินหรือผู้อื่นออกแทนให้สำหรับเงินได้ประเภทต่าง ๆ ตามมาตรา 40 และเครดิตภาษีตามมาตรา 47 ทวิ ด้วย

" บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลในเครือเดียวกัน " หมายความว่า บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลตั้งแต่สองนิติบุคคลขึ้นไปซึ่งมีความสัมพันธ์กันในลักษณะดังต่อไปนี้

(1) ผู้ถือหุ้นหรือผู้เป็นหุ้นส่วนเกินกว่ากึ่งจำนวนผู้ถือหุ้นหรือผู้เป็นหุ้นส่วนในนิติบุคคลหนึ่ง เป็นผู้ถือหุ้นหรือเป็นหุ้นส่วนเกินกว่ากึ่งจำนวนผู้ถือหุ้นหรือผู้เป็นหุ้นส่วนในอีกนิติบุคคลหนึ่ง

(2) ผู้ถือหุ้นหรือผู้เป็นหุ้นส่วนซึ่งถือหุ้นหรือเป็นหุ้นส่วนในนิติบุคคลหนึ่งมีมูลค่าเกินกว่าร้อยละห้าสิบของทุนทั้งหมด ถือหุ้นหรือเป็นหุ้นส่วนในอีกนิติบุคคลหนึ่งมีมูลค่าเกินกว่าร้อยละห้าสิบของทุนทั้งหมด

(3) นิติบุคคลหนึ่งถือหุ้นหรือเป็นหุ้นส่วนในอีกนิติบุคคลหนึ่งเกินกว่าร้อยละห้าสิบของทุนทั้งหมด หรือ

(4) บุคคลเกินกว่ากึ่งจำนวนกรรมการหรือผู้เป็นหุ้นส่วนซึ่งมีอำนาจจัดการในนิติบุคคลหนึ่ง เป็นกรรมการหรือเป็นผู้เป็นหุ้นส่วนซึ่งมีอำนาจจัดการในอีกนิติบุคคลหนึ่ง

" ปีภาษี " หมายความว่า " ปีประดิทิน "

" บริษัทจดทะเบียน " หมายความว่า บริษัทจดทะเบียนตามกฎหมายว่าด้วยตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

" บริษัทจัดการกิจการลงทุน " หมายความว่า บริษัทหลักทรัพย์ที่ได้รับอนุญาตให้ประกอบกิจการจัดการลงทุนตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมกิจการค้าขายอันกระทบถึงความปลอดภัย หรือผาสุกแห่งสาธารณชน

" กองทุนรวม " หมายความว่า คณะบุคคลซึ่งเข้าร่วมในกองทุนซึ่งจัดตั้งและดำเนินการโดยบริษัทจัดการกิจการลงทุน ตามโครงการในการประกอบกิจการจัดการลงทุนตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมกิจการค้าขายอันกระทบถึงความปลอดภัยหรือผาสุกแห่งสาธารณชน

" บริษัทเงินทุน " หมายความว่า บริษัทเงินทุนหรือบริษัทเครดิตฟองซิเอร์ ตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมกิจการค้าขายอันกระทบถึงความปลอดภัยหรือผาสุกแห่งสาธารณชน

" คณะบุคคลที่มิใช่นิติบุคคล " หมายความว่า บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปตกลงกระทำการร่วมกัน อันมิใช่เป็นห้างหุ้นส่วนสามัญ”

"บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล " หมายความว่า บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายไทยหรือที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายของต่างประเทศ และให้หมายความรวมถึง

(1) กิจการซึ่งดำเนินการเป็นทางค้าหรือหากำไรโดยรัฐบาลต่างประเทศ องค์การของรัฐบาลต่างประเทศ หรือนิติบุคคลอื่นที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายของต่างประเทศ

(2) กิจการร่วมค้า ซึ่งได้แก่กิจการที่ดำเนินการร่วมกันเป็นทางค้าหรือหากำไรระหว่างบริษัทกับบริษัท บริษัทกับห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล ห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลกับห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล หรือระหว่างบริษัทและหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลกับบุคคลธรรมดา คณะบุคคลที่มิใช่นิติบุคคล ห้างหุ้นส่วนสามัญหรือนิติบุคคลอื่น

(3) มูลนิธิหรือสมาคมที่ประกอบกิจการซึ่งมีรายได้ แต่ไม่รวมถึงมูลนิธิหรือสมาคมที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดตามมาตรา 47 (7) (ข)

(4) นิติบุคคลที่อธิบดีกำหนดโดยอนุมัติรัฐมนตรี และประกาศในราชกิจจานุเบกษา

" ขาย" หมายความรวมถึง ขายฝาก แลกเปลี่ยน ให้ โอนกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองในอสังหาริมทรัพย์ไม่ว่าด้วยวิธีใด และไม่ว่าจะมีค่าตอบแทนหรือไม่ แต่ไม่รวมถึง

(1) ขาย แลกเปลี่ยน ให้ หรือโอนกรรมสิทธิ์ หรือสิทธิครอบครองในอสังหาริมทรัพย์ให้แก่ส่วนราชการ หรือรัฐวิสาหกิจที่มิใช่บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลตามหลักเกณฑ์ เงื่อนไข และราคาหรือมูลค่าตามที่กำหนดโดยพระราชกฤษฎีกา

(2) การโอนโดยทางมรดกให้แก่ทายาท ซึ่งกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองในอสังหาริมทรัพย์

" ราคาขาย " หมายความรวมถึง ราคาที่เจ้าพนักงานประเมินกำหนดตามมาตรา 49 ทวิ

" สิทธิครอบครอง " หมายความถึง สิทธิครอบครองในการถือครองอสังหาริมทรัพย์

มาตรา 66 บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายไทย หรือที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายของต่างประเทศและกระทำกิจการในประเทศไทยต้องเสียภาษีตามบทบัญญัติในส่วนนี้

บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายของต่างประเทศ และกระทำกิจการในที่อื่นๆ รวมทั้งในประเทศไทย ให้เสียภาษีในกำไรสุทธิจากกิจการ หรือเนื่องจากกิจการที่ได้กระทำในประเทศไทยในรอบระยะเวลาบัญชีและ การคำนวณกำไรสุทธิให้ปฏิบัติเช่นเดียวกับมาตรา 65 และมาตรา 65 ทวิ แต่ถ้าไม่สามารถจะคำนวณกำไรสุทธิดังกล่าวแล้วได้ ให้นำบทบัญญัติว่าด้วยการประเมินภาษีตามมาตรา 71 (1) มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ภาคผนวก ข

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505

พระราชบัญญัติ
คณะสงฆ์
พ.ศ. ๒๕๐๕

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.
ให้ไว้ ณ วันที่ ๒๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๐๕
เป็นปีที่ ๑๗ ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยคณะสงฆ์ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้ โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาร่างรัฐธรรมนูญในฐานะรัฐสภา ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕”

มาตรา ๒[๑] พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ ให้ยกเลิกพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช ๒๔๘๔

มาตรา ๔ ภายในระยะเวลาหนึ่งปีนับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ บรรดากฎกระทรวง สังฆาณัติ กติกาสงฆ์ กฎองค์การ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช ข้อบังคับและระเบียบเกี่ยวกับคณะสงฆ์ที่ใช้บังคับอยู่ในวันประกาศพระราชบัญญัตินี้ในราชกิจจานุเบกษา ให้คงใช้บังคับต่อไปเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับพระราชบัญญัตินี้ ทั้งนี้ จนกว่าจะมีกฎกระทรวง กฎมหาเถรสมาคม พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช ข้อบังคับหรือระเบียบของมหาเถรสมาคมยกเลิก หรือมีความอย่างเดียวกัน หรือขัดหรือแย้งกัน หรือกล่าวไว้เป็นอย่างอื่น

มาตรา ๕ เพื่อประโยชน์แห่งมาตรา ๔ บรรดาอำนาจหน้าที่ซึ่งกำหนดไว้ในสังฆาณัติ กติกาสงฆ์ กฎองค์การ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช ข้อบังคับและระเบียบเกี่ยวกับคณะสงฆ์ ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของพระภิกษุตำแหน่งใดหรือคณะกรรมการสงฆ์ใดซึ่งไม่มีในพระราชบัญญัตินี้ ให้มหาเถรสมาคมมีอำนาจกำหนดโดยกฎมหาเถรสมาคมให้เป็นอำนาจหน้าที่ของพระภิกษุตำแหน่งใด รูปใดหรือหลายรูปร่วมกันเป็นคณะตามที่เห็นสมควรได้

---

[๑] ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๗๙/ตอนที่ ๑๑๕/ฉบับพิเศษ หน้า ๒๙/๓๑ ธันวาคม ๒๕๐๕

มาตรา ๕ ทวิ[๒] ในพระราชบัญญัตินี้

“คณะสงฆ์” หมายความว่า บรรดาพระภิกษุที่ได้รับบรรพชาอุปสมบทจากพระอุปัชฌาย์ตามพระราชบัญญัตินี้ หรือตามกฎหมายที่ใช้บังคับก่อนพระราชบัญญัตินี้ไม่ว่าจะปฏิบัติศาสนกิจในหรือนอกราชอาณาจักร

“คณะสงฆ์อื่น” หมายความว่า บรรดาบรรพชิตจีนนิกาย หรือ อนัมนิกาย

“พระราชาคณะ” หมายความว่า พระภิกษุที่ได้รับแต่งตั้งและสถาปนาให้มีสมณศักดิ์ตั้งแต่ชั้นสามัญจนถึงชั้นสมเด็จพระราชาคณะ

“สมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสสูงสุดโดยสมณศักดิ์” หมายความว่า สมเด็จพระราชาคณะที่ได้รับสถาปนาก่อนสมเด็จพระราชาคณะรูปอื่น ถ้าได้รับสถาปนาในวันเดียวกันให้ถือรูปที่ได้รับสถาปนาในลำดับก่อน

มาตรา ๕ ตรี[๓] พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการแต่งตั้งสถาปนาและถอดถอนสมณศักดิ์ของพระภิกษุในคณะสงฆ์

มาตรา ๖ ให้นายกรัฐมนตรี*รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจออกกฎกระทรวงเพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้

กฎกระทรวงนั้น เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

หมวด ๑
สมเด็จพระสังฆราช

มาตรา ๗[๔] พระมหากษัตริย์ทรงสถาปนาสมเด็จพระสังฆราชองค์หนึ่ง และให้นายกรัฐมนตรีลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ

มาตรา ๘ สมเด็จพระสังฆราชทรงดำรงตำแหน่งสกลมหาสังฆปริณายก ทรงบัญชาการคณะสงฆ์ และทรงตราพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราชโดยไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมาย พระธรรมวินัยและกฎมหาเถรสมาคม

มาตรา ๙[๕] ในกรณีที่สมเด็จพระสังฆราชทรงลาออกจากตำแหน่งหรือพระมหากษัตริย์ทรงพระกรุณาโปรดให้ออกจากตำแหน่ง พระมหากษัตริย์จะทรงแต่งตั้งให้เป็นที่ปรึกษาของสมเด็จพระสังฆราชหรือตำแหน่งอื่นใดตามพระราชอัธยาศัยก็ได้

---

[๒] มาตรา ๕ ทวิ เพิ่มโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕

[๓] มาตรา ๕ ตรี เพิ่มโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕

[๔] มาตรา ๗ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๖๐

[๕] มาตรา ๙ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕

มาตรา ๑๐[๖] ในเมื่อไม่มีสมเด็จพระสังฆราช ให้สมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสสูงสุดโดยสมณศักดิ์เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

ถ้าสมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสสูงสุดโดยสมณศักดิ์ไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้กรรมการมหาเถรสมาคมที่เหลืออยู่เลือกสมเด็จพระราชาคณะรูปหนึ่งผู้มีอาวุโสโดยสมณศักดิ์รองลงมาตามลำดับและสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

ในเมื่อสมเด็จพระสังฆราชไม่ประทับอยู่ในราชอาณาจักร หรือไม่อาจทรงปฏิบัติหน้าที่ได้ สมเด็จพระสังฆราชจะได้ทรงแต่งตั้งให้สมเด็จพระราชาคณะรูปใดรูปหนึ่งปฏิบัติหน้าที่แทน

ในกรณีที่สมเด็จพระสังฆราชมิได้ทรงแต่งตั้งผู้ปฏิบัติหน้าที่แทนตามวรรคสาม หรือสมเด็จพระราชาคณะซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ปฏิบัติหน้าที่แทนสมเด็จพระสังฆราชไม่อาจปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชได้ ให้นำความในวรรคหนึ่งและวรรคสองมาใช้บังคับโดยอนุโลม

ในการแต่งตั้งผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชตามมาตรานี้ ถ้าสมเด็จพระสังฆราชทรงเห็นเป็นการสมควรสำหรับกรณีที่มีเหตุตามวรรคสาม หรือกรรมการมหาเถรสมาคมที่เหลืออยู่เห็นเป็นการสมควรสำหรับกรณีที่มีเหตุตามวรรคหนึ่ง วรรคสอง หรือวรรคสี่ อาจพิจารณาเลือกสมเด็จพระราชาคณะหลายรูปที่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ เพื่อให้เป็นคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชแทนผู้ปฏิบัติหน้าที่ตามวรรคหนึ่ง หรือแทนการดำเนินการตามวรรคสอง วรรคสาม หรือวรรคสี่ แล้วแต่กรณี ได้ และจะให้มีผู้ช่วยหรือที่ปรึกษาในการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวด้วยก็ได้ วิธีดำเนินการของคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชให้เป็นไปตามที่คณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชกำหนด[๗]

เมื่อมีการแต่งตั้งหรือเลือกผู้ปฏิบัติหน้าที่หรือคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชตามมาตรานี้แล้ว ให้นายกรัฐมนตรีนำความกราบบังคมทูลทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท[๘]

มาตรา ๑๑ สมเด็จพระสังฆราชพ้นจากตำแหน่ง เมื่อ

(๑) มรณภาพ

(๒) พ้นจากความเป็นพระภิกษุ

(๓) ลาออก

(๔) ทรงพระกรุณาโปรดให้ออก

หมวด ๒
มหาเถรสมาคม

---

[๖] มาตรา ๑๐ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕

[๗] มาตรา ๑๐ วรรคห้า แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ พ.ศ. ๒๕๔๗

[๘] มาตรา ๑๐ วรรคหก เพิ่มโดยพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ พ.ศ. ๒๕๔๗

มาตรา ๑๒[๙] มหาเถรสมาคมประกอบด้วยสมเด็จพระสังฆราชซึ่งทรงดำรงตำแหน่งประธานกรรมการโดยตำแหน่ง สมเด็จพระราชาคณะทุกรูปเป็นกรรมการโดยตำแหน่ง และพระราชาคณะซึ่งสมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งมีจำนวนไม่เกินสิบสองรูปเป็นกรรมการ

มาตรา ๑๓ ให้ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ*เป็นเลขาธิการมหาเถรสมาคมโดยตำแหน่ง และให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ*ทำหน้าที่สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม

มาตรา ๑๔ กรรมการมหาเถรสมาคมซึ่งสมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งอยู่ในตำแหน่งคราวละสองปี และอาจได้รับแต่งตั้งอีกได้

มาตรา ๑๕ นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระตามมาตรา ๑๔ กรรมการมหาเถรสมาคมซึ่งสมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งพ้นจากตำแหน่ง เมื่อ

(๑) มรณภาพ

(๒) พ้นจากความเป็นพระภิกษุ

(๓) ลาออก

(๔) สมเด็จพระสังฆราชมีพระบัญชาให้ออก

ในกรณีที่กรรมการมหาเถรสมาคมพ้นจากตำแหน่งก่อนวาระ สมเด็จพระสังฆราชอาจทรงแต่งตั้งพระราชาคณะรูปใดรูปหนึ่ง เป็นกรรมการแทน

กรรมการซึ่งได้รับแต่งตั้งตามความในวรรคก่อนอยู่ในตำแหน่งตามวาระของผู้ซึ่งตนแทน

มาตรา ๑๕ ทวิ[๑๐] การแต่งตั้งกรรมการมหาเถรสมาคมตามมาตรา ๑๒ และการให้กรรมการมหาเถรสมาคมพ้นจากตำแหน่งตามมาตรา ๑๕ ให้นายกรัฐมนตรี*เป็นผู้ลงนามรับสนองพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช

มาตรา ๑๕ ตรี[๑๑] มหาเถรสมาคมมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(๑) ปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปโดยเรียบร้อยดีงาม

(๒) ปกครองและกำหนดการบรรพชาสามเณร

(๓) ควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์

(๔) รักษาหลักพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา

(๕) ปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่น

เพื่อการนี้ ให้มหาเถรสมาคมมีอำนาจตรากฎมหาเถรสมาคม ออกข้อบังคับ วางระเบียบ ออกคำสั่ง มีมติหรือออกประกาศ โดยไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมายและพระธรรมวินัยใช้บังคับ

---

[๙] มาตรา ๑๒ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕

[๑๐] มาตรา ๑๕ ทวิ เพิ่มโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕

[๑๑] มาตรา ๑๕ ตรี เพิ่มโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕

ได้ และจะมอบให้พระภิกษุรูปใดหรือคณะกรรมการหรือคณะอนุกรรมการตามมาตรา ๑๙ เป็นผู้ใช้อำนาจหน้าที่ตามวรรคหนึ่งก็ได้

มาตรา ๑๕ จัตวา[๑๒] เพื่อรักษาหลักพระธรรมวินัยและเพื่อความเรียบร้อยดีงามของคณะสงฆ์ มหาเถรสมาคมจะตรากฎมหาเถรสมาคม เพื่อกำหนดโทษหรือวิธีลงโทษทางการปกครองสำหรับพระภิกษุและสามเณรที่ประพฤติให้เกิดความเสียหายแก่พระศาสนาและการปกครองของคณะสงฆ์ก็ได้

พระภิกษุและสามเณรที่ได้รับโทษตามวรรคหนึ่ง ถึงขั้นให้สละสมณเพศต้องสึกภายในสามวันนับแต่วันทราบคำสั่งลงโทษ

มาตรา ๑๖[๑๓] ในกรณีที่ประธานกรรมการมหาเถรสมาคมไม่อาจมาประชุมหรือไม่อยู่ในที่ประชุมมหาเถรสมาคม และมิได้มอบหมายให้สมเด็จพระราชาคณะรูปใดรูปหนึ่งปฏิบัติหน้าที่แทน ให้สมเด็จพระราชาคณะผู้มีอาวุโสสูงสุดโดยสมณศักดิ์ซึ่งอยู่ในที่ประชุมเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่แทน

มาตรา ๑๗ การประชุมมหาเถรสมาคมต้องมีกรรมการโดยตำแหน่งและกรรมการโดยการแต่งตั้งรวมกันมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของกรรมการทั้งหมด จึงเป็นองค์ประชุม

ระเบียบการประชุมมหาเถรสมาคมให้เป็นไปตามกฎมหาเถรสมาคม

มาตรา ๑๘[๑๔] ในกรณีที่ยังไม่มีการแต่งตั้งกรรมการมหาเถรสมาคมแทนตำแหน่งที่ว่างตามมาตรา ๑๕ วรรคสอง ให้ถือว่ามหาเถรสมาคมมีกรรมการเท่าจำนวนที่เหลืออยู่ในขณะนั้น

มาตรา ๑๙[๑๕] สมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งคณะกรรมการ หรือคณะอนุกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ตามมติมหาเถรสมาคม ประกอบด้วยพระภิกษุหรือบุคคลอื่นจำนวนหนึ่ง มีหน้าที่พิจารณากลั่นกรองเรื่องที่จะเสนอต่อมหาเถรสมาคมและปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่มหาเถรสมาคมมอบหมาย โดยขึ้นตรงต่อมหาเถรสมาคม

การจัดให้มีคณะกรรมการหรือคณะอนุกรรมการฝ่ายต่าง ๆ การแต่งตั้งกรรมการหรืออนุกรรมการ การพ้นจากตำแหน่งของกรรมการหรืออนุกรรมการ และระเบียบการประชุม ให้เป็นไปตามระเบียบมหาเถรสมาคม

หมวด ๓

การปกครองคณะสงฆ์

---

[๑๒] มาตรา ๑๕ จัตวา เพิ่มโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕

[๑๓] มาตรา ๑๖ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕

[๑๔] มาตรา ๑๘ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕

[๑๕] มาตรา ๑๙ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕

มาตรา ๒๐[๑๖] คณะสงฆ์ต้องอยู่ภายใต้การปกครองของมหาเถรสมาคม
การจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎมหาเถรสมาคม

มาตรา ๒๐ ทวิ[๑๗] เพื่อประโยชน์แก่การปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ให้มีเจ้าคณะใหญ่ปฏิบัติหน้าที่ในเขตปกครองคณะสงฆ์
การแต่งตั้งและการกำหนดอำนาจหน้าที่เจ้าคณะใหญ่ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎมหาเถรสมาคม

มาตรา ๒๑ การปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค ให้จัดแบ่งเขตปกครอง ดังนี้
(๑) ภาค
(๒) จังหวัด
(๓) อำเภอ
(๔) ตำบล
จำนวนและเขตปกครองดังกล่าวให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎมหาเถรสมาคม

มาตรา ๒๒ การปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค ให้มีพระภิกษุเป็นผู้ปกครองตามชั้นตามลำดับ ดังต่อไปนี้
(๑) เจ้าคณะภาค
(๒) เจ้าคณะจังหวัด
(๓) เจ้าคณะอำเภอ
(๔) เจ้าคณะตำบล
เมื่อมหาเถรสมาคมเห็นสมควรจะจัดให้มีรองเจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะจังหวัดรองเจ้าคณะอำเภอ และรองเจ้าคณะตำบล เป็นผู้ช่วยเจ้าคณะนั้น ๆ ก็ได้

มาตรา ๒๓ การแต่งตั้ง ถอดถอนพระอุปัชฌาย์ เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส พระภิกษุอันเกี่ยวกับตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ตำแหน่งอื่น ๆ และไวยาวัจกร ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎมหาเถรสมาคม

หมวด ๔
นิคหกรรมและการสละสมณเพศ

มาตรา ๒๔ พระภิกษุจะต้องรับนิคหกรรมก็ต่อเมื่อกระทำการล่วงละเมิดพระธรรมวินัย และนิคหกรรมที่จะลงแก่พระภิกษุก็ต้องเป็นนิคหกรรมตามพระธรรมวินัย

---

[๑๖] มาตรา ๒๐ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕
[๑๗] มาตรา ๒๐ ทวิ เพิ่มโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕

มาตรา ๒๕ ภายใต้บังคับมาตรา ๒๔ มหาเถรสมาคมมีอำนาจตรากฎมหาเถรสมาคมกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการปฏิบัติ เพื่อให้การลงนิคหกรรมเป็นไปโดยถูกต้อง สะดวก รวดเร็วและเป็นธรรม และให้ถือว่าเป็นการชอบด้วยกฎหมายที่มหาเถรสมาคมจะกำหนดในกฎมหาเถรสมาคมให้มหาเถรสมาคมหรือพระภิกษุผู้ปกครองสงฆ์ตำแหน่งใดเป็นผู้มีอำนาจลงนิคหกรรมแก่พระภิกษุผู้ล่วงละเมิดพระธรรมวินัย กับทั้งการกำหนดให้การวินิจฉัยการลงนิคหกรรมให้เป็นอันยุติในชั้นใด ๆ นั้นด้วย

มาตรา ๒๖ พระภิกษุรูปใดล่วงละเมิดพระธรรมวินัยและได้มีคำวินิจฉัยถึงที่สุดให้ได้รับนิคหกรรมให้สึก ต้องสึกภายในยี่สิบสี่ชั่วโมงนับแต่เวลาที่ได้ทราบคำวินิจฉัยนั้น

มาตรา ๒๗[๑๘] เมื่อพระภิกษุรูปใดต้องด้วยกรณีข้อใดข้อหนึ่ง ดังต่อไปนี้

(๑) ต้องคำวินิจฉัยตามมาตรา ๒๕ ให้รับนิคหกรรมไม่ถึงให้สึก แต่ไม่ยอมรับนิคหกรรมนั้น

(๒) ประพฤติล่วงละเมิดพระธรรมวินัยเป็นอาจิณ

(๓) ไม่สังกัดอยู่ในวัดใดวัดหนึ่ง

(๔) ไม่มีวัดเป็นที่อยู่เป็นหลักแหล่ง

ให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎมหาเถรสมาคม

พระภิกษุผู้ต้องคำวินิจฉัยให้สละสมณเพศตามวรรคสอง ต้องสึกภายในสามวันนับแต่วันที่ได้รับทราบคำวินิจฉัยนั้น

มาตรา ๒๘ พระภิกษุรูปใดต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้เป็นบุคคลล้มละลาย ต้องสึกภายในสามวันนับแต่วันที่คดีถึงที่สุด

มาตรา ๒๙ พระภิกษุรูปใดถูกจับโดยต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา เมื่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการไม่เห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราวและเจ้าอาวาสแห่งวัดที่พระภิกษุรูปนั้นสังกัดไม่รับมอบตัวไว้ควบคุม หรือพนักงานสอบสวนไม่เห็นสมควรให้เจ้าอาวาสรับตัวไปควบคุม หรือพระภิกษุรูปนั้นมิได้สังกัดในวัดใดวัดหนึ่ง ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจจัดดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศเสียได้

มาตรา ๓๐ เมื่อจะต้องจำคุก กักขังหรือขังพระภิกษุรูปใดตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจหน้าที่ปฏิบัติการให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล มีอำนาจดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศเสียได้ และให้รายงานให้ศาลทราบถึงการสละสมณเพศนั้น

หมวด ๕

---

[๑๘] มาตรา ๒๗ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕

วัด

มาตรา ๓๑[๑๙] วัดมีสองอย่าง

(๑) วัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา

(๒) สำนักสงฆ์

ให้วัดมีฐานะเป็นนิติบุคคล

เจ้าอาวาสเป็นผู้แทนของวัดในกิจการทั่วไป

มาตรา ๓๒ การสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย การยุบเลิกวัด และการขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา ให้เป็นไปตามวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

ในกรณียุบเลิกวัด ทรัพย์สินของวัดที่ถูกยุบเลิกให้ตกเป็นศาสนสมบัติกลาง

มาตรา ๓๒ ทวิ[๒๐] วัดใดเป็นวัดร้างที่ไม่มีพระภิกษุอยู่อาศัย ในระหว่างที่ยังไม่มีการยุบเลิกวัด ให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ*มีหน้าที่ปกครองดูแลรักษาวัดนั้น รวมทั้งที่วัด ที่ธรณีสงฆ์และทรัพย์สินของวัดนั้นด้วย

การยกวัดร้างขึ้นเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำพรรษา ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา ๓๓ ที่วัดและที่ซึ่งขึ้นต่อวัด มีดังนี้

(๑) ที่วัด คือที่ซึ่งตั้งวัดตลอดจนเขตของวัดนั้น

(๒) ที่ธรณีสงฆ์ คือที่ซึ่งเป็นสมบัติของวัด

(๓) ที่กัลปนา คือที่ซึ่งมีผู้อุทิศแต่ผลประโยชน์ให้วัดหรือพระศาสนา

มาตรา ๓๔[๒๑] การโอนกรรมสิทธิ์ที่วัด ที่ธรณีสงฆ์ หรือที่ศาสนสมบัติกลาง ให้กระทำได้ก็แต่โดยพระราชบัญญัติ เว้นแต่เป็นกรณีตามวรรคสอง

การโอนกรรมสิทธิ์ที่วัด ที่ธรณีสงฆ์ หรือที่ศาสนสมบัติกลาง ให้แก่ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานอื่นของรัฐ เมื่อมหาเถรสมาคมไม่ขัดข้องและได้รับค่าผาติกรรมจากส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานนั้นแล้ว ให้กระทำโดยพระราชกฤษฎีกา

ห้ามมิให้บุคคลใดยกอายุความขึ้นต่อสู้กับวัดหรือสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ* แล้วแต่กรณี ในเรื่องทรัพย์สินอันเป็นที่วัด ที่ธรณีสงฆ์ หรือที่ศาสนสมบัติกลาง

มาตรา ๓๕[๒๒] ที่วัด ที่ธรณีสงฆ์ และที่ศาสนสมบัติกลาง เป็นทรัพย์สินซึ่งไม่อยู่ในความรับผิดแห่งการบังคับคดี

---

[๑๙] มาตรา ๓๑ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕

[๒๐] มาตรา ๓๒ ทวิ เพิ่มโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕

[๒๑] มาตรา ๓๔ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕

[๒๒] มาตรา ๓๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕

มาตรา ๓๖ วัดหนึ่งให้มีเจ้าอาวาสรูปหนึ่ง และถ้าเป็นการสมควรจะให้มีรองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาสด้วยก็ได้

มาตรา ๓๗ เจ้าอาวาสมีหน้าที่ ดังนี้

(๑) บำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี

(๒) ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้นปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม

(๓) เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์

(๔) ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล

มาตรา ๓๘ เจ้าอาวาสมีอำนาจ ดังนี้

(๑) ห้ามบรรพชิตและคฤหัสถ์ซึ่งมิได้รับอนุญาตของเจ้าอาวาสเข้าไปอยู่อาศัยในวัด

(๒) สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ซึ่งไม่อยู่ในโอวาทของเจ้าอาวาสออกไปเสียจากวัด

(๓) สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยในวัด ทำงานภายในวัด หรือให้ทำทัณฑ์บนหรือให้ขอขมาโทษในเมื่อบรรพชิตหรือคฤหัสถ์ในวัดนั้นประพฤติผิดคำสั่งเจ้าอาวาสซึ่งได้สั่งโดยชอบด้วยพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบหรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม

มาตรา ๓๙ ในกรณีที่ไม่มีเจ้าอาวาสหรือเจ้าอาวาสไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้แต่งตั้งผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาส ให้ผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสมีอำนาจและหน้าที่เช่นเดียวกับเจ้าอาวาส

การแต่งตั้งผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาส ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎมหาเถรสมาคม

หมวด ๖
ศาสนสมบัติ

มาตรา ๔๐ ศาสนสมบัติแบ่งออกเป็นสองประเภท

(๑) ศาสนสมบัติกลาง ได้แก่ทรัพย์สินของพระศาสนาซึ่งมิใช่ของวัดใดวัดหนึ่ง

(๒) ศาสนสมบัติของวัด ได้แก่ทรัพย์สินของวัดใดวัดหนึ่ง

การดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติกลาง ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ* เพื่อการนี้ให้ถือว่าสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ*เป็นเจ้าของศาสนสมบัติกลางนั้นด้วย

การดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด ให้เป็นไปตามวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา ๔๑ ให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ*จัดทำงบประมาณประจำปีของศาสนสมบัติกลางด้วยความเห็นชอบของมหาเถรสมาคม และเมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้งบประมาณนั้นได้

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

หมวด ๗
บทกำหนดโทษ

มาตรา ๔๒[๒๓] ผู้ใดมิได้รับแต่งตั้งให้เป็นพระอุปัชฌาย์ หรือถูกถอดถอนจากความเป็นพระอุปัชฌาย์ตามมาตรา ๒๓ แล้ว กระทำการบรรพชาอุปสมบทแก่บุคคลอื่น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี

มาตรา ๔๓[๒๔] ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา ๑๕ จัตวา วรรคสอง มาตรา ๒๖ มาตรา ๒๗ วรรคสาม หรือมาตรา ๒๘ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี

มาตรา ๔๔[๒๕] ผู้ใดพ้นจากความเป็นพระภิกษุเพราะต้องปาราชิกมาแล้วไม่ว่าจะมีคำวินิจฉัยตามมาตรา ๒๕ หรือไม่ก็ตาม แต่มารับบรรพชาอุปสมบทใหม่โดยกล่าวความเท็จหรือปิดบังความจริงต่อพระอุปัชฌาย์ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี

มาตรา ๔๔ ทวิ[๒๖] ผู้ใดหมิ่นประมาท ดูหมิ่น หรือแสดงความอาฆาตมาดร้ายสมเด็จพระสังฆราช ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๔๔ ตรี[๒๗] ผู้ใดใส่ความคณะสงฆ์หรือคณะสงฆ์อื่นอันอาจก่อให้เกิดความเสื่อมเสียหรือความแตกแยก ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

หมวด ๘
เบ็ดเตล็ด

มาตรา ๔๕ ให้ถือว่าพระภิกษุซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งในการปกครองคณะสงฆ์และไวยาวัจกร เป็นเจ้าพนักงานตามความในประมวลกฎหมายอาญา

---

[๒๓] มาตรา ๔๒ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕

[๒๔] มาตรา ๔๓ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕

[๒๕] มาตรา ๔๔ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕

[๒๖] มาตรา ๔๔ ทวิ เพิ่มโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕

[๒๗] มาตรา ๔๔ ตรี เพิ่มโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕

มาตรา ๔๖[๒๘] การปกครองคณะสงฆ์อื่นให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ
จอมพล ส. ธนะรัชต์
นายกรัฐมนตรี

[๒๘] มาตรา ๔๖ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕

หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่การจัดดำเนินกิจการคณะสงฆ์มิใช่เป็นกิจการอันพึงแบ่งแยกอำนาจดำเนินการด้วยวัตถุประสงค์เพื่อการถ่วงดุลย์แห่งอำนาจเช่นที่เป็นอยู่ตามกฎหมายในปัจจุบัน และโดยที่ระบบเช่นว่านั้นเป็นผลบั่นทอนประสิทธิภาพแห่งการดำเนินกิจการ จึงสมควรแก้ไขปรับปรุงเสียใหม่ให้สมเด็จพระสังฆราชองค์สกลมหาสังฆปริณายกทรงบัญชาการคณะสงฆ์ทางมหาเถรสมาคม ตามอำนาจกฎหมายและพระธรรมวินัย ทั้งนี้ เพื่อความเจริญรุ่งเรืองแห่งพระพุทธศาสนา

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕[๒๙]

มาตรา ๑๘ บรรดากฎกระทรวง กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งของมหาเถรสมาคมที่ออกตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ให้ยังคงใช้บังคับได้ต่อไปเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๑๙ วัดที่มีฐานะเป็นนิติบุคคลตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ให้มีฐานะเป็นนิติบุคคลตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๒๐ ให้พระภิกษุที่ได้รับแต่งตั้งและสถาปนาให้มีสมณศักดิ์อยู่ก่อนวันใช้พระราชบัญญัตินี้ยังมีสมณศักดิ์นั้นต่อไป

ให้ผู้ที่ได้รับแต่งตั้งให้เป็นกรรมการมหาเถรสมาคม เจ้าคณะใหญ่ กรรมการหรืออนุกรรมการใดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ หรือตามกฎกระทรวง กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งของมหาเถรสมาคมซึ่งออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ยังคงดำรงตำแหน่งหรือปฏิบัติหน้าที่ต่อไปจนครบวาระการดำรงตำแหน่งหรือจนกว่ามหาเถรสมาคมจะมีมติเป็นประการอื่น

มาตรา ๒๑ ให้นายกรัฐมนตรี*รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ได้ใช้บังคับมาเป็นเวลานานแล้ว สมควรปรับปรุงบทบัญญัติว่าด้วยการสถาปนาสมเด็จพระสังฆราช และการแต่งตั้งผู้ปฏิบัติหน้าที่แทนสมเด็จพระสังฆราช การแต่งตั้งและถอดถอนสมณศักดิ์ของพระภิกษุอำนาจหน้าที่และการปฏิบัติหน้าที่ของมหาเถรสมาคม การปกครอง การสละสมณเพศของคณะสงฆ์และคณะสงฆ์อื่น วัด การดูแลรักษาวัด ทรัพย์สินของวัด และศาสนสมบัติกลาง ตลอดจนปรับปรุงบทกำหนดโทษให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ปัจจุบัน จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

*พระราชกฤษฎีกาแก้ไขบทบัญญัติให้สอดคล้องกับการโอนอำนาจหน้าที่ของส่วนราชการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. ๒๕๔๕ พ.ศ. ๒๕๔๕[๓๐]

---

[๒๙] ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๐๙/ตอนที่ ๑๖/หน้า ๕/๔ มีนาคม ๒๕๓๕

[๓๐] ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๑๙/ตอนที่ ๑๐๒ ก/หน้า ๖๖/๘ ตุลาคม ๒๕๔๕

มาตรา ๔๒ ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ให้แก้ไขคำว่า “กระทรวงศึกษาธิการ” และ “กรมการศาสนา” เป็น “สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ” คำว่า “รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ” เป็น “นายกรัฐมนตรี” และคำว่า “อธิบดีกรมการศาสนา” เป็น “ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ”

หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชกฤษฎีกาฉบับนี้ คือ โดยที่พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. ๒๕๔๕ ได้บัญญัติให้จัดตั้งส่วนราชการขึ้นใหม่โดยมีภารกิจใหม่ ซึ่งได้มีการตราพระราชกฤษฎีกาโอนกิจการบริหารและอำนาจหน้าที่ของส่วนราชการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม นั้นแล้ว และเนื่องจากพระราชบัญญัติดังกล่าวได้บัญญัติให้โอนอำนาจหน้าที่ของส่วนราชการ รัฐมนตรีผู้ดำรงตำแหน่งหรือผู้ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ในส่วนราชการเดิมมาเป็นของส่วนราชการใหม่ โดยให้มีการแก้ไขบทบัญญัติต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับอำนาจหน้าที่ที่โอนไปด้วย ฉะนั้น เพื่ออนุวัติให้เป็นไปตามหลักการที่ปรากฏในพระราชบัญญัติและพระราชกฤษฎีกาดังกล่าว จึงสมควรแก้ไขบทบัญญัติของกฎหมายให้สอดคล้องกับการโอนส่วนราชการ เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องมีความชัดเจนในการใช้กฎหมายโดยไม่ต้องไปค้นหาในกฎหมายโอนอำนาจหน้าที่ว่าตามกฎหมายใดได้มีการโอนภารกิจของส่วนราชการหรือผู้รับผิดชอบตามกฎหมายนั้นไปเป็นของหน่วยงานใดหรือผู้ใดแล้ว โดยแก้ไขบทบัญญัติของกฎหมายให้มีการเปลี่ยนชื่อส่วนราชการ รัฐมนตรีผู้ดำรงตำแหน่งหรือผู้ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ของส่วนราชการให้ตรงกับการโอนอำนาจหน้าที่ และเพิ่มผู้แทนส่วนราชการในคณะกรรมการให้ตรงตามภารกิจที่มีการตัดโอนจากส่วนราชการเดิมมาเป็นของส่วนราชการใหม่ รวมทั้งตัดส่วนราชการเดิมที่มีการยุบเลิกแล้ว ซึ่งเป็นการแก้ไขให้ตรงตามพระราชบัญญัติและพระราชกฤษฎีกาดังกล่าว จึงจำเป็นต้องตราพระราชกฤษฎีกานี้

พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ พ.ศ. ๒๕๔๗[๓๑]

หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชกำหนดฉบับนี้ คือ เนื่องจากการแต่งตั้งผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชในกรณีไม่มีสมเด็จพระสังฆราช หรือสมเด็จพระสังฆราชไม่ประทับอยู่ในราชอาณาจักร หรือไม่อาจทรงปฏิบัติหน้าที่ได้ ตามกฎหมายว่าด้วยคณะสงฆ์ได้กำหนดให้แต่งตั้ง หรือเลือกสมเด็จพระราชาคณะเพียงรูปเดียว ซึ่งปรากฏเป็นเหตุขัดข้องจนเกิดความไม่สงบเรียบร้อยในการปกครองคณะสงฆ์และวงการพุทธศาสนิกชนและอาจถึงขั้นนำไปสู่ความไม่ปลอดภัยสาธารณะ ซึ่งอาจจะเกิดขึ้นได้จากความแตกแยกไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในหมู่คณะสงฆ์ จึงสมควรกำหนดให้มีผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชในรูปองค์คณะ ซึ่งแต่งตั้งจากสมเด็จพระราชาคณะหลายรูปเพื่อใช้อำนาจร่วมกันในการบัญชาคณะสงฆ์ เพื่อความสงบเรียบร้อยยิ่งขึ้นและสร้างสมานฉันท์เพิ่มขึ้นอีกวิธีการหนึ่ง และโดยที่ขณะนี้สมเด็จพระสังฆราชมีพระชนมายุสูง อีกทั้งอยู่ระหว่างประทับเพื่อรักษาพระสุขภาพ คณะแพทย์เห็นว่าควรประทับรักษาพระองค์และอยู่ในความดูแลของคณะแพทย์ จำเป็นต้องมีผู้ปฏิบัติหน้าที่หรือคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชโดยเร่งด่วน จึงสมควรแก้ไข

---

[๓๑] ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๒๑/ตอนพิเศษ ๓๔ ก/หน้า ๑/๑๗ กรกฎาคม ๒๕๔๗

เหตุขัดข้องเพื่อให้มีความสงบเรียบร้อยในประเทศขึ้นโดยเร็ว นับเป็นกรณีฉุกเฉินที่มีความจำเป็นรีบด่วนอันมิอาจจะหลีกเลี่ยงได้ จึงจำเป็นต้องตราพระราชกำหนดนี้

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๖๐[๓๒]

มาตรา ๒ พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่ตามโบราณราชประเพณีที่ได้ปฏิบัติสืบทอดกันมาเป็นเวลาช้านานนั้น เป็นพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ในการสถาปนาสมเด็จพระสังฆราช ซึ่งต่อมาได้เริ่มมีบัญญัติเป็นลายลักษณ์อักษรไว้ในมาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช ๒๔๘๔ เป็นต้นมา สมควรบัญญัติกฎหมายให้สอดคล้องเพื่อเป็นการสืบทอดและธำรงรักษาไว้ซึ่งโบราณราชประเพณีดังกล่าว โดยให้นายกรัฐมนตรีเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

[๓๒] ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๓๔/ตอนที่ ๒ ก/หน้า ๑/๖ มกราคม ๒๕๖๐

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

ปณตภร/ผู้จัดทำ
๕ มีนาคม ๒๕๕๖

กุลชาติ/ตรวจ
๕ มีนาคม ๒๕๕๖

ชวัลพร/เพิ่มเติม
๙ มกราคม ๒๕๖๐

ภาคผนวก ค

กฎกระทรวงฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2507) ออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505

กฎกระทรวง
ฉบับที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๐๗)
ออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์
พ.ศ. ๒๕๐๕[๑]

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๖ และมาตรา ๓๒ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการออกกฎกระทรวงไว้ ดังต่อไปนี้

หมวด ๑
การสร้างวัด

ข้อ ๑ บุคคลใดประสงค์จะสร้างวัด ให้ยื่นคำขออนุญาตต่อนายอำเภอท้องที่ที่จะสร้างวัดนั้นพร้อมด้วยรายการและเอกสาร ดังต่อไปนี้

(๑) หนังสือสำคัญแสดงกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองที่ดินที่จะยกให้สร้างวัด และที่ดินนั้นต้องมีเนื้อที่ไม่น้อยกว่า ๖ ไร่

(๒) หนังสือสัญญาซึ่งเจ้าของกรรมสิทธิ์ที่ดินหรือผู้มีสิทธิครอบครองที่ดินตามกฎหมายทำกับนายอำเภอและเจ้าพนักงานที่ดินอำเภอ แสดงความจำนงจะให้ที่ดินดังกล่าวใน (๑) เพื่อสร้างวัด

(๓) จำนวนเงินและสัมภาระที่จะใช้ในการสร้างวัดในระยะเริ่มแรก ต้องมีราคารวมกันไม่น้อยกว่าห้าหมื่นบาท

(๔) แผนที่แสดงเขตที่ตั้งวัด ประกอบด้วยเขตติดต่อข้างเคียงและระยะทางระหว่างวัดที่จะสร้างขึ้นกับวัดอื่นโดยรอบและให้แสดงแผนผังสิ่งก่อสร้างของวัดตามความเหมาะสมของสภาพที่ดิน โดยอาศัยแผนผังแบบ ก. แบบ ข. หรือ แบบ ค. ท้ายกฎกระทรวงนี้เป็นหลักเท่าที่จะทำได้

(๕) กำหนดเวลาที่จะสร้างวัดให้แล้วเสร็จตามแผนผังนั้น

ข้อ ๒ วัดที่จะสร้างขึ้นต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์ดังนี้

(๑) สมควรเป็นที่พำนักของพระภิกษุสงฆ์

(๒) เป็นประโยชน์แก่ประชาชนที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ในรัศมี ๒ กิโลเมตร โดยเฉลี่ยวัดละไม่น้อยกว่า ๑,๐๐๐ คน เว้นแต่จะมีเหตุจำเป็น

(๓) มีเหตุผลที่เชื่อได้ว่า เมื่อตั้งขึ้นแล้วจะได้รับการบำรุงส่งเสริมจากประชาชน

(๔) ตั้งอยู่ห่างจากวัดอื่นไม่น้อยกว่า ๒ กิโลเมตร เว้นแต่จะมีเหตุจำเป็น

---

[๑] ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๘๒/ตอนที่ ๑๕/หน้า ๗๕/๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๘

ข้อ ๓ เมื่อนายอำเภอได้รับคำขออนุญาตสร้างวัด และพิจารณาเห็นสมควรแล้ว ให้นำปรึกษาเจ้าคณะอำเภอ แล้วเสนอเรื่องและความเห็นไปยังผู้ว่าราชการจังหวัด

เมื่อผู้ว่าราชการจังหวัดพิจารณาเห็นสมควรแล้ว ให้นำปรึกษาเจ้าคณะจังหวัด แล้วส่งเรื่องและความเห็นไปยังกรมการศาสนา

ในการพิจารณาคำขออนุญาตสร้างวัด กรมการศาสนาอาจสั่งให้ผู้ขออนุญาตเปลี่ยนแปลง แก้ไขแผนผัง หรือระงับเรื่องการขออนุญาตสร้างวัดได้ตามที่เห็นสมควร

เมื่อกรมการศาสนาพิจารณาเห็นสมควรให้สร้างวัดได้แล้ว ให้รายงานกระทรวงศึกษาธิการเพื่อขอรับความเห็นชอบ แล้วนำเสนอมหาเถรสมาคม

เมื่อมหาเถรสมาคมพิจารณาเห็นชอบด้วยแล้ว ให้กรมการศาสนาออกหนังสืออนุญาตให้สร้างวัด

หมวด ๒
การตั้งวัด

ข้อ ๔ เมื่อได้สร้างเสนาสนะขึ้นเป็นหลักฐานพร้อมที่จะเป็นที่พำนักของพระภิกษุสงฆ์ได้แล้ว ให้ผู้ได้รับอนุญาตสร้างวัด ทายาท หรือผู้แทน เสนอรายงานการก่อสร้างและจำนวนพระภิกษุที่จะอยู่ประจำไม่น้อยกว่าสี่รูป พร้อมทั้งเสนอนามวัดและนามพระภิกษุผู้สมควรเป็นเจ้าอาวาสเพื่อขอตั้งเป็นวัดต่อนายอำเภอ

ให้นำความในข้อ ๓ วรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสี่ มาใช้บังคับแก่การพิจารณา การปรึกษาและการรายงานการขอตั้งวัดโดยอนุโลม

เมื่อมหาเถรสมาคมพิจารณาเห็นชอบด้วยแล้ว กระทรวงศึกษาธิการจะได้ประกาศตั้งวัดในราชกิจจานุเบกษาตามแบบ ว.๑ ท้ายกฎกระทรวงนี้

ข้อ ๕ เมื่อได้ประกาศตั้งเป็นวัดแล้ว ให้ผู้ได้รับอนุญาตสร้างวัด ทายาท หรือผู้แทนดำเนินการโอนที่ดินและสิ่งปลูกสร้างให้แก่วัดนั้นตามกฎหมาย และให้เจ้าอาวาสบันทึกประวัติของวัดนั้นไว้เป็นหลักฐาน

หมวด ๓
การรวมวัด

ข้อ ๖ เมื่อเจ้าคณะอำเภอและนายอำเภอเห็นสมควรที่จะรวมวัดตั้งแต่สองวัดซึ่งอยู่ใกล้ชิดกันเป็นวัดเดียว เพื่อประโยชน์แก่การทำนุบำรุงวัดให้เจริญยิ่งขึ้น หรือเพื่อประโยชน์แก่การปกครองคณะสงฆ์ ให้รายงานต่อเจ้าคณะจังหวัด

เมื่อเจ้าคณะจังหวัดพิจารณาเห็นสมควรแล้ว ให้นำปรึกษาผู้ว่าราชการจังหวัดแล้วเสนอเรื่องและความเห็นไปยังเจ้าคณะภาค

เมื่อเจ้าคณะภาคพิจารณาเห็นสมควรแล้ว ให้ส่งเรื่องและความเห็นไปยังกรมการศาสนา

เมื่อกรมการศาสนาพิจารณาเห็นสมควรแล้ว ให้รายงานกระทรวงศึกษาธิการเพื่อขอรับความเห็นชอบ แล้วนำเสนอมหาเถรสมาคม

เมื่อมหาเถรสมาคมพิจารณาเห็นชอบด้วยแล้ว กระทรวงศึกษาธิการจะได้ประกาศรวมวัดในราชกิจจานุเบกษาตามแบบ ว.๒ ท้ายกฎกระทรวงนี้

หมวด ๔
การย้ายวัด

ข้อ ๗ วัดใดมีเหตุจำเป็นต้องย้ายไปตั้งในที่อื่น เพราะสถานที่ตั้งอยู่เดิมเปลี่ยนแปลงไปในทางไม่เหมาะสมที่จะเป็นที่พำนักของพระภิกษุสงฆ์ ให้เจ้าอาวาสแห่งวัดนั้นรายงานไปยังเจ้าคณะตำบลและเจ้าคณะอำเภอ

เมื่อเจ้าคณะตำบลและเจ้าคณะอำเภอพิจารณาเห็นสมควรแล้ว ให้นำปรึกษานายอำเภอแล้วเสนอเรื่องและความเห็นไปยังเจ้าคณะจังหวัด และให้นำความในข้อ ๖ วรรคสอง วรรคสาม และวรรคสี่ มาใช้บังคับแก่การพิจารณา การปรึกษา และการรายงานการขอย้ายวัดโดยอนุโลม

เมื่อมหาเถรสมาคมพิจารณาเห็นชอบด้วยแล้ว กระทรวงศึกษาธิการจะได้ประกาศย้ายวัดในราชกิจจานุเบกษาตามแบบ ว.๓ ท้ายกฎกระทรวงนี้

ข้อ ๘ การจัดหาที่ดินตั้งวัด การย้ายทรัพย์สินของวัดและการก่อสร้างวัดใหม่ ให้เป็นหน้าที่ของผู้ขอย้ายวัด และให้อยู่ภายใต้บังคับแห่งข้อ ๑ และข้อ ๒ ของกฎกระทรวงนี้โดยอนุโลม

หมวด ๕
การยุบเลิกวัด

ข้อ ๙ วัดใดมีเหตุอันควรยุบเลิก เพราะสภาพเสื่อมโทรมหรือมีเหตุอื่นอันไม่สมควรจะเป็นวัดต่อไป เมื่อเจ้าคณะอำเภอและนายอำเภอพิจารณาเห็นสมควรยุบเลิกวัดนั้น ให้รายงานเจ้าคณะจังหวัดพร้อมด้วยบัญชีรายละเอียดทรัพย์สินของวัดที่จะยุบเลิกนั้น

ให้นำความในข้อ ๖ วรรคสอง วรรคสาม และวรรคสี่ มาใช้บังคับแก่การพิจารณา การปรึกษา และการรายงานการขอยุบเลิกวัดโดยอนุโลม

เมื่อมหาเถรสมาคมพิจารณาเห็นชอบด้วยแล้ว กระทรวงศึกษาธิการจะได้ประกาศยุบเลิกวัดในราชกิจจานุเบกษาตามแบบ ว.๔ ท้ายกฎกระทรวงนี้

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

ข้อ ๑๐ วัดใดร้างพระภิกษุไม่อาศัย เมื่อกรมการศาสนาเห็นสมควรยุบเลิกวัดนั้น ให้รายงานกระทรวงศึกษาธิการเพื่อขอรับความเห็นชอบ แล้วนำเสนอมหาเถรสมาคม และให้นำความในข้อ ๙ วรรคสาม มาใช้บังคับโดยอนุโลม

หมวด ๖
การขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา

ข้อ ๑๑ วัดที่สมควรได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา ต้องปรากฏว่าได้สร้างขึ้นหรือได้ปฏิสังขรณ์เป็นหลักฐานถาวร และมีพระภิกษุอยู่ประจำไม่น้อยกว่าห้ารูปติดต่อกันเป็นเวลาไม่น้อยกว่าห้าปี แต่ระยะเวลาห้าปีมิให้ใช้บังคับแก่วัดที่ได้สร้างอุโบสถเสร็จเรียบร้อยแล้ว และกระทรวงศึกษาธิการเห็นสมควรขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา

ให้เจ้าอาวาสแห่งวัดนั้นเสนอรายงานขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมาต่อเจ้าคณะตำบลและเจ้าคณะอำเภอ

เมื่อเจ้าคณะตำบลและเจ้าคณะอำเภอพิจารณาเห็นสมควรแล้ว ให้นำปรึกษานายอำเภอแล้วเสนอเรื่องและความเห็นไปยังเจ้าคณะจังหวัด และให้นำความในข้อ ๖ วรรคสองและวรรคสาม มาใช้บังคับแก่การพิจารณาและการปรึกษาการขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมาโดยอนุโลม

เมื่อกรมการศาสนาพิจารณาเห็นสมควรแล้ว ให้กราบทูลสมเด็จพระสังฆราชเพื่อทรงอนุมัติ แล้วเสนอกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อนำความกราบบังคมทูลขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมาต่อไป

ข้อ ๑๒ เมื่อพระราชทานวิสุงคามสีมาแก่วัดใดแล้ว ให้นายอำเภอท้องที่ที่วัดนั้นตั้งอยู่ดำเนินการปักหมายเขตที่ดินตามที่ได้พระราชทานต่อไป

ให้ไว้ ณ วันที่ ๒๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๐๗
หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ

[เอกสารแนบท้าย]

๑. แผนผังแบบ ก.

๒. แผนผังแบบ ข.

๓. แผนผังแบบ ค.

๔. แบบ ว. ๑

๕. แบบ ว. ๒

๖. แบบ ว. ๓

๗. แบบ ว. ๔

(ดูข้อมูลจากภาพกฎหมาย)

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้กฎกระทรวงนี้ คือ เพื่อให้เป็นไปตามความในมาตรา ๓๒ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ซึ่งกำหนดไว้ว่า การสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย การยุบเลิกวัด และการขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา ให้เป็นไปตามวิธีการที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง

ปาจรีย์/ปรับปรุง
๓๑ สิงหาคม ๒๕๔๙

ภาคผนวก ง

กฎกระทรวง ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2511) ออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505

กฎกระทรวง
ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๑๑)
ออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์
พ.ศ. ๒๕๐๕[๑]

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๖ และมาตรา ๔๐ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการออกกฎกระทรวงไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ การได้ทรัพย์สินมาเป็นศาสนสมบัติของวัด ให้ลงทะเบียนทรัพย์สินของวัดไว้เป็นหลักฐาน และเมื่อต้องจำหน่ายทรัพย์สินนั้นไม่ว่าด้วยเหตุใด ให้จำหน่ายออกจากทะเบียนนั้น โดยระบุเหตุแห่งการจำหน่ายไว้ด้วย

การได้มาซึ่งที่ดินหรือสิทธิอันเกี่ยวกับที่ดิน เมื่อได้จดทะเบียนการได้มาตามกฎหมายแล้ว สำหรับวัดในเขตจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี ให้ส่งหลักฐานการได้มาไปเก็บรักษาไว้ที่กรมการศาสนา สำหรับวัดในเขตจังหวัดอื่น ให้ส่งไปเก็บรักษาไว้ ณ ที่ทำการศึกษาธิการจังหวัดนั้น

ข้อ ๒ การกันที่ดินซึ่งเป็นที่วัดให้เป็นที่จัดประโยชน์จะกระทำได้ก็ต่อเมื่อกรมการศาสนาเห็นชอบ และได้รับอนุมัติจากมหาเถรสมาคม

ข้อ ๓ การให้เช่าที่ดินหรืออาคาร ให้เจ้าอาวาสจัดให้ไวยาวัจกร หรือผู้จัดประโยชน์ของวัดซึ่งเจ้าอาวาสแต่งตั้ง ทำทะเบียนทรัพย์สินที่จัดประโยชน์ ทะเบียนผู้เช่าหรือผู้อาศัยไว้ให้ถูกต้อง และให้เก็บรักษาทะเบียนและหนังสือสัญญาเช่าไว้เป็นหลักฐานที่วัดหรือจะฝากกรมการศาสนาให้เก็บรักษาไว้ก็ได้

ข้อ ๔ การให้เช่าที่ธรณีสงฆ์ ที่กัลปนาหรือที่วัดที่กันไว้เป็นที่จัดประโยชน์ ที่มีกำหนดระยะเวลาการเช่าเกินสามปี จะกระทำได้ก็ต่อเมื่อได้รับความเห็นชอบจากกรมการศาสนา

ข้อ ๕ การเก็บรักษาเงินของวัดในส่วนที่เกินสามพันบาทขึ้นไป ให้เก็บรักษาโดยฝากกรมการศาสนา จังหวัด อำเภอหรือธนาคาร หรือนิติบุคคลที่กรมการศาสนาให้ความเห็นชอบ ทั้งนี้ ให้ฝากในนามของวัด

การดูแลรักษาและจัดการเงินการกุศลที่มีผู้บริจาค ให้เป็นไปตามความประสงค์ของผู้บริจาค

---

[๑] ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๘๕/ตอนที่ ๙๘/หน้า ๗๘๘/๒๙ ตุลาคม ๒๕๑๑

ข้อ ๖ ให้เจ้าอาวาสจัดให้ไวยาวัจกรหรือผู้จัดประโยชน์ของวัดซึ่งเจ้าอาวาสแต่งตั้งทำบัญชีรับจ่ายเงินของวัด และเมื่อสิ้นปีปฏิทิน ให้ทำบัญชีแสดงเงินรับเงินจ่ายและเงินคงเหลือทั้งนี้ให้เจ้าอาวาสตรวจตราดูแลให้เป็นไปโดยเรียบร้อยและถูกต้อง

ข้อ ๗ ในกรณีที่วัด เจ้าอาวาส ไวยาวัจกร หรือผู้จัดประโยชน์ของวัดถูกฟ้องหรือถูกหมายเรียกเข้าเป็นโจทก์ร่วมหรือจำเลยร่วม ในเรื่องที่เกี่ยวกับการดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด ให้เจ้าอาวาสแจ้งต่อกรมการศาสนาหรือศึกษาธิการจังหวัดที่วัดตั้งอยู่ทราบไม่ช้ากว่าห้าวัน นับแต่วันรับหมาย

ข้อ ๘ ให้กรมการศาสนากำหนดแบบทะเบียน บัญชีแบบสัญญา และแบบพิมพ์อื่น ๆ และให้คำแนะนำการปฏิบัติแก่วัดเกี่ยวกับการดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด ทั้งนี้เพื่อให้เป็นไปตามกฎกระทรวงนี้

ให้ไว้ ณ วันที่ ๑๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๑
หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ

หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้กฎกระทรวงฉบับนี้ คือ โดยที่พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ระบุให้การดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด ให้เป็นไปตามกฎกระทรวง จึงต้องออกกฎกระทรวงเพื่อกำหนดวิธีการปฏิบัติและเพื่อให้การจัดการศาสนสมบัติของวัด ได้เป็นไปโดยเรียบร้อย

ปาจรีย์/ปรับปรุง
๓๑ สิงหาคม ๒๕๔๙

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

ภาคผนวก จ

กฎกระทรวง การสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย และการยุบเลิกวัด การขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา และการยกวัดร้างขึ้นเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำพรรษา พ.ศ. 2559

กฎกระทรวง

การสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย และการยุบเลิกวัด
การขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา และการยกวัดร้างขึ้นเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำพรรษา
พ.ศ. ๒๕๕๙

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๖ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๓๒ วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และมาตรา ๓๒ ทวิ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ นายกรัฐมนตรีออกกฎกระทรวงไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ให้ยกเลิก

(๑) กฎกระทรวง ฉบับที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๐๗) ออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕

(๒) กฎกระทรวง ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๓๘) ออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕

ข้อ ๒ ในกรุงเทพมหานคร ให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติปฏิบัติหน้าที่สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดตามที่กำหนดในกฎกระทรวงนี้

ข้อ ๓ คำขอสร้างวัด และรายงานเพื่อขอตั้งวัด ขอรวมเป็นวัดเดียว ขอย้ายวัด ขอยุบเลิกวัด ขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา หรือขอยกวัดร้างขึ้นเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำพรรษา ให้เป็นไปตามแบบที่ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติกำหนด

ข้อ ๔ ให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจัดทำทะเบียนวัดตามแบบที่ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติกำหนด

ทะเบียนวัดตามวรรคหนึ่ง อย่างน้อยต้องประกอบด้วยข้อมูลวัดเกี่ยวกับการได้รับอนุญาตให้สร้างวัด การตั้งวัด การรวมเป็นวัดเดียว การย้ายวัด การยุบเลิกวัด การได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา การยกวัดร้างขึ้นเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำพรรษา และข้อมูลอื่นอันจำเป็นต้องมีเพื่อประโยชน์แก่กิจการพระพุทธศาสนา

หมวด ๑
การสร้างวัด

ข้อ ๕ วัดที่จะสร้างขึ้นต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์ ดังต่อไปนี้

(๑) ที่ดินที่ใช้เป็นสถานที่สร้างวัดต้องมีเนื้อที่ไม่น้อยกว่าหกไร่

(๒) เป็นสถานที่ที่สมควรเป็นที่พำนักของพระภิกษุสงฆ์และการประกอบศาสนกิจ

(๓) เป็นประโยชน์แก่ประชาชนในท้องถิ่นไม่น้อยกว่าหนึ่งพันคน

(๔) มีเหตุผลที่สนับสนุนได้ว่า เมื่อตั้งวัดขึ้นแล้วจะได้รับการทำนุบำรุงส่งเสริมจากประชาชน

(๕) ตั้งอยู่ห่างจากวัดอื่นไม่น้อยกว่าสองกิโลเมตร

(๖) จำนวนเงินและสัมภาระที่จะใช้ในการสร้างวัดรวมกันต้องไม่น้อยกว่าสองแสนบาท

ในกรณีที่มีความจำเป็นตามสภาพแห่งท้องที่ ผู้ขออนุญาตสร้างวัดจะขอยกเว้นหลักเกณฑ์ตาม (๑) (๓) หรือ (๕) ก็ได้ โดยต้องระบุเหตุผล ความจำเป็น และประโยชน์ที่ประชาชนในท้องถิ่นจะได้รับจากการสร้างวัดนั้นประกอบไว้กับคำขอสร้างวัดด้วย

ข้อ ๖ ผู้ใดประสงค์จะสร้างวัดในที่ดินที่มีกรรมสิทธิ์หรือมีสิทธิครอบครอง ให้ยื่นคำขอสร้างวัดต่อผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดในจังหวัดที่ที่ดินนั้นตั้งอยู่ พร้อมด้วยเอกสารดังต่อไปนี้

(๑) หนังสือแสดงสิทธิในที่ดิน

(ก) หนังสือแสดงกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองที่ดินที่จะใช้สร้างวัด และหนังสือสัญญาที่ผู้มีกรรมสิทธิ์หรือมีสิทธิครอบครองที่ดินนั้นได้ทำไว้กับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ซึ่งแสดงเจตนาว่าจะยกที่ดินนั้นให้แก่วัดที่ขออนุญาตสร้าง หรือ

(ข) หนังสืออนุญาตให้ใช้ที่ดินเพื่อสร้างวัดจากส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐในกรณีที่ที่ดินที่จะใช้สร้างวัดเป็นที่ดินที่ส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐดูแลรักษา

(๒) แผนที่แสดงที่ตั้งสถานที่ที่ขออนุญาตสร้างวัด วัดและสถานที่ใกล้เคียงโดยรอบและเส้นทางคมนาคมโดยสังเขป

(๓) แผนผังแสดงเขตที่ดิน อาคาร และสิ่งปลูกสร้างภายในที่ดินที่จะใช้สร้างวัด โดยให้นำแผนผังตามแบบ ก. แบบ ข. หรือแบบ ค. ท้ายกฎกระทรวงนี้ มาเป็นแนวทางในการสร้างวัดเท่าที่จะทำได้

หนังสือสัญญาตาม (๑) (ก) ให้เป็นไปตามแบบที่ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติกำหนด

ข้อ ๗ เมื่อผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดได้รับคำขอสร้างวัดตามข้อ ๖ แล้ว ให้ตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนของคำขอและเอกสารประกอบคำขอ ถ้าเห็นว่าคำขอหรือเอกสารประกอบคำขอไม่ถูกต้องหรือไม่ครบถ้วนตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดในกฎกระทรวงนี้ ให้แจ้งให้ผู้ยื่นคำขอแก้ไขให้ถูกต้องครบถ้วนภายในระยะเวลาที่กำหนด หากผู้ยื่นคำขอไม่ดำเนินการแก้ไข ให้คำขอสร้างวัดนั้นตกไป

ในกรณีที่คำขอและเอกสารประกอบคำขอถูกต้องครบถ้วนตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดในกฎกระทรวงนี้ ให้ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดขอความเห็นจากเจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ นายอำเภอ และเจ้าคณะจังหวัด ที่เกี่ยวข้อง แล้วเสนอเรื่องพร้อมความเห็นต่อผู้ว่าราชการจังหวัด

เมื่อผู้ว่าราชการจังหวัดพิจารณาเห็นสมควรให้สร้างวัดได้ ให้อนุญาตเป็นหนังสือตามแบบ ว. ๑ ท้ายกฎกระทรวงนี้ และแจ้งให้ผู้ยื่นคำขอสร้างวัดทราบ แล้วให้ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดรายงานผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เพื่อรายงานให้นายกรัฐมนตรีและมหาเถรสมาคมทราบต่อไป

ข้อ ๘ ในกรณีที่ผู้ได้รับอนุญาตให้สร้างวัดมิได้ดำเนินการก่อสร้างวัดให้เป็นไปตามคำขอสร้างวัดและแผนผังที่ได้รับอนุญาตตามกฎกระทรวงนี้ ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดมีอำนาจสั่งแก้ไขหรือระงับการสร้างวัดทั้งหมดหรือบางส่วนได้ตามที่เห็นสมควร

หมวด ๒
การตั้งวัด

ข้อ ๙ เมื่อได้สร้างเสนาสนะขึ้นพร้อมที่จะเป็นที่พำนักของพระภิกษุสงฆ์และการประกอบศาสนกิจตามแผนผังที่กำหนดไว้แล้ว ให้ผู้ได้รับอนุญาตสร้างวัด ทายาท หรือผู้แทน ยื่นรายงานการก่อสร้างและจำนวนพระภิกษุที่จะอยู่ประจำไม่น้อยกว่าหนึ่งรูปเพื่อขอตั้งวัดต่อผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดในจังหวัดที่ที่ดินที่ได้รับอนุญาตให้สร้างวัดนั้นตั้งอยู่

ให้ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนของรายงานที่ยื่นขอ ถ้าเห็นว่ารายงานหรือการดำเนินการตามรายงานนั้นยังไม่ถูกต้องหรือไม่ครบถ้วน ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดในกฎกระทรวงนี้ ให้แจ้งให้ผู้ยื่นรายงานแก้ไขให้ถูกต้องครบถ้วน

เมื่อรายงานที่ยื่นขอถูกต้องครบถ้วน ให้ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดขอความเห็นจากเจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ นายอำเภอ และเจ้าคณะจังหวัด ที่เกี่ยวข้อง แล้วเสนอรายงานพร้อมความเห็นต่อผู้ว่าราชการจังหวัด

ในกรณีที่ผู้ว่าราชการจังหวัดพิจารณาเห็นสมควรให้ตั้งวัดได้ ให้เสนอรายงานพร้อมความเห็นไปยังเจ้าคณะภาค เจ้าคณะใหญ่ ที่เกี่ยวข้อง และผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเพื่อพิจารณาตามลำดับ

ข้อ ๑๐ เมื่อเจ้าคณะภาค เจ้าคณะใหญ่ และผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเห็นสมควรให้ตั้งวัดได้ ให้ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเสนอรายงานพร้อมความเห็นต่อคณะกรรมการที่มหาเถรสมาคมแต่งตั้งขึ้นเพื่อพิจารณากลั่นกรองเรื่องการตั้งวัดและการใช้ชื่อวัด

ในกรณีที่คณะกรรมการตามวรรคหนึ่งพิจารณาเห็นสมควรให้ตั้งวัดและการใช้ชื่อวัด ให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาตินำเสนอมหาเถรสมาคมเพื่อพิจารณา

เมื่อมหาเถรสมาคมพิจารณาเห็นชอบแล้ว ให้ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติประกาศตั้งวัดตามชื่อนั้นตามแบบ ว. ๒ ท้ายกฎกระทรวงนี้ แล้วแจ้งให้ผู้ว่าราชการจังหวัด เจ้าคณะภาค และเจ้าคณะใหญ่ทราบพร้อมทั้งรายงานให้นายกรัฐมนตรีเพื่อทราบ และให้ผู้ว่าราชการจังหวัดแจ้งการประกาศตั้งวัดให้ผู้ขอตั้งวัด เจ้าคณะจังหวัด และผู้ที่เกี่ยวข้องทราบ และให้ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติประกาศเรื่องการตั้งวัดนั้นในราชกิจจานุเบกษาต่อไป

ข้อ ๑๑ ในกรณีที่ที่ดินที่ตั้งวัดเป็นที่ดินตามข้อ ๖ (๑) (ก) ให้ผู้มีกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองหรือทายาทดำเนินการโอนที่ดินพร้อมทั้งอาคารและสิ่งปลูกสร้างให้แก่วัดที่ตั้งขึ้นภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งการให้ความเห็นชอบของมหาเถรสมาคมตามข้อ ๑๐ วรรคสาม

ในกรณีที่ที่ดินที่ตั้งวัดเป็นที่ดินตามข้อ ๖ (๑) (ข) ให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติแจ้งการประกาศตั้งวัดให้ส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐที่ได้ออกหนังสืออนุญาตให้ใช้ประโยชน์ในที่ดินเพื่อสร้างวัดทราบและแจ้งให้วัดที่ตั้งขึ้นปฏิบัติตามเงื่อนไขในการอนุญาตให้ใช้ประโยชน์ในที่ดินดังกล่าวอย่างเคร่งครัด

ให้เจ้าอาวาสวัดที่ตั้งขึ้นบันทึกประวัติของวัดนั้นไว้เป็นหลักฐานตามแบบที่ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติกำหนด

หมวด ๓
การรวมวัด

ข้อ ๑๒ ในกรณีที่มีวัดตั้งแต่สองวัดขึ้นไปอยู่ใกล้กันหรือติดต่อกัน และการรวมวัดเป็นวัดเดียวจะเป็นประโยชน์ในการทำนุบำรุงวัดให้เจริญยิ่งขึ้นหรือเป็นประโยชน์ในการปกครองคณะสงฆ์ ให้เจ้าอาวาสรายงานการขอรวมวัดไปยังผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด

เมื่อผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดได้รับรายงานการขอรวมวัดตามวรรคหนึ่ง ให้ขอความเห็นจากเจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ นายอำเภอ และเจ้าคณะจังหวัด ที่เกี่ยวข้อง แล้วเสนอรายงานการขอรวมวัดพร้อมความเห็นต่อผู้ว่าราชการจังหวัด

ในกรณีที่ผู้ว่าราชการจังหวัดพิจารณาเห็นสมควรให้รวมวัดได้ ให้เสนอรายงานการขอรวมวัดพร้อมความเห็นไปยังเจ้าคณะภาค เจ้าคณะใหญ่ ที่เกี่ยวข้อง และผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเพื่อพิจารณาตามลำดับ

เมื่อเจ้าคณะภาค เจ้าคณะใหญ่ และผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเห็นสมควรให้รวมวัดได้ ให้ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเสนอรายงานการขอรวมวัด พร้อมความเห็นต่อมหาเถรสมาคมเพื่อพิจารณา

เมื่อมหาเถรสมาคมพิจารณาเห็นชอบแล้ว ให้ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติประกาศรวมวัดนั้นตามแบบ ว. ๓ ท้ายกฎกระทรวงนี้ แล้วแจ้งให้ผู้ว่าราชการจังหวัด เจ้าคณะภาค และเจ้าคณะใหญ่ทราบ และให้ผู้ว่าราชการจังหวัดแจ้งการรวมวัดให้ผู้ขอรวมวัดและเจ้าคณะจังหวัดทราบ และให้ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติประกาศเรื่องการรวมวัดนั้นในราชกิจจานุเบกษาต่อไป

ข้อ ๑๓ ในกรณีที่การรวมกันเป็นวัดเดียวตามข้อ ๑๒ เป็นการรวมวัดที่มิใช่วัดร้าง ให้ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดขอความเห็นจากเจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ นายอำเภอ และเจ้าคณะจังหวัด ที่เกี่ยวข้องก่อน เมื่อทุกฝ่ายเห็นสมควรรวมกันเป็นวัดเดียวแล้ว ให้เสนอรายงานการขอรวมวัดต่อผู้มีอำนาจพิจารณาตามข้อ ๑๒ ต่อไป

ข้อ ๑๔ ในกรณีที่ที่ดินที่ตั้งวัดตามข้อ ๑๒ วรรคหนึ่ง เป็นที่ดินตามข้อ ๖ (๑) (ข) ให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติแจ้งการประกาศรวมวัดให้ส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐที่ได้ออกหนังสืออนุญาตให้ใช้ประโยชน์ในที่ดินทราบต่อไป

หมวด ๔
การย้ายวัด

ข้อ ๑๕ วัดใดมีความจำเป็นต้องย้ายไปตั้งที่อื่นเพราะสถานที่ตั้งอยู่เดิมเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ไม่เหมาะสมที่จะเป็นที่พำนักของพระภิกษุสงฆ์หรือการประกอบศาสนกิจ ให้เจ้าอาวาสแห่งวัดนั้นรายงานการขอย้ายวัดพร้อมทั้งเหตุผลและความจำเป็นไปยังผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด

เมื่อผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดได้รับรายงานการขอย้ายวัดตามวรรคหนึ่ง ให้ขอความเห็นจากเจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ นายอำเภอ และเจ้าคณะจังหวัด ที่เกี่ยวข้อง แล้วเสนอรายงานการขอย้ายวัดพร้อมความเห็นต่อผู้ว่าราชการจังหวัด

ในกรณีที่ผู้ว่าราชการจังหวัดพิจารณาเห็นสมควรให้ย้ายวัดได้ ให้เสนอรายงานการขอย้ายวัดพร้อมความเห็นไปยังเจ้าคณะภาค เจ้าคณะใหญ่ ที่เกี่ยวข้อง และผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเพื่อพิจารณาตามลำดับ

เมื่อเจ้าคณะภาค เจ้าคณะใหญ่ และผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเห็นสมควรให้ย้ายวัดได้ ให้ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเสนอรายงานการขอย้ายวัดพร้อมความเห็นต่อมหาเถรสมาคมเพื่อพิจารณา

เมื่อมหาเถรสมาคมพิจารณาเห็นชอบแล้ว ให้ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติประกาศย้ายวัดนั้นตามแบบ ว. ๔ ท้ายกฎกระทรวงนี้ แล้วแจ้งให้ผู้ว่าราชการจังหวัด เจ้าคณะภาค และเจ้าคณะใหญ่ทราบ และให้ผู้ว่าราชการจังหวัดแจ้งการย้ายวัดให้ผู้ขอย้ายวัดและเจ้าคณะจังหวัดทราบ และให้ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติประกาศเรื่องการย้ายวัดนั้นในราชกิจจานุเบกษาต่อไป

ข้อ ๑๖ การจัดหาที่ดินที่ตั้งวัด การสร้างวัดใหม่ และการย้ายทรัพย์สินของวัด ให้เป็นหน้าที่ของผู้ขอย้ายวัด และให้นำความในข้อ ๕ ข้อ ๖ ข้อ ๗ และข้อ ๘ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ในกรณีที่ที่ดินที่ตั้งวัดตามข้อ ๑๕ วรรคหนึ่ง เป็นที่ดินตามข้อ ๖ (๑) (ข) ให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติส่งคืนที่ดินดังกล่าวแก่ส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐที่ได้ออกหนังสืออนุญาตให้ใช้ประโยชน์ในที่ดินนั้น

หมวด ๕
การยุบเลิกวัด

ข้อ ๑๗ วัดใดมีสภาพเสื่อมโทรมหรือมีเหตุอื่นอันไม่สมควรจะเป็นวัดต่อไป เมื่อเจ้าอาวาสแห่งวัดนั้นเห็นสมควรยุบเลิกวัด ให้รายงานการยุบเลิกวัดพร้อมทั้งเหตุผลและความจำเป็นที่ต้องขอยุบเลิกวัดและบัญชีรายละเอียดเกี่ยวกับทรัพย์สินของวัดไปยังผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด

เมื่อผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดได้รับรายงานการยุบเลิกวัด และบัญชีตามวรรคหนึ่ง ให้ขอความเห็นจากเจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ นายอำเภอ และเจ้าคณะจังหวัด ที่เกี่ยวข้อง แล้วเสนอรายงานการยุบเลิกวัดพร้อมความเห็นต่อผู้ว่าราชการจังหวัด

ในกรณีที่ผู้ว่าราชการจังหวัดพิจารณาเห็นสมควรให้ยุบเลิกวัดได้ ให้เสนอรายงานการยุบเลิกวัดพร้อมความเห็นไปยังเจ้าคณะภาค เจ้าคณะใหญ่ ที่เกี่ยวข้อง และผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเพื่อพิจารณาตามลำดับ

เมื่อเจ้าคณะภาค เจ้าคณะใหญ่ และผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเห็นสมควรให้ยุบเลิกวัดได้ ให้ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเสนอรายงานการขอยุบเลิกวัดพร้อมความเห็นต่อมหาเถรสมาคมเพื่อพิจารณา

เมื่อมหาเถรสมาคมพิจารณาเห็นชอบแล้ว ให้ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติประกาศยุบเลิกวัดนั้นตามแบบ ว. ๕ ท้ายกฎกระทรวงนี้ แล้วแจ้งให้ผู้ว่าราชการจังหวัด เจ้าคณะภาค และเจ้าคณะใหญ่ทราบ และให้ผู้ว่าราชการจังหวัดแจ้งการยุบเลิกวัดให้ผู้ขอยุบเลิกวัดและเจ้าคณะจังหวัดทราบ และให้ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติประกาศเรื่องการยุบเลิกวัดนั้นในราชกิจจานุเบกษาต่อไป

ข้อ ๑๘ วัดใดเป็นวัดร้างที่ไม่มีพระภิกษุพำนักอยู่ เมื่อสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเห็นสมควรยุบเลิกวัดนั้น ให้ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเสนอเรื่องการขอยุบเลิกวัดนั้นต่อมหาเถรสมาคมเพื่อพิจารณา

เมื่อมหาเถรสมาคมพิจารณาเห็นชอบแล้ว ให้นำความในข้อ ๑๗ วรรคห้า มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ข้อ ๑๙ ในกรณีที่ที่ดินที่ตั้งวัดตามข้อ ๑๗ หรือข้อ ๑๘ เป็นที่ดินตามข้อ ๖ (๑) (ข) ให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติส่งคืนที่ดินดังกล่าวแก่ส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐที่ได้ออกหนังสืออนุญาตให้ใช้ประโยชน์ในที่ดินนั้น

หมวด ๖
การขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา

ข้อ ๒๐ วัดใดได้สร้างขึ้นหรือได้ปฏิสังขรณ์จนเป็นหลักฐานถาวร และมีพระภิกษุพำนักอยู่ประจำไม่น้อยกว่าห้ารูปติดต่อกันเป็นเวลาไม่น้อยกว่าห้าปี หากประสงค์จะขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา ให้เจ้าอาวาสแห่งวัดนั้นรายงานการขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมาไปยังผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด

เมื่อผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดได้รับรายงานการขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมาตามวรรคหนึ่ง ให้ขอความเห็นจากเจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ นายอำเภอ และเจ้าคณะจังหวัดที่เกี่ยวข้อง แล้วเสนอรายงานพร้อมความเห็นต่อผู้ว่าราชการจังหวัด

ในกรณีที่ผู้ว่าราชการจังหวัดพิจารณาเห็นสมควรให้วัดใดขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา ให้เสนอรายงานการขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมาพร้อมความเห็นไปยังเจ้าคณะภาค เจ้าคณะใหญ่ที่เกี่ยวข้อง และผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เพื่อพิจารณาตามลำดับ

เมื่อเจ้าคณะภาค เจ้าคณะใหญ่ และผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเห็นสมควรให้วัดใดขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา ให้ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเสนอรายงานการขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมาพร้อมความเห็นเพื่อกราบทูลสมเด็จพระสังฆราชเพื่อทรงอนุมัติ แล้วเสนอนายกรัฐมนตรีเพื่อนำความกราบบังคมทูลขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมาต่อไป

ระยะเวลาที่กำหนดตามวรรคหนึ่ง มิให้ใช้บังคับแก่วัดที่สร้างอุโบสถเสร็จเรียบร้อยแล้ว

ข้อ ๒๑ เมื่อพระราชทานวิสุงคามสีมาแก่วัดใดแล้ว ให้ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติรายงานให้มหาเถรสมาคมทราบ แล้วแจ้งให้ผู้ว่าราชการจังหวัด เจ้าคณะภาค และเจ้าคณะใหญ่ทราบ และให้ผู้ว่าราชการจังหวัดแจ้งการประกาศการได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา ให้ผู้ขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมาและเจ้าคณะจังหวัดทราบ และให้นายอำเภอท้องที่ที่วัดนั้นตั้งอยู่ดำเนินการปักหมายเขตที่ดินตามที่ได้พระราชทาน

หมวด ๗
การยกวัดร้างขึ้นเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำพรรษา

ข้อ ๒๒ การยกวัดร้างขึ้นเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำพรรษาให้กระทำได้ต่อเมื่อได้รับความเห็นชอบจากมหาเถรสมาคมแล้ว

ข้อ ๒๓ การยกวัดร้างขึ้นเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำพรรษา ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ ดังต่อไปนี้

(๑) วัดร้างนั้นได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์จนมีเสนาสนะเป็นหลักฐานมั่นคง และอยู่ในสภาพที่สมควรพร้อมที่จะเป็นที่พำนักและจำพรรษาของพระภิกษุสงฆ์และการประกอบศาสนกิจ

(๒) มีประชาชนในท้องถิ่นจำนวนมากพอที่จะทำนุบำรุงส่งเสริมให้วัดเจริญได้

(๓) วัดร้างนั้นตั้งอยู่ห่างจากวัดอื่นที่มีพระภิกษุอยู่จำพรรษาไม่น้อยกว่าสองกิโลเมตร เว้นแต่จะมีเหตุอันสมควร

(๔) มีที่ดินที่จะใช้ขยายให้วัดเจริญได้ไม่น้อยกว่าหกไร่ เว้นแต่จะมีเหตุจำเป็น

(๕) มีหลักฐานแสดงว่าผู้บูรณปฏิสังขรณ์วัดร้างนั้นได้จัดให้มีพระภิกษุมาพำนักอยู่และจำพรรษาในวัดได้ไม่น้อยกว่าสี่รูป

ข้อ ๒๔ ผู้ใดมีความประสงค์ที่จะบูรณปฏิสังขรณ์วัดร้างแห่งใดให้เป็นวัดที่พระภิกษุอยู่จำพรรษาได้ ให้ยื่นคำขอเป็นหนังสือไปยังผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดในจังหวัดที่วัดร้างนั้นตั้งอยู่ ว่าตนมีศรัทธาที่จะบูรณปฏิสังขรณ์วัดร้างนั้น โดยแสดงหลักฐานว่าตนมีทรัพย์สินเพียงพอที่จะดำเนินการบูรณปฏิสังขรณ์วัดร้างนั้น พร้อมด้วยรายละเอียด ดังต่อไปนี้

(๑) ที่ตั้งของวัด

(๒) เนื้อที่ และแผนที่แสดงเขตที่ดินของวัด

(๓) ถาวรวัตถุและปูชนียสถาน (ถ้ามี) พร้อมทั้งแผนผัง

(๔) จำนวนพระภิกษุที่จะจัดให้พำนักอยู่และจำพรรษาในวัดได้ไม่น้อยกว่าสี่รูป

(๕) จำนวนประชาชนในท้องถิ่นที่จะใช้วัดประกอบศาสนกิจ

ในกรณีที่ไม่ปรากฏข้อมูลวัดร้างนั้นในทะเบียนวัด ให้ผู้ยื่นคำขอบูรณปฏิสังขรณ์วัดร้างแนบหลักฐานเกี่ยวกับวัดร้างนั้นพร้อมกับคำขอ

ให้นำหลักเกณฑ์ตามข้อ ๒๓ (๓) และ (๔) มาใช้บังคับแก่วัดร้างที่จะขอบูรณปฏิสังขรณ์ด้วยโดยอนุโลม

ข้อ ๒๕ เมื่อผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดได้รับคำขอตามข้อ ๒๔ ให้ตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนของคำขอและหลักฐาน แล้วขอความเห็นจากเจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ นายอำเภอ และเจ้าคณะจังหวัด ที่เกี่ยวข้อง แล้วเสนอคำขอพร้อมความเห็นต่อผู้ว่าราชการจังหวัด

ในกรณีที่ผู้ว่าราชการจังหวัดพิจารณาเห็นสมควรให้บูรณปฏิสังขรณ์วัดร้างได้ให้เสนอคำขอพร้อมความเห็นไปยังเจ้าคณะภาค เจ้าคณะใหญ่ ที่เกี่ยวข้อง และผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เพื่อพิจารณาตามลำดับ

เมื่อเจ้าคณะภาค เจ้าคณะใหญ่ และผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเห็นสมควรให้บูรณปฏิสังขรณ์วัดร้างได้ ให้ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเสนอคำขอบูรณปฏิสังขรณ์วัดร้างต่อมหาเถรสมาคมเพื่อพิจารณา

เมื่อมหาเถรสมาคมพิจารณาเห็นชอบแล้ว ให้ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติแจ้งให้ผู้ยื่นคำขอทราบเป็นหนังสือ

ข้อ ๒๖ เมื่อวัดร้างใดได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์จนมีเสนาสนะพร้อมที่จะเป็นที่พำนักของพระภิกษุสงฆ์และการประกอบศาสนกิจ ตลอดจนผู้บูรณปฏิสังขรณ์ได้จัดให้มีพระภิกษุเข้าพำนักอยู่ไม่น้อยกว่าสี่รูปแล้ว ให้ผู้บูรณปฏิสังขรณ์ยื่นรายงานการบูรณปฏิสังขรณ์และจำนวนพระภิกษุที่เข้าพำนักอยู่เพื่อขอยกวัดร้างนั้นขึ้นเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำพรรษาไปยังผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด

เมื่อผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดได้รับรายงานตามวรรคหนึ่ง ให้ขอความเห็นจากเจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ นายอำเภอ และเจ้าคณะจังหวัด ที่เกี่ยวข้อง แล้วเสนอรายงานพร้อมความเห็นต่อผู้ว่าราชการจังหวัด

ในกรณีที่ผู้ว่าราชการจังหวัดพิจารณาเห็นสมควรให้ยกวัดร้างขึ้นเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำพรรษา ให้เสนอรายงานการยกวัดร้างขึ้นเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำพรรษาพร้อมความเห็นไปยังเจ้าคณะภาค เจ้าคณะใหญ่ ที่เกี่ยวข้อง และผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเพื่อพิจารณาตามลำดับ

เมื่อเจ้าคณะภาค เจ้าคณะใหญ่ และผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเห็นสมควรให้ยกวัดร้างขึ้นเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำพรรษา ให้ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเสนอรายงานการขอยกวัดร้างขึ้นเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำพรรษา พร้อมความเห็นต่อมหาเถรสมาคมเพื่อพิจารณา

เมื่อมหาเถรสมาคมพิจารณาเห็นชอบแล้ว ให้ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติประกาศยกวัดร้างขึ้นเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำพรรษาตามแบบ ว. ๖ ท้ายกฎกระทรวงนี้ แล้วแจ้งให้ผู้ว่าราชการจังหวัด เจ้าคณะภาค และเจ้าคณะใหญ่ทราบ และให้ผู้ว่าราชการจังหวัดแจ้งการยกวัดร้างขึ้นเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำพรรษาให้ผู้ขอยกวัดร้างขึ้นเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำพรรษาและเจ้าคณะจังหวัดทราบ และให้ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติประกาศเรื่องการยกวัดร้างนั้นขึ้นเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำพรรษาในราชกิจจานุเบกษาต่อไป

บทเฉพาะกาล

ข้อ ๒๗ คำขอใด ๆ ที่ได้ยื่นไว้ก่อนวันที่กฎกระทรวงนี้ใช้บังคับและยังอยู่ในระหว่างการพิจารณาของผู้อนุญาต ให้ถือว่าเป็นคำขอตามกฎกระทรวงนี้โดยอนุโลม ในกรณีที่คำขอดังกล่าวมีข้อแตกต่างไปจากคำขอตามกฎกระทรวงนี้ ให้ผู้อนุญาตมีอำนาจสั่งให้แก้ไขเพิ่มเติมได้ตามความจำเป็นเพื่อให้เป็นไปตามกฎกระทรวงนี้

ข้อ ๒๘ บรรดาระเบียบและประกาศที่ออกตามกฎกระทรวง ฉบับที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๐๗) ออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ และกฎกระทรวง ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๓๘)

ออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ที่ใช้บังคับอยู่ในวันก่อนวันที่กฎกระทรวงนี้ใช้บังคับ ให้ยังคงใช้บังคับต่อไปได้เพียงเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับกฎกระทรวงนี้ หรือจนกว่าจะมีระเบียบหรือประกาศตามกฎกระทรวงนี้ออกมาใช้บังคับ

ให้ไว้ ณ วันที่ ๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๙
พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา
นายกรัฐมนตรี

ตัวอย่างการจัดแผนผังแม่บท ประกอบการขออนุญาต แบบ ก.

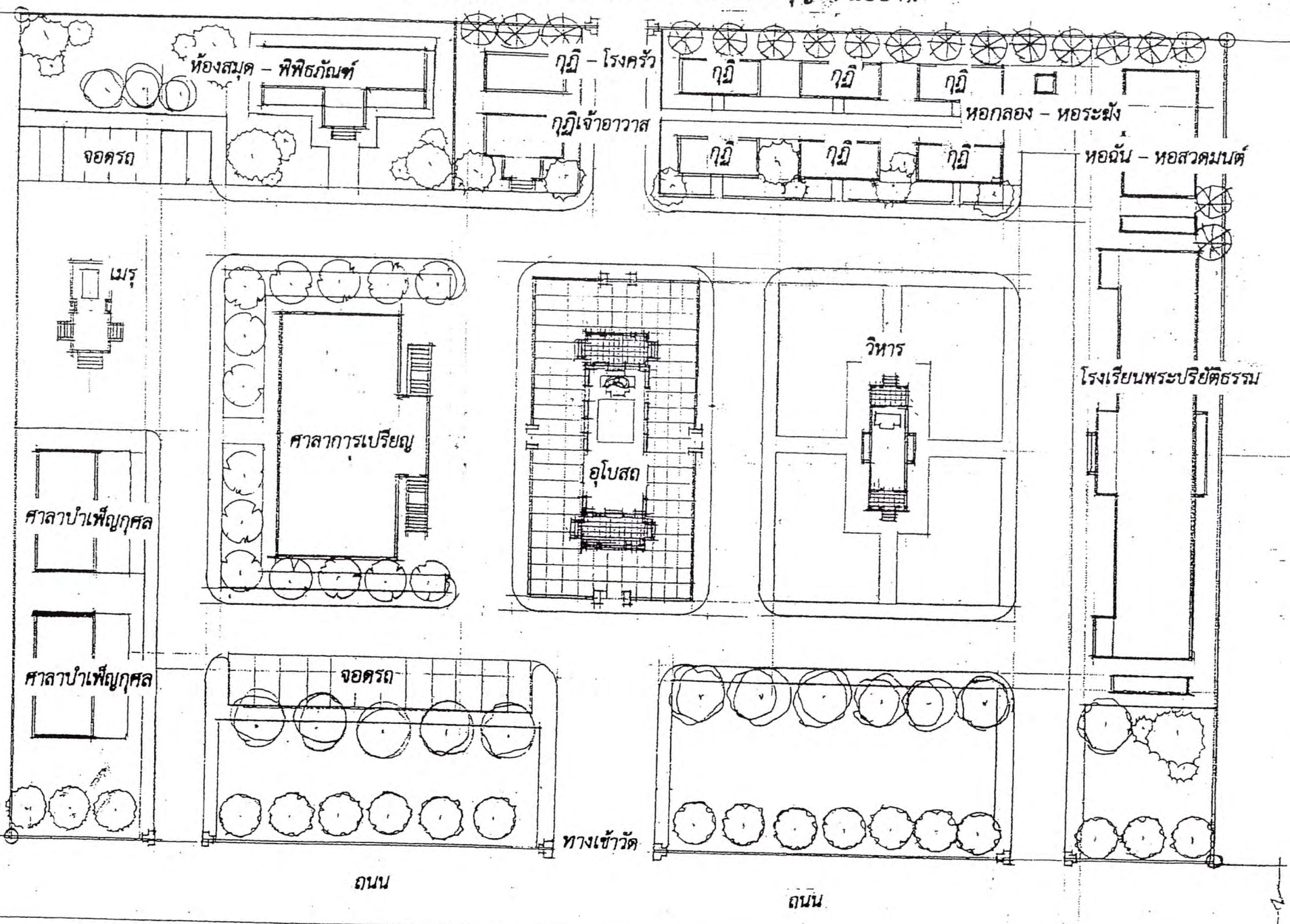

ตัวอย่างการจัดแผนผังแม่บท ประกอบการขออนุญาต แบบ ข.

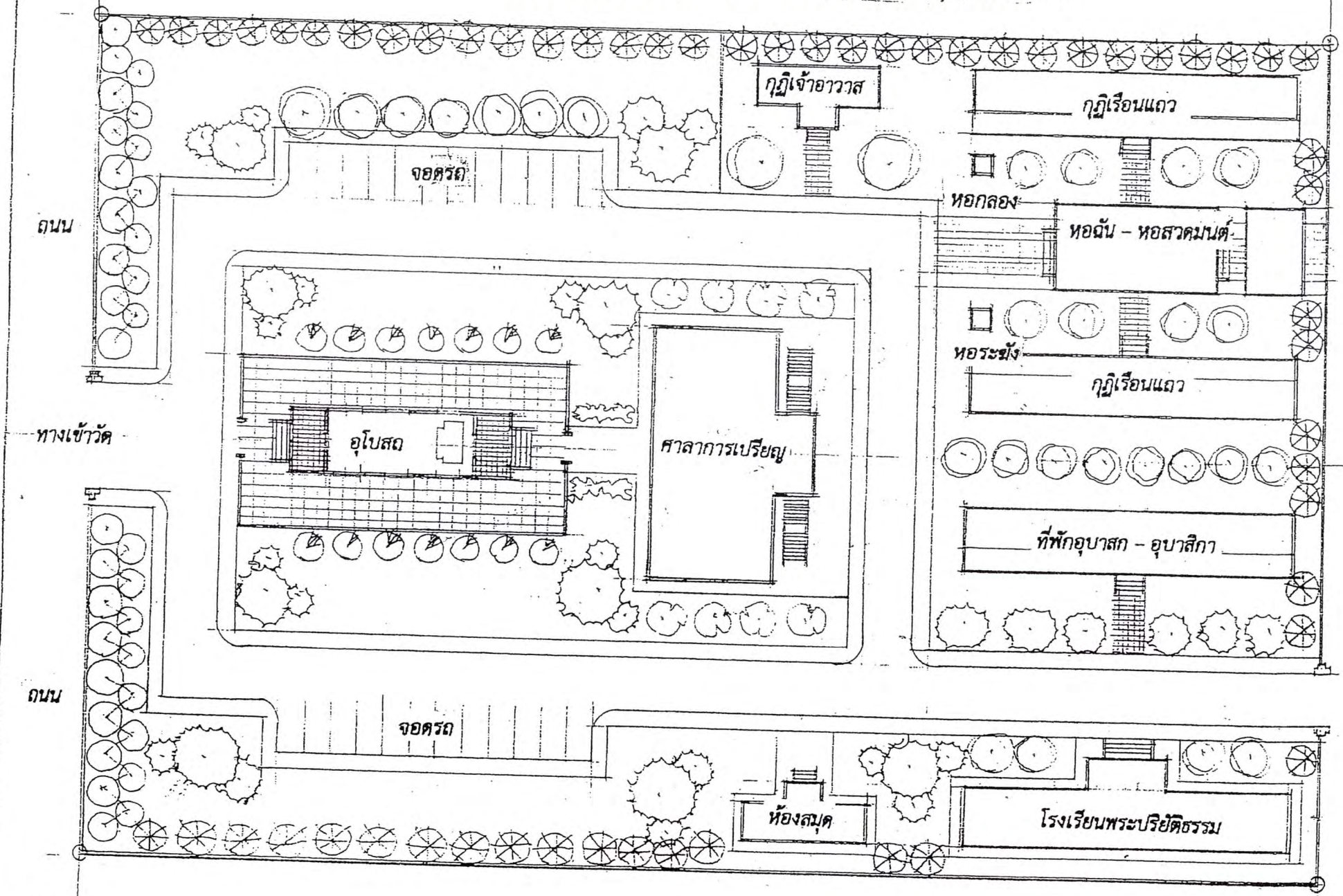

ตัวอย่างการจัดแผนผังแม่บท ประกอบการขออนุญาต แบบ ค.

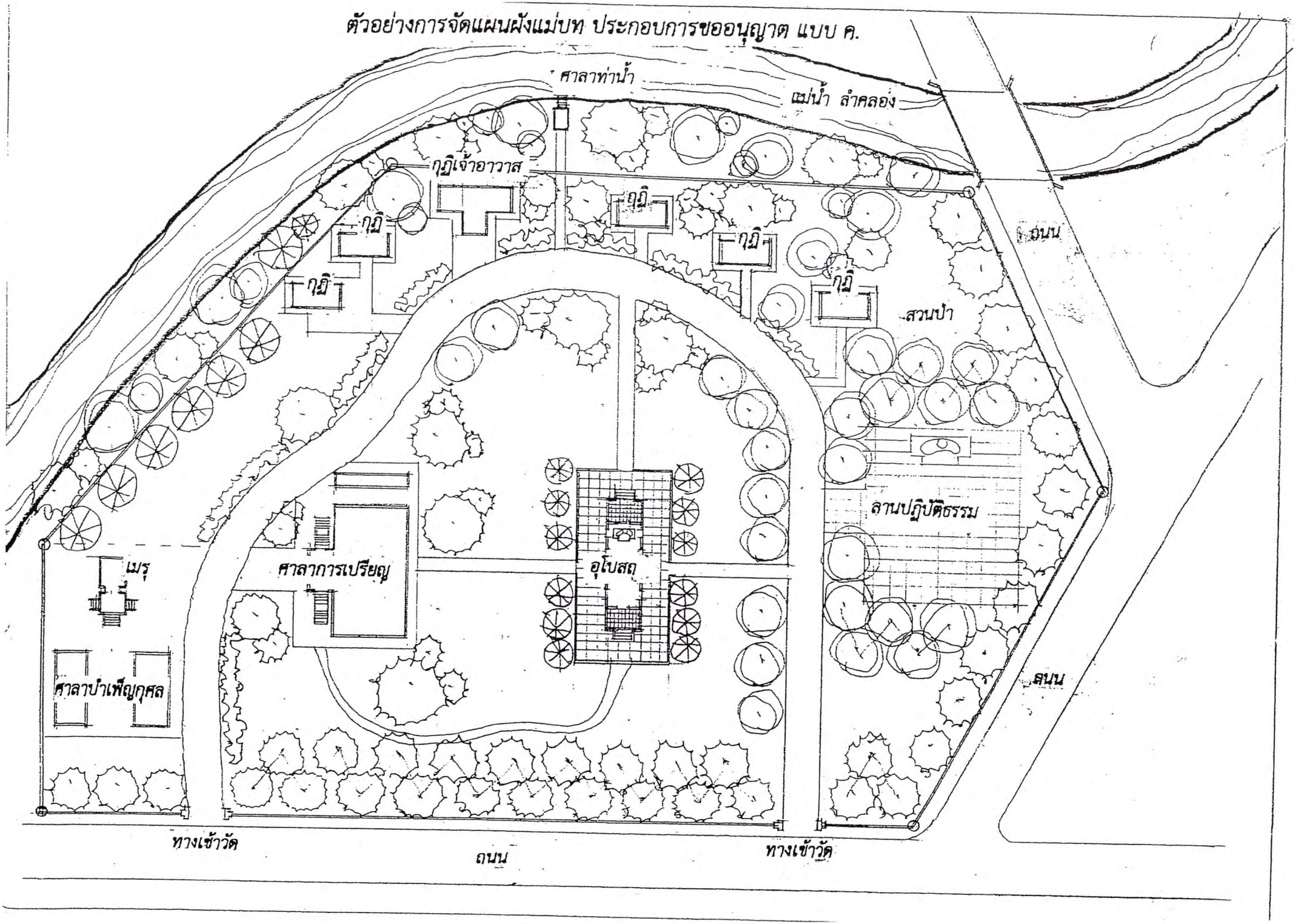

ประกาศจังหวัด.....
เรื่อง การสร้างวัด

ตามที่.....อยู่บ้านเลขที่.....
หมู่ที่.....ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....
ได้ขออนุญาตสร้างวัดสังกัดคณะสงฆ์.....ณ บ้าน.....หมู่ที่.....
ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....นั้น
บัดนี้ ได้ตรวจสอบแล้วว่าเป็นไปตามหลักเกณฑ์การสร้างวัด และผู้ขออนุญาตได้ยื่นคำขอพร้อมด้วยเอกสารครบถ้วนแล้ว

อาศัยอำนาจตามความในข้อ ๗ แห่งกฎกระทรวงการสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย และการยุบเลิกวัด การขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา และการยกวัดร้างขึ้นเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำพรรษา พ.ศ. .... จังหวัด.....จึงประกาศอนุญาตให้มีการสร้างวัดขึ้นในพื้นที่ดังกล่าว

ประกาศ ณ วันที่ พ.ศ. ....

ผู้ว่าราชการจังหวัด.....

ว. ๒

ประกาศสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ
เรื่อง การตั้งวัด.....

ตามที่.....ได้รับอนุญาตให้สร้างวัด ณ บ้าน.....หมู่ที่.....ตำบล..... อำเภอ.....จังหวัด.....นั้น บัดนี้ ผู้รับอนุญาตได้สร้างเสนาสนะขึ้นสมควรเป็นที่พำนักของพระภิกษุสงฆ์และประกอบศาสนกิจแล้ว

อาศัยอำนาจตามความในข้อ ๑๐ แห่งกฎกระทรวงการสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย และการยุบเลิกวัด การขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา และการยกวัดร้างขึ้นเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำพรรษา พ.ศ. .... และด้วยความเห็นชอบของมหาเถรสมาคม สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จึงประกาศตั้งเป็นวัดขึ้นในพระพุทธศาสนา มีฐานะเป็นนิติบุคคล มีชื่อว่า..... .....สังกัดคณะสงฆ์.....ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

ขอให้วัด.....สถิตสถาพรตลอดกาลนาน

ประกาศ ณ วันที่ พ.ศ. ....

ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

ประกาศสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ
เรื่อง การรวมวัด.....

โดยที่เห็นสมควรรวมวัด.....ตั้งอยู่ ณ บ้าน.....
หมู่ที่.....ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....
กับวัด.....ตั้งอยู่ ณ บ้าน.....หมู่ที่.....
ตำบล..... อำเภอ.....จังหวัด.....
เพื่อ.....
.....

อาศัยอำนาจตามความในข้อ ๑๒ แห่งกฎกระทรวงการสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย และการยุบเลิกวัด การขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา และการยกวัดร้างขึ้นเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำพรรษา พ.ศ. .... และด้วยความเห็นชอบของมหาเถรสมาคม สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจึงประกาศรวมวัดเป็นวัดเดียวกัน มีชื่อว่า.....
สังกัดคณะสงฆ์.....ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ พ.ศ. ....

ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

ประกาศสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ
เรื่อง การย้ายวัด.....

โดยที่เห็นสมควรย้ายวัด.....ตั้งอยู่ ณ บ้าน.....
หมู่ที่.....ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....
เพราะ.....
.....

อาศัยอำนาจตามความในข้อ ๑๕ แห่งกฎกระทรวงการสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย และการยุบเลิกวัด การขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา และการยกวัดร้างขึ้นเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำพรรษา พ.ศ. .... และด้วยความเห็นชอบของมหาเถรสมาคม สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จึงประกาศย้ายวัด.....ไปตั้ง ณ บ้าน.....
หมู่ที่.....ตำบล.....อำเภอ.....
จังหวัด.....มีชื่อว่า.....สังกัดคณะสงฆ์.....
ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ พ.ศ. ....

ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

ว. ๕

ประกาศสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ
เรื่อง การยุบเลิกวัด.....

โดยที่เห็นสมควรยุบเลิกวัด.....
ตั้งอยู่ ณ บ้าน.....หมู่ที่.....ตำบล.....
อำเภอ.....จังหวัด.....
เพราะ.....
.....

อาศัยอำนาจตามความในข้อ ๑๗ หรือข้อ ๑๘ แห่งกฎกระทรวงการสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย และการยุบเลิกวัด การขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา และการยกวัดร้างขึ้นเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำพรรษา พ.ศ. .... และด้วยความเห็นชอบของมหาเถรสมาคม สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจึงประกาศยุบเลิกวัด.....
สังกัดคณะสงฆ์.....ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ พ.ศ. ....

ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

ประกาศสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ
เรื่อง การยกวัดร้างขึ้นเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำพรรษา

โดยที่วัด.....ซึ่งเป็นวัดร้าง
ตั้งอยู่ ณ บ้าน.....หมู่ที่.....ตำบล.....
อำเภอ.....จังหวัด.....สมควรยกขึ้นเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำพรรษา

อาศัยอำนาจตามความในข้อ ๒๖ แห่งกฎกระทรวงการสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย และการยุบเลิกวัด การขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา และการยกวัดร้างขึ้นเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำพรรษา พ.ศ. .... และด้วยความเห็นชอบของมหาเถรสมาคม สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจึงประกาศยกวัด.....สังกัดคณะสงฆ์.....ขึ้นเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำพรรษา ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ พ.ศ. ....

ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้กฎกระทรวงฉบับนี้ คือ โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงหลักเกณฑ์และวิธีการการสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย และการยุบเลิกวัด การขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมาและการยกวัดร้างขึ้นเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำพรรษา ให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน จึงจำเป็นต้องออกกฎกระทรวงนี้

ภาคผนวก ฉ

Internal Revenue Code 501(c)(3) Tax Guide for Churches & Religious Organizations

Tax Exempt and Government Entities
EXEMPT ORGANIZATIONS

501(c)(3)

Tax Guide for Churches & Religious Organizations

Publication 1828 (Rev. 8-2015) Catalog Number 21096G Department of the Treasury **Internal Revenue Service** www.irs.gov

Congress has enacted special tax laws that apply to churches, religious organizations and ministers in recognition of their unique status in American society and of their rights guaranteed by the First Amendment of the Constitution of the United States. Churches and religious organizations are generally exempt from income tax and receive other favorable treatment under the tax law; however, certain income of a church or religious organization may be subject to tax, such as income from an unrelated business.

The Internal Revenue Service offers this quick reference guide of federal tax law and procedures for churches and religious organizations to help them voluntarily comply with tax rules. The contents of this publication reflect the IRS interpretation of tax laws enacted by Congress, Treasury regulations and court decisions. The information given is not comprehensive, however, and doesn't cover every situation. Thus, it isn't intended to replace the law or be the sole source of information. The resolution of any particular issue may depend on the specific facts and circumstances of a given taxpayer. In addition, this publication covers subjects on which a court may have made a decision more favorable to taxpayers than the interpretation by the IRS. Until these differing interpretations are resolved by higher court decisions, or in some other way, this publication will present the interpretation of the IRS.

For more detailed tax information, the IRS has assistance programs and tax information products for churches and religious organizations, as noted at the end of this publication. Most IRS publications and forms can be downloaded from the IRS website at www.irs.gov. Specialized information can be accessed through the Exempt Organizations (EO) website under the IRS Tax Exempt and Government Entities division at www.irs.gov/eo or by calling EO Customer Account Services toll free at 877-829-5500.

The IRS considers this publication a living document, one that will be revised to take into account future developments and feedback. Comments on the publication may be submitted to the IRS at:
Internal Revenue Service
1111 Constitution Avenue, NW
Washington, DC 20224 Attn: SE:T:C&L

Contents

Introduction 1

Tax-Exempt Status 2

Recognition of Tax-Exempt Status 2

Applying for Tax-Exempt Status 3

Public Listing of Tax-Exempt Organizations 4

Jeopardizing Tax-Exempt Status 4

Inurement and Private Benefit 5

Substantial Lobbying Activity 6

Measuring Lobbying Activity 6

Political Campaign Activity 7

Unrelated Business Income Tax (UBIT) 19

Net Income Subject to the UBIT 19

Examples of Unrelated Trade or Business Activities 19

Tax on Income-Producing Activities 20

Employment Tax 21

Social Security and Medicare Taxes — Federal Insurance Contributions Act (FICA) 21

Federal Unemployment Tax Act (FUTA) 22

Special Rules for Compensation of Ministers 22

Withholding Income Tax for Ministers 22

Parsonage or Housing Allowances 22

Social Security and Medicare Taxes — Federal Insurance Contributions Act (FICA)
vs. Self-Employment Contributions Act (SECA) 23

Payment of Employee Business Expenses 24

Accountable Reimbursement Plan 24

Non-accountable Reimbursement Plan 24

Recordkeeping Requirements 25

Books of Accounting and Other Types of Records 25

Length of Time to Retain Records. 26

Filing Requirements 27

Information and Tax Returns — Forms to File and Due Dates. 27

Charitable Contributions— Substantiation and Disclosure Rules. 29

Recordkeeping. 29

Recordkeeping Rules. 29

Substantiation Rules 29

Disclosure Rules that Apply to Quid Pro Quo Contributions 30

Exceptions to Disclosure Statement 30

Special Rules Limiting IRS Authority to Audit a Church 31

Tax Inquiries and Examinations of Churches 31

Audit Process. 32

Glossary. 33

Help From The IRS 35

IRS Tax Publications 35

IRS Customer Service 36

EO Customer Service 36

EO Website 36

EO Update 36

Introduction

This publication explains the benefits and the responsibilities under the federal tax system for churches and religious organizations. The term church is found, but not specifically defined, in the Internal Revenue Code (IRC). The term is not used by all faiths; however, in an attempt to make this publication easy to read, we use it in its generic sense as a place of worship including, for example, mosques and synagogues. With the exception of the special rules for church audits, the use of the term church throughout this publication also includes conventions and associations of churches as well as integrated auxiliaries of a church.

Because special tax rules apply to churches, it's important to distinguish churches from other religious organizations. Therefore, when this publication uses the term "religious organizations," it isn't referring to churches or integrated auxiliaries. Religious organizations that are not churches typically include nondenominational ministries, interdenominational and ecumenical organizations, and other entities whose principal purpose is the study or advancement of religion.

Churches and religious organizations may be legally organized in a variety of ways under state law, such as unincorporated associations, nonprofit corporations, corporations sole and charitable trusts.

Certain terms used throughout this publication—church, integrated auxiliary of a church, minister and IRC Section 501(c)(3) — are defined in the Glossary.

Tax-Exempt Status

Churches and religious organizations, like many other charitable organizations, qualify for exemption from federal income tax under IRC Section 501(c)(3) and are generally eligible to receive tax-deductible contributions. To qualify for tax-exempt status, the organization must meet the following requirements (covered in greater detail throughout this publication):

- the organization must be organized and operated exclusively for religious, educational, scientific or other charitable purposes;
- net earnings may not inure to the benefit of any private individual or shareholder;
- no substantial part of its activity may be attempting to influence legislation;
- the organization may not intervene in political campaigns; and
- the organization's purposes and activities may not be illegal or violate fundamental public policy.

Recognition of Tax-Exempt Status

Automatic Exemption for Churches

Churches that meet the requirements of IRC Section 501(c)(3) are automatically considered tax exempt and are not required to apply for and obtain recognition of tax-exempt status from the IRS.

Although there is no requirement to do so, many churches seek recognition of tax-exempt status from the IRS because this recognition assures church leaders, members and contributors that the church is recognized as exempt and qualifies for related tax benefits. For example, contributors to a church that has been recognized as tax exempt would know that their contributions generally are tax-deductible.

Church Exemption Through a Central/Parent Organization

A church with a parent organization may wish to contact the parent to see if it has a *group ruling.* If the parent holds a group ruling, then the IRS may already recognize the church as tax exempt. Under the group exemption process, the parent organization becomes the holder of a group ruling that identifies other affiliated churches or other affiliated organizations. A church is recognized as tax exempt if it is included in a list provided by the parent organization. If the church or other affiliated organization is included on the list, it doesn't need to take further action to obtain recognition of tax-exempt status.

An organization that isn't covered under a group ruling should contact its parent organization to see if it's eligible to be included in the parent's application for the group ruling. For general information on the group exemption process, see Publication 4573, *Group Exemptions*, and Revenue Procedure 80-27, 1980-1 C.B. 677.

Religious Organizations

Unlike churches, religious organizations that wish to be tax exempt generally must apply to the IRS for tax-exempt status unless their gross receipts do not normally exceed $5,000 annually.

Applying for Tax-Exempt Status

Employer Identification Number (EIN)

Every tax-exempt organization, including a church, should have an employer identification number whether or not the organization has any employees. There are many instances in which an EIN is necessary. For example, a church needs an EIN when it opens a bank account, to be listed as a subordinate in a group ruling or if it files returns with the IRS (for example, Forms W-2, 1099, 990-T).

An organization may obtain an EIN by filing Form SS-4, *Application for Employer Identification Number,* according to its instructions. If the organization is submitting IRS Form 1023, *Application for Recognition of Exemption Under Section 501(c)(3) of the Internal Revenue Code*, Form SS-4 should be included with the application.

Application Form

When applying for recognition as tax exempt under IRC Section 501(c)(3), churches and some religious organizations must use Form 1023. Smaller religious organizations may be eligible to use Form 1023-EZ, *Streamlined Application for Recognition of Exemption Under Section 501(c)(3) of the Internal Revenue Code*

A religious organization generally must submit its application within 27 months from the end of the month in which the organization is formed to be considered tax exempt and qualified to receive deductible contributions as of the date the organization was formed. On the other hand, a church may obtain recognition of exemption from the date of its formation as a church, even though that date may be prior to 27 months from the end of the month in which its application is submitted.

Cost of applying for exemption. The IRS is required to collect a non-refundable fee from any organization seeking a determination of tax-exempt status under IRC Section 501(c)(3). Although churches are not required by law to file an application for exemption, if they choose to do so voluntarily, they're required to pay the fee for determination.

The fee must be submitted with Form 1023; otherwise, the application will be returned to the submitter. Fees change periodically. The most recent user fee can be found at the Exempt Organizations (EO) website under the IRS Tax Exempt and Government Entities Division via www.irs.gov/eo (key word "user fee") or by calling EO Customer Account Services toll-free at 877-829-5500.

IRS Approval of Exemption Application

If the application for tax-exempt status is approved, the IRS will notify the organization of its status, any requirement to file an annual information return and its eligibility to receive deductible contributions. The IRS does not assign a special number or other identification as evidence of an organization's tax-exempt status.

Public Listing of Tax-Exempt Organizations

Exempt Organizations Select Check is an online search tool that allows users to search for organizations that are eligible to receive tax-deductible charitable contributions. Note that not every organization that is eligible to receive tax-deductible contributions is listed on *Select Check*. For example, churches that have not applied for recognition of tax-exempt status are not included in the publication. Only the parent organization in a group ruling is included by name on *Select Check*.

Select Check also allows users to search for organizations whose tax-exempt status has been automatically revoked because they have not met their annual filing requirement for three consecutive years. In addition, users may search *Select Check* for organizations that have filed a Form 990-N *(e-Postcard)* annual electronic notice.

If you have questions about listing an organization, correcting an erroneous entry or deleting a listing on *Select Check*, contact EO Customer Account Services toll-free at 877-829-5500.

Jeopardizing Tax-Exempt Status

All IRC Section 501(c)(3) organizations, including churches and religious organizations, must abide by certain rules:

- their net earnings may not inure to any private shareholder or individual;
- they must not provide a substantial benefit to private interests;
- they must not devote a substantial part of their activities to attempting to influence legislation;
- they must not participate in, or intervene in, any political campaign on behalf of (or in opposition to) any candidate for public office; and
- the organization's purposes and activities may not be illegal or violate fundamental public policy.

Inurement and Private Benefit

Inurement to Insiders

Churches and religious organizations, like all exempt organizations under IRC Section 501(c)(3), are prohibited from engaging in activities that result in inurement of the church's or organization's income or assets to insiders (such as persons having a personal and private interest in the activities of the organization). Insiders could include the minister, church board members, officers, and in certain circumstances, employees. Examples of prohibited inurement include the payment of dividends, the payment of unreasonable compensation to insiders and transferring property to insiders for less than fair market value. The prohibition against inurement to insiders is absolute; therefore, any amount of inurement is, potentially, grounds for loss of tax-exempt status. In addition, the insider involved may be subject to excise tax. See the following section on **Excess benefit transactions**. Note that prohibited inurement doesn't include reasonable payments for services rendered, payments that further tax-exempt purposes or payments made for the fair market value of real or personal property.

Excess benefit transactions. In cases where an IRC Section 501(c)(3) organization provides an excess economic benefit to an insider, both the organization and the insider have engaged in an excess benefit transaction. The IRS may impose an excise tax on any insider who improperly benefits from an excess benefit transaction, as well as on organization managers who participate in the transaction knowing that it's improper. An insider who benefits from an excess benefit transaction must return the excess benefits to the organization. Detailed rules on excess benefit transactions are contained in the Code of Federal Regulations, Title 26, sections 53.4958-0 through 53.4958-8.

Private Benefit

An IRC Section 501(c)(3) organization's activities must be directed exclusively toward charitable, educational, religious or other exempt purposes. The organization's activities may not serve the private interests of any individual or organization. Rather, beneficiaries of an organization's activities must be recognized objects of charity (such as the poor or the distressed) or the community at large (for example, through the conduct of religious services or the promotion of religion). Private benefit is different from inurement to insiders. Private benefit may occur even if the persons benefited are not insiders. Also, private benefit must be substantial to jeopardize tax-exempt status.

Substantial Lobbying Activity

In general, no organization, including a church, may qualify for IRC Section 501(c)(3) status if a substantial part of its activities is attempting to influence legislation (commonly known as lobbying). An IRC Section 501(c)(3) organization may engage in some lobbying, but too much lobbying activity risks loss of tax-exempt status.

Legislation includes action by Congress, any state legislature, any local council or similar governing body, with respect to acts, bills, resolutions or similar items (such as legislative confirmation of appointive offices), or by the public in a referendum, ballot initiative, constitutional amendment or similar procedure. It doesn't include actions by executive, judicial or administrative bodies.

A church or religious organization will be regarded as attempting to influence legislation if it contacts, or urges the public to contact, members or employees of a legislative body for the purpose of proposing, supporting or opposing legislation, or if the organization advocates the adoption or rejection of legislation.

Churches and religious organizations may, however, involve themselves in issues of public policy without the activity being considered as lobbying. For example, churches may conduct educational meetings, prepare and distribute educational materials, or otherwise consider public policy issues in an educational manner without jeopardizing their tax-exempt status.

Measuring Lobbying Activity

Substantial part test. Whether a church's or religious organization's attempts to influence legislation constitute a substantial part of its overall activities is determined on the basis of all the pertinent facts and circumstances in each case. The IRS considers a variety of factors, including the time devoted (by both compensated and volunteer workers) and the expenditures devoted by the organization to the activity, when determining whether the lobbying activity is substantial. Churches must use the substantial part test since they aren't eligible to use the expenditure test described in the next section.

Under the substantial part test, a church or religious organization that conducts excessive lobbying activity in any taxable year may lose its tax-exempt status, resulting in all its income being subject to tax. In addition, a religious organization is subject to an excise tax equal to five percent of its lobbying expenditures for the year in which it ceases to qualify for exemption. Further, a tax equal to five percent of the lobbying expenditures for the year may be imposed against organization managers, jointly and severally, who agree to the making of such expenditures knowing that the expenditures would likely result in loss of tax-exempt status.

Expendi*ture test.* Although churches aren't eligible, religious organizations may elect the expenditure test under IRC Section 501(h) as an alternative method for measuring lobbying activity. Under the expenditure test, the extent of an organization's lobbying activity won't jeopardize its tax-exempt status, provided its expenditures, related to the activity, do not normally exceed an amount specified in IRC Section 4911. This limit is generally based on the organization's size and may not exceed $1,000,000.

Religious organizations electing to use the expenditure test must file IRS Form 5768, *Election/Revocation of Election by an Eligible Section 501(c)(3) Organization To Make Expenditures To Influence Legislation*, at any time during the tax year for which it is to be effective. The election remains in effect for succeeding years unless it's revoked by the organization. Revocation of the election is effective beginning with the year following the year in which the revocation is filed. Religious organizations may wish to consult their tax advisors to determine their eligibility for, and the advisability of, electing the expenditure test.

Under the expenditure test, a religious organization that engages in excessive lobbying activity over a four-year period may lose its tax-exempt status, making all its income for that period subject to tax. Should the organization exceed its lobbying expenditure dollar limit in a particular year, it must pay an excise tax equal to 25 percent of the excess.

Political Campaign Activity

Under the Internal Revenue Code, all IRC Section 501(c)(3) organizations, including churches and religious organizations, are absolutely prohibited from directly or indirectly participating in, or intervening in, any political campaign on behalf of (or in opposition to) any candidate for elective public office. Contributions to political campaign funds or public statements of position (verbal or written) made by or on behalf of the organization in favor of (or in opposition to) any candidate for public office clearly violate the prohibition against political campaign activity. Violation of this prohibition may result in denial or revocation of tax-exempt status and the imposition of excise tax.

Certain activities or expenditures may not be prohibited depending on the facts and circumstances. For example, certain voter education activities (including the presentation of public forums and the publication of voter education guides) conducted in a non-partisan manner do not constitute prohibited political campaign activity. In addition, other activities intended to encourage people to participate in the electoral process, such as voter registration and get-out-the-vote drives, would not constitute prohibited political campaign activity if conducted in a non-partisan manner. On the other hand, voter education or registration activities with evidence of bias that: (a) would favor one candidate over another; (b) oppose a candidate in some manner; or (c) have the effect of favoring a candidate or group of candidates, will constitute prohibited participation or intervention.

Individual Activity by Religious Leaders

The political campaign activity prohibition isn't intended to restrict free expression on political matters by leaders of churches or religious organizations speaking for themselves, as individuals. Nor are leaders prohibited from speaking about important issues of public policy. However, for their organizations to remain tax exempt under IRC Section 501(c)(3), religious leaders can't make partisan comments in official organization publications or at official church functions. To avoid potential attribution of their comments outside of church functions and publications, religious leaders who speak or write in their individual capacity are encouraged to clearly indicate that their comments are personal and not intended to represent the views of the organization. The following are examples of situations involving endorsements by religious leaders.

EXAMPLE 1

Minister A is the minister of Church J, a Section 501(c)(3) organization, and is well known in the community. With their permission, Candidate T publishes a full-page ad in the local newspaper listing five prominent ministers who have personally endorsed Candidate T, including Minister A. Minister A is identified in the ad as the minister of Church J. The ad states, "Titles and affiliations of each individual are provided for identification purposes only." The ad is paid for by Candidate T's campaign committee. Since the ad was not paid for by Church J, the ad is not otherwise in an official publication of Church J, and the endorsement is made by Minister A in a personal capacity, the ad doesn't constitute political campaign intervention by Church J.

EXAMPLE 2

Minister B is the minister of Church K, a Section 501(c)(3) organization, and is well known in the community. Three weeks before the election, he attends a press conference at Candidate V's campaign headquarters and states that Candidate V should be re-elected. Minister B doesn't say he is speaking on behalf of Church K. His endorsement is reported on the front page of the local newspaper and he is identified in the article as the minister of Church K. Because Minister B didn't make the endorsement at an official church function, in an official church publication or otherwise use the church's assets, and did not state that he was speaking as a representative of Church K, his actions didn't constitute political campaign intervention by Church K.

EXAMPLE 3

Minister C is the minister of Church I, a Section 501(c)(3) organization. Church I publishes a monthly church newsletter that is distributed to all church members. In each issue, Minister C has a column titled "My Views." The month before the election, Minister C states in the "My Views" column, "It is my personal opinion that Candidate U should be re-elected." For that one issue, Minister C pays from his personal funds the portion of the cost of the newsletter attributable to the "My Views" column. Even though he paid part of the cost of the newsletter, the newsletter is an official publication of the church. Because the endorsement appeared in an official publication of Church I, it constitutes political campaign intervention by Church I.

EXAMPLE 4

Minister D is the minister of Church M, a Section 501(c)(3) organization. During regular services of Church M shortly before the election, Minister D preached on a number of issues, including the importance of voting in the upcoming election, and concluded by stating, "It is important that you all do your duty in the election and vote for Candidate W." Because Minister D's remarks indicating support for Candidate W were made during an official church service, they constitute political campaign intervention by Church M.

Issue Advocacy vs. Political Campaign Intervention

Like other Section 501(c)(3) organizations, some churches and religious organizations take positions on public policy issues, including issues that divide candidates in an election for public office. However, 501(c)(3) organizations must avoid any issue advocacy that functions as political campaign intervention. Even if a statement does not expressly tell an audience to vote for or against a specific candidate, an organization delivering the statement is at risk of violating the political campaign intervention prohibition if there is any message favoring or opposing a candidate. A statement can identify a candidate not only by stating the candidate's name but also by other means such as showing a picture of the candidate, referring to political party affiliations or other distinctive features of a candidate's platform or biography. All the facts and circumstances need to be considered to determine if the advocacy is political campaign intervention.

Key factors in determining whether a communication results in political campaign intervention include:

- whether the statement identifies one or more candidates for a given public office,
- whether the statement expresses approval or disapproval for one or more candidates' positions or actions,
- whether the statement is delivered close in time to the election,
- whether the statement makes reference to voting or an election,
- whether the issue addressed in the communication has been raised as an issue distinguishing candidates for a given office,
- whether the communication is part of an ongoing series of communications by the organization on the same issue that are made independent of the timing of any election, and
- whether the timing of the communication and identification of the candidate are related to a non-electoral event such as a scheduled vote on specific legislation by an officeholder who also happens to be a candidate for public office.

A communication is particularly at risk of political campaign intervention when it makes reference to candidates or voting in a specific upcoming election. Nevertheless, the communication must still be considered in context before arriving at any conclusions.

EXAMPLE 1

Church O, a Section 501(c)(3) organization, prepares and finances a full-page newspaper advertisement that is published in several large circulation newspapers in State V shortly before an election in which Senator C is the incumbent candidate for nomination in a party primary. The advertisement states that a pending bill in the United States Senate would provide additional opportunities for State V residents to participate in faith-based programs by providing funding to such church-affiliated programs. The advertisement ends with the statement "Call or write Senator C to tell him to vote for this bill, despite his opposition in the past." Funding for faith-based programs hasn't been raised as an issue distinguishing Senator C from any opponent. The bill is scheduled for a vote before the election. The advertisement identifies Senator C's position as contrary to O's position. Church O has not violated the political campaign intervention prohibition. The advertisement doesn't mention the election or the candidacy of Senator C or distinguish Senator C from any opponent. The timing of the advertising and the identification of Senator C are directly related to a vote on the identified legislation. The candidate identified, Senator C, is an officeholder who is in a position to vote on the legislation.

EXAMPLE 2

Church R, a Section 501(c)(3) organization, prepares and finances a radio advertisement urging an increase in state funding for faith-based education in State X, which requires a legislative appropriation. Governor E is the governor of State X. The radio advertisement is first broadcast on several radio stations in State X beginning shortly before an election in which Governor E is a candidate for re-election. The advertisement is not part of an ongoing series of substantially similar advocacy communications by Church R on the same issue. The advertisement cites numerous statistics indicating that faith-based education in State X is under funded. Although the advertisement doesn't say anything about Governor E's position on funding for faith-based education, it ends with "Tell Governor E what you think about our under-funded schools." In public appearances and campaign literature, Governor E's opponent has made funding of faith-based education an issue in the campaign by focusing on Governor E's veto of an income tax increase to increase funding for faith-based education. At the time the advertisement is broadcast, no legislative vote or other major legislative activity is scheduled in the State X legislature on state funding of faith-based education. Church R has violated the political campaign prohibition. The advertisement identifies Governor E, appears shortly before an election in which Governor E is a candidate, is not part of an ongoing series of substantially similar advocacy communications by Church R on the same issue, is not timed to coincide with a non-election event such as a legislative vote or other major legislative action on that issue, and takes a position on an issue that the opponent has used to distinguish himself from Governor E.

EXAMPLE 3

Candidate A and Candidate B are candidates for the state senate in District W of State X. The issue of State X funding for a faith-based indigent hospital care in District W is a prominent issue in the campaign. Both candidates have spoken out on the issue. Candidate A supports funding the care; Candidate B opposes the project and supports increasing State X funding for public hospitals instead. P is the head of the board of elders at Church C, a Section 501(c)(3) organization located in District W. At C's annual fundraising dinner in District W, which takes place in the month before the election, P gives a long speech about health care issues, including the issue of funding for faith-based programs. P doesn't mention the name of any candidate or any political party. However, at the end of the speech, P states, "For those of you who care about quality of life in District W and the desire of our community for health care responsive to their faith, there is a very important choice coming up next month. We need more funding for health care. Increased public hospital funding won't make a difference. You have the power to respond to the needs of this community. Use that power when you go to the polls and cast your vote in the election for your state senator." C has violated the political campaign intervention prohibition as a result of P's remarks at C's official function shortly before the election, in which P referred to the upcoming election after stating a position on a prominent issue in a campaign that distinguishes the candidates.

Inviting a Candidate to Speak

Depending on the facts and circumstances, a church or religious organization may invite political candidates to speak at its events without jeopardizing its tax-exempt status. Political candidates may be invited in their capacity as candidates, or individually (not as candidates). Candidates may also appear without an invitation at organization events that are open to the public.

Speaking as a candidate. Like any other IRC Section 501(c)(3) organization, when a candidate is invited to speak at a church or religious organization event as a political candidate, factors in determining whether the organization participated or intervened in a political campaign include:

- whether the church provides an equal opportunity to the political candidates seeking the same office,

- whether the church indicates any support of or opposition to the candidate. This should be stated explicitly when the candidate is introduced and in communications concerning the candidate's appearance,

- whether any political fundraising occurs,

- whether the individual is chosen to speak solely for reasons other than candidacy for public office,

- whether the organization maintains a nonpartisan atmosphere on the premises or at the event where the candidate is present, and

- whether the organization clearly indicates the capacity in which the candidate is appearing and does not mention the individual's political candidacy or the upcoming election in the communications announcing the candidate's attendance at the event.

Equal opportunity to participate. Like any other Section 501(c)(3) organization, in determining whether candidates are given an equal opportunity to participate, a church or religious organization should consider the nature of the event to which each candidate is invited, in addition to the manner of presentation. For example, a church or religious organization that invites one candidate to speak at its well attended annual banquet, but invites the opposing candidate to speak at a sparsely attended general meeting, will likely be found to have violated the political campaign prohibition, even if the manner of presentation for both speakers is otherwise neutral.

Public forum. Sometimes a church or religious organization invites several candidates to speak at a public forum. A public forum involving several candidates for public office may qualify as an exempt educational activity. However, if the forum is operated to show a bias for or against any candidate, then the forum would be prohibited campaign activity, as it would be considered intervention or

participation in a political campaign. When an organization invites several candidates to speak at a forum, it should consider:

- whether questions for the candidate are prepared and presented by an independent nonpartisan panel;

- whether the topics discussed by the candidates cover a broad range of issues that the candidates would address if elected to the office sought and are of interest to the public;

- whether each candidate is given an equal opportunity to present his or her views on the issues discussed;

- whether the candidates are asked to agree or disagree with positions, agendas, platforms or statements of the organization; and

- whether a moderator comments on the questions or otherwise implies approval or disapproval of the candidates.

A candidate may seek to reassure the organization that it's permissible for the organization to do certain things in connection with the candidate's appearance. An organization in this position should keep in mind that the candidate may not be familiar with the organization's tax-exempt status and that the candidate may be focused on compliance with the election laws that apply to the candidate's campaign rather than the federal tax law that applies to the organization. The organization will be in the best position to ensure compliance with the prohibition on political campaign intervention if it makes its own independent conclusion about its compliance with federal tax law.

The following are examples of situations where a church or religious organization invites candidates to speak before the congregation.

EXAMPLE 1

Minister E is the minister of Church N, a Section 501(c)(3) organization. In the month prior to the election, Minister E invited the three Congressional candidates for the district in which Church N is located to address the congregation, one each on three successive Sundays, as part of regular worship services. Each candidate was given an equal opportunity to address and field questions on a variety of topics from the congregation. Minister E's introduction of each candidate included no comments on their qualifications or any indication of a preference for any candidate. The actions do not constitute political campaign intervention by Church N.

EXAMPLE 2

The facts are the same as in Example 1 except there are four candidates in the race rather than three, and one of the candidates declines the invitation to speak. In the publicity announcing the dates for each of the candidate's speeches, Church N includes a statement that the order of the speakers was determined at random and the fourth candidate declined the church's invitation to speak. Minister E makes the same statement in his opening remarks at each of the meetings where one of the candidates is speaking. Church N's actions do not constitute political campaign intervention.

EXAMPLE 3

Minister F is the minister of Church O, a Section 501(c)(3) organization. The Sunday before the election, Minister F invited Senate Candidate X to preach to her congregation during worship services. During his remarks, Candidate X stated, "I am asking not only for your votes, but for your enthusiasm and dedication, for your willingness to go the extra mile to get a very large turnout on Tuesday." Minister F invited no other candidate to address her congregation during the Senatorial campaign. Because these activities took place during official church services, they are by Church O. By selectively providing church facilities to allow Candidate X to speak in support of his campaign, Church O's actions constitute political campaign intervention.

Speaking as a non-candidate. Like any other Section 501(c)(3) organization, a church or religious organization may invite political candidates (including church members) to speak in a non-candidate capacity. For instance, a political candidate may be a public figure because he or she: (a) currently holds, or formerly held, public office; (b) is considered an expert in a non-political field; or (c) is a celebrity or has led a distinguished military, legal or public service career. A candidate may choose to attend an event that is open to the public, such as a lecture, concert or worship service. The candidate's presence at a church-sponsored event does not, by itself, cause the organization to be involved in political campaign intervention. However, if the candidate is publicly recognized by the organization, or if the candidate is invited to speak, factors in determining whether the candidate's appearance results in political campaign intervention include:

- whether the individual speaks only in a non-candidate capacity,
- whether either the individual or any representative of the church makes any mention of his or her candidacy or the election,
- whether any campaign activity occurs in connection with the candidate's attendance,
- whether the individual is chosen to speak solely for reasons other than candidacy for public office,
- whether the organization maintains a nonpartisan atmosphere on the premises or at the event where the candidate is present, and
- whether the organization clearly indicates the capacity in which the candidate is appearing and doesn't mention the individual's political candidacy or the upcoming election in the communications announcing the candidate's attendance at the event.

In addition, the church or religious organization should clearly indicate the capacity in which the candidate is appearing and shouldn't mention the individual's political candidacy or the upcoming election in the communications announcing the candidate's attendance at the event.

Below are examples of situations where a public official appears at a church or religious organization.

EXAMPLE 1

Church P, a Section 501(c)(3) organization, is located in the state capital. Minister G customarily acknowledges the presence of any public officials present during services. During the state gubernatorial race, Lieutenant Governor Y, a candidate, attended a Wednesday evening prayer service in the church. Minister G acknowledged the Lieutenant Governor's presence in his customary manner, saying, "We are happy to have worshiping with us this evening Lieutenant Governor Y." Minister G made no reference in his welcome to the Lieutenant Governor's candidacy or the election. Minister G's actions do not constitute political campaign intervention by Church P.

EXAMPLE 2

Minister H is the minister of Church Q, a Section 501(c)(3) organization. Church Q is building a community center. Minister H invites Congressman Z, the representative for the district containing Church Q, to attend the groundbreaking ceremony for the community center. Congressman Z is running for re-election at the time. Minister H makes no reference in her introduction to Congressman Z's candidacy or the election. Congressman Z also makes no reference to his candidacy or the election and does not do any fundraising while at Church Q. Church Q has not intervened in a political campaign

EXAMPLE 3

Church X is a Section 501(c)(3) organization. Church X regularly publishes a member newsletter. Individual church members are invited to send in updates about their activities, which are printed in each edition of the newsletter. After receiving an update letter from Member Q, Church X prints the following: "Member Q is running for city council in Metropolis." The newsletter does not contain any reference to this election or to Member Q's candidacy other than this statement. Church X has not intervened in a political campaign.

EXAMPLE 4

Mayor G attends a concert performed by a choir of Church S, a Section 501(c)(3) organization, in City Park. The concert is free and open to the public. Mayor G is a candidate for re-election, and the concert takes place after the primary and before the general election. During the concert, Church S's minister addresses the crowd and says, "I am pleased to see Mayor G here tonight. Without his support, these free concerts in City Park would not be possible. We will need his help if we want these concerts to continue next year so please support Mayor G in November as he has supported us." As a result of these remarks, Church S has engaged in political campaign intervention.

Voter Education, Voter Registration and Get-Out-the-Vote Drives

Section 501(c)(3) organizations are permitted to conduct certain voter education activities (including the presentation of public forums and the publication of voter education guides) if they are carried out in a non-partisan manner. In addition, Section 501(c)(3) organizations may encourage people to participate in the electoral process through voter registration and get-out-the-vote drives, conducted in a non-partisan manner. On the other hand, voter education or registration activities conducted in a biased manner that favors (or opposes) one or more candidates is prohibited.

Like other Section 501(c)(3) organizations, some churches and religious organizations undertake voter education activities by distributing voter guides. Voter guides, generally, are distributed during an election campaign and provide information on how all candidates stand on various issues. These guides may be dis-

tributed with the purpose of educating voters; however, they may not be used to attempt to favor or oppose candidates for public elected office.

A careful review of the following facts and circumstances may help determine whether a church or religious organization's publication or distribution of voter guides constitutes prohibited political campaign activity:

- whether the candidates' positions are compared to the organization's position,
- whether the guide includes a broad range of issues that the candidates would address if elected to the office sought,
- whether the description of issues is neutral,
- whether all candidates for an office are included, and
- whether the descriptions of candidates' positions are either:

– the candidates' own words in response to questions, or

– a neutral, unbiased and complete compilation of all candidates' positions.

The following are examples of situations where churches distribute voter guides.

EXAMPLE 1

Church R, a Section 501(c)(3) organization, distributes a voter guide prior to elections. The voter guide consists of a brief statement from the candidates on each issue made in response to a questionnaire sent to all candidates for governor of State I. The issues on the questionnaire cover a wide variety of topics and were selected by Church R based solely on their importance and interest to the electorate as a whole. Neither the questionnaire nor the voter guide, through their content or structure, indicate a bias or preference for any candidate or group of candidates. Church R is not participating or intervening in a political campaign.

EXAMPLE 2

Church S, a Section 501(c)(3) organization, distributes a voter guide during an election campaign. The voter guide is prepared using the responses of candidates to a questionnaire sent to candidates for major public offices. Although the questionnaire covers a wide range of topics, the wording of the questions evidences a bias on certain issues. By using a questionnaire structured in this way, Church S is participating or intervening in a political campaign.

EXAMPLE 3

Church T, a Section 501(c)(3) organization, sets up a booth at the state fair where citizens can register to vote. The signs and banners in and around the booth give only the name of the church, the date of the next upcoming statewide election and notice of the opportunity to register. No reference to any candidate or political party is made by volunteers staffing the booth or in the materials available in the booth, other than the official voter registration forms which allow registrants to select a party affiliation. Church T is not engaged in political campaign intervention when it operates this voter registration booth.

EXAMPLE 4

Church C is a Section 501(c)(3) organization. Church C's activities include educating its members on family issues involving moral values. Candidate G is running for state legislature and an important ele-

ment of her platform is challenging the incumbent's position on family issues. Shortly before the election, Church C sets up a telephone bank to call registered voters in the district in which Candidate G is seeking election. In the phone conversations, Church C's representative tells the voter about the moral importance of family issues and asks questions about the voter's views on these issues. If the voter appears to agree with the incumbent's position, Church C's representative thanks the voter and ends the call. If the voter appears to agree with Candidate G's position, Church C's representative reminds the voter about the upcoming election, stresses the importance of voting in the election and offers to provide transportation to the polls. Church C is engaged in political campaign intervention when it conducts this get-out-the-vote drive.

Business Activity

The question of whether an activity constitutes participation or intervention in a political campaign may also arise in the context of a business activity of the church or religious organization, such as the selling or renting of mailing lists, the leasing of office space or the acceptance of paid political advertising. (The tax treatment of income from unrelated business activities follows.) In this context, some of the factors to be considered in determining whether the church or religious organization has engaged in prohibited political campaign activity include:

- whether the good, service or facility is available to the candidates equally;
- whether the good, service or facility is available only to candidates and not to the general public;
- whether the fees charged are at the organization's customary and usual rates; and
- whether the activity is an ongoing activity of the organization or is conducted only for the candidate.

EXAMPLE 1

Church K is a Section 501(c)(3) organization. It owns a building that has a large basement hall suitable for hosting dinners and receptions. For several years, Church K has made the hall available for rent to the public. It has standard fees for renting the hall based on the number of people in attendance. A number of different organizations have rented the hall. Church K rents the hall on a first come, first served basis. Candidate P's campaign pays the standard fee for the dinner. Church K isn't involved in political campaign intervention as a result of renting the hall to Candidate P for use as the site of a campaign fundraising dinner.

EXAMPLE 2

Church L is a Section 501(c)(3) organization. It maintains a mailing list of all its members. Church L has never rented the mailing list to a third party. The campaign committee of Candidate A, who supports funding for faith-based programs, approaches Church L and offers to rent Church L's mailing list for a fee that is comparable to fees charged by similar organizations. Church L rents the list to Candidate A's campaign committee, but declines similar requests from campaign committees of other candidates. Church L has intervened in a political campaign.

Websites. The Internet has become a widely used communications tool. Section 501(c)(3) organizations use their own websites to disseminate statements and information. They also routinely link their websites to websites maintained by other organizations as a way of providing additional information that the organizations believe is relevant to the public.

A website is a form of communication. If an organization posts something on its website that favors or opposes a candidate for public office, the organization will be treated the same as if it distributed printed material, oral statements or broadcasts that favored or opposed a candidate.

An organization has control over whether it establishes a link to another site. When an organization establishes a link to another website, the organization is responsible for the consequences of establishing and maintaining that link, even if the organization doesn't have control over the content of the linked site. Because the linked content may change over time, an organization may reduce the risk of political campaign intervention by monitoring the linked content and adjusting the links accordingly.

Links to candidate-related material, by themselves, do not necessarily constitute political campaign intervention. All the facts and circumstances must be taken into account when assessing whether a link produces that result. The facts and circumstances to be considered include, but are not limited to, the context for the link on the organization's website, whether all candidates are represented, any exempt purpose served by offering the link and the directness of the links between the organization's website and the Web page that contains material favoring or opposing a candidate for public office.

EXAMPLE 1

Church P, a Section 501(c)(3) organization, maintains a website that includes biographies of its ministers, times of services, details of community outreach programs and activities of members of its congregation. B, a member of Church P's congregation, is running for a seat on the town council. Shortly before the election, Church P posts the following message on its website, "Lend your support to B, your fellow parishioner, in Tuesday's election for town council." Church P has intervened in a political campaign.

EXAMPLE 2

Church N, a Section 501(c)(3) organization, maintains a website that includes staff listings, directions to the church and descriptions of its community outreach programs, schedules of services and school activities. On one page of the website, Church N describes a particular type of treatment program for homeless veterans. This section includes a link to an article on the website of O, a major national newspaper, praising Church N's treatment program for homeless veterans. The page containing the article on O's website doesn't refer to any candidate or election and has no direct links to candidate or election information. Elsewhere on O's website, there is a page displaying editorials that O has published. Several of the editorials endorse candidates in an election that hasn't yet occurred. Church N has not intervened in a political campaign by maintaining a link on O's website because the link is provided for the exempt purpose of educating the public about its programs; the context for the link, the relationship between Church N and O and the arrangement of the links going from Church N's website to the endorsement on O's website don't indicate that Church N was favoring or opposing any candidate.

EXAMPLE 3

Church M, a Section 501(c)(3) organization, maintains a website and posts an unbiased, nonpartisan voter guide. For each candidate covered in the voter guide, Church M includes a link to that candidate's official campaign website. The links to the candidate websites are presented on a consistent neutral basis for each candidate, with text saying "For more information on Candidate X, you may consult [URL]." Church M has not intervened in a political campaign because the links are provided for the exempt purpose of educating voters and are presented in a neutral, unbiased manner that includes all candidates for a particular office.

Consequences of Political Campaign Activity

When it participates in political campaign activity, a church or religious organization jeopardizes both its tax-exempt status under IRC Section 501(c)(3) and its eligibility to receive tax-deductible contributions. In addition, it may become subject to an excise tax on its political expenditures. This excise tax may be imposed in addition to revocation, or it may be imposed instead of revocation. Also, the church or religious organization should correct the violation.

Excise tax. An initial tax is imposed on an organization at the rate of 10 percent of the political expenditures. Also, a tax at the rate of 2.5 percent of the expenditures is imposed against the organization managers (jointly and severally) who, without reasonable cause, agreed to the expenditures knowing they were political expenditures. The tax on management may not exceed $5,000 with respect to any one expenditure.

In any case in which an initial tax is imposed against an organization, and the expenditures are not corrected within the period allowed by law, an additional tax equal to 100 percent of the expenditures is imposed against the organization. In that case, an additional tax is also imposed against the organization managers (jointly and severally) who refused to agree to make the correction. The additional tax on management is equal to 50 percent of the expenditures and may not exceed $10,000 with respect to any one expenditure.

Correction. Correction of a political expenditure requires the recovery of the expenditure, to the extent possible, and establishment of safeguards to prevent future political expenditures.

Please note that a church or religious organization that engages in any political campaign activity also needs to determine whether it complies with the appropriate federal, state or local election laws, as these may differ from the requirements under IRC Section 501(c)(3).

Unrelated Business Income Tax (UBIT)

Net Income Subject to the UBIT

Churches and religious organizations, like other tax-exempt organizations, may engage in income-producing activities unrelated to their tax-exempt purposes, as long as the unrelated activities aren't a substantial part of the organization's activities. However, the net income from these activities will be subject to the UBIT if the following three conditions are met:

- the activity constitutes a trade or business,
- the trade or business is regularly carried on, and
- the trade or business is not substantially related to the organization's exempt purpose. (The fact that the organization uses the income to further its charitable or religious purposes does not make the activity substantially related to its exempt purposes.)

Exceptions to UBIT

Even if an activity meets the above criteria, the income may not be subject to tax if it meets one of the following exceptions: (a) substantially all the work in operating the trade or business is performed by volunteers, (b) the activity is conducted by the organization primarily for the convenience of its members or (c) the trade or business involves the selling of merchandise substantially all of which was donated.

In general, rents from real property, royalties, capital gains, and interest and dividends aren't subject to the unrelated business income tax unless financed with borrowed money.

Examples of Unrelated Trade or Business Activities

Unrelated trade or business activities vary depending on types of activities.

Advertising

Many tax-exempt organizations sell advertising in their publications or other forms of public communication. Generally, income from the sale of advertising is unrelated trade or business income. This may include the sale of advertising space in weekly bulletins, magazines or journals, or on church or religious organization websites.

Gaming

Most forms of gaming, if regularly carried on, may be considered the conduct of an unrelated trade or business. This can include the sale of pull-tabs and raffles. Income derived from bingo games may be eligible for a special tax exception (in addition to the exception regarding uncompensated volunteer labor), if: (a) the

bingo game is the traditional type of bingo (as opposed to instant bingo, a variation of pull-tabs), (b) the conduct of the bingo game is not an activity carried out by for-profit organizations in the local area and (c) the operation of the bingo game does not violate any state or local law.

Sale of merchandise and publications

The sale of merchandise and publications (including the actual publication of materials) can be considered the conduct of an unrelated trade or business if the items involved do not have a substantial relationship to the exempt purposes of the organization.

Rental income

Generally, income derived from the rental of real property and incidental personal property is excluded from unrelated business income. However, there are certain situations in which rental income may be unrelated business taxable income:

- if a church rents out property on which there is debt outstanding (for example, a mortgage note), the rental income may constitute unrelated debt-financed income subject to UBIT. (However, if a church or convention or association of churches acquires debt-financed land and intends to use it for exempt purposes within 15 years of the time of acquisition, then income from the rental of the land may not constitute unrelated business income.)

- if personal services are rendered in connection with the rental, then the income may be unrelated business taxable income.

Parking lots

If a church owns a parking lot that is used by church members and visitors while attending church services, any parking fee paid to the church would not be subject to UBIT. However, if a church operates a parking lot that is used by members of the general public, parking fees would be taxable, as this activity would not be substantially related to the church's exempt purpose, and parking fees are not treated as rent from real property. If the church enters into a lease with a third party who operates the church's parking lot and pays rent to the church, these payments would not be subject to tax, as they would constitute rent from real property.

Whether an income-producing activity is an unrelated trade or business activity depends on all the facts and circumstances. For more information, see IRS Publication 598, *Tax on Unrelated Business Income of Exempt Organizations.*

Tax on Income-Producing Activities

If a church, or other exempt organization, has gross income of $1,000 or more for any taxable year from the conduct of any unrelated trade or business, it must file IRS Form 990-T, *Exempt Organization Business Income Tax Return*, for that year.

If the church is part of a larger entity (such as a diocese), it must file a separate Form 990-T if it has a separate EIN. Form 990-T is due the l5th day of the 5th month following the end of the church's tax year. (IRC Section 512(b)(12) provides a special rule for parishes and similar local units of a church. A specific deduction is provided, which is equal to the lower of $1,000 or the gross income derived from any unrelated trade or business regularly carried on by the parish or local unit of a church.) See Filing Requirements.

Employment Tax

Generally, churches and religious organizations are required to withhold, report and pay income and Federal Insurance Contributions Act (FICA) taxes for their employees. Employment tax includes income tax and FICA taxes withheld and paid for an employee. Substantial penalties may be imposed against an organization that fails to withhold and pay the proper employment tax. Whether a church or religious organization must withhold and pay employment tax depends upon whether the church's workers are employees. Determination of worker status is important. Several facts determine whether a worker is an employee. For an in-depth explanation and examples of the common law employer-employee relationship, see IRS Publication 15-A, *Employer's Supplemental Tax Guide*. If a church or a worker wants the IRS to determine whether the worker is an employee, the church or worker should file IRS Form SS-8, *Determination of Worker Status for Purposes of Federal Employment Taxes and Income Tax Withholding,* with the IRS.

Social Security and Medicare Taxes — Federal Insurance Contributions Act (FICA)

FICA taxes consist of Social Security and Medicare taxes. Wages paid to employees of churches or religious organizations are subject to FICA taxes unless one of the following applies:

- wages are paid for services performed by a duly ordained, commissioned or licensed minister of a church in the exercise of his or her ministry, or by a member of a religious order in the exercise of duties required by such order; or

- a church that is opposed to the payment of Social Security and Medicare taxes for religious reasons files IRS Form 8274, *Certification by Churches and Qualified Church-Controlled Organizations Electing Exemption From Employer Social Security and Medicare Taxes.* Very specific timing rules apply to filing Form 8274. It must be filed before the first date on which the electing entity is required to file its first quarterly employment tax return. This election does not relieve the organization of its obligation to withhold income tax on wages paid to its employees. In addition, if an employee makes such an election and earns more than $108.28 in wages in a calendar year, he or she must pay Self-Employment Contributions Act (SECA) tax. For more information, see Publication 517, *Social Security and Other Information for Members of the Clergy and Religious Workers.*

Withheld employee income tax and FICA taxes are reported on IRS Form 941, *Employer's Quarterly Federal Tax Return*. Some small employers are eligible to file an annual Form 944 instead of quarterly returns. For more information about employment tax, see;

- Publication 15, *Circular E, Employer's Tax Guide*
- Publication 15-A, *Employer's Supplemental Tax Guide*
- Publication 517, *Social Security and Other Information for Members of the Clergy and Religious Workers*
- Form 944 Instructions

Federal Unemployment Tax Act (FUTA)

Churches and religious organizations are not liable for FUTA tax. For further information on FUTA, see IRS Publication 15, *Circular E, Employer's Tax Guide*, IRS Publication 15-A, *Employer's Supplemental Tax Guide*, and IRS Publication 517, *Social Security and Other Information for Members of the Clergy and Religious Workers.*

Special Rules for Compensation of Ministers

Withholding Income Tax for Ministers

Unlike other exempt organizations or businesses, a church isn't required to withhold income tax from the compensation it pays to its duly ordained, commissioned or licensed ministers for performing services in the exercise of their ministry. An employee minister may, however, enter into a voluntary withholding agreement with the church by completing IRS Form W-4, *Employee's Withholding Allowance Certificate.* A church should report compensation paid to a minister on Form W-2, *Wage and Tax Statement,* if the minister is an employee, or on IRS Form 1099-MISC, *Miscellaneous Income,* if the minister is an independent contractor.

Parsonage or Housing Allowances

Generally, a minister's gross income does not include the fair rental value of a home (parsonage) provided, or a housing allowance paid, as part of the minister's compensation for services performed that are ordinarily the duties of a minister.

A minister who is furnished a parsonage may exclude from income the fair rental value of the parsonage, including utilities. However, the amount excluded can't be more than the reasonable pay for the minister's services.

A minister who receives a housing allowance may exclude the allowance from gross income to the extent it's used to pay expenses in providing a home. Generally, those expenses include rent, mortgage payments, utilities, repairs and other expenses directly relating to providing a home. If a minister owns a home, the amount excluded from the minister's gross income as a housing allowance is limited to the least of: (a) the amount actually used to provide a home, (b) the amount officially designated as a housing allowance or (c) the fair rental value of the home. The minister's church or other qualified organization must designate the housing allowance by official action taken *in advance* of the payment. If a minister is employed and paid by a local congregation, a designation by a national church agency won't be effective. The local congregation must make the designation. A national church agency may make an effective designation for ministers it directly employs. If none of the minister's salary has been officially designated as a housing allowance, the full salary must be included in gross income.

The fair rental value of a parsonage or housing allowance is excludable from income only for income tax purposes. These amounts are *not* excluded in determining the minister's net earnings from self-employment for Self-Employment Contributions Act (SECA) tax purposes. Retired ministers who receive either a parsonage or housing allowance aren't required to include the amounts for SECA tax purposes.

As mentioned above, a minister who receives a parsonage or rental allowance excludes that amount from his income. The portion of expenses allocable to the excludable amount is not deductible. This limitation, however, does not apply to interest on a home mortgage or real estate taxes, nor to the calculation of net earnings from self-employment for SECA tax purposes.

IRS Publication 517, *Social Security and Other Information for Members of the Clergy and Religious Workers,* has a detailed example of the tax treatment for a housing allowance and the related limitations on deductions. IRS Publication 525, *Taxable and Nontaxable Income*, has information on particular types of income for ministers.

Social Security and Medicare Taxes — Federal Insurance Contributions Act (FICA) vs. Self-Employment Contributions Act (SECA)

The compensation that a church or religious organization pays to its ministers for performing services in the exercise of ministry is not subject to FICA taxes. However, income that a minister earns in performing services in the exercise of his ministry is subject to SECA tax, unless the minister has timely applied for and received an exemption from SECA tax.

Payment of Employee Business Expenses

A church or religious organization is treated like any other employer as far as the tax rules on employee business expenses. The rules differ depending upon whether the expenses are paid through an accountable or non-accountable plan, and these plans determine whether the payment for these expenses is included in the employee's income.

Accountable Reimbursement Plan

An arrangement that an employer establishes to reimburse or advance employee business expenses will be an accountable plan if it: (1) involves a business connection, (2) requires the employee to substantiate expenses incurred and (3) requires the employee to return any excess amounts.

Employees must provide the organization with sufficient information to identify the specific business nature of each expense and to substantiate each element of an expenditure. It isn't sufficient for an employee to aggregate expenses into broad categories such as travel or to report expenses through the use of non-descriptive terms such as miscellaneous business expenses. Both the substantiation and the return of excess amounts must occur within a reasonable time.

Employee business expenses reimbursed under an accountable plan are: (a) excluded from an employee's gross income, (b) not required to be reported on the employee's IRS Form W-2, *Wage and Tax Statement,* and (c) exempt from the withholding and payment of wages subject to FICA taxes and income tax withholdings.

Non-accountable Reimbursement Plan

If the church or religious organization reimburses or advances the employee for business expenses, but the arrangement does not satisfy the three requirements of an accountable plan, the amounts paid to the employees are considered wages subject to FICA taxes and income tax withholding, if applicable, and are reportable on Form W-2. (Amounts paid to employee ministers are treated as wages reportable on Form W-2, but are not subject to FICA taxes or income tax withholding.)

For example, if a church or religious organization pays its secretary a $200 per month allowance to reimburse monthly business expenses the secretary incurs while conducting church or religious organization business, and the secretary is not required to substantiate the expenses or return any excess, then the entire $200 must be reported on Form W-2 as wages subject to FICA taxes and income tax withholding. In the same situation involving an employee-minister, the allowance must be reported on the minister's Form W-2, but no FICA or income tax withholding is required. For further information see IRS Publication 463, *Travel, Entertainment, Gift, and Car Expenses*.

One common business expense reimbursement is for automobile mileage. If a church or religious organization pays a mileage allowance at a rate that is less than or equal to the federal standard rate, the amount of the expense is deemed substantiated. (Each year, the federal government establishes a standard mileage reimbursement rate.) There are no income or employment tax consequences to the reimbursed individual provided that the employee substantiates the time, place and business purposes of the automobile mileage for which reimbursement is sought. Of course, reimbursement for automobile mileage incurred for personal purposes is includible in the individual's income.

If a church or religious organization reimburses automobile mileage at a rate exceeding the standard mileage rate, the excess is treated as paid under a non-accountable plan. This means that the excess is includible in the individual's income and is subject to the withholding and payment of income and employment taxes, if applicable.

In addition, any mileage reimbursement that is paid without requiring the individual to substantiate the time, place and business purposes of each trip is included in the individual's income, regardless of the rate of reimbursement.

No income is attributed to an employee or a volunteer who uses an automobile owned by the church or religious organization to perform church-related work.

Recordkeeping Requirements

Books of Accounting and Other Types of Records

All tax-exempt organizations, including churches and religious organizations (regardless of whether tax-exempt status has been officially recognized by the IRS), are required to maintain books of accounting and other records necessary to justify their claim for exemption in the event of an audit. See Special Rules Limiting IRS Authority to Audit a Church. Tax-exempt organizations are also required to maintain books and records that are necessary to accurately file any federal tax and information returns that may be required.

There is no specific format for keeping records. However, the types of required records frequently include organizing documents (charter, constitution, articles of incorporation) and bylaws, minute books, property records, general ledgers, receipts and disbursements journals, payroll records, banking records and invoices. The extent of the records necessary generally varies according to the type, size and complexity of the organization's activities.

Length of Time to Retain Records

The law does not specify a length of time that records must be retained; however, the following guidelines should be applied in the event that the records may be material to the administration of any federal tax law.

TYPE OF RECORD	LENGTH OF TIME TO RETAIN
Records of revenue and expenses, including payroll records.	Retain for at least four years after filing the returns to which they relate.
Records relating to acquisition and disposition of property (real and personal, including investments).	Retain for at least four years after the filing of the return for the year in which disposition occurs.

Filing Requirements

Information and Tax Returns — Forms to File and Due Dates

Churches or religious organizations may be required to report certain payments or information to the IRS. The following is a list of the most frequently required returns, who should use them, how they are used and when they should be filed.

Forms	Who Should Use Them	How They are Used	When to File
Form W-2 *Wage and Tax Statement* **Form W-3** *Transmittal of Wage and Tax Statement*	Organizations with employees.	Use Form W-2 to report employee wages and the taxes withheld from them. Use Form W-3 to transmit Forms W-2 to the Social Security Administration.	Furnish each employee with a completed Form W-2 by January 31; and file all Forms W-2 and Form W-3 with the Social Security Administration (SSA) by the last day of February.
Form W-2G *Certain Gaming Winnings* For more information on reporting requirements for gaming activities, see IRS Publication 3079, *Tax-Exempt Organizations and Gaming*.	Any charitable or religious organization, including a church, that sponsors a gaming event (raffles, bingo) must file Form W-2G when a participant wins a prize over a specific value amount.	The requirements for reporting and withholding depend on the type of gaming, the amount of winnings and the ratio of winnings to the wager.	For each winner meeting the filing requirement, the church or religious organization must furnish Form W-2G by January 31; and file Copy A of Form W-2G with the IRS by February 28.
Form 941 *Employer's Quarterly Federal Tax Return* or **Form 944** *Employer's Annual Federal Tax Return*	Small employers that have been notified by the IRS to file Form 944 (see form instructions) may use that form; other employers required to file must use Form 941.	Use Form 941 or 944 to report Social Security and Medicare taxes and income taxes withheld by the organization, and Social Security and Medicare taxes paid by the organization.	See form instructions for due dates.
Form 945 *Annual Return of Withheld Federal Income Tax*		If a church or religious organization withholds income tax, including backup withholding, from non-payroll payments, it must file Form 945.	File Form 945 by January 31. This form is not required for those years in which there is no non-payroll tax liability.
Form 990 *Return of Organization Exempt From Income Tax* **Form 990-EZ** *Short Form Return of Organization Exempt From Income Tax* **Form 990-N** *(e-Postcard) Electronic Notice for Tax-Exempt Organizations Not Required to File Form 990 or 990-EZ*	Generally, all religious organizations (see exceptions to file Form 990 below) must file Form 990, Form 990-EZ or Form 990-N.	The thresholds for determining which form to file, Form 990. 990-EZ or 990-N are found at www.irs.gov/charities.	Form 990, 990-EZ or 990-N must be filed on or before the 15th day of the 5th month following the end of the organization's tax year. For 990-N must be electronically filed.

Exceptions to file Form 990, 990-EZ and 990-N

The following is a list of some of the organizations that are not required to file Form 990, 990-EZ, or 990-N.

- Churches (as opposed to "religious organizations," defined earlier)
- Inter-church organizations of local units of a church
- Mission societies sponsored by or affiliated with one or more churches or church denomination, if more than half of the activities are conducted in, or directed at, persons in foreign countries
- An exclusively religious activity of any religious order

See the form instructions for a list of other organizations that are not required to file.

Forms	Who Should Use Them	How They are Used	When to File
Form 990-T *Exempt Organization Business Income Tax Return* For more information on unrelated business income, see Unrelated Business Income Tax (UBIT).	Churches and religious organizations.	Churches and religious organizations must file Form 990-T if they generate gross income from an unrelated business of $1,000 or more for a taxable year.	Form 990-T must be filed by the 15th day of the 5th month after the organization's accounting period ends (May 15 for a calendar year accounting period).
Form 990-W *Estimated Tax on Unrelated Business Taxable Income for Tax-Exempt Organizations*	Churches and religious organizations.	If the tax on unrelated business income is expected to be $500 or more, the church or religious organization must make estimated tax payments. Use Form 990-W to compute the estimated tax liability.	Form 990-W is for computation purposes only and does not need to be filed.
Form 1096 *Annual Summary and Transmittal of U.S. Information Returns*	Churches and religious organizations.	Use Form 1096 to transmit Forms 1099-MISC, W-2G and certain other forms to the IRS.	Form 1096 must be filed by February 28 in the year following the calendar year in which the payments were made.
Form 1099-MISC *Miscellaneous Income* See the *Instructions for Form 1099-MISC* for details.	Churches and religious organizations.	A church or religious organization must use Form 1099-MISC if it pays an unincorporated individual or an entity $600 or more in any calendar year for gross rents; commissions, fees or other compensation paid to non-employees; prizes and awards; or other fixed and determinable income.	Churches or religious organizations must furnish each payee with a copy of Form 1099-MISC by January 31; and file Copy A of Form 1099-MISC with the IRS by February 28.
Form 5578 *Annual Certification of Racial Nondiscrimination for a Private School Exempt from Federal Income Tax* For information on racial and ethnic nondiscriminatory policies, see Revenue Procedure 75-50, 1975-2 C.B. 587 at www.irs.gov.	A church or religious organization that operates a private school, whether separately incorporated or operated as part of its overall operations, that teaches secular subjects and generally complies with state law requirements for public education. **Note:** It is not considered racially discriminatory for a parochial school to select students on the basis of membership in a religious denomination if membership in the denomination is open to all on a racially nondiscriminatory basis. Further, a seminary, or other purely religious school, that primarily teaches religious subjects usually with the purpose of training students for the ministry, is not subject to the racially nondiscriminatory requirements because it is considered to be a religious rather than an educational organization.	File Form 5578 to certify that the school does not discriminate based on race or ethnic origin.	Form 5578 must be filed on or before the 15th day of the 5th month following the end of the organization's taxable year (May 15 for a calendar year). If an organization files Form 990 or Form 990-EZ, the certification must be made on Schedule A (Form 990 or Form 990-EZ).
Form 8282 *Donee Information Return*	Churches and religious organizations.	A church or religious organization must file Form 8282 if it sells, exchanges, transfers or otherwise disposes of certain non-cash donated property within three years of the date it originally received the donation. This applies to non-cash property that had an appraised value of more than $5,000 at time of donation.	The church or religious organization must file Form 8282 with the IRS within 125 days of date of disposition of the property; and furnish the original donor with a copy of the form.
Treasury Form 90.22.1, *Report of Foreign Bank and Financial Accounts*	See form instructions	See form instructions	See form instructions

Recordkeeping

A church or religious organization should be aware of the recordkeeping and substantiation rules imposed on donors of charities that receive certain quid pro quo contributions.

Recordkeeping Rules

A donor cannot claim a tax deduction for any contribution of cash, a check or other monetary gift made on or after January 1, 2007, unless the donor maintains a record of the contribution in the form of either a bank record (such as a cancelled check) or a written communication from the charity (such as a receipt or a letter) showing the name of the charity, the date of the contribution and the amount of the contribution.

Substantiation Rules

A donor can't claim a tax deduction for any single contribution of $250 or more unless the donor obtains a contemporaneous, written acknowledgment of the contribution from the recipient church or religious organization. A church or religious organization that doesn't acknowledge a contribution incurs no penalty; but without a written acknowledgment, the donor can't claim a tax deduction. Although it's a donor's responsibility to obtain a written acknowledgment, a church or religious organization can assist the donor by providing a timely, written statement containing:

- name of the church or religious organization,
- date of the contribution,
- amount of any cash contribution, and
- description (but not the value) of non-cash contributions.

In addition, the timely, written statement must contain one of the following:

- statement that no goods or services were provided by the church or religious organization in return for the contribution,
- statement that goods or services that a church or religious organization provided in return for the contribution consisted entirely of intangible religious benefits, or
- description and good-faith estimate of the value of goods or services other than intangible religious benefits that the church or religious organization provided in return for the contribution.

The church or religious organization may either provide separate acknowledgments for each single contribution of $250 or more or one acknowledgment to substantiate several single contributions of $250 or more. Separate contributions aren't aggregated for purposes of measuring the $250 threshold.

Disclosure Rules that Apply to Quid Pro Quo Contributions

A contribution made by a donor in exchange for goods or services is known as a quid pro quo contribution. A donor may only take a contribution deduction to the extent that his or her contribution exceeds the fair market value of the goods and services the donor receives in return for the contribution. Therefore, donors need to know the value of the goods or services. A church or religious organization must provide a written statement to a donor who makes a payment exceeding $75 partly as a contribution and partly for goods and services provided by the organization.

EXAMPLE 1

If a donor gives a church a payment of $100 and, in return, receives a ticket to an event valued at $40, this is a contribution, and only $60 is deductible by the donor ($100 - $40 = $60). Even though the deductible amount does not exceed $75, since the contribution the church received is in excess of $75, the church must provide the donor with a written disclosure statement. The statement must: (1) inform the donor that the amount of the contribution that is deductible for federal income tax purposes is limited to the excess of money (and the fair market value of any property other than money) contributed by the donor over the value of goods or services provided by the church or religious organization; and (2) provide the donor with a good-faith estimate of the value of the goods or services.

The church or religious organization must provide the written disclosure statement with either the solicitation or the receipt of the contribution and in a manner that is likely to come to the attention of the donor. For example, a disclosure in small print within a larger document may not meet this requirement.

Exceptions to Disclosure Statement

A church or religious organization isn't required to provide a disclosure statement for quid pro quo contributions when: (a) the goods or services meet the standards for insubstantial value or (b) the only benefit received by the donor is an intangible religious benefit. Additionally, if the goods or services the church or religious organization provides are intangible religious benefits (examples follow), the acknowledgment for contributions of $250 or more doesn't need to describe those benefits.

Generally, intangible religious benefits are benefits provided by a church or religious organization that are not usually sold in commercial transactions outside a donative (gift) context.

Intangible religious benefits include:

- admission to a religious ceremony
- de minimis tangible benefits, such as wine used in religious ceremony

Benefits that are not intangible religious benefits include:

- tuition for education leading to a recognized degree
- travel services
- consumer goods

IRS Publication 1771, *Charitable Contributions: Substantiation and Disclosure Requirements*, provides more information on substantiation and disclosure rules.

Special Rules Limiting IRS Authority to Audit a Church

Tax Inquiries and Examinations of Churches

Congress has imposed special limitations, found in IRC Section 7611, on how and when the IRS may conduct civil tax inquiries and examinations of churches. The IRS may only initiate a church tax inquiry if an appropriate high-level Treasury Department official reasonably believes, based on a written statement of the facts and circumstances, that the organization: (a) may not qualify for the exemption or (b) may not be paying tax on an unrelated business or other taxable activity.

Restrictions on Church Inquiries and Examinations

Restrictions on church inquiries and examinations apply only to churches (including organizations claiming to be churches if such status has not been recognized by the IRS) and conventions or associations of churches. They don't apply to related persons or organizations. Thus, for example, the rules don't apply to schools that, although operated by a church, are organized as separate legal entities. Similarly, the rules don't apply to integrated auxiliaries of a church.

Restrictions on church inquiries and examinations do not apply to all church inquiries by the IRS. The most common exception relates to routine requests for information. For example, IRS requests for information from churches about filing of returns, compliance with income or Social Security and Medicare tax withholding requirements, supplemental information needed to process returns or applications and other similar inquiries are not covered by the special church audit rules.

Restrictions on church inquiries and examinations don't apply to criminal investigations or to investigations of the tax liability of any person connected with the church, such as a contributor or minister.

The procedures of IRC Section 7611 will be used in initiating and conducting any inquiry or examination into whether an excess benefit transaction (as that term is used in IRC Section 4958) has occurred between a church and an insider.

Audit Process

The sequence of the audit process is:

1. If the reasonable belief requirement is met, the IRS must begin an inquiry by providing a church with written notice containing an explanation of its concerns.

2. The church is allowed a reasonable period in which to respond by furnishing a written explanation to alleviate IRS concerns.

3. If the church fails to respond within the required time, or if its response is not sufficient to alleviate IRS concerns, the IRS may, generally within 90 days, issue a second notice, informing the church of the need to examine its books and records.

4. After issuance of a second notice, but before commencement of an examination of its books and records, the church may request a conference with an IRS official to discuss IRS concerns. The second notice will contain a copy of all documents collected or prepared by the IRS for use in the examination and subject to disclosure under the Freedom of Information Act, as supplemented by IRC Section 6103 relating to disclosure and confidentiality of tax return information.

5. Generally, examination of a church's books and records must be completed within two years from the date of the second notice from the IRS.

If at any time during the inquiry process the church supplies information sufficient to alleviate the concerns of the IRS, the matter will be closed without examination of the church's books and records. There are additional safeguards for the protection of churches under IRC Section 7611. For example, the IRS can't begin a subsequent examination of a church for a five-year period unless the previous examination resulted in a revocation, notice of deficiency or assessment or a request for a significant change in church operations, including a significant change in accounting practices.

Glossary

Church. Certain characteristics are generally attributed to churches. These attributes of a church have been developed by the IRS and by court decisions. They include:

- distinct legal existence;
- recognized creed and form of worship;
- definite and distinct ecclesiastical government;
- formal code of doctrine and discipline;
- distinct religious history;
- membership not associated with any other church or denomination;
- organization of ordained ministers;
- ordained ministers selected after completing prescribed courses of study;
- literature of its own;
- established places of worship;
- regular congregations;
- regular religious services;
- Sunday schools for the religious instruction of the young; and
- schools for the preparation of its ministers.

The IRS generally uses a combination of these characteristics, together with other facts and circumstances, to determine whether an organization is considered a church for federal tax purposes.

The IRS makes no attempt to evaluate the content of whatever doctrine a particular organization claims is religious, provided the particular beliefs of the organization are truly and sincerely held by those professing them and the practices and rites associated with the organization's belief or creed are not illegal or contrary to clearly defined public policy.

Integrated Auxiliary of a Church. The term integrated auxiliary of a church refers to a class of organizations that are related to a church or convention or association of churches, but are not such organizations themselves. In general, the IRS will treat an organization that meets the following three requirements as an integrated auxiliary of a church. The organization must:

- be described both as an IRC Section 501(c)(3) charitable organization and as a public charity under IRC Sections 509(a)(1), (2) or (3);

- be affiliated with a church or convention or association of churches; and

- receive financial support primarily from internal church sources as opposed to public or governmental sources.

Men's and women's organizations, seminaries, mission societies and youth groups that satisfy the first two requirements above are considered integrated auxiliaries whether or not they meet the internal support requirements. More guidance as to the types of organizations the IRS will treat as integrated auxiliaries can be found in the Code of Regulations, 26 CFR Section 1.6033-2(h).

The same rules that apply to a church apply to the integrated auxiliary of a church, with the exception of those rules that apply to the audit of a church. See Special Rules Limiting IRS Authority to Audit a Church.

Minister. The term minister is not used by all faiths; however, as used in this booklet, the term minister denotes members of clergy of all religions and denominations and includes priests, rabbis, imams and similar members of the clergy.

IRC Section 501(c)(3). IRC section 501(c)(3) describes charitable organizations, including churches and religious organizations, which qualify for exemption from federal income tax and generally are eligible to receive tax-deductible contributions. This section provides that:

- an organization must be organized and operated exclusively for religious or other charitable purposes,

- net earnings may not inure to the benefit of any private individual or shareholder,

- no substantial part of its activity may be attempting to influence legislation,

- the organization may not intervene in political campaigns, and

- the organization's purposes and activities may not be illegal or violate fundamental public policy.

Help From The IRS

IRS Tax Publications

The IRS provides free tax publications and forms. Download publications and forms from the IRS website at www.irs.gov. The following publications may provide further information for churches and other religious organizations:

Publication 1	*Your Rights as a Taxpayer*
Publication 15	*Circular E, Employer's Tax Guide*
Publication 15-A	*Employer's Supplemental Tax Guide*
Publication 334	*Tax Guide for Small Business (For Individuals Who Use Schedule C or C-EZ)*
Publication 463	*Travel, Entertainment, Gift, and Car Expenses*
Publication 517	*Social Security and Other Information for Members of the Clergy and Religious Workers*
Publication 525	*Taxable and Nontaxable Income*
Publication 526	*Charitable Contributions*
Publication 557	*Tax-Exempt Status for Your Organization*
Publication 561	*Determining the Value of Donated Property*
Publication 571	*Tax-Sheltered Annuity Plans (403(b) Plans) for Employees of Public Schools and Certain Tax-Exempt Organizations*
Publication 598	*Tax on Unrelated Business Income of Exempt Organizations*
Publication 910	*Guide to Free Tax Services*
Publication 1771	*Charitable Contributions: Substantiation and Disclosure Requirements*
Publication 3079	*Tax-Exempt Organizations and Gaming*
Publication 4221-PC	*Compliance Guide for 501(c)(3) Public Charities*
Publication 4573	*Group Exemptions*
Publication 4630	*The Exempt Organizations Product and Services Catalog*

IRS Customer Service

Telephone assistance for general tax information is available by calling: IRS Customer Service toll-free at 800-829-1040.

EO Customer Service

Telephone assistance specific to exempt organizations is available by calling: IRS Exempt Organizations Customer Account Services toll-free at 877-829-5500.

EO Website

Visit the IRS Exempt Organizations website at www.irs.gov/eo.

StayExempt —Tax Basics for Exempt Organizations — online courses available at www.stayexempt.irs.gov.

EO Update

To receive IRS *EO Update*, a periodic newsletter with information for tax-exempt organizations and tax practitioners who represent them, visit www.irs.gov/eo and click on “Free e-Newsletter.”

ภาคผนวก ช

คู่มือการเสียภาษีประจำปี 2018 ขององค์กรศาสนาในประเทศญี่ปุ่น

平成 30 年版

宗教法人の税務

――源泉所得税・法人税・地方法人税・消費税――

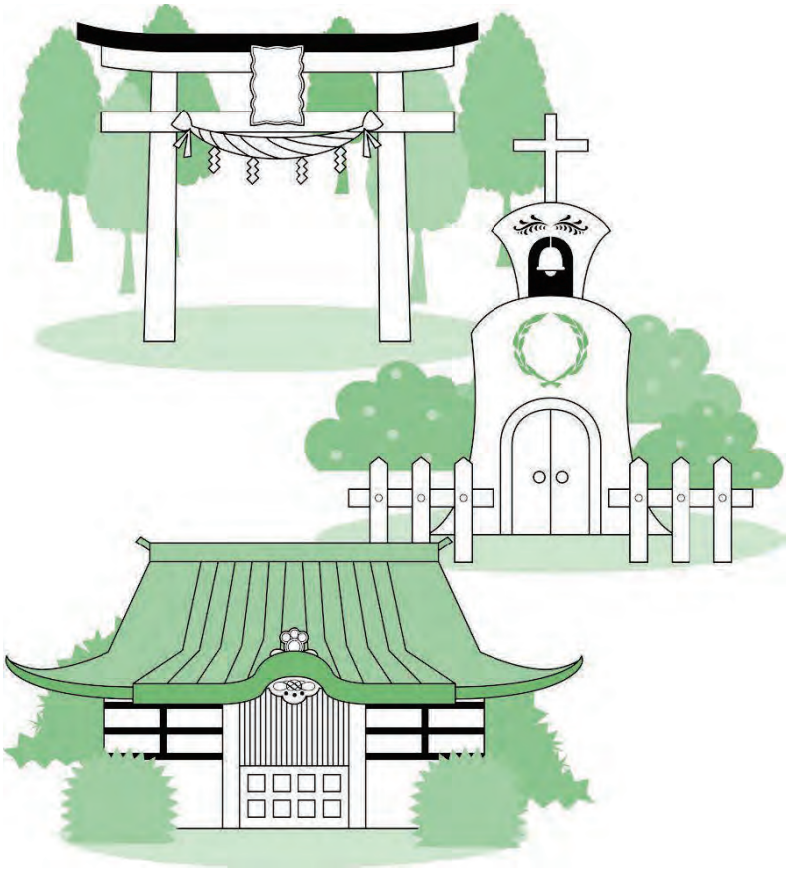

社会保障・税番号制度（マイナンバー制度）について

社会保障・税・災害対策分野において、行政手続の効率性・透明性を高め、国民にとって利便性の高い公平・公正な社会を実現することを目的として、社会保障・税番号制度（マイナンバー制度）が導入されました。

国税のマイナンバー制度に関する情報や法人番号の最新情報については、国税庁ホームページをご覧ください。

国　税　庁
この社会あなたの税がいきている
法人番号　7000012050002

リサイクル適性Ⓐ
この印刷物は、印刷用の紙へリサイクルできます。

はじめに

このパンフレットは、宗教法人が支払う給与や報酬・料金に対する所得税及び復興特別所得税の源泉徴収、宗教法人が行う収益事業に対する法人税の課税、地方法人税の課税、宗教法人が行う資産の譲渡等に対する消費税の課税等に関し、特に注意していただきたい事項について、その概要を説明したものです。

このパンフレットは、平成29年12月１日現在の所得税法等関係法令に基づいて作成してあります。

☆☆源泉所得税の納付はダイレクト納付で!!☆☆

イータ君

源泉所得税及び復興特別所得税の納付は、金融機関や税務署の窓口に出向くことなく、即時又は納付日を指定して納付できる、ダイレクト納付が便利です。

ダイレクト納付のご利用に当たっては、事前に税務署へe-Taxの利用開始手続を行った上、専用の届出書を提出してください。

なお、**ダイレクト納付をご利用になる場合には、電子証明書は不要となっています。**

詳しくは、e-Taxホームページ【www.e-tax.nta.go.jp】をご覧ください。

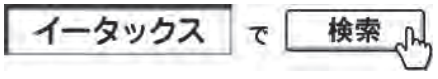

所得税及び復興特別所得税の源泉徴収や法人税・地方法人税・消費税などについてお分かりにならない点がありましたら、最寄りの税務署にお尋ねください。

目　　次

（源泉所得税）

◎　宗教法人も源泉徴収義務者となります。…… 1

◎　個人の家計と宗教法人の会計とは明確に区分する必要があります。…… 1

◎　給与所得の源泉徴収税額は、税額表を適用して求めます。…… 2

◎　月々の源泉徴収税額は、次のように計算します。…… 3

◎　源泉徴収の対象となる給与には、金銭で支給されるもののほか、経済的利益の供与や物の支給も含まれます。…… 7

○　宗教法人の庫裏等に無償で居住している場合…… 7

○　宗教法人から法衣等の支給（貸与）を受けた場合…… 7

○　個人で負担すべき飲食代等の費用を宗教法人が負担した場合…… 8

○　子弟の学費を宗教法人が負担した場合…… 8

◎「給与所得者の扶養控除等申告書」を提出している人で一定の人については、その年最後の給与の支払をする際、年末調整を行います。……8

◎　給与の支払額や源泉徴収税額は、源泉徴収簿等に記録します。…… 9

◎　退職手当や一定の報酬・料金についても源泉徴収が必要です。 …… 9

◎　源泉徴収をした所得税及び復興特別所得税は、納期限までにe-Taxを利用して納付するか又は最寄りの金融機関若しくは所轄の税務署の窓口で納付します。……10

◎　源泉徴収をした所得税及び復興特別所得税が正しく納付されていない場合には、本税のほか加算税や延滞税を負担しなければならないことがあります。 ……12

◎　住職等個人が確定申告をしなければならない場合があります。……12

（法人税）

◎　宗教法人が収益事業を行う場合には、法人税の納税義務があります。……13

◎　収益事業として 34 種類の事業が掲げられています。……13

◎　収益事業に該当するかどうかの具体的な判定……14

◎　収益事業の経理は、収益事業以外の事業の経理と区分する必要があります。…16

◎　収益事業の資産のうちから収益事業以外の事業のために支出した金額は、収益事業に係る寄附金の額とみなされます。……16

◎　税務署への届出や申請には収益事業の開始届出など種々のものがあります。…17

◎　法人税の申告及び納付は、事業年度終了後2か月以内にしなければなりません。　…18

◎　収益事業を行わない場合であっても、一定の収入があるときは、損益計算書等を所轄の税務署長に提出する必要があります。……18

（地方法人税）

◎　法人税の納税義務がある宗教法人は、地方法人税の納税義務者となります。
この場合の地方法人税の申告及び納付は、事業年度終了後２か月以内にしなければなりません。　……19

（消費税及び地方消費税）

◎　宗教法人も消費税及び地方消費税の納税義務があります。……20

（源　泉　所　得　税）

宗教法人も源泉徴収義務者となります。

源泉徴収制度は、給与や報酬・料金などの源泉徴収の対象とされている所得の支払者が、その支払の際に所定の所得税を徴収して国に納付するというものです。また、平成25年１月１日から平成49年（2037年）12月31日までの間に生じる所得のうち、所得税の源泉徴収の対象とされている所得については、所得税を徴収する際に、復興特別所得税を併せて徴収し、徴収した所得税と併せて納付することとされています。この所得税及び復興特別所得税を徴収して国に納付する義務のある者を「源泉徴収義務者」といいます。源泉徴収の対象とされている所得の支払者は、それが会社や協同組合である場合はもちろん、学校、官公庁であっても、また、個人や人格のない社団・財団であっても、全て源泉徴収義務者となります。

したがって、宗教法人においても、その代表役員（住職、宮司等）や職員等に給与や退職手当を支払う場合、あるいは税理士等の報酬・料金、講演料等を支払う場合には、源泉徴収義務者として、その支払の際に、所定の所得税及び復興特別所得税を源泉徴収して納付する必要があります。

なお、非居住者や外国法人に対して、給与や報酬、不動産の使用料、土地・建物等の譲受けの対価等を支払う場合にも、所定の所得税及び復興特別所得税を源泉徴収して納付する必要があります。

個人の家計と宗教法人の会計とは明確に区分する必要があります。

宗教法人の会計処理を正しく行うため、次の事項に注意して、常日頃から宗教法人の収支と住職等個人の収支を明確に区分しておくことが必要です。

また、住職等の給与については、あらかじめ適正な金額を定め毎月一定の日に支給することが望ましいと思われます。

① 宗教活動に伴う収入や宗教法人の資産から生ずる収入は、全て宗教法人の収入となります。

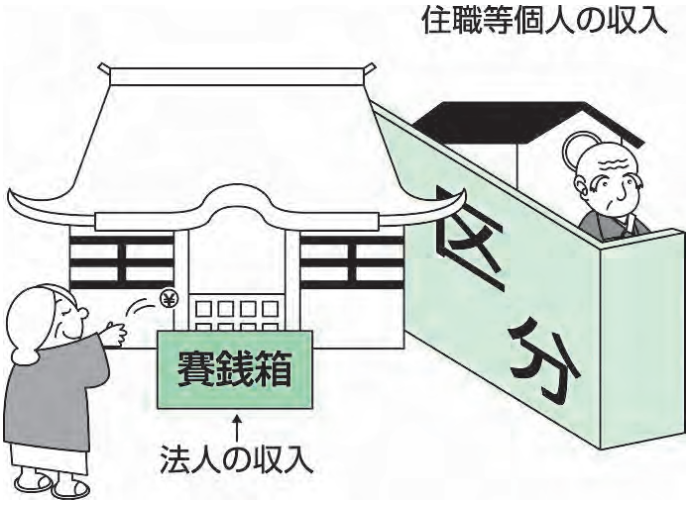

したがって、布施、奉納金、会費、献金、賽銭、寄附金、雑収入等は全て宗教法人の収入として宗教法人の会計帳簿に正しく記載する必要があります。

② 宗教活動に伴う支出や宗教法人の資産の維持、管理に要する支出は、全て宗教法人の支出となります。そのうち、住職や宮司、職員等に対する給与については、その支払の際に所得税及び復興特別所得税の源泉徴収を行うこととなります。この給与には、金銭で支払われる給料や賞与のほか、後で説明するいわゆる現物給与も含まれます。

なお、宗教法人の収入として計上すべきものを住職等個人が費消した場合には、宗教法人から住職等に対して給与の支払があったものとされます。

③ 財産についても、宗教法人のものと住職等個人のものとを明確に区分しておくことが必要です。

給与所得の源泉徴収税額は、税額表を適用して求めます。

給与から源泉徴収をする所得税及び復興特別所得税の額は、税額表を適用して求めることができます。

1 税額表の適用区分

給料や賞与から源泉徴収をする税額は、「源泉徴収税額表」を適用して求めます。

この税額表は、「月額表」、「日額表」及び「賞与に対する源泉徴収税額の算出率の表」に分かれており、また、それぞれの税額表は、「甲」欄及び「乙」欄、日額表は更に「丙」欄に区分されています。

これらの税額表は、給与の支給区分及び「給与所得者の扶養控除等申告書」の提出の有無に応じ、それぞれ次の表のとおり適用します。

<table>
<tr><th>給与の支給区分</th><th>適用する税額表</th><th>扶養控除等申告書の提出の有無</th><th>適用する欄</th></tr>
<tr><td rowspan="2">①月ごとに支払うもの
②半月ごと、10日ごとに支払うもの
③月の整数倍の期間ごとに支払うもの</td><td rowspan="2">月額表</td><td>提出あり</td><td>甲　欄</td></tr>
<tr><td>提出なし</td><td>乙　欄</td></tr>
<tr><td rowspan="2">④毎日支払うもの
⑤週ごとに支払うもの
⑥日割で支払うもの
（日雇賃金を除きます。）</td><td rowspan="2">日額表</td><td>提出あり</td><td>甲　欄</td></tr>
<tr><td>提出なし</td><td>乙　欄</td></tr>
<tr><td>⑦日雇賃金</td><td>日額表</td><td>（提出不要）</td><td>丙　欄</td></tr>
<tr><td rowspan="2">⑧賞　与</td><td rowspan="2">賞与に対する源泉徴収税額の算出率の表又は月額表</td><td>提出あり</td><td>甲　欄</td></tr>
<tr><td>提出なし</td><td>乙　欄</td></tr>
</table>

（注）１　給与の支払を受ける人は、扶養親族の有無に関係なく、原則として毎年最初に給与の支払を受ける日の前日までに、「給与所得者の扶養控除等申告書」を給与の支払者に提出しなければなりません。

２　2か所以上から給与の支払を受ける場合には、「給与所得者の扶養控除等申告書」は、そのいずれか一の給与の支払者にのみ提出することができます。この場合、その申告書の提出先から支払を受ける給与を「主たる給与」といい、それ以外の者から支払を受ける給与を「従たる給与」といいます。

２　住職等が他に勤務している場合の税額表の適用

宗教法人の住職や宮司の中には、他に勤めながら宗教法人の用務を行うなど、他の勤務先からも給与の支払を受けている人がいます。

このような人が、他の勤務先に「給与所得者の扶養控除等申告書」を提出している場合には、その宗教法人が支払う給与は「従たる給与」として、税額表の「乙」欄を適用して源泉徴収を行うことになります。

なお、2か所以上から支払を受ける給与について、そのいずれを「主たる給与」とするかは、本人の選択によって決めることができます。

月々の源泉徴収税額は、次のように計算します。

１　給料に対する源泉徴収税額の計算方法（平成30年分）

(1)　甲欄適用（主たる給与）

〔設例〕　宗教法人〇〇寺のA住職の場合（兼職なし）

①　平成30年３月分給料416,000円

②　給料の額から控除する社会保険料等　59,078円

③　「給与所得者の扶養控除等申告書」の提出あり（源泉控除対象配偶者あり、控除対象扶養親族１人）

〔税額の計算〕

月　　額　　表

その月の社会保険料等控除後の給与等の金額		甲								乙
		扶養親族等の数								
		0人	1人	2人	3人	4人	5人	6人	7人	
以上	未満	税額								税額
円	円	円	円	円	円	円	円	円	円	円
88,000円未満		0	0	0	0	0	0	0	0	その月の社会保険料等控除後の給与等の金額の3.063%に相当する金
	344,000		8,620	6,8		3,600		0	0	
344,000	347,000	12,1	8,860	6,960	5,350	3,730	2,110	500	0	65,000
347,000	350,000	12,340	9,110	7,090	5,470	3,850	2,240	620	0	66,200
350,000	353,000	12,590	9,350	7,210	5,600	3,970	2,360	750	0	67,200
353,000	356,000	12,830	9,600	7,330	5,720	4,090	2,480	870	0	68,200
356,000	359,000	13,080	9,840	7,450	5,840	4,220	2,600	990	0	69,200
359,000	362,000	13,320	10,090	7,580	5,960	4,340	2,730	1,110	0	70,200
362,000	365,000	13,570	10,330	7,700	6,090	4,460	2,850	1,240	0	71,300
365,000	368,000	13,810	10,580	7,820	6,210	4,580	2,970	1,360	0	72,300
368,000	371,000	14,060	10,820	7,940	6,330	4,710	3,090	1,480	0	73,200
371,000		14,300	11	070	6,450		3,220	1,600		74,200
374,0		14,550			6,580		340			75,100

総支給金額（課税分）　－　社会保険料等　＝　社会保険料等控除後の給与等の金額　……（源泉徴収税額）

416,000円　－　59,078円　＝　356,922円　……　7,450円

① 社会保険料等控除後の給与等の金額を求めると、356,922円（416,000円－59,078円）となります。

② 月額表の「その月の社会保険料等控除後の給与等の金額」欄で、356,922円が含まれている「356,000円以上359,000円未満」の行を求め、その行と「甲」欄の「扶養親族等の数」が「２人」（源泉控除対象配偶者と控除対象扶養親族１人の合計）欄との交わるところに記載されている7,450円が求める税額です。

（2） 乙欄適用（従たる給与）

〔設例〕 宗教法人××寺のB住職の場合（兼職あり）

① 平成30年4月分給料 90,000円

② 給料の額から控除する社会保険料等なし

③ 「給与所得者の扶養控除等申告書」の提出なし（他の勤務先に提出済み）

〔税額の計算〕

月 額 表

その月の社会保険料等控除後の給与等の金額		甲								乙	
		扶養親族等の数									
		0人	1人	2人	3人	4人	5人	6人	7人		
以上	未満	税額								税額	
円	円	円	円	円	円	円	円	円	円	円	
88,000	円未満	0	0	0	0	0	0	0	0	その月の社会保険料等控除後の給与等の金額の3.063%に相当する金額	
88,000	89,000	130	0	0	0	0	0	0	0		3,200
89,000	90,000	180	0	0	0	0	0	0	0		3,200
90,000	91,000	230	0	0	0	0	0	0	0		3,200
91,000	92,000	290	0	0	0	0	0	0	0		3,200
92,000	93,000	340	0	0	0	0	0	0	0		3,300

総支給金額（課税分） － 社会保険料等 ＝ 社会保険料等控除後の給与等の金額 ……（源泉徴収税額）

90,000円 － 0円 ＝ 90,000円 …… 3,200円

① 給料の額から控除する社会保険料等がありませんので、支給額90,000円がそのままB住職の社会保険料等控除後の給与等の金額になります。

② 月額表の「その月の社会保険料等控除後の給与等の金額」欄で、90,000円が含まれている「90,000円以上91,000円未満」の行を求め、その行と「乙」欄との交わるところに記載されている3,200円が求める税額です。

なお、「乙」欄の適用を受ける人については、「その月の社会保険料等控除後の給与等の金額」が88,000円未満の場合でも、3.063%の税率が適用されます。

2　賞与に対する源泉徴収税額の計算方法（平成30年分）

〔設例〕　宗教法人△△寺のC住職の場合（兼職なし）

① 前月分の給料（社会保険料等控除後） 200,820円

② 賞与の金額　554,000円

③ 賞与の額から控除する社会保険料等　79,477円

④ 「給与所得者の扶養控除等申告書」の提出あり（源泉控除対象配偶者あり、控除対象扶養親族１人）

〔税額の計算〕

賞与に対する源泉徴収税額の算出率の表

賞与の金額に乗ずべき率	甲							
	扶養親族							
	0人		1人		2人		3人	
	前月の社会保険料等控							
	以上	未満	以上	未満	以上	未満	以上	未満
%	千円	千円	千円	千円	千円	千円	千円	千円
0.000	68千円未満		94千円未満		133千円未満		171千円未満	
2.042	68	79	94	243	133	269	171	295
4.084	79	252	243	282	269	312	295	345
6.126	252	300	282	338	312	369	345	398
8.168	300	334	338	365	369	393	398	417
10.210	334		365		393		417	445

総支給金額（課税分）	−	社会保険料等	＝	社会保険料等控除後の給与等の金額
554,000円	−	79,477円	＝	474,523円

社会保険料等控除後の給与等の金額	×	賞与の金額に乗ずべき率	＝	（源泉徴収税額）
474,523円	×	2.042%	＝	9,689円

① 算出率の表の「甲」欄により、「扶養親族等の数」が「2人」（源泉控除対象配偶者と控除対象扶養親族１人の合計）の欄で、前月の社会保険料等控除後の給与等の金額200,820円が含まれている「133千円以上269千円未満」の行を求めます。その行と「賞与の金額に乗ずべき率」欄との交わるところに記載されている「2.042％」が、賞与の金額に乗ずる率です。

② 賞与の金額554,000円から社会保険料等79,477円を控除した残額474,523円に2.042％を乗じた金額9,689円（１円未満の端数切捨て）が求める税額です。

源泉徴収の対象となる給与には、金銭で支給されるもののほか、経済的利益の供与や物の支給も含まれます。

給与は金銭で支給するのが普通ですが、例えば、宗教法人が、代表役員や職員等に対して食事などを現物で支給している場合や、住居を無償で提供しているような場合には、これらはいわゆる現物給与の支給をしたものとされますので、これらも源泉徴収の対象に含める必要があります。

宗教法人の庫裏等に無償で居住している場合

給与の支払者が役員や使用人に住宅等を無償又は低額の賃貸料で貸与した場合には、一定の算式により計算した賃貸料相当額と実際に徴収している賃貸料の額との差額がその役員や使用人に対する給与所得とされ、源泉徴収の対象とされます。

しかし、宗教法人の住職や宮司等が庫裏や社務所等に無償で居住している場合には、その庫裏や社務所等に居住することは、職務の遂行上やむを得ない必要に基づくものと認められますので、それが、通常、住職や宮司等が居住する家屋又は部屋として相当なものである限り、源泉徴収の対象とする必要はありません。

宗教法人から法衣等の支給（貸与）を受けた場合

給与の支払者が役員や使用人に対して無償で衣服等を支給又は貸与した場合には、その衣服等の価額又は貸与料に相当する金額の給与の支給があったものとして源泉徴収の対象とされます。

しかし、宗教法人が住職等に支給又は貸与する法衣等については、それが宗教法人の業務の遂行のために必要なものであれば一種の制服ともいえますので、源泉徴収の対象とする必要はありません。

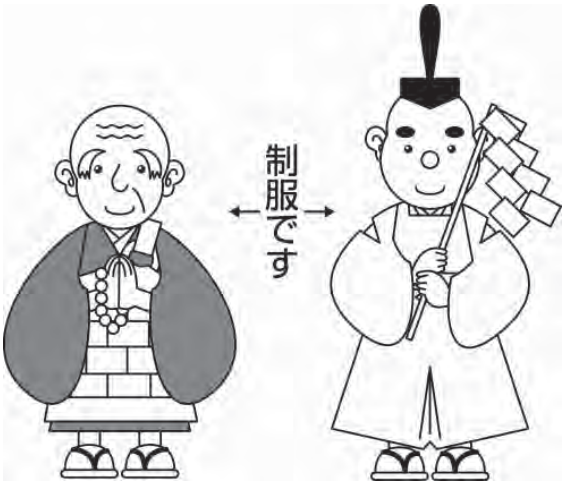

個人で負担すべき飲食代等の費用を宗教法人が負担した場合

住職等が個人で負担すべき飲食代、生活費や慶弔費などを宗教法人が負担した場合には、その負担した金額は住職等に対して給与の支給があったものとして取り扱われますので、その負担した金額を住職等の給与に含めて源泉徴収の対象とする必要があります。

子弟の学費を宗教法人が負担した場合

宗教法人が住職等の子弟の学費を負担した場合には、その負担した金額は住職等に対して給与の支給があったものとして取り扱われますので、その負担した金額を住職等の給与に含めて源泉徴収の対象とする必要があります。

「給与所得者の扶養控除等申告書」を提出している人で一定の人については、その年最後の給与の支払をする際、年末調整を行います。

月々の給料については、「給与所得の源泉徴収税額表（月額表）」によって、源泉徴収を行いますが、月々に徴収した税額の１年間の合計額は、その１年間の給与所得に対する年税額とは一致しないのが普通です。

このため、給与の支払者は、その年最後の給与の支払の際に、その年１年間の給与所得に対する年税額を計算し、既に月々の給与などの支払の際に源泉徴収をした税額の合計額と比較して過不足額を求め、その過不足額を精算（還付又は徴収）します。

この手続を年末調整といい、年末調整は、「給与所得者の扶養控除等申告書」を提出している人（甲欄適用者）で、その提出先から受ける給与の収入金額が年間2,000万円以下の人について行います。

なお、年末調整の手順などその詳しい内容については、年末調整を行う時期に税務署から配布する説明書「年末調整のしかた」を参照してください。

※　「年末調整のしかた」は、国税庁ホームページ【www.nta.go.jp】にも掲載されます。

給与の支払額や源泉徴収税額は、源泉徴収簿等に記録します。

宗教法人は、給与の支払を受ける人ごとに月々の給料の支払額や源泉徴収税額などを、給与所得に対する源泉徴収簿等に記録しておき、年末調整を行う際や源泉徴収票を作成する際の資料とします。

なお、源泉徴収簿は、国税庁ホームページ【www.nta.go.jp】からダウンロードできます。また、税務署の窓口にも用意してあります。

（注） 国税庁ホームページに掲載している源泉徴収簿は、源泉徴収事務の便宜を考慮して作成しているものですので、給与の支払者が使用している給与台帳等であっても、毎月の源泉徴収の記録などが分かり、年末調整のために使用できるものであれば、それを使用して差し支えありません。

〔源泉徴収簿の記載例〕

甲欄 乙欄

所属	○ ○ ○	職名	△ △ △	住所	（郵便番号 ×××－××××） ○○市△△町１丁目１－１

平成30年分

区分	月区分	支給月日	総支給金額	社会保険料等の控除額	社会保険料等控除後の給与等の金額	扶養親族等の数	算出税額	年末調整による過不足税額	差引徴収税額
給	1	1 25	412,000 円	59,066 円	352,934 円	2 人	7,210 円	円	7,210 円
	2	2 26	410,000	59,060	350,940	2	7,210		7,210
	3	3 26	416,000	59,078	356,922	2	7,450		7,450

退職手当や一定の報酬・料金についても源泉徴収が必要です。

1　退職手当等

退職手当等を支払う場合には、支払を受ける人（退職者）から「退職所得の受給に関する申告書」の提出を受け、この申告書に記載されている勤続年数などに基づいて退職所得控除額（勤続年数１年当たり 40 万円（勤続年数が 20 年を超える人については、800 万円にその超える年数１年当たり 70 万円を加算した額））を計算し、退職手当等の区分に応じ次の課税退職所得金額を課税標準として求めた税額を、退職手当等を支払う際に源泉徴収します。

退職手当等の区分	課税退職所得金額
一般退職手当等の場合	(一般退職手当等の収入金額 − 退職所得控除額) × 1/2
特定役員退職手当等の場合	特定役員退職手当等の収入金額 − 退職所得控除額
一般退職手当等と特定役員退職手当等の両方がある場合	(特定役員退職手当等の収入金額 − 特定役員退職所得控除額) + [一般退職手当等の収入金額 − (退職所得控除額 − 特定役員退職所得控除額)] × 1/2

特定役員退職手当等とは、役員等(注)としての勤続年数が5年以下である人が、その役員等としての勤続年数に対応する退職手当等として支払を受けるものをいい、一般退職手当等とは特定役員退職手当等以外の退職手当等をいいます。

(注)「役員等」とは、次に掲げる人をいいます。

1　法人税法第2条第15号に規定する役員
2　国会議員及び地方公共団体の議会の議員
3　国家公務員及び地方公務員

なお、源泉徴収をする税額は、原則として「退職所得の源泉徴収税額の速算表」を使用して求めますが、支払を受ける人（退職者）から「退職所得の受給に関する申告書」の提出がない場合には、その退職手当等の支払金額に20.42%の税率を乗じた税額を源泉徴収します。

2　報酬・料金

宗教法人が講演会を開催し、講師に支払う謝礼についても所得税及び復興特別所得税の源泉徴収をしなければなりません。このほかに、税理士や弁護士等に支払う報酬など一定の報酬・料金についても同じです。

この場合の税率は、原則として10.21%（同一の人に対して1回に支払われる金額が100万円を超える場合には、その超える部分については20.42%）です。

源泉徴収をした所得税及び復興特別所得税は、納期限までにe-Taxを利用して納付するか又は最寄りの金融機関若しくは所轄の税務署の窓口で納付します。

源泉徴収をした所得税及び復興特別所得税は、原則として給与などを支払った月の翌月10日までにe-Tax(イータックス) を利用して納付するか又は所得税徴収高計算書（納付書）を添えて、最寄りの金融機関若しくは所轄の税務署の窓口で納付します。

なお、この納期限が日曜日、祝日などの休日や土曜日に当たる場合には、その休日明けの日が納期限となります。

※　e-Taxをご利用いただくと、ダイレクト納付やインターネットバンキングを利用して納付することができます。詳しくは、e-Taxホームページ【www.e-tax.nta.go.jp】をご覧ください。

納期の特例制度

給与の支給人員が常時10人未満である場合には、税務署長の承認を受けることにより、給与などの一定のものについて次のように年2回にまとめて納付することができます。

これを「納期の特例」といいます。

区　　分		納　期　限
①	1月から6月までの間に源泉徴収をした所得税及び復興特別所得税	7月10日
②	7月から12月までの間に源泉徴収をした所得税及び復興特別所得税	翌年1月20日

〔納付書（納期特例分）の記載のしかた〕

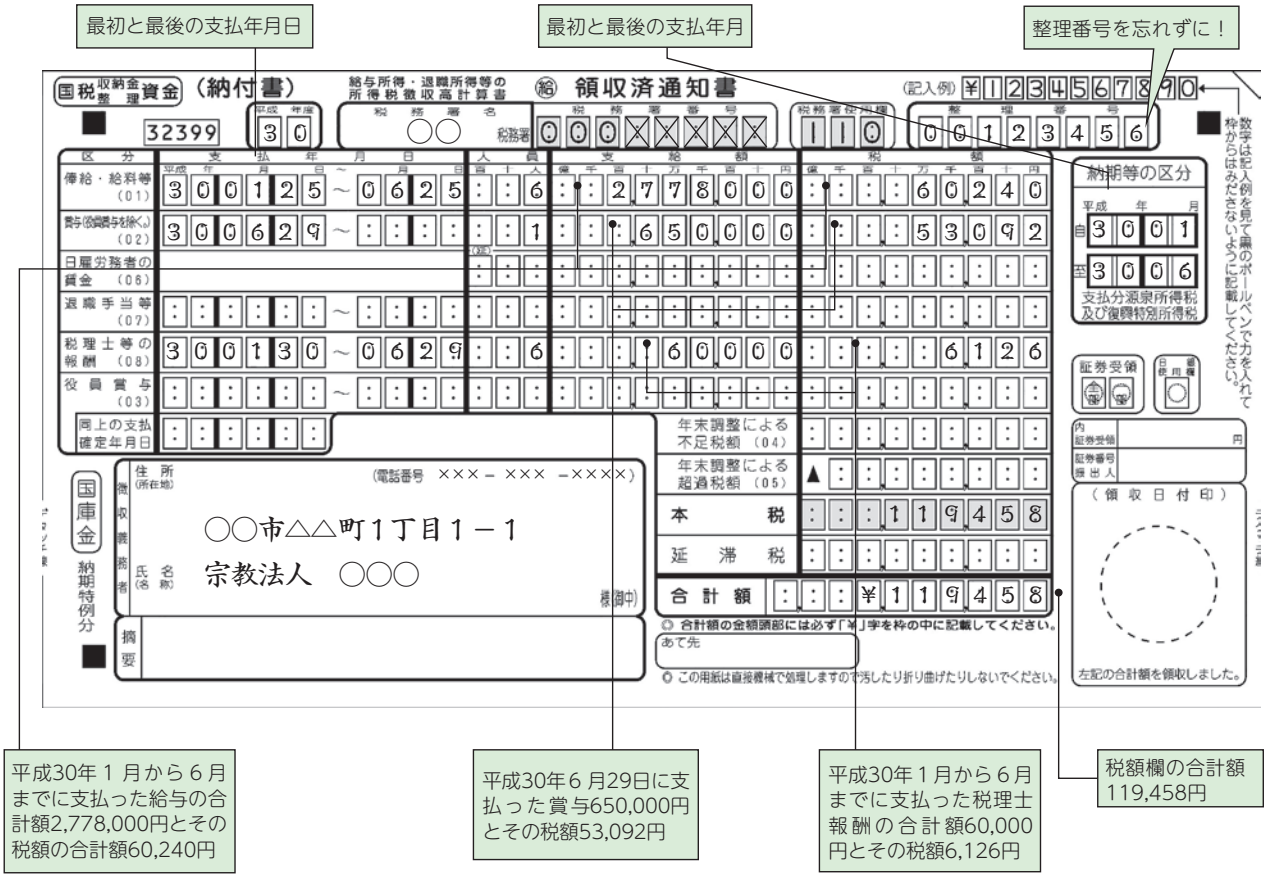

《納付する税額がない場合》

納付する税額がない場合であっても、所得税徴収高計算書（納付書）は、所轄の税務署にe-Taxにより送信又は郵便若しくは信書便により送付又は提出してください。

源泉徴収をした所得税及び復興特別所得税が正しく納付されていない場合には、本税のほか加算税や延滞税を負担しなければならないことがあります。

宗教法人が住職等に対する給与や退職手当、一定の報酬・料金などを支払った場合に、源泉徴収すべき所得税及び復興特別所得税を徴収しなかったときや徴収したにもかかわらず納期限までに納付しなかったときには、源泉徴収義務者である宗教法人は、納付すべき税額（本税）のほか、不納付加算税（本税に対して5%又は10%）や延滞税が課されることがあります。

更に、例えば非収益事業や収益事業に該当する収入の一部を除外して住職等の個人的な費用に充てるなど不正に源泉徴収すべき所得税及び復興特別所得税を免れていた場合には、不納付加算税に代えて重加算税（本税に対して原則として35%）が課されることとなります。

住職等個人が確定申告をしなければならない場合があります。

次のような人は、その年の所得を合計して、翌年の2月16日から3月15日までの間に、その人の住所地の所轄の税務署に確定申告をしなければなりません。

① 本年中の給与の収入金額が2,000万円を超える人

② 給与を1か所から受けていて、かつ、その給与の全部が源泉徴収の対象となる場合において、給与所得及び退職所得を除く各種の所得（地代、家賃、原稿料などの所得）の合計額が20万円を超える人

③ 給与を2か所以上から受けていて、かつ、その給与の全部が源泉徴収の対象となる場合において、年末調整されなかった給与の収入金額と、給与所得及び退職所得を除く各種の所得との合計額が20万円を超える人

したがって、住職等個人に原稿料や講演料などの収入があるときや、宗教法人からの給与のほかに他の勤務先からの給与があるときなどは、確定申告をしなければならない場合があります。

申告書は、国税庁ホームページで作成できます！

国税庁ホームページ【www.nta.go.jp】の「確定申告書等作成コーナー」で、ご自宅のパソコン等から所得税や消費税の申告書、青色申告決算書、収支内訳書などを作成することができます。

作成した申告書は、マイナンバーカードとＩＣカードリーダライタを準備すれば「e-Tax（電子申告）」を利用して提出できます。また、印刷して郵送等により提出することもできます。

詳しくは、国税庁ホームページをご覧ください。

（注）住民基本台帳カードの電子証明書は、有効期間内であれば、新たにマイナンバーカードの交付を受けるまで、引き続きe-Taxでご利用いただけます。

（法　人　税）

宗教法人が収益事業を行う場合には、法人税の納税義務があります。

株式会社のように営利を目的として設立された法人は各事業年度の全ての所得に対して法人税が課税されますが、宗教法人等の公益法人等については、収益事業を行う場合に、その収益事業から生じた所得に対してのみ法人税が課税されます。

収益事業として34種類の事業が掲げられています。

宗教法人は収益事業を行う場合に法人税を納める義務がありますが、この場合の収益事業とは、次に掲げる34種類の事業で、継続して事業場を設けて行われるものをいいます。

なお、これらの事業に係る事業活動の一環として、又はこれに関連して行われるいわゆる付随行為も収益事業に含まれます。

① 物品販売業
② 不動産販売業
③ 金銭貸付業
④ 物品貸付業
⑤ 不動産貸付業
⑥ 製造業
⑦ 通信業、放送業
⑧ 運送業、運送取扱業
⑨ 倉庫業
⑩ 請負業（事務処理の委託を受ける業を含みます。）
⑪ 印刷業
⑫ 出版業
⑬ 写真業
⑭ 席貸業
⑮ 旅館業
⑯ 料理店業その他の飲食店業
⑰ 周旋業
⑱ 代理業
⑲ 仲立業
⑳ 問屋業
㉑ 鉱業
㉒ 土石採取業
㉓ 浴場業
㉔ 理容業
㉕ 美容業
㉖ 興行業
㉗ 遊技所業
㉘ 遊覧所業
㉙ 医療保健業
㉚ 技芸教授業
㉛ 駐車場業
㉜ 信用保証業
㉝ 無体財産権の提供業
㉞ 労働者派遣業

収益事業に該当するかどうかの具体的な判定

宗教法人において一般的に行われていると思われる事業が収益事業に該当するかどうかの判定は、おおむね次によることになります。

1　お守り、おみくじ等の販売

お守り、お札、おみくじ等の販売のように、その売価と仕入原価との関係からみてその差額が通常の物品販売業における売買利潤ではなく、実質的な喜捨金と認められるような場合のその物品の頒布は、収益事業には該当しません。

しかし、一般の物品販売業者においても販売されているような性質の物品（例えば、絵はがき、写真帳、暦、線香、ろうそく、供花、数珠、集印帳、硯墨、文鎮、メダル、楯、ペナント、キーホルダー、杯、杓子、箸、陶器等）を通常の販売価格で販売する場合には、その物品の販売は収益事業（物品販売業）に該当します。

なお、線香やろうそく、供花等の頒布であっても、専ら参詣に当たって神前、仏前等にささげるために下賜するものは、収益事業には該当しません。

2　墳墓地の貸付け

宗教法人が行う墳墓地の貸付けは収益事業に該当しないこととされており、この墳墓地の貸付けには、その使用期間に応じて継続的に地代を徴収するもののほか、その貸付け当初に「永代使用料」として一定の金額を一括徴収するものも含まれます。

3　境内地等の席貸し

宗教法人の境内地や本堂、講堂等の施設を不特定又は多数の者の娯楽、遊興又は慰安の用に供するための席貸しは全て収益事業（席貸業）に該当し、会議、研修等の娯楽、遊興又は慰安の用以外の用に供するための席貸しも、国、地方公共団体の用に供するためのものなど一定の要件に該当するものを除き、収益事業に該当します。

4　宿泊施設の経営

宗教法人が所有する宿泊施設に信者や参詣人を宿泊させて宿泊料を受ける行為は、その宿泊料をいかなる名目で受けるときであっても、収益事業（旅館業）に該当します。

しかし、宗教活動に関連して利用される簡易な共同宿泊施設で、その宿泊料の額が全ての利用者につき１泊1,000円（食事を提供するものについては、２食付きで1,500円）以下となっているものの経営は、収益事業には該当しません。

５　所蔵品等の展示

宗教法人がその所蔵している物品又は保管の委託を受けたものを常設の宝物館等において観覧させる行為は、収益事業には該当しません。

６　茶道、生花等の教授

宗教法人が茶道教室、生花教室等を開設し、茶道、生花等特定の技芸を教授する事業は、収益事業（技芸教授業）に該当します。

この場合の特定の技芸としては、茶道、生花のほか、洋裁、和裁、着物着付け、編物、手芸、料理、理容、美容、演劇、演芸、舞踊、舞踏、音楽、絵画、書道、写真、工芸、デザイン（レタリングを含みます。）等があります。

なお、これらの技芸の教授には、通信教育によるもののほか、免許、卒業資格、段位、級、師範、名取り等の一定の資格、称号等だけを付与するものも含まれます。

７　駐車場の経営

宗教法人が境内の一部を時間極め等で不特定又は多数の者に随時駐車させるもののほか、月極め等で相当期間にわたり継続して同一人に駐車場所を提供する事業は、収益事業（駐車場業）に該当します。

このほか、駐車場に適する土地を駐車場所として一括して貸し付ける事業も同様に取り扱われます。

８　結婚式場の経営

宗教法人が神前結婚、仏前結婚等の挙式を行う行為で本来の宗教活動の一部と認められるものは収益事業に該当しませんが、挙式後の披露宴における宴会場の席貸し、飲食物の提供、衣装等の物品の貸付け、記念写真の撮影又はこれらの行為のあっせん等は、収益事業に該当します。

収益事業の経理は、収益事業以外の事業の経理と区分する必要があります。

法人税の課税標準となる所得金額は、各事業年度の売上等の益金の額から原価、販売費及び一般管理費等の損金の額を控除して計算しますが、宗教法人については、収益事業から生じた所得についてのみ法人税が課税されますので、収益事業に係る収支、資産及び負債と収益事業以外の事業に係る収支、資産及び負債とを区分して経理し、収益事業に係る所得金額を計算することとされています。

この場合、収益事業と収益事業以外の事業とに共通する費用又は損失の額については、その費用又は損失の性質等に応ずる、例えば使用面積、従業員数等の合理的な基準により、それぞれの事業に配賦し、その配賦したところに基づいて経理することになります。なお、資産の区分経理については困難な場合もありますので、例えば収益事業と収益事業以外の事業とに共用されている資産（それぞれの事業ごとに専用されている部分が明らかな場合を除きます。）について、これを収益事業の資産としての区分経理はしないで、決算のときにその償却費を使用面積割合等によって区分し、収益事業の経費を計算するというような方法によっても差し支えありません。

収益事業の資産のうちから収益事業以外の事業のために支出した金額は、収益事業に係る寄附金の額とみなされます。

宗教法人が収益事業に属する金銭その他の資産のうちから収益事業以外の事業のために支出した金額は、その収益事業に係る寄附金の額とみなされます。

なお、この収益事業に係る寄附金の額については、次の算式により計算した金額の範囲内で損金の額に算入されます。

（算式）

$$各事業年度の所得金額 \times \frac{20}{100} = 損金算入限度額$$

税務署への届出や申請には収益事業の開始届出など種々のものがあります。

宗教法人が新たに収益事業を開始し、又は現に収益事業を行っている場合に税務署に対して届出をし、又は申請をするものとしては、次のようなものがあります。

なお、これらの届出（申請）用紙等は、国税庁ホームページ【www.nta.go.jp】からダウンロードできます。また、税務署の窓口にも用意してあります。

１　収益事業の開始届出

宗教法人が新たに収益事業を開始した場合には、その開始した日以後2か月以内に「収益事業開始届出書」を所轄の税務署長に提出することになっています。

２　青色申告の承認申請

青色申告書を提出する法人については、欠損金の繰越控除（９年間）や租税特別措置法の規定による特別償却等の特典が受けられることになっています。

青色申告書を提出しようとする場合には、その提出しようとする事業年度開始の日の前日までに所轄の税務署長に「青色申告の承認申請書」を提出して、その承認を受けることが必要です。

なお、収益事業開始初年度から青色申告書を提出しようとする場合には、その開始の日以後3か月を経過した日と収益事業開始初年度終了の日とのうち、いずれか早い日の前日までに申請すればよいことになっています。

３　棚卸資産の評価方法等の届出

法人税の計算において、棚卸資産の評価方法や有価証券の1単位当たりの帳簿価額の算出方法は、法人の選択により一定の方法が選べることになっていますので、宗教法人がそれらの選択をしようとする場合には、所定の期日までにその選択しようとする方法を届け出てください。また、減価償却資産の償却方法についても、定額法によることとされている建物、建物附属設備、構築物や無形減価償却資産等を除いて、法人の選択により一定の方法が選べることになっていますので、所定の期日までにその選択しようとする方法を届け出てください。

なお、この届出をしない場合には、例えば棚卸資産の評価方法については最終仕入原価法、減価償却資産の償却方法については定率法というように法律で定められた方法により計算をすることになります。

法人税の申告及び納付は、事業年度終了後2か月以内にしなければなりません。

収益事業を行う宗教法人は、各事業年度終了の日の翌日から2か月以内に所轄の税務署長に対して所得金額や法人税の額等を記載した確定申告書を提出するとともに、その法人税の額を納付しなければなりません。

この場合の法人税の額は、各事業年度の収益事業に係る所得金額に19%（平成24年4月1日から平成30年3月31日までの間に開始する各事業年度の所得金額のうち年800万円以下の金額については15%）の税率を乗じて計算した金額です。

なお、確定申告書の提出に当たっては、収益事業に関する貸借対照表や損益計算書等だけでなく、収益事業以外の事業に関するこれらの書類も添付する必要があります。

（注）平成 23 年 4 月 1 日以後に終了する事業年度から法人税に関する租税特別措置のうち税額又は所得の金額を減少させる規定を適用する場合には、「適用額明細書」を法人税の確定申告書に添付する必要があります。そのため、所得金額のうち年 800 万円以下の金額について、15%の法人税率を適用する場合にも、所定の事項を記載の上、添付しなければなりません。

収益事業を行わない場合であっても、一定の収入があるときは、損益計算書等を所轄の税務署長に提出する必要があります。

収益事業を行わないため法人税の確定申告書を提出する義務のない宗教法人であっても、布施収入などを含めた年間の収入金額（資産の売却による収入で臨時的なものを除きます。）の合計額が8,000万円を超える場合には、その事業年度の損益計算書又は収支計算書（以下「損益計算書等」といいます。）を事業年度終了の日の翌日から4か月以内に、所轄の税務署長に提出する必要があります。

なお、宗教法人法など他の法令に基づいて損益計算書等を作成している場合で、事業収入が事業の種類ごとに区分されているもの又は事業収入の明細書が添付されているものであれば、その損益計算書等を提出して差し支えありません。

（地　方　法　人　税）

法人税の納税義務がある宗教法人は、地方法人税の納税義務者となります。
この場合の地方法人税の申告及び納付は、事業年度終了後２か月以内にしなければなりません。

平成26年10月１日以後に開始する事業年度から、法人税の納税義務がある宗教法人は、地方法人税の納税義務者となります。

地方法人税の納税義務者である宗教法人は、法人税と同様、各事業年度終了の日の翌日から２か月以内に所轄の税務署長に対して課税標準や地方法人税の額等を記載した地方法人税確定申告書を提出するとともに、その地方法人税の額を納付しなければなりません。

この場合の地方法人税の額は、各事業年度の課税標準法人税額に4.4％の税率を乗じて計算した金額です。

（注）地方法人税確定申告書と法人税確定申告書は一つの様式となっていますので、この様式を使用することにより、法人税確定申告書と地方法人税確定申告書の提出を同時に行うことができます。

（消費税及び地方消費税）

宗教法人も消費税及び地方消費税の納税義務があります。

消費税は、消費一般に広く公平に課税する間接税です。その納税義務は事業者が負いますが、事業者に負担を求めるものではなく、税金分は事業者が販売する商品やサービスの価格に含まれて、次々と転嫁され、最終的には消費者が負担することとなります。消費税の課税対象は、国内において事業者が行った資産の譲渡等（注1）及び保税地域からの外国貨物の引取りです。

また、地方消費税は地方分権の推進、地域福祉などの充実等のために創設された地方税で、消費税の課税対象とされる資産の譲渡等を課税対象としています。

消費税及び地方消費税を合わせた税率は８％です。（注2）

（注）１　資産の譲渡等とは、事業として対価を得て行われる資産の譲渡及び貸付け並びに役務の提供をいいます。

（注）２　消費税の税率は、6.3%です。

このほか地方消費税が消費税率換算で1.7%（消費税額の63分の17）課税されますから、合わせた税率は８%となります。

１　納税義務者

国内で課税資産の譲渡等を行った事業者は、納税義務者になります。したがって、宗教法人も免税事業者（基準期間（前々事業年度）の課税売上高が1,000万円以下の宗教法人）に該当する場合を除き、課税資産の譲渡等を行えば納税義務を負うことになります。

（注）1　基準期間（前々事業年度）における課税売上高が1,000万円以下であっても特定期間（その事業年度の前事業年度開始の日以後６か月の期間）における課税売上高が1,000万円を超えた場合、その事業年度（課税期間）は課税事業者となります。

なお、特定期間における1,000万円の判定は、課税売上高に代えて、給与等支払額の合計額により判定することもできます。詳しくは、パンフレット「消費税法改正のお知らせ（平成23年9月）」をご覧ください。

2　平成28年４月１日以後、簡易課税制度の適用を受けない課税事業者が高額特定資産（*）の仕入れ等を行った場合には、当該高額特定資産の仕入れ等の日の属する課税期間の翌課税期間から一定の間、納税義務が免除されず、また、簡易課税制度を選択することもできません。

（＊）「高額特定資産」とは、一の取引の単位につき、課税仕入れに係る支払対価の額（税抜き）が1,000万円以上の棚卸資産又は調整対象固定資産をいいます。

詳しくは、国税庁ホームページに掲載しているパンフレット「消費税法改正のお知らせ（平成28年４月）（平成28年11月改訂）」をご覧ください。

２　課税対象

消費税の課税関係について例を挙げれば、次のようになります。

①　消費税の課税対象となるかどうかの判断基準は、その事業が収益事業となるかどうかの区分によるのではなく、原則として事業として行われる行為が対価性のある資産の譲渡などに当たるかどうかで判断されます。例えば、寄附や贈与で金品を受領するような場合には、相手方に対して資産の譲渡、資産の貸付け又は役務の提供を行い、その反対給付として金品を受領するものではありませんから、消費税の課税対象とはなりません。

②　資産の譲渡等に当たるものであっても、消費税の性格から課税対象とすることになじまないものや社会政策的な配慮から、一定のものについては非課税取引として消費税は課税されません（非課税取引は、消費税法別表第一に掲名されている取引に限られます。）。これには、例えば、宗教法人関係では、土地の貸付け、幼稚園の授業料（保育料）、入園料、入園検定料及び施設設備費などがあります。一方、宝物館等への入場料は、消費税法上は非課税として特に掲名されていませんから消費税の課税対象となり、料金等への転嫁により消費者に消費税分の負担を求めるということになります。

③　宗教法人の行う主な事業について消費税の課税関係をまとめますと、23ページの一覧表のようになります。

3　納付税額の計算

(1)　消費税額は、次の算式によって計算した金額です。

（算式）

消費税額 ＝ 課税期間中の課税売上げに係る消費税額 － 課税期間中の課税仕入れ等に係る消費税額

（注）1　宗教法人の消費税額の計算においては、一般の事業者と異なり、寄附金等の対価性のない収入（特定収入。23ページの（注）4を参照してください。）がある場合には、課税仕入れ等に係る消費税額の計算についての調整が必要となります。

詳しくは、パンフレット「国、地方公共団体や公共・公益法人等と消費税」をご覧ください。

2　簡易課税制度を適用して申告する場合には（注）1の調整は必要ありません。

※　簡易課税制度とは、実際の課税仕入れ等に係る消費税額を計算することなく、課税期間における課税売上高に係る消費税額に、事業区分に応じた一定の「みなし仕入率」を掛けた金額を課税仕入れ等に係る消費税額とみなして、納付する消費税額を計算する制度です。この制度の適用を受けるためには、次の要件を全て満たす必要があります。

①　その課税期間の基準期間（前々事業年度）における課税売上高が5,000万円以下であること

②　「消費税簡易課税制度選択届出書」を簡易課税制度の適用を受けようとする課税期間の初日の前日までに所轄の税務署長に提出していること

3　国内において行った課税仕入れのうち、国外事業者から受けた「事業者向け電気通信利用役務の提供」及び「特定役務の提供」を「特定課税仕入れ」といい、この「特定課税仕入れ」がリバースチャージ方式による申告の対象となります（当該役務の提供を受けた者が申告・納税を行うこととなります。）。

なお、「特定課税仕入れ」がある課税期間において、簡易課税制度を選択している場合や一般課税で申告を行う場合で課税売上割合が95%以上である課税期間は、当分の間、特定課税仕入れはなかったものとされ、リバースチャージ方式による申告は必要ありません。

※　「事業者向け電気通信利用役務の提供」とは、役務の性質又は当該役務の提供に係る取引条件などから、当該役務の提供を受ける者が通常事業者に限られる電気通信利用役務の提供（広告の配信など、インターネット等を介して行われる役務の提供をいいます。）をいいます。

※　「特定役務の提供」とは、国外事業者が国内において行う演劇等の役務の提供のうち、当該国外事業者が他の事業者に対して行うものをいいます。

詳しくは、国税庁ホームページの「国境を越えた役務の提供に係る消費税の課税関係について」に掲載している各種パンフレットやQ&A等をご覧ください。

⑵　地方消費税額は、次の算式によって計算した金額です。

（算式）

地方消費税額　＝　消費税額　×　地方消費税率(注)

（注）　地方消費税率は、「63分の17」です。

⑶　納付税額は、次の算式によって計算した金額です。

（算式）

納付税額　＝　消費税額　＋　地方消費税額

4　申告及び納付

納税義務者となる宗教法人は、各課税期間（事業年度）終了の日の翌日から2か月以内に所轄の税務署長に対して所定の事項を記載した消費税及び地方消費税の確定申告書を提出するとともに、その申告に係る消費税額及び地方消費税額の合計額を納付することになります。

次のパンフレットは、国税庁ホームページ【www.nta.go.jp】に掲載されています。

①　「消費税のあらまし」

②　「国、地方公共団体や公共・公益法人等と消費税」

※　その他「消費税及び地方消費税の確定申告の手引き」や「消費税法改正のお知らせ」なども掲載されています。

○　消費税率の引上げに合わせて平成31年（2019年）10月1日から実施される消費税の軽減税率制度については、国税庁ホームページの軽減税率制度に関する特設サイト「消費税の軽減税率制度について」をご覧ください。特設サイトでは、軽減税率制度に関する各種パンフレット・軽減税率制度に関するQ&Aなどを掲載しています。

○　軽減税率制度に関するご相談は以下で受け付けております。

・　消費税軽減税率電話相談センター（軽減コールセンター）
　専用ダイヤル　0570-030-456　【受付時間】9：00～17：00（土日祝除く）

・　電話相談センター
　最寄りの税務署にお電話いただき、ガイダンスに沿って「3」を押すと、電話相談センターにつながります。
　税務署の連絡先は国税庁ホームページでご案内しています。

宗教法人の行う主な事業と消費税の課税、不課税等の一覧表

事　業　の　内　容	課税、不課税等の別
イ　葬儀、法要等に伴う収入（戒名料、お布施、玉串料等）	不　課　税
ロ　お守り、お札、おみくじ等の販売	不　課　税
ハ　絵はがき、写真帳、暦、線香、ろうそく、供花等の販売	課　税
ニ　永代使用料を受領して行う墳墓地の貸付け	土地の貸付けに係るものは非課税
ホ　墓地、霊園の管理料	課　税
ヘ　駐車場の経営	課　税
ト　土地や建物の貸付け	土地の貸付けは非課税、建物の貸付けは課税、ただし、住宅の貸付けは非課税
チ　宿泊施設（宿坊等）の提供（１泊２食、1,500円以下）	不　課　税
リ　神前結婚、仏前結婚の挙式等の行為	
ａ．挙式を行う行為で本来の宗教活動の一部と認められるもの	不　課　税
ｂ．挙式後の披露宴における飲食物の提供	課　税
ｃ．挙式のための衣装その他の物品の貸付け	課　税
ヌ　幼稚園の経営等	
ａ．幼稚園の経営	保育料・入園料・入園検定料・施設設備費等は非課税
ｂ．制服、制帽等の販売	課　税
ｃ．ノート、筆記用具等文房具の販売	課　税
ル　常設の美術館、博物館、資料館、宝物館等における所蔵品の観覧	課　税
ヲ　新聞、雑誌、講話・法話集、教典の出版、販売	課　税
ワ　茶道、生花、書道等の教授	課　税
カ　拝観料	不　課　税

（注）１　不課税とはそのものの性質上消費税の課税の対象とならないものをいい、非課税とは本来的には消費税の課税の対象となるものですが社会政策的見地等から課税されないものをいいます。

２　イ、ロ、チ、カについては、原則として不課税です。

３　ハの「線香、ろうそく、供花」の販売のうち、参詣に当たって神前・仏前等に献げるために下賜するものの頒布は不課税です。

４　上記事業のうち不課税となる事業収入は、特定収入に該当します。

消費税及び地方消費税の一般的な事項については、パンフレット「消費税のあらまし」をご覧ください。

国税電子申告・納税システム(e-Tax)のご案内

e-Taxのメリット

○ **自宅やオフィス等で納税ができて便利！**

税務署や金融機関に出向くことなく、自宅やオフィス等から「ダイレクト納付」やペイジーに対応した「インターネットバンキング」等を利用して納税できます。

○ **金融機関や税務署の窓口が開いていなくても納税ができて便利！**

e-Taxの利用可能時間内で、かつ、ご利用の金融機関のシステムが稼働している時間であれば、納税できます。

e-Taxの利用可能時間：月曜日～金曜日、5月、8月、11月の最終土曜日及び翌日の日曜日、8時30分～24時

（祝日等及び12月29日～1月3日を除きます。）

※　利用可能時間については、メンテナンス作業等により変更する場合や、時期により延長する場合がありますので、事前にe-Taxホームページでご確認ください。

○ **源泉徴収税額0円の所得税徴収高計算書をデータ送信できて便利！**

給与等の支払があっても納付税額がない場合は、源泉徴収税額0円の所得税徴収高計算書データを送信すれば、所得税徴収高計算書を税務署に持参又は送付する必要はありません。

「ダイレクト納付」とは、事前に届出をした預貯金口座からの振替により、簡単な操作で即時又は期日を指定して納付することができる電子納税の納付手段です（ダイレクト納付の利用に際しては、インターネットバンキング等の契約は必要ありませんが、金融機関がダイレクト納付に対応していることが必要です。）。

e-Tax利用開始までの流れ

①事前準備（電子証明書の取得等）(注)

電子証明書がＩＣカードに格納されている場合は、ＩＣカードリーダライタが必要となります。

②開始届出をオンラインで行い、利用者識別番号等を取得

オンラインで開始届出を行う際には、電子納税に必要な納税用確認番号、納税用カナ氏名・名称の登録も併せて行ってください。

開始届出は所轄税務署に書面で提出して行うこともできます。

③初期登録（電子証明書の登録等）(注)

e-Taxソフトをインストールし、初期登録を行います。

電子証明書を登録することにより、所得税、法人税及び地方法人税、消費税及び地方消費税等の電子申告や各種申請・届出の電子提出についてもご利用いただけます。

（注）源泉所得税及び復興特別所得税等の電子納税のみを利用する場合には、電子証明書の取得や登録は不要です。

e-Taxソフト（WEB版）のご案内

源泉所得税及び復興特別所得税の納付は、e-Taxホームページのe-Taxソフト（WEB版）をご利用になると便利です。

e-Taxソフト（WEB版）をご利用になると、開始届出書のオンライン提出から所得税徴収高計算書の作成・送信及び納付までを一連の操作で行うことができます。

詳しくは、e-Taxホームページ【www.e-tax.nta.go.jp】をご覧ください。